Witold Gombrowicz

Ferdydurke

Teatr Polski w Szczecinie

WITOLD GOMBROWICZ

PolonyalI romancı, oyun, kısa öykü ve deneme yazan Witold Gombrowicz, 4 Ağustos 1904’de Polonya Krallığı'nda doğdu ve 25 Temmuz 1969'da Fransa'da öldü. Özellikle *Ferdydurke* (1937) romanıyla uluslararası ün kazandı.

Polonya avangard yazarlar topluluğu içinde yer alan Gombro-wicz’in yapıtları sırasıyla Naziler, Stalinciler ve Polonya hükümetince yasaklandığı için, 25 yıl (1937-63) boyunca Arjantin'de sürgün yaşadı. Sonunda Avrupa'ya döndüyse de, yaşamının geri kalan bölümünü Fransa’da geçirdi. Savaş sonrasında yazdığı, *Trans-Atlantyk* (1953; *Atlantik Ötesi*, çev. Yaşar Avunç, Aynntı yay.), *Pornografıa* (1960; *Pornografi*, çev. Berran Ersan, Remzi yay., 1991) ve 1967’de Uluslararası Edebiyat Ödülü’nü kazanan *Kos-mos* (1965; *Kosmos*, çev. Aykut Derman, Can yay., 1992) adlı romanları kendi ülkesi dışında yayımlandı.

Gombrowicz‘in oyunları, içerdikleri kara mizah, acayip durumlar ve saçma sapan diyaloglar yüzünden Uyumsuz Tiyatro geleneği içinde görülür. Oyunlarında da romanlanndakine benzer temalar vardır. Başlıca oyunları şunlardır: *Iwona: Ksieznicka Burgunda* (1957; *Burgunda Prensesi İvona)*, *Slub* (1953; *Evlilik)* ve *Operet-ka* (1966; Operet).

Günlüklerini topladığı *Dziennik* (1957-66, 3 cilt) adlı yapıtında sanatsal ve felsefi görüşleri yer alır. *Rozmouyz Gombrowiczem* (1969; *Bir Tür Tanıklık)* adlı bir otobiyografisi de vardır. Öyküleri, *Pamietnik z okresu dojrzewania* (1933; Bir Ergenlik Çağı Günlüğü) ve *Bakakaj* (1957) adlı yapıtlarında toplanmıştır. Gombro-vvicz’in yapıtları çok sayıda dile çevrilmiştir.

Gombrovvicz romanları ve oyunlarıyla, özellikle de *Ferdydurke* ile acımasız bir hiciv ustası olarak ünlenmiş, grotesk ve gerçeküs-tücü üslubuyla öne çıkmıştır. Yapıtlarının merkezi teması insanların birbirine bağımlılığı, kendi deyimiyle "insanlararası kilisedir. Gombrowicz, insanın bağımsız bir özünün olmadığına; sahip olduğu tek kimliğin, çevresindeki insanların eylemleri ve hepsinin içinde bulunduğu kolektif durum tarafından belirlenen tepkilerin bileşiminden ibaret olduğuna inanır. İnsanlığın bir yandan olgunluğa ulaşmayı istemesi ve diğer yandan ise gençliğin olgun-laşmamışlığını çekici

bulması arasındaki çatışma Gombro-wicz‘in diğer önemli temasıdır. Gombrowicz bireyin başkalarının talep ve beklentilerine tabi olmasını içerdiği için olgunluğa sahicilikten uzak bir durum olarak bakar ve olgunlaşmamışlığı da toplumsal bağımsızlığa işaret eden bir özellik olarak görür.

Tüm bu temaların en yoğun olarak işlendiği yapıt ise Gombrow-icz’in ilk romanı ve başyapıtı olan, dünya edebiyatında önemli bir yeri bulunan *Ferdydurke*'dir. Gençliğe ve olgunluğa ilişkin özelliklerin bir paradoks içerisinde ele alındığı bu roman fantastik ve karanlık bir mizah duygusunu dışa vuran sahnelerle doludur. Politik bir alegori, modem uygarlığa ilişkin gerçeküstücü bir araştırma, varoluşçu bir roman ve klasik Polonya edebiyatının temalarının karmaşık bir parodisi olarak yorumlanmış olan *Ferdydurke*, Polonya'da basıldıktan kısa bir süre sonra yasaklanmıştır.

Ayrıntı: 135
Edebiyat dizisi: 46

Ferdydurke
Witold Gombrowicz

Fransızcadan çeviren
Yaşar Avunç

Yayıma hazırlayan
Işık Ergüden

Christian Bourgois Éditeur/1973
basımından çevrilmiştir.

Kitabın özgün adı
Ferdydurke
Lehçeden çeviren: Georges Sédir

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Sevil Emile

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi (0 212) 516 94 15

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım
Ocak 1996

ISBN 975-539-115-0

A

Witold Gombrowicz

FERDYDURKE

I.

Kaçırılma

O salı sabahı, gecenin bitip de tanın henüz ağarmadığı tatsız tuzsuz zamanda uyandım. Sıçrayarak uyanmıştım; taksi ile gara gitmek istiyordum; yola çıkabileceğimi sanıyordum, ama garda bana uygun hiçbir trenin bulunmadığını, hiçbirinin kalkış vaktinin gelmediğini son dakikada üzülerek anladım. Alacakaranlıkta, yatağımdan çıkmadan, uzanmış durumda, öylece kaldım; bedenim dayanılmaz bir korku içindeydi, ruhum da bunalmıştı; hiçbir şey olmayacağını, hiçbir zaman hiçbir şeyin değişmeyeceğini, hiçbir zaman hiçbir şeyin meydana gelmeyeceğini ve hiçbir tasarıdan hiçbir sonuç çıkmayacağını düşündükçe her yanım kasılıyordu. Söz konusu olan hiçlik korkusuydu, boşluk karşısında panikti, varolmayış karşısında kaygıydı, gerçekdışılık karşısında gerilemeydi;

içimdeki kopma, bozgun, dağılma karşısında bütün hücrelerimin attığı biyolojik bir çığlıktı; utanç verici bir yetersizlik, küçüklük korkusu; dağılma, parçalanma korkusu; içimde duyduğum, dışarıdan da tehdit eden, şiddet karşısında ürküntüydü; en kötüsü de her zaman üstümde, bana yapışmış, bütün hücrelerime bağlanmış durumdaki bir alaya almayı, alay bilinci gibi bir şeyi, bedenimin ve ruhumun bütün parçalarından yayılan, içimden gelen bir alayı duymamdı.

Bu paniğe geceleyin beni tedirgin edip uyandıran düş neden olmuştu. Zamanda bir geri dönüşle, kendimi on beş ya da on altı yaşımda imişim gibi görmüştüm; bu, doğaya aykırıydı: Delikanlılık dönemindeydim; açık havada, bir ırmağın üstündeki bir değirmenin tam da yanında, bir kayanın üstünde duruyordum. Bir şeyler söylüyor, çoktandır yok olmuş, o çatallı, cırlak sesimi işitiyor; henüz gelişmemiş yüzümdeki o küçücük burnumu ve kocaman ellerimi görüyor, bu arada gelip geçici olan bu gelişme dö-nemimim bütün sıkıntılarını hissediyordum. Yan keyif, yarı korku içinde

kendime geldim. Sanki şu anki, otuz yaşın üzerindeki ben, o zamanki kaba, toy delikanlı halimle alay ediyor, ona öykünüyordum, ama o halim de haklı olarak, aynı biçimde bana öykünüyordu; kısacası, birbirimize öykünüyorduk. Şimdi sahip olduğumuz güce hangi yollardan geçerek ulaştığımızı bize anımsatan ne üzücü anı! Ardından, yan uykuya dalmış, ama yine uyanık durumda, bedenimin tam bir bütün oluşturmadığını, kimi parçalarının gençliğimdeki gibi kaldıklarını, başımın bacaklarımla, bacaklarımın başımla alay ettiğini, parmaklanırım yüreğime, yüreğimin beynime, burnumun gözlerime, gözlerimin burnuma vız geldiğini, bütün bu parçaların tam ve acımasız bir alaya alma atmosferi içinde birbirlerine karşı vahşice, kötü ve kaba davrandıklarını sandım. Tam olarak yeniden kendime gelip yaşamım üstüne düşünmeye başladığımda da korkum bir nebze bile azalmadı; hatta, tutamadığım hafif bir gülme ile ara sıra kesilse bile (yoksa artıyor muydu?) eskisinden beter oldu. Y^şam yolumun ortasında, kendimi karanlık bir ormanda buluyordum. Daha kötüsü, bu orman yemyeşildi!

Uyanıkken, düşte olduğum kadar belirsizlik, tedirginlik içindeydim. Otuzumu geçmiş, belli bir eşiği aşmıştım; nüfus cüzdanıma ve dış görünüşüme bakılırsa olgun bir adamdım; değildim aslında; peki neydim öyleyse? Briç oynayan otuz yaşında bir adam mıydım? Fırsat düştükçe ve ara sıra çalışan, ufak tefek günlük işlerle uğraşan, hem de borçlan olan biri miydim?

Neydi benim durumum? Kahvelere, barlara gidiyor, birtakım insanlarla karşılaşıyor, onlarla sohbet ediyor, hatta kimi zaman düşünce alışverişinde bulunuyordum, ama durumum hâlâ oldukça belirsizdi; yetişkin mi yoksa toy delikanlı mı olduğumu ben de bilmiyordum. Böylece, yılların bu dönüm noktasında ne biriydim, ne öteki; hiçbir şey değildim. Yaşıtlarım evlenmişlerdi, yaşam karşısında değilse bile en azından yönetimde çok, belirli bir konuma çoktan gelmiş bu insanlar bana haklı olarak güvensizlik gösteriyorlardı. Teyzelerim, halalarım; bana asılan, bana yapışan, ama beni içtenlikle seven bu bir sürü yan anne durumundaki kadın, kendimi toparlayıp bir şey olmam, örneğin bir avukat ya da bir memur olmam için uzun süredir söz geçirme güçlerini kullanıp beni etkilemeye çalışıyorlardı. Benim belirsiz karakterim onları son derece üzüyordu; nasıl bir adam olduğumu bilmedikleri için benimle nasıl konuşacaklarını da bilmiyor, kısacası mırıltı halinde bir şeyler söylemekle yetiniyorlardı.

— Joseph'ciğim, diyorlardı mınldanarak, yavrum, artık zamanı çoktan geldi! Elâlem ne diyecek? Sanatçı olmayacaksan, hiç olmazsa çapkın bir adam ol ya da bir binici ol; hiç olmazsa ne ile yetineceğini bil... Ne ile yetineceğini bil...

Bu sırada birbirlerine benim toplumda ve yaşarçda yeterince ol-gunluğa erişemediğimi fısıldıyor; bunun üzerine, kafalarının içinde açtığım boşluktan acı duyarak, yeniden mmldanmaya başlıyorlardı. Gerçekten de bu durum sonsuza kadar böyle süremezdi. Doğanın saatindeki akreple yelkovan acımasız bir biçimde ilerliyorlardı. Son dişlerim, yani akıl dişlerim de çıkınca, düşünmem gerekmişti. Gelişmem tamamlanmıştı; kaçınılmaz Öldürme vakti gelmişti. Yetişkin adam teselli bulmayan çocuğu öldürüp, ardından krizalit durumundan çıkarak, bir kelebek gibi uçmalıydı. Sisleri, kaosu, bulanık akarsuları, burgaçları, akıntıları, gürültü patırtıları, sazlan, kurbağa seslerini bırakmalı; belirgin, stilize biçimler almalı; doğru dürüst taranmalı, kendine çeki düzen vermeli, yetişkin insanların loplumsal yaşamına girmeli, onlarla tartışmalıydı.

Ama nasıl! Denemiş, çabalamıştım; ne var ki sonuçlan aklıma getirdiğimde bıyık altından gülüyordum. İyice hazırlanıp, düşüncelerimi elverdiğince anlatmak için bir kitap yazmaya başlamıştım. Tuhaf ama, bana öyle geliyordu ki, olayları daha anlaşılmaz duruma getirmeyen bir açıklama düşünülemezse de, açıklama yapmadan sosyeteye giremezdim. Önce bu kitapla sosyetenin saygısını kazanmak istiyordum; ardından, kişisel ilişkilerle uygun ortam tam tamına yaratılmış olacaktı. O insanlara iyi bir imajımı verebilirsem, bunun beni değiştireceğini, sonuçta istemesem de, yetişkin bir adama dönüşeceğimi hesaplıyordum.

Peki ama, kalemim neden bana ihanet etmişti? Neden Allahın cezası bir utanma duygusu adamakıllı sıradan bir roman yazmamı engellemişti? Yüreğimden, ruhundam soylu bir konu çıkaracak yerde, neden bu konuyu bedenimin aşağı yerlerinden bulmuş, metnin içine kurbağalar, bacaklar, kötü hazırlanmış, mayalanma halinde birtakım şeyler sokmuş; bu mayalardan kurtulmak istediğimi göstermek için de bunlardan ancak stilimle, anlatım biçimimle, soğuk ve bilinçli bir dille uzaklaşmıştım? Neden, sanki kendi isteklerime aykırı olarak, bu kitaba, *Olgunlaşmamıştık Dönemi Anılan* adını vermiştim.[1] Dostlanm kitabıma bu adı vermememi, olgunlaşmamışhğa en

ufak bir anıştırma yapmaktan genellikle kaçınmamı bana boş yere Öğütlüyorlardı.

— Yapma bunu! diyorlardı. Olgunlaşmamıştık tehlikeli bir düşünce. Sen kendinin olgun olmadığını kabul ediyorsan, senin olgun olduğunu kim düşünecek? Olgunluğun ilk koşulunun, *sine qua non*[2] koşulunun insanın kendisinin bu olgunluğa eriştiğini düşünmesi olduğunu anlamıyor musun?

Ne var ki ben içimdeki toy delikanlıdan çok çabuk, çok kolay kurtulmam gerekmediğini, yetişkinlerin aldanmayacak kadar çok becerikli ve zeki olduklarını ve toyluk bir kimsenin yakasını hiç bırakmıyorsa, o kimsenin bu halini belli etmeden herkesin karşısına çıkamayacağını sanıyordum. Ciddiliği de fazla ciddiye alıyor, yetişkinlerin yetişkinliğine fazla değer veriyordum.

Anılar, anılar! Başımı yastığıma gömmüştüm; bacaklanm yor-

*

ganm altındaydı; gülme ile korku arasında bocalayarak yetişkinler arasına katılmamım bilançosunu yapıyordum. Her zaman birtakım ağır sonuçları olan böyle bir katılımın yol açacağı kötülüklerden, aksaklıklardan pek söz edilmez. Örneğin Brunhilde’in evlemesi konusunda İmparator II. Charles’m duyduğu vicdan azabı gibi en eski ve en az ilgi çeken olayları anlatmakta çok büyük yeteneği olan edebiyatçılar en önemli sorunu; nasıl kamuya, topluma mal olmuş insanlara dönüştükleri sorununu ortaya atmak istemezler. Hiç kuşku yok ki insani değil de ilahi bir iradeyle yazar olduklarını, gökyüzünden yetenekleri ile birlikte yeryüzüne indiklerini herkesin düşünmesinden hoşlanırlar; hangi Ödünlerle, hangi kişisel yenilgiyle Brunhilde ya da yalnızca arıcılar üstüne yazı yazmak hakkını kazandıklarını açıklamaktan çekinirler. Hayır, kendi yaşamlarına ilişkin tek bir söz söylemezler, yalnızca arıcılardan söz ederler. Elbette arıcıların yaşamı üstüne yirmi kadar kitap yazdıktan sonra insan Önemli bir kişi olabilir, ama bu arıcılık kralı ile sıradan adam arasında, bu adam ile delikanlı arasında, bu delikanlı ile büyük çocuk arasında, bu büyük çocuk ile daha dünkü çocuk arasında ne gibi bir bağ, bir ilişki vardır? İçinizdeki toy delikanlı sizin bu kralınızın nesiyle kendini avu-tacaktır? Bu ilişkileri hesaba katmayan ve kendi sürekli gelişmesini gerçekleştirmeyen bir yaşam yukarıdan yapılmaya

başlanan bir eve benzer ve kaçınılmaz olarak, benliğin bölünmesiyle sonuçlanır, tıpkı şizofrenide görüldüğü gibi.

Anılar! İnsanlığın şanssızlığı şu ki bu dünyada varoluşumuz hiçbir belli ve kalıcı bir hiyerarşi içinde yürümüyor, her şey akıp gidiyor, her şey yapılıyor, her şey kımıldayıp duruyor ve herkes herkesi etkiliyor; zır cahil, dar görüşlü, anlayışı kıt insanların yargıları zeki, parlak, becerikli insanların yargılarından daha az önemli olmuyor. Bir insan bir başka insanın ruhundaki yansımasına sıkı sıkıya bağlı; bu ruh bir budalanın ruhu olsa da. Bu noktada, dar kafalıların düşünceleri karşısında *Odı profanum vul-gus*[3] diyerek aristokratik bir tavır takınan meslektaşlarıma kesinlikle karşıyım. Gerçeklikten kaçmanın ne zavallı, ne zayıf bir yolu; yapmacık bir üstünlük duygusuna ne bayağıca bir kaçış bu!

Bence, tam tersine, bir düşünce ne kadar sınırlı ve dar ise, bizim için o ölçüde önemli ve güçlüdür, tıpkı insanın dar bir ayakkabıyı ayağına tam olarak uyan bir ayakkabıdan daha iyi hissetmesi gibi. Ah, sizin zekânız, sizin yüreğiniz, sizin karakteriniz, sizin bütün öğeleriniz üstüne başka insanların yürüttükleri düşünceler yok mu! Düşüncelerini toplayıp kâğıda, hem de basılı kâğıda dökerek insanlar arasına sokan gözüpek adamın Önünde açılmış o yargılar ve düşünceler uçurumu yok mu! Hem de burada o iyi teyzelerimizden ve onların öylesine içten, öylesine ince, öylesine ailevi yargılarından söz etmiyor, başkalarını düşünüyorum: Kültür elçisi iyi yürekli teyzelerden, yarım edebiyatçı ve yarım eleştirmen, kurbanlarının başına dert olmuş, dergilerde düşüncelerini anlatan bir sürü teyzeden söz ediyorum. Dünya kültürünü; yazına yapışmış, tinsel değerlerden adamakıllı haberli, estetikten de haberi olan, çoğunlukla birtakım düşünce ve kuramların sahibi, Oscar Wilde'ın yaşlandığını ve Bernard Shavv'un "bir paradoks ustası" olduğunu bilen bir yığın hanım teyze ele geçirmiş. Evet; bağımsız, katı ve kavrayışlı olmaları gerektiğini çok iyi biliyorlar; bu yüzden de genellikle bağımsız, aşırılığa kaçmadan katı, aynı zamanda aile sevgisiyle doludurlar. Ah bu teyzeler, bu teyzeler, bu teyzeler! Ah! Böyle bir kültür havarisi iyi yürekli teyzenin şantiyesine uğrayıp da burada her şeyi bayağılaştıran, yaşamı yaşam olmaktan çıkaran bir anlayışa hiç uyum sağlamamış, bir gazetede bunlardan birinin kendisi hakkında yazdıklarını okumamış bir kişinin bu hanım teyzelerin küçüklüklerinden haberi yoktur.

Daha ileriye gidelim: Toprak sahiplerinin ve bunların karılarının düşüncelerini; pansiyonlarda kalan genç insanların düşüncelerini; küçük memurların çapsız düşüncelerini; büyük memurların bürokratik düşüncelerini; taşra avukatlarının düşüncelerini; Öğrencilerin incelikten yoksun düşüncelerini; yaşlıların, gazetecilerin kasıntılı düşüncelerini; toplum militanlarının ve doktor karılarının, nihayet ana ve babalarının sözünü dinleyen çocukların düşüncelerini; hizmetçilerin, kadın aşçıların, kuzinlerin düşüncelerini, herkesin size akıl vermek amacıyla bir başkası hakkında yürüttüğü bir sürü düşünceyi ele alınız. Sanki bir sürü dar kafalının arasında doğmuş gibi olursunuz!

Ama benim durumum, kitabımın olgun bir okuyucu için güç ve nazik olması ölçüsünde güç ve nazikti. Bu kitap bana kuşkusuz birtakım küçümsenemeyecek dostluklar kazandırmıştı ve kültür havarisi o hanım teyzelerle büyük okuyucu kitlesinin öteki temsilcileri bu dar ve kendilerine-kapalı çevrede, hatta düşlerinde, Ulu ve Değerli kişilerce nasıl beğenildiğimi ve yüceltildiğimi, nasıl yüce entelektüel konuşmalar yaptığımızı duymuş olsalardı belki önümde ayaklarımı yalayarak dalkavukluk ederlerdi. Öte yandan, yine bu kitap bir tür olgunlaşmamışlık, senli benliliğe izin veren ve yarı aydınlar tabakasının en kötüsü olan; rengi, karakteri belirsiz orta tabakadan insanları çeken bir şey içeriyordu herhalde. Olgunlaşma dönemi o yan kültürlüler dünyasında ilgi görüyordu. Kitabım belki de dar kafalılara göre fazla inceydi; ama aynı zamanda, ciddiliğin yalnızca dış görünüşüne karşı duyarlı kişilere göre pek yüksek düzeyde değildi; boş ve parlak laflarla doluydu. Birçok kez, saygı gördüğüm ve kutlandığım pek saygın yerlerden çıktığımda; sokakta, sanki yakınlarından biriymişim gibi bana patavatsızca davranıp omuzuma vurarak, “Merhaba Jojo! Sen budalanın birisin, sen şeysin... Sen yetişkin değilsin!” diye bağıran herhangi bir mühendis kansına ya da bir pansiyoner kadına rastladığım oldu.

Böylece, kimilerine göre aklı başında, kimilerine göre budala, kimilerine göre önemli, kimilerine göre önemsiz, sıradan; kimilerine göre de aristokratın biriydim. Yükseklikle alçaklık arasında bocalıyordum; falancayla ya da filancayla senli benliydim; duruma göre saygın ve hor görülen, anlı şanlı ve küçümsenen, yetenekli ve yeteneksiz bir adamdım. Yaşamım o zamandan bu yana, evde rahat rahat oturduğum sırada olduğundan daha çok bölünmüştü; hangi yandaydım, bilmiyordum: Beni beğenenlerin yanında mı yoksa beğenmeyenlerin yanında mı idim?

En kötüsü de o yarı aydınlar sürüsünden kimsenin nefret etmediği kadar nefret ettiğimi, çılgınca nefret ettiğimi onlara sezdiriyordum. Elit tabakaya ve aristokrasiye karşıydım; bunların ardına kadar açılan kollarından kaçıp beni bir toy delikanlı gibi görenlerin uzattıkları o koca ellere sığınıyordum. Gerçekten de, bir insan için en önemli ve gelecekteki gelişmesi için kesinlikle gerekli olan şey neye göre davranıp, kendini neye göre ayarladığıdır. Eylemlerinde, sözlerinde, saplantılarında, yazdıklarında

insan yalnızca erişkin, yetişkin kişilere, açık seçik düşünceli kişilerin dünyasına mı değer veriyordu; yoksa, tersine, yığınların, olgunlaşmamış kişilerin, öğrencilerin, pansiyonerlerin, toprak sahiplerinin, kırsal kesimin, kültür havarisi hanım teyzelerin, gazetecilerin ve tefrika yazarlarının, sizi dikkatle izleyip; yavaş yavaş, tırmanıcı bitkiler, Afrika'nın sarılgan bitkileri gibi sizi içine hapseden karanlık, kuşkulu bir yarım dünyanın düşüncelerinin mi hep etkisi altındaydı? Gerekli olgunluğa erişmemiş insanların bu yarım dünyasını bir dakika bile aklımdan çıkaramıyordum. Paniğe kapılıyor, korkunç bir tiksinti duyuyor, yalnızca bu bataklık bitkileri aklıma geldikçe bile tir tir titriyor, ama yine de bunlardan kopamıyordum. Ben de, bir yılan tarafından büyülenmiş bir kuş gibi, bunlar tarafından büyülenmiş bir insan durumundaydım. Sanki şeytan beni olgunlaşmamaya doğru itiyordu! Beni bir toy delikanlı görünüşü altında yanında tuttuğu için bu düşük çevreye karşı doğaya aykırı bir bağlılık duyuyordum. Olanaklarımın sınırı içinde bir saniye bile akıllıca konuşamıyordum; çünkü biliyordum ki taşrada bir yerde bir doktor beni budala yerine koyuyor ve dolayısıyla benden yalnızca budalaca şeyler bekliyordu; ötç yandan, sosyetede kesinlikle doğru dürüst, ciddi bir biçimde dav-ranamıyordum; çünkü kimi liseli kızların benden en kötü densizlikleri beklediklerini biliyordum.

Evet, düşün dünyasında elbette sürekli bir şiddet var. Özerk değiliz, yalnızca başkalarına bağlıyız, başkalarının bizi gördükleri gibi olmalıyız; benim kişisel derdim de, bir tür sağlıksız keyifle, erinlik çağındaki erkek çocuklarına, delikanlılara, küçük genç kızlara, kültür havarisi hanım teyzelere bağlı olmayı kabul ediyor olmamdı; ama her zaman, her zaman sırtında bir hanım teyze taşımak; biri sizin saf olduğunuzu düşündüğü için saf olmak, biri sizi budala sandığı için budala olmak, toy bir delikanlı sizi kendi olgunlaşmamışlığının içine daldırıp uzun süre beklettiği için toy bir delikanlı olmak insanı kudurtabilirdi; yaşamı neredeyse yaşanabilir yapan bu kısacak "ama" sözcüğü olmasaydı! Üst düzeydeki bu erişkin dünyanın içine

giremeden onunla düşüp kalkmak, kibarlığa, inceliğe, ciddiliğe, olgun düşüncelere, karşılıklı saygıya, değerler hiyerarşisine çok yaklaşmak ve bu tatlı şeyleri ancak vitrinden izlemek, bunların erişilmez olduklarını hissetmek,

fazla olmak... İnsanın on altı yaşındayken yaptığı gibi, kendini durmadan erişkin biriymiş gibi gösterdiğini sanarak erişkinlerle düşüp kalkmak? Kendine yazar, edebiyatçı süsü vermek; edebi üsluba ve bu üslubun erişkinlere özgü, özentili anlatımlarına öykünmek? Sanatçı olarak, bir yandan düşmanı gizlice kayırırken, öte yandan kendi benliği uğruna ona karşı açıkça acımasız bir savaşa girişmek?

Sosyeteye girer girmez elbette yarı kibarlar tarafından kutsanmış, düşük çevrelerde coşkuyla karşılanmıştım. İşler iyice karışıyordu; çünkü sosyetedeki tutumum da istenildiği gibi olmaktan çok uzaktı ve o kibar çevrenin ışıkları karşısında belirsiz, yoksul, karışık, savunmasızdı. Gurura mı ya da belki korkuya mı bağlı, bilemediğim bir beceriksizlik olgunlukla herhangi bir normal ilişkiye girmemi engelliyor, ama kimi zaman bu panik içinde aklı benim aklımı pohpohlayan bir kişiyi yakalıyordum. Küçük yaşta edebiyatçı olmuş ve yüce bir alınyazısından açıkça nasiplemiş,

sanki şaka yapıp kıçına topluiğne batırılmış gibi her zaman yük-

%

seklerde dolaşan bir ruha sahip o ince insanlara, ruhu kendisini pek önemseyen ve doğuştan gelen bir rahatlıkla büyük bir yaratma çabası içinde öylesine yüce, öylesine belirsiz ve kesin olarak benimsenmiş kavramlarla uğraşan, Tanrı’yı bile basit ve pek az soylu bir şeymiş gibi gören bu ciddi yazarlara imreniyordum! Neden bu insanlann aşk üstüne bir roman daha yazmak ya da herhangi bir sosyal yaraya parmak basmak ya da ezilmişlerin davası uğruna savaşan bir militan olmak olanağı yok? Ya da neden şiir yazıp “şiirin çok parlak geleceğine” inanan bir ozan olmak olanağı yok? Neden yetenekli olup aklıyla yeteneksiz kitlelerin aklını geliştirmek, aklına destek olmak olanağı yok? Bin bir acıya katlanmak, kendini harcamak, kendini kurban etmek, ama her zaman yüksek bir düzeyde, çok yüce ve çok... erişkin kategorilerde! Bunlar ne haz verici değil mi? Bir kenara koyduğu birkaç kuruşunu sanki bir tasarruf sandığına yatırmış gibi, aynı güvenlik duygusu

içinde, çok eski kültür kurumlan sayesinde hayatını kazanarak kendini ve başkalarını mutlu etmek... Ama ben ne yazık ki toy bir delikanlıydım ve bu toy delikanlılar kategorisi benim bağlı olduğum tek kültür kurumu idi. İki nedenle olanakları sınırlı ve hapsedilmiş biri idim. Önce, unutamadığım kendi geç-

inişim, çocukluğum nedeniyle; sonra benimle ilgili çocukça kuruntular, başkasının gözünde, fazla yeşil bitkilerin melankolik kölesi, evet, sık bitkilerin derinliğinde yitmiş bir böcek olarak karikatürleştirilmem nedeniyle böyle idim.

Bu yalnızca güç değil, aynı zamanda korkutucu bir durumdu. Gerçeklen de erişkinler olgunlaşmamışlık kadar hiçbir şeyden tiksinmezler ve hiçbir şey onları daha çok iğrendirmez. En saldırgan başkaldırılara, bunlar olgunluk çevçevesi içinde gerçekleşmişlerse, kolaylıkla katlanırlar; bir erişkin ideali uğruna başka bir erişkin ideali ile çarpışan bir devrimciden korkmazlar; örneğin, bir devrimcinin cumhuriyet uğruna monarşiyi devirmesi ya da tersine, monarşi sayesinde cumhuriyeti parçalayıp yutması sırasında olduğu gibi. Erişkinlere özgü, ince işler dolayısıyla ortaya çıkan bir karışıklığı keyifle izlerler. Ama birinde olgunlaşmamışlık kokusu almışlarsa, bir toy delikanlılık ya da çocukluk sezmişlerse, kuğuların ördeklere yaptıkları gibi, hemen üstüne atlayıp onu gagalar, alay ede ede canını çıkarır, uzun süre önce terk ettikleri bir dünyada kalmış bir yetimin yuvalarına saldırmasına izin vermezler.

Peki bunun sonu ne olacaktı? Bu yol beni nereye götürecekti?

*

içimde (kendi kendime soruyordum) bu yarıda kalmışlığın, bu çocukluğa bırakılmışlığın kölesi olmak nasıl ortaya çıkmıştı? Olgunlaşmamış, düşük nitelikli, geçici insanlar bakımından özellikle zengin, içinde yalnızca yıkım ve melankolinin değil, budalalık ve yeteneksizliğin de sık sık kol gezerek inildediği bir ülkede doğduğum için mi bu böyleydi? Ya da her beş dakikada bir yeni sloganların, ağzını titrete titrete sırıtarak bir tür yeni yüz buruşturmaların moda olduğu bir dönemde, başka bir deyişle, bir geçiş döneminde yaşıyordum da onun için mi böyleydi?

Aralık istorlardan tanın solgun ışığı sızıyordu; ben de yaşamımın bilançosunu yaparak kızarıyor, çarşafların içinde patavatsızca sırıtıyordum, ama ansızın hayvanca, mekanik bir gülme tuttu beni; ayaklarımla gülüyordum, sanki birisi ayak tabanlanmı gıdıklamış gibi; sanki gülen yüzüm değildi de ayaklarımdı. Bu işe en kısa zamanda son vermek, çocukluktan kurtulmak, bir karar alıp sıfırdan başlamak gerekiyordu, bir şeyler yapmak gerekiyordu! Unutmalı, sonunda liseli kızları unutmalıydım! O kül-

tür havarisi hanım teyzelerin, o köylü kadınlarının aşkından kurtulmalı, o küçük kötü memurları, ayaklarımı, iğrenç geçmişimi unutmalı, o toy delikanlıdan, o çocukluktan tiksinmeli... erişkinlerin alanına sağlam bir biçimde yerleşmeli, evet, kısacası, o ultra-aristokratik tutumu benimsemeli, küçümsemeli, küçümsemeliydim! Artık olmamışlığımla başkalarının olmamışlığını uyandırmak, kışkırtmak, ayartmak yerine; tam tersine, içimdeki olgunluğu çıkarıp bununla başkalarının olgunlaşmasına yardım etmeli, ruhum aracılığıyla başka ruhlarla konuşmalıydım! Ruhum aracılığıyla mı? Peki ayaklarımı unutmak mı gerekirdi? Ruhum aracılığıyla mı? Peki ya ayaklarım ne olacaklardı o zaman? O kültür havarisi teyzelerin ayaklan da unutulabilir miydi? Ya sonra, her şeye karşın, her yerde biten, titreşen, tomurcuklanan bu yeşilliği, bu çocukluğu aşamazsam (zaten kesinlikle aşamayacağım)

w

ne olacaktı? Insanlann karşısına, onlar beni hafife almayı sürdürürlerken, olgun bir adam olarak çıkarsam, ben akıllıca, onlar ise budalaca davranırlarsa ne olacaktı? Hayır, hayır, o zaman, önce ben kendi olmamışlığımı göstermeyi yeğlerim, akıllılığımı onların budalalığının önüne çıkarmak istemem, budalalığı onlara karşı kullanmayı yeğlerim! Zaten istemiyorum, istemiyorum, böyle kalmayı yeğliyorum, seviyorum, ah, o filizleri, o tohumlan, o yeşil çalıları öyle çok seviyorum ki! Bunların beni yeniden yakalayıp bana aşkla sarıldıklarını duyumsayınca yeniden mekanik bir gülme, ayaktan gülme aldı beni ve açık saçık kısa bir şarkıyı söylemeye başladım:

Üç kuyumcu Saint Eloi bayramında

Akşam yemeğine gidiyorlardı

• *m*

Unlü bir kuyumcunun evine

Üç kuyumcu Saint-Eloi bayramında...

Bu sırada ağzımda ansızın bir acılık duydum, boğazım sıkıştı; yalnız değildim. Odanın bir köşesinde, sobanın yanında, henüz karanlık bir yerde biri vardı; odada bir başka insan vardı.

Ama kapı kilitliydi; öyleyse bu, insan değil hayaletti. Hayalet mi? Şeytan mı? Hayal mi? Hortlak mı? Bunun hortlak değil, bal gibi insan olduğunu hemen anladım; her yanım diken diken oldu:

Bir köpeğin bir başka köpeğin kokusunu alması gibi, ben de bir başka insanın kokusunu almıştım. Ağzım yeniden kurumuştu, yüreğim çarpıyordu, soluğum kesilmişti. Sobanın yanında duran benden başkası değildi! Bu kez düş görmüyordum. Bu insan benim ikizimdi. Ancak, benden daha çok korku içinde olduğunu fark ettim. Başını öne eğmişti, gözleri yere bakıyordu, elleri iki yanındaydı; korkmuş olması beni yüreklendirdi. Yorganın al-tından gizlice ona baktım, sanki bu ben değilmişim gibi; hem benim olan hem de olmayan bir yüzü gördüm. Sık ve koyu yeşil renkli bir bitki örtüsünden ortaya çıkmıştı, daha açık yeşil renk-teydi. İşte benim burnum, işte benim dudaklarım... kulaklanmdı bunlar; burası benim evimdi. Merhaba, ey çok iyi tanıdığım köşeler! Hem de ne kadar iyi tanıyordum! Kaygıyı gizleyen şu ağız büzmeyi, ah, onu da tanıyordum! İşte şu dudakların birleşme yerleri, işte şu çene, Ted’in vaktiyle yarısını kopardığı şu kulak, benim kulağım. İkili bir etkinin belirtileri ve bulguları; biri dıştan, öteki içten gelen iki gücün benim deyip çekiştikleri yüz. Bu bendim ya da bu olan bendim ya da bu ben değildim, ama yine de ben buydum.

Bunun ben olabileceği bana ansızın inanılmaz gibi göründü. Tıpkı rastgele kendimizi aynada görüp de bir an acaba bu ben miyim diye sorduğumuz sırada olduğu gibi, bu şekillerin çarpıcı gerçekliği karşısında şaşırıp sinirlendim. Tuhaf bir biçimde kesilip taranmış bu saçlar, bu gözkapaklan,

bu pantolon; bu işitme, görme, soluma araçları, bunlar benim miydi ya da bu ben miydim? Çok netti bu insan, konturları açık seçik, adamakıllı belirgindi. Bütün ayrıntılarını görmüş olduğumu fark etmişti herhalde, çünkü utancı daha da arttı, gülümser gibi oldu ve belli belirsiz bir jest yaptı, ama bu jesti karanlıkta hemen yok oldu.

Ne var ki pencereden gelen ışık artıyor, şekiller açık seçik ortaya çıkıyor, ellerimin ucundaki parmaklar görünür oluyorlardı, tırnaklar da; görüyordum onları... Bunun üzerine o hayalet, görmeye başladığımı fark edince büzüldü ve bakmadan, bakmamam için işaret etti. Demek ki ben böyleydim. Gerçekte Madam Pom-padur kadar tuhaftım. Ve de rastgele ortaya çıkmış biriydim. Neden başka türlü değil de böyle yaratılmıştım? Takvim sorunuydu bu. O, gün ışığından tedirgin olan gece yaratıkları gibi

büzülmüş durumda kaldığı sürece kusurları, günahları ortaya çıkıyordu. Odanın ortasında yakalanmış bir fare gibiydi. Ayrıntılar gitgide daha net, gitgide daha korkunç biçimde beliriyor, bedenimin parçaları art arda, her biri adamakıllı belirgin, adamakıllı somut olarak her yandan görünüyorlardı... edep sınırına kadar... edepsizliğe kadar. Bir parmak, tırnaklar, bir burun, bir göz, bir kalça ve bir ayak görüyordum; hepsi gün gibi açıktı. Bu ayrıntıların etkisiyle büyülenmişçesine ayağa kalkıp ona doğru bir adım attım. Titredi ve kendisi için benden özür diliyormuş gibi elini salladı; sanki bildiğin gibi değil, yazık, bağışla, hoş gör, boş ver demek istiyordu; ama uyan gibi başlayan jesti korkakça sona erdi: Ona doğru gidiyordum ve elime egemen olamayarak yüzüne sert bir tokat attım. Defol, defol! Hayır, bu hiç de ben değildim! Bu rastlantı sonucu olan bir şeydi, dıştan gelen, yabancı bir şeydi, bir tür uzlaşmaydı; bu kesinlikle *benim* bedenim değildi! İnleyerek bir sıçrayışta gözden kayboldu; ben de yalnız kaldım -ya da, daha doğrusu, hayır, yalnız değildim; yeniden kendimi bulamıyordum, var olduğumu hissetmiyordum; her düşünce, her hareket, her jest, her söz, her şey benden gelmiyormuş, benim dışımda kararlaştınlmış, benim için hazırlanmış gibi gorünüyordu-ve ben, sonuç olarak, bir başkasıydım! İşte, bunun üzerine, korkunç bir öfkeye kapıldım: Ah, kendime doğru dürüst bir şekil vermeliydim! Kendimi dışarıya yansıtmalıydım! Kendimi anlamalıydım! Şeklim benden doğmalıydı, bana dışarıdan verilmemeliydi. Öfkem beni elime kalemi almaya itti. Bir çekmeceden kâğıt çıkardım; sabah olmuş, odanın içi güneşle dolmuştu. Hizmetçi kahve ve sandviç getirdi; ben de, çevremde parlak ve oynak şekiller; kitabımı, kendi kitabımı, bana benzeyen,

tıpkı benim gibi olan, doğrudan doğruya benden doğmuş, her şeye ve herkese karşı kendi varlık nedenimi egemence ortaya koyacak kitabımı yazmaya başlamıştım ki ansızın kapı çalındı. Hizmetçi gidip açtı; kapıda edebiyat doktoru ve profesör, daha doğrusu öğretmen, Kra-kow’un kültürlü dilbilgisi uzmanı, ufak tefek, zarif, zayıfça, . dazlak, kelebek gözlüklü, ayağında çizgili bir pantolon, sırtında bir ceket, tırnakları uzun ve san, sarı süet ayakkabılar giymiş T. Pimko göründü.

Profesörü tanıyor musunuz? Tanıyor musunuz profesörü? Evet, profesörü?

Hey! Hey, hey, hey, hey! Son derece bayağı ve son derece bayağılaştırılmış bu şekli görünce hemen kâğıtlarımın üstüne atılıp onları bütün gövdemle örtüp sakladım, ama T. Pimko oturdu; ben de oturdum ve adam bana oldukça uzun bir süre önce ölmüş olan, tümüyle unuttuğum bir teyzem için başsağlığı diledi.

— Ölülerin anısı, dedi Pimko, “tıpkı halk türküleri gibi, eski çağla yeni çağ arasında kurulu bir köprüye benzer,” *Mickiewicz.* “İnsanlık canlılardan çok ölülerden oluşur,” *Auguste Comte.* Teyzeniz öldü, dolayısıyla onun için kültür yüklü birtakım düşünceler ileri sürülebilir, hatta bu zorunludur. Müteveffanın kusurları vardı (bunları bir bir saydı), ama toplum için yararlı, iyi yanlan da vardı (bunları da bir bir saydı); sonuç olarak, yapıt kötü değil; demek is-tiyorum ki hatta yirmi üzerinden on beş alır... Öyleyse, sonuç olarak, özetleyecek olursam, müteveffa olumlu bir kişiydi; genel değerlendirme olumludur; bunu size söylemeyi ben, kültürel değerlere önem veren Pimko, zevkli bir görev saydım; ölmüş olsa da, teyzeniz, hiç kuşkusuz bu değerlere bağlıdır. Zaten (iyi yüreklilikle ekledi) *de mortuis nihil nisi bene*\ öyleyse, belki şu ya da bu yanı yine eleştirilse de, genç bir yazarın, pardon, genç bir yeğenin cesaretini kırmak neye yarar? Peki ama bu ne? (Masamın üstündeki müsveddelerim gözüne ilişince haykırdı.) Ah, yalnızca bir yeğen değil, bir yazar da! Görüyorum ki, yazarlığı deniyoruz, değil mi ha? Hey, hey, hey, bir yazar ha! Hemen bakıp size yardım edeceğim.

Oturduğu yerden kolunu uzatıp kâğıtları aldı; kelebek gözlüğünü taktı.

Bu şey değil... yalmzca... diye kekeledim ben de ayağa

kalkmadan

Dünya yıkılıyordu. Teyzem ve yazarlık beni allak bullak etmişlerdi.

— Evet, evet, evet... dedi. Bakın hele, bakın hele!

Ölülerle ilgili hiçbir şey iyi değildir," anlamında Latince söz. (ç.n.)

Bunu söylerken gözlerini ovuşturdu, ardından bir sigara alıp sol elinin iki parmağı arasına sıkıştırdı; sağ elinin iki parmağı ile de oynamaya başladı; aynı zamanda burnuna tütün kaçtığı için hapşırdı ve ayağa kalkmadan, hep oturduğu yerde okumaya başladı. Okuduğu sırada yerinde uslu uslu duruyordu. Oysa ben onu böyle okurken görünce rahatsız oldum. Dünyam yıkılmış, klasik bir bilgicin ilkelerine göre yeniden kurulmuştu. Oturduğum için adamın üstüne atlayamıyor, o oturduğu için de ayağa kal-kamıyordum. Böyle oturup kalmak, bilmiyorum nasıl, çok önem kazanmıştı ve başlıca engeli oluşturuyordu. Sandalyemde kıpırdayıp duruyor, ama ne yapacağımı, nasıl davranacağımı bilmiyordum; bacağımı sallamaya, duvarlara bakmaya, tırnaklarımı kemirmeye başladım; oysa bu sırada adam o bilgiççe okumasına kendini iyice vermiş, mantıklı, aklı başında haliyle hep yerinde oturuyordu. Bu iş adamakıllı uzun sürdü. Dakikalar saatler gibi geçiyordu, saniyeler uzuyordu, kendimi kötü hissediyordum; bir boruyla suyu çekilen deniz gibiydim. İnleyerek dedim ki:

— Yalvarırım, bu bilgiçliği bırakın! Bırakın bu bilgiçliği!

Bu azılı, katı bilgiç beni yavaş yavaş öldürüyordu. Bilgiççe okumaya devam ediyor ve tutkuyla yazdığım şeyleri, kâğıtları adamakıllı burnuna yaklaştırarak tipik bir bilgiç gibi özümlüyordu. Pencerenin arkasında dikine on iki, yanlamasına da on iki pencereli bir bina vardı. Düş mü, gerçek mi idi bu? Neden gelmişti bu adam? Neden orada oturuyordu, neden ben de oturuyordum? Biraz önce var olan her şey, düşler, anılar, teyzeler, acılar, hayaletler, yazmaya başladığım kitap, bütün bunlar hangi gizle, neden, oturmuş olan bu bilgiçte özetleniyordu? Dünya bir

bilgice indirgenmişti.

Durum çekilmez olmaya başlamıştı. T. Pimko'nun oturması için haklı bir nedeni vardı (okuyordu); ama ben, nedeni olmadığı halde oturuyordum. Coşkuyla bir çaba harcayıp ayağa kalktım, ama tam bu sırada adam bana kelebek gözlüğünün altından hoşgörüyle şöyle bir baktı ve ben ansızın küçüldüm, ayağım küçücük, elim minicik oldu; kitabım küçüldü, kendim küçüldüm, varlığım, bedenim küçüldü; oysa o, tersine, büyüyor; yazdıklarımı maşallah uzun uzadıya okuyup inceleyerek yerinden kıpırdamıyordu; hep oturuyordu.

Başka bir insanın içinde küçülme duygusunu bilir misiniz? Bir hanım teyzenin içinde küçülmek çok yakışıksız bir şeydir; ama bayağı bir büyük bilgicin içinde küçülmek küçülmedeki yakışıksızlığın dik âlâsıdır. İçimdeki taze yeşil bitkileri bu bilgicin bir inek gibi yediğini fark ettim. Bir bilgicin, sizin evinizde iken, bir çayırda sizin bitkilerinizi yemesi olağanüstü bir etki yapıyor: Adam sandalyede oturmuş ve okuyor; aynı zamanda da otluyor. Bana bir şey oldu, korkunç bir şeydi bu, ama benim dışımdaydı; budalaca bir şey, küstahça, gerçekdışı bir şeydi söz konusu olan.

— Ruh! diye haykırdım. Ben! Ben ruhum! Ben küçük bir yazar değilim! Ruhum! Ben! Bal gibi yaşayan bir ruhum!

T. Pimko oturuyordu ve oturduğu için oturmuş durumdaydı ve oturmuş durumda olduğu için oturuyordu ve öyle iyi oturuyordu, oturmuş durumda kalmakta öyle kararlıydı ki, bu adamakıllı budalaca durum yine de adamakıllı etkiliydi. Bunun üzerine kelebek gözlüğünü burnundan alıp mendili ile sildi, yeniden taktı. Burnu dayanılmaz bir şey gibi görünüyordu. Burun olmasına burundu; rastlantısal, bayağı, bilgiç, oldukça uzun bir burundu; kesinlikle iki paralel kanalı vardı.

— Ne? dedi- Hangi ruh?

— Benim ruhum! diye haykırdım.

Bunun üzerine sordu:

— Bizimki mi yani? Anavatanın ruhu mu?

— Bizimki değil, benimki!

— Sizinki mi? dedi iyilikseverlikle. Ruhunuzdan mı söz etmek

istiyorsunuz? Ama en azından Kral Ladislas'ın ruhunu tanıyor musunuz?

Hâlâ oturuyordu.

Hangi Kral Ladislas? —Kendimi Kral Ladislas'm vagonlarının deposuna giden yola ansızın sapmış bir katar gibi hissettim. Fren yapıp Kral Ladislas'ın ruhunu tanımadığımı fark edince ağzımı açtım.

Peki, tarihin ruhunu biliyor musunuz? Ya Yunan uygarlığının

ruhunu? Ya ölçülü ve ince zevkli o Fransız uygarlığını? Ya da benden başka kimsenin tanımadığı, "göbek" sözcüğünü ilk kez kullanan ve çoban şiirleri yazan o XVI. yüzyıl ozanının ruhunu? Dilin ruhunu? Nasıl demeli: "Geçirdim" mi, yoksa "Geçtim" mi?

Sorular keyfimi kaçırdı. Yüz bin ruh gelip benim ruhumu bu-naltıyordu. Kekeleyerek bilmediğimi söyledim. Adam da bana Kasprowicz'in ruhu ile ilgili neler bildiğimi ve bu ozanın köylülere karşı tutumunun ne olduğunu sordu; ardından Lelewerin ilk aşkı üstüne beni sorguya çekti. Kısa kısa, hafifçe öksürüp gizlice tırnaklarıma baktım, ama tertemizdiler ve üstlerinde hiçbir şey yazılı değildi. Sanki biri bana fısıldayacakmış gibi her yana göz attım. Ancak, arkamda kimse yoktu. Düş mü idi bu? Aldatmaca mı idi? Aman Tanrım, neler oluyordu? Başımı hemen yeniden eski yöne çevrip adama baktım, ama bu bakış benim bakışım değildi; bu kaçamak bir bakıştı; çocuksu, öğrencilere özgü, kin dolu bir bakıştı. Olmayacak, zamansız, yersiz bir isteğe kapıldım: Profesörün tam burnunun üstüne kâğıttan bir top atmak istedim. Durumun kötüye gittiğini hissedip, dostça bir havaya girerek Pimko'ya kentte neler olup bittiğini sormak için umutsuzca bir çaba harcadım; normal bir sesle konuşacak yerde, çok ince, tiz bir ses, erinlik çağında sesi değişen çocuklar gibi boğuk bir ses çıkarabildim ve sustum. Pimko da bana dilbilgisindeki zarflar hakkında neler bildiğimi sordu; Latince fiil çektirdi -*rosa, rosam, rosae* ile *amo, atnas, amaî*yüzünü buruşturarak "Evet, evet, biraz çalışmak gerekecek," dedikten sonra not defterini çıkarıp bana kötü bir not verdi; yerinden kalkmadan, kesin olarak oturmuş durumda, zorunlu olarak oturmuş durumda.

Ne? Nasıl? Öğrenci olmadığımı, bu işte bir yanlışlık bulunduğunu haykırarak söylemek istedim; kaçmak için sıçradım, ama siftımın altında bir şey beni kerpeten gibi yakalayıp olduğum yere çiviledi: Bu işi yapan benim o küçük kıçımdı, o küçük çocuk popomdu. Bu popoyla artık kımıldayamazdım; bilgiç de kımıldamıyordu; oturduğu yerden öyle bilgiççe bir şey söyledi ki haykırmak istedim, ama beceremedim ve okulda Öğrencilerin öğretmenden izin isterken yaptıkları gibi parmak kaldırdım. Pimko kaşlarını çattı:

— Oturun oturduğunuz yerde, Kowalski.[4] Yine tuvalete mi gitmek istiyorsunuz?

Yerimden kalkmadım; sanki düş görüyormuşum gibi bu gerçekdışı saçmalığın içinde, kıpırdamadan, bilgiçliğin kölesi olarak kalmıştım; o küçük, çocuk popomun üstünde oturuyordum, ama Pimko, sanki bir Akropol'ün üstünde oturuyormuş gibiydi ve not defterine bir şeyler yazıyordu. Sonunda dedi ki:

— Haydi, Jojo, gel, okula gidiyoruz.

— Hangi okula?

— Müdür Piorkowski'nin okuluna. Burası birinci sınıf bir kurumdur. Altıncı sınıfta boş yerler var. Senin eğitimine özen gösterilmemiş; her şeyden önce eksiklerinin tamamlanması gerek.

— Ama hangi okula?

— Müdür Piorkowski'nin okuluna. Korkma, biz öğretmenler küçük çocukları çok severiz; hişt, küçük, küçük, getirin şu yavruları bana.

— Ama hangi okula?

— Müdür Piorkowski'nm okuluna. Boş yerleri doldurmak için zaten kendisine yardım etmemi istedi. Okul yürümeli. Öğrenciler olmasaydı okullar da olmazdı; okullar olmasaydı öğretmenler de olamazdı. Haydi okula! Okula! Sen orada okuyacaksın.

— Ama hangi okula???

— Hey! Dikkat et, huysuzluk etmek yok! Okula! Okula!

Hizmetçiyi çağırıp ona paltomu getirmesini söyledi; kızcağız

yabancı bir beyin beni neden götürdüğünü anlamadığı için sızlanmaya başladı; ama Pimko onu çimdikledi: Kız çimdiklenmişti, artık sızlanamazdı; hizmetçilere özgü bir kahkaha atarak dişlerini gösterdi; bunun üzerine profesör elimden tutup beni dışarıya çıkardı; dışarıda her zamanki gibi evler ve insanlar vardı!

Polis! Böyle bağırmak çok budalaca bir şeydi! Gerçek olamayacak kadar budalaca bir şeydi! Çok budalaca olduğu için çok olanaksız bir şeydi. Ama karşı koyamazdım, çünkü öyle budalaca idi ki... Bu aşağılık bilgiçle baş edemezdim; bu adam bayağı bir bilgiçti. Nasıl birisi sizinle çok bayağı bir biçimde konuşursa hiçbir şey yapamazsınız, işte tıpkı öyle bir durum söz konusuydu. Çocuksu, budala kıçım her türlü karşı koyma olanağını elimden alıp beni felç ediyordu; uzurt adımlarla yürüyen o dev gibi adamın yanında pıtı pıtı yürüyordum, hiçbir şey yapamazdım. Elveda ruh, elveda yeni başladığım kitap, elveda temiz ve gerçek şekil, Allahaısmarladık, Allahaısmarladık korkunç, çocuksu, yeşil ve henüz değişmemiş şekil! Bayağı bir biçimde bilgiçliğin kölesi olan ben o kocaman, dev gibi adamın yanında kısa adımlarla yürüyordum, o ise mırıldanıp duruyordu:

— Hey, hey, küçük... Burnunu sil, seni çok seviyorum, hey, hey... oğul, yavru, sarışın çocuk... hey, hey, hey... hişt, hişt, hişt, benim küçük Joseph'im, benim küçük Jojo'm, benim küçük Jo-jinot'm, küçük, küçük, hoppala, hop...

Önümüzde kibar bir hanım küçük bir köpeği tasmasından tutmuş, gezdiriyordu; hayvan Pimko'nun üstüne atlayıp adamın pantolonunun bir yanını yırttı. Profesör çığlık atarak köpekle sahibine ağzına geleni söyledi, yırtık yeri bir topluiğne ile tutturdu, yolumuza devam ettik.

II

Hapis ve küçülmenin devamı

İşte önümüzde -hayır, gözlerime inanamıyorum!- işte Önümüzde alçak bir bina, okul; ağlayıp sızlanmalarıma karşın Pimko beni o minik elimden tutarak okula doğru sürükledi ve küçük bir kapıdan zorla içeriye soktu. Tam

da büyük teneffüs sırasında gelmiştik ve üstü kapalı avluda onla yirmi yaş arasında yaratıklar çepeçevre dolaşıp duruyor, tereyağlı ekmek ya da peynir yiyorlardı. Avlunun çevresindeki duvarlarda yarıklar vardı ve anneler, teyzeler, halalar bu yarıklardan yavrucuklarına bıkmadan bakıyorlardı. Pimko o kibar burnunun iki deliğinden okulun kokusunu keyifle içine çekiyordu.

— Hişt, hişt, dedi. Küçük, küçük, küçük...

Bunun üzerine kuşkusuz nöbetçi öğretmen olan, aydın ta-

kımından topal bir adam bize doğru gelip Pimko'ya adamakıllı saygı gösterdi.

• *m*

— Öğretmen bey, dedi Pimko. Size birinci sınıfa kaydedilecek genç Joseph'i tanıtayım; Jojo, öğretmen beye günaydın desene. Piorkovvski ile konuşacağım, ama bu arada küçük arkadaşlarına alışması için onu size emanet ediyorum.

Karşı çıkmak istedim, ama bunu yapacak yerde diz çöktüm ve hafif bir rüzgâr esmeye başladı, ağaçların dalları ve Pimko'nun

saçlarının bir tutamı sallandı.

*

— inşallah yaramazlık yapmaz, dedi yaşlı öğretmen başımı okşayarak.

— Peki, sizin gençler nasıllar? diye sordu Pimpo sesini alçaltarak. Gördüm ki halka olmuş yürüyorlar; bu çok iyi... Yürüyorlar, çene çalıyorlar, anneleri de onları izliyor, çok iyi. Okulda okuyan bir çocuk için bir avlu duvarının arkasına rahat rahat yerleşmiş bir annenin bulunmasından daha güzel bir şey olamaz. Bunların daha yumuşak, daha çocuksu popoları olmasını sağlayacak yalnızca annelerdir.

— Buna karşın henüz yeterince saf değiller, diye yakındı Öğretmen acı acı. Yumaşacık, güzel, küçük birer patates olmayı istemiyorlar. Annelerini de

getirttik, ama bu yeterli değil. Onlara gençlere özgü o tazeliği, o saflığı kazandırmayı henüz başaramadık. Sayın meslektaşım, bu konuda ne kadar inatçı davrandıklarını düşünemezsiniz. Gerçekten istemiyorlar.

— Pedagoji bilginiz yok da ondan! dedi Pimko sert bir biçimde. Ne demek, istemiyorlar? İstemeliler! Ben size saflığın nasıl uyandırılacağım şimdi göstereceğim. Bahse girerim ki yarım saat sonra bunun dozu iki katına çıkacaktır: Bu Öğrencileri inceleyip kendilerini saf ve masum sandığımı kafalarına en saf biçimde sokacağım. Bu, elbette, onları kışkırtacak, saf olmadıklarını tanıtlamak isteyeceklerdir; işte ancak o zaman gerçek saflığın ve masumluğun içine düşeceklerdir ki bu, pedagog için hoş bir şeydir!

— Ama, öğrencilere saflığı telkin etmenin biraz arkaik, biraz anakronik bir yöntem olduğunu düşünmüyor musunuz? diye sordu Öğretmen.

— Tam da böyle düşünüyorum! Anakronik yöntemler ne iyi

yöntemlerdir! Bütün pedagojik yöntemlerin en iyi olanlarıdır. Tarafımızdan adamakıllı gerçekdışı bir çevrede yetiştirilen bu küçük tatlı varlıklar her şeyden önce yaşama ve gerçekliğe bağlanırlar; bu yüzden de onlara kendi masumlukları kadar başka hiçbir şey acı çektirmez. Ha, ha, ha; masumluğu kafalarına hemen sokacağım; onları sanki bir kutunun içine kapatır gibi, bu duygunun, bu güzel duygunun içine kapatacağım; göreceksiniz ne kadar masum olacaklar!

Biraz uzakta kocaman bir meşe ağacının arkasına gizlendi; bu sırada öğretmen elimden tutarak beni öğrencilerin yanma götürdü; derdimi anlatıp karşı koyamamıştım. Adam beni orada bıraktı.

Öğrenciler gidip geliyorlardı. Kimileri birbirlerini dürtüyor ya da birbirlerine fiske vuruyorlardı; kimileri bir kitabın üstüne kapanarak, kulaklarını tıkamış, ders çalışıyorlardı; kimileri de bir-birlerini taklit ediyor ya da birbirlerine çelme takıyorlardı. Öğrencilerin dalgın ve bulanık bakışları otuz yaşında olduğumu fark

■

etmeden benim üstüme kaydı, ilk karşıma çıkana yaklaştım; çünkü bu edepsizce maskaralığın her an biteceğine inanıyordum.

— Pardon! diye başladım sözlerime. Görüldüğü gibi ben şey değilim...

Ama karşımdaki haykırdı:

— Gelin görün! *Novus camaradus!*[5]

Çevremi sardılar; biri bağırdı:

— Acaba hangi ilahi ya da insani serüven Sayın Marki'yi bu okula bu kadar geç gelmeye tenezzül etmek zorunda bıraktı?

Bir başkası da budalaca gülerek bağırdı:

— *Honorablus camaradus'u*** acaba bir genç bayan mı alıkoydu? Acaba beyefendi birazcık *nonchalantus'*** mu?

Bu iğrenç sözleri duyunca sanki biri dilimi koparmış gibi hiç sesimi çıkarmadım, ama onlar artık sanki duramıyorlardı, devam ettiler. Sözcükler çirkinleştikçe onlar o ölçüde keyiflenip bu sözcüklerin içine çılgınca batıp çıkıyor ve yineliyorlardı: *Femina, kh zoğlan kız, genç, aşk heyecanı, kızlık zarı, Venüs, professorus, cal-culus, idealus, çırılçıplak.* Beceriksizce birtakım jestler yapıyorlardı;

yüzieri sivilceli ve bozuktu; başlıca temaları da aralarındaki en gençler için cinsel organlar, en yaşlıları için de cinsel ilişkilerdi; bu da, eski ve uydurma Latince bozuk dile eklenince ortaya mide bulandırıcı bir kokteyl çıkıyordu. Bir şeye tutunmuş, bir yerde dengesiz duruyorlarmış, zamanda ve mekânda bir yer almamış gibi görünüyorlardı; kimi zaman öğretmenlere, kimi zaman -da avlu duvarının arkasındaki annelerine doğru göz ucuyla bakıyor, coşkuyla birbirlerini popolarından tutuyorlardı; gözetlenmiş olduklarını bilmek öğle yemeklerinin bile keyfini kaçırıyordu.

Kısacası bütün bu sahnenin ortasında, derdimi anlatamayarak ve bu maskaralığın sona ermeyeceğini görerek şaşkın şaşkın duruyordum. Öğrenciler bir meşe ağacının arkasına gizlenip kendilerini çok büyük bir dikkatle gözlemleyen yabancı adamı gördüklerinde öfkeleri doruğa çıktı. Bir müfettişin okula geldiğini ve ağacın arkasından kendilerini gözetlediğini mırıldanarak söylediler. Kimileri kitaplarını alıp çalımla meşe ağacının yanına gelerek, "Müfettiş gelmiş!" diyorlar; kimileri de ağaçtan uzaklaşarak,

“Müfettiş gelmiş!” diyorlar ama, bunlar bile kibarca gizlenip bloknotundan kopardığı bir yaprağın üstüne bir şeyler yazan Pimko’dan gözlerini ay ıramıyorlardı.

— Bir şeyler not ediyor, diye mırıldananlar oldu. Gözlemlerini

not ediyor. Bu sırada Pimko elindeki kâğıdı onların önüne öyle us-

■ #

taca attı ki, kâğıt sanki rüzgârdan uçmuş gibi göründü. Üstüne şunlar yazılmıştı:

X okulunda büyiik teneffüs sırasında yaptığım gözlemler sonucu, genç erkeklerimizin masum olduklarını saptadım. Bu benim halisane kanimdir. Öğrencilerin görünüşleri, konuşmalarının masumluğu, ayrıca hem hoş hem de masum olan küçük popoları bu kanımı doğrulamaktadır. Varşova, 2919f 193... T. Pimko.

Öğrenciler bu metni okur okumaz okulun avlusu karınca yuvası gibi kaynaşmaya başladı: Biz mi masumuz ha? Biz, bugünün gençliği ha? Kadınları çoktandır tanıyan bizler mi?

Gülüşmeler, sırıtmalar şiddetli ama kibarca, birçok kez de alaylı sözlerle karışık olarak yükseldi. Ah, gidi saf ihtiyar! Ne saflık bu! Öf be, ne saflık! Ama yine de gülmekte fazla ileri git-

tiklerini anlamakta gecikmedim. Gülmeleri sona erecek yerde artıyor, içten içe güçleniyor, böylece çığrından çıkarken daha yapay duruma geliyordu. Ne oluyordu? Neden bu gülme bitmiyordu? Bu kurnaz, şeytan Pimko’nun çocukların içine nasıl bir zehir akıttığını ancak sonradan anladım. Gerçek şuydu ki okullarına hapsedilmiş ve yaşamdan koparılmış bu çocuklar kesinlikle masum idiler. Evet, masum oldukları halde de masum idiler! Hiç masum olmamak istedikleri halde de masum idiler! Bir kadınla sarmaş dolaş olsalar da masum idiler. Kavgalarında da masum idiler. Şiir okurken masum idiler, bilardo oynarken masum idiler. Yemek yerken, uyurken de öyle idiler. Masumca davranırken de. Kan dökerken, işkence yaparken, saldırırken ya da hakaret ederken bile hep o Allah’ın cezası saflığın tehdidi altında idiler; bunların hepsi masumluğun içine düşmemek içindi!

İşte, gülmeleri yatışacak yerde bu yüzden durmadan artıyordu. Kimileri önce daha şiddetli tepki göstermekten kaçındılar, ama kimileri de önce yavaş yavaş, ardından gitgide daha çabuk, en ağza alınmayacak sözleri, sarhoş bir arabacıya yaraşır sözcükleri bağıra bağıra söylemeye başladılar. Coşkuyla, çabucak, gizlice birilerine sövüp sayıyor, kaba küfürler savuruyor, açık saçık şeyler söylüyor, kimileri de tebeşirle avlu duvarına bunların resmini yapıyordu; böylece güzün pırıl pırıl havası, başlangıçta beni bunalttıkları o sözlerden yüz kere daha beter sözlerle dolmuştu. Düş gördüğümü sanıyordum; çünkü düşte uyanıkken düşünemeyeceğimiz durumlara düştüğümüz olur... Onları engellemeyi denedim.

— Neden g.. diyorsunuz? diye sordum içlerinden birine. Neden söylüyorsunuz bunu?

— Kapa çeneni, ulan! dedi bu zıpçıktı, bana bir fiske vurarak. Bu harika bir sözcük. Sen de kullan bunu, hemen! diye ekledi ayağıma basarak ve ıslık gibi bir ses çıkararak. Hemen yinele! Bu bizim kıça karşı tek savunma biçimimiz. Görmüyor musun, müfettiş meşe ağacının arkasında bize kıç attırıyor. Sana gelince, pis çocuk, en açık saçık sözleri hemen söylemezsen başına iş açarım. Hey, Michel, gel buraya. Şu yeni gelene göz kulak ol da doğru dürüst davransın. Sen de, Hopek, şöyle adamakıllı açık saçık bir şey anlat bakalım! Haydi, hepiniz! Yoksa adam başımıza dert olacak!

Bu buyrukları verdikten sonra arkadaşlarının Mientus diye çağırdıkları hayta gizlice ağaca yaklaşıp, Pimko'ya ve avlu duvarının arkasında ayakta duran annelere görünmeden, üstüne o üç harfli sözcüğü kazıyarak yazdı. Gizli bir hoşnutlukla dolu, kibarca bir gülme çepeçevre patlak verdi; duvarın arkasındaki anneler ve meşe ağacının arkasındaki Pimko, öğrencilerin güldüklerini görünce onlar da yürekten gülmeye başladılar; öyle ki aynı zamanda iki tür gülme kopmuştu: Gençler alaylı alaylı gülüyorlardı, çünkü yaşlıları tavlamışlardı; yaşlılar da gençlerin tasasızca neşelenmelerine gülüyorlardı. Bu iki olay güz havasında meşe ağacından düşen yaprakların ortasında, okullara özgü o hay huy içinde çatışıyor, bir yaşlı temizlikçi de süpürgesiyle süprüntüleri toplayıp tenekesine atıyordu; otlar sararmıştı, gökyüzü soluktu...

Ama Pimko gizlendiği yerde göz açıp kapayıncaya kadar öyle saf olmuştu, sevinçten şarkı mırıldanan o serseriler, kitaplarının içine dalmış o kıç

yalayıcılar öyle saf olmuşlardı, bu sahnenin bütünü öylesine korkunç derecede saf olmuştu ki, içimde dile getiremediğim bütün protestolarla baygınlık geçirdiğimi hissettim. Kimi kurtaracağımı bile bilmiyordum: Kendimi mi, arkadaşlarımı mı ya da Pimko’yu mu? Kibarca ağacın yanına gidip fısıldayarak:

— Sayın profesör... dedim.

— Ne var? diye sordu o da fısıldayarak.

— Sayın profesör, orada durmayın. Ağacınızın öteki yanına kötü bir sözcük yazdılar; bunun için de gülüyorlar. Orada durmayın, sayın profesör.

Bu budalaca sözleri mırıldanırken, bana budalalığı afsunlayarak kovuyormuşum gibi geldi; bir okul avlusunda, bir elim ağzımın önünde, Pimko’ya doğru eğilmiştim; bu halimden ürktüm...

— Ne var? diye sordu profesör, meşe ağacının arkasında büzülmüş durumda. Ne yazdılar?

Bir arabanın klakson sesi duyuldu.

— Kötü bir sözcük! Kötü bir sözcük yazdılar. Çıkın oradan

sayın profesör.

— Peki, nereye yazdılar bunu?

— Meşe ağacının üstüne. Öteki yanına. Çıkın oradan sayın profesör. Bırakın bu işi! Ne yaparlarsa yapsınlar, karışmayın. Onları masum ve saf olduklarına inandırmak istiyorsunuz; oysa onlar size üç harfli o sözcüğü yazdılar... Kışkırtmayı bırakın onları.

Yeter. Burada bu biçimde konuşmaya artık dayanamıyorum. Aklımı oynatacağım. Sayın profesör, çıkm oradan! Yeter! Yeter!

Fısıldıyordum; güzün tatlılığı yavaş yavaş yayılıyordu, yaprakların düştüğünü görüyordum.

— Nasıl, nasıl? diye haykırdı Pimko. Gençlerimizin saf* lığından mı kuşkulanacak mışım? Asla! Ben yaşamı ve pedagojiyi çok iyi bilirim!

Gizlendiği yerden çıktı; onu tam da karşılarında gören öğrenciler vahşice bir çığlık attılar.

— Sevgili gençler! dedi Pimko, çocuklar biraz yatıştıktan sonra. Aranızda kötü ve uygunsuz sözcükler kullandığınızı bilmediğimi sanmayın. Bunu çok iyi biliyorum. Ama korkmaym. En kötü zıpırlıklarınız bile aslında alçakgönüllü ve masum olduğunuz konusundaki derin inacımı sarsmayacaktır. Yaşlı dostunuz sizi her zaman saf, alçakgönüllü ve masum olarak görecek, alçakgönüllülüğünüze, saflığınıza ve masumluğunuza her zaman inanacaktır. O kötü sözcüklere gelince, onları anlamadan, öylesine, gösteriş için yinelediğinizi çok iyi biliyorum. İçinizden biri onları herhalde bir hizmetçi kadından öğrenmiştir. Haydi, haydi, bunda bir kötülük yok; bu, tersine, sandığınızdan çok daha zararsız bir şey.

Hapşırdı ve keyifle sümkürdü, Müdür Piorkowski ile benim durumumu görüşmek üzere idareye doğru yürüdü. Bu sırada duvarın arkasındaki anneler, teyzeler ve halalar hayranlık içindeydiler, birbirlerine sarılarak dediler ki: “Ne parlak bir eğitimci! Şimdi sevgili yavrularımızın ne de güzel birer küçük kıçı olacak!”

Ancak Pimko’nun konuşması öğrenciler arasında büyük üzüntü yarattı. Çocuklar adamın sessizce gidişini izleyip, ancak o gözden kaybolduktan sonra bağırıp çağırmaya başladılar.

— Duydunuz mu? diye kükredi Mientus. Bizler masumuz ha? Masumlar, çamur, bok, hela! Bizim masum olduğumuzu düşünüyor, bizim masum olduğumuza inanıyor. Bizi masum olarak görmeyi sürdürüyor! Masumlar ha!

Kesinlikle bu sözcükten kurtulamıyordu; çünkü bu sözcük onu kendine bağlıyor, kıskıvrak yakalıyor, onun iflahını kesiyor, onu saf duruma getiriyor, masumlaştırıyordu. Bu sırada sağlam yapılı, arkadaşlarının Sifon adını taktıkları iri bir oğlan ansızın bir azgın saflık dalgasına kapılmış gibi göründü. Herkesin kendisini dinlemesini sağlayacak biçimde, pırıl pırıl havada dağdaki bir çıngırak gibi çınlayan sesiyle bağırmaya başladı:

— Masumluk mu? Neden olmasın? Bakın, bu bir üstün nitelik! Masum olmak gerekir. Neden olmasın?

Sözlerini henüz bitirmişti ki Mientus ona yapıştı:

— Ne dedin? Masumluğu mu savunuyorsun sen?

Sifon bir adım geriledi; bütün bu olup bitenler öyle saçma görünüyordu ki! Ama Sifon öfkeyle Mientus'a meydan okudu:

— Evet, savunuyorum. Doğrusu, neden savunmayacakmışım bilmek isterim! O kadar da çocuk sayılmam herhalde!

Mientus da öfkeye kapılarak Sifon'u alaya boğdu:

— Duydunuz mu? Sifon masummuş! Hah, hah, hah! Masum Sifon!

Haykırmalar çınladı:

— Sifonus innocentus! Masum Sifon! Demek Sifon kızları tanımıyor ha?

Edepsizce şakalar sel gibi boşandı ve her şey yeniden kaba bir biçimde berbat oldu. Ama Sifon bu şakalara sinirlenip diretti:

— Ben bal gibi masumum ve aşk konusunda bilgim yok; bu yüzden de neden utanacakmışım, anlamıyorum. Sevgili arkadaşlarım, içinizden hiçbiri pisliğin temizlikten daha iyi olduğunu gerçekten ileri süremez.

O da bir adım geriledi; çünkü durum çok ciddi görünüyordu. Derin bir sessizlik çöktü, ardından fısıltılar duyuldu:

— Sifon, şaka ediyorsun sen, değil mi? O konuda gözünün

açılmadığı doğru mu? Olanaksız bu!

Onlar da biraz gerilediler. Ama Mientus bağıra bağıra dedi ki:

— Bakın, bu gerçek beyler! Ona bakmanız yeter; görülüyor.

Pöh! Pöh!

Myzdral haykırdı:

— Sifon, olacak şey değil bu; bizi utandırıyorsun, yüzün gözün açılsın artık!

SİFON: Ama nasıl? Benim mi? Neden yüzüm gözüm açılacakmış ki?

HOPEK: Sifon, Tanrı aşkına, düşün biraz! Yalnızca kendini değil, hepimizi de tehlikeye atıyorsun. Artık bir tek kızın bile yü-

züne bakmaya cesaret edemeyeceğim.

SİFON: "Kızlar" diye bir şey yoktur, yalnızca genç kızlar var-

dır.

MİENTUS: Genç... kızlar! Duydunuz mu onu? Peki öyleyse neden "yeniyetme erkekler" olmasın?

SİFON: Evet, ben de bunu söyleyecektim, yeniyetme erkekler. Bu sözcükten neden utanacakmışız? Ötekilerden daha mı kötü ki? Neden sevgili vatanımızda gerçek genç kızlarımızdan utanacakmışız? Hem soruyorum size, hangi yapay ahlâksızlık adına "yeniyetme", "kamp ateşi", "ödev", "erdem", "izci", "genç kız" gibi güzel sözcüklerden utanmamız gerekir? Bunlar bence genç yüreklerimize Mientalski'nin imgelemini berbat eden o kışla sözcüklerinden daha yakınlar.

— Haklı! dediler kimileri.

Anasının kuzusu! dediler kimileri de.

— Sevgili arkadaşlarım! diye haykırdı. Sifon, kendi masumluğu ile coşarak, öfkelenerek. Ellerinizi yukarıya kaldırın! Burada, hemen, ne yeniyetmeleri ne de izcileri yadsıdığınıza ant içmenizi öneriyorum. Sevgili vatanımızı yadsımayacağız. Anavatanımızın geleceğini temsil edenler yeniyetme erkeklerle genç kızlardır. Yaşasın genç kızlar ve yeniyetme erkekler! Yaşasın gençlik ve erdem! Yaşasın gençlik ateşi ve inancı!

Bu çağrı üzerine bir düzine kadar Sifon yanlısı bu gençlik ateşiyle coşarak ellerini havaya kaldırıp ciddi ciddi, yüzleri ışıl ışıl, ant içtiler. Mientus,

Sifon’un üstüne atladı; Sifon sinirlendi, ama arkadaşları onları ayırmayı başardılar.

— Beyler, diye bağırdı Mientus, neden bu yeniyetme-izciyi

tekmelemiyorsunuz? Damarlarınızda kan yok mu sizin? Özsaygı yok mu sizde? Neden ona tekme atmıyorsunuz? Sizi ancak bu tekmeler kurtarabilir. Erkek olun! Ona bizim yeniyetme kızlara göre yeniyetme erkekler değil, kızlara meraklı babayiğit erkekler olduğumuzu gösterin!

Deliye dönmüştü. Alnım ter içinde, benzim atmış durumda, ona bakıyordum. Pimko gittikten sonra iyi kötü kendime gelip derdimi anlatabileceğim konusunda biraz umudum vardı, ama iki adım ötemde masumluğun ve saflığın arttığını görürken nasıl kendime gelebilirdim? Yeniyetmeler ve babayiğitler olmak üzere ikiye ayrılmışlardı. Dünya bu bölünmeye göre yeniden ku-ruluyormuş gibi görünüyordu. Bir adım geriledim.

Sifon coşarak, soluk mavi bir renk almış havada, ışık ve gölge içindeki avlunun sert zemini üstünde bağırmaya başladı:

— Özür dilerim, görüyorum ki Mientalski kabadayılık taslıyor. Ona aldırış etmemenizi öneriyorum; sanki o burada değilmiş gibi davranalım, sevgili arkadaşlar, o bir haindir, kendi gençliğine ihanet ediyor, hiçbir ideali yok.

— Hangi ideal, budala? Senin ideallerin dünyanın en iyi idealleri olsalar bile, senden farklı olamazlar! dedi Mientus, söylediği sözlerin coşkusu içinde. Onun ideallerinin yağlı ve pembe tenli, uzun burunlu olduğunu hissetmiyor musunuz? Görmüyor musunuz? Budalalar! Yakında artık sokağa çıkmaya cesaret edemeyeceğiz. Demek ki bizim yaşımızda olan gerçek delikanlıların, kapıcı ve köylü çocuklarının, çırakların, işçilerin, yanaşmaların bizimle alay ettiklerini anlamıyorsunuz! Bizi hiçe sayıyorlar! Ye-niyetmeye karşı babayiğiti savunun. Babayiğiti savunun!

Çalkantı çoğaldı. Öfkeden kıpkırmızı kesilen öğrenciler birbirlerinin üstüne atlıyorlardı. Sifon kollarını kavuşturmuş, hareketsiz duruyor; Mientus ise yumruklarını sıkıyordu. Duvarın arkasındaki annelerle teyzeler, halalar da ne olduğunu pek anlamadan büyük kızgınlık gösteriyorlardı. Ne var ki

öğrencilerin çoğu kararsızdı ve ekmekle tereyağını atıştırarak şu sözleri yineleyip duruyorlardı:

— Mientus acaba domuzun biri değil mi? Ya Sifon, o bir idealist değil mi? İnekleyelim, inekleyelim; yoksa çakarız.

Bu işe karışmak istemeyen kimileri akıllıca spor üstüne konuşuyor ve hiçbir özelliği olmayan bir futbol maçına büyük ilgi gösteriyormuş gibi yapıyorlardı. Ama bunlar da tek tek bu coşkulu, ateşli tartışmayı hiçe saymadıkları için kulak kabartıyor, düşünüyor, kıpkırmızı kesiliyor ve er geç Sifon'un ya da Mientus'un grubuna katılıyorlardı. Güneş vurmuş bir kanepede uyuklayan öğretmen, yarı uykulu bir halde, bu gençlerin saflığının tadını çıkarırken mırıldanıyordu:

— Ah, şu yumurcaklar yok mu!

Herkesin coştuğu sırada bu coşkuya bir tek öğrenci ka-ulmamıştı. Sırtında bir yün kazak, ayağında bir flanel pantolon,

sol bileğinde altın kol saati, bir kenara çekilmiş, çok rahat bir biçimde güneşleniyordu,

— Kopydra! diye bağırıyorlardı ona iki'gruptan da, Kopyrda

bizimle gel!

Herkes onunla ilgileniyor gibiydi, iki grup da onu yanına çekmek istiyordu; ama o kimseyi dinlemiyor, bir bacağını sallayıp duruyordu.

— Kapıcıların, çırakların ve bütün serserilerin düşüncelerini küçümsüyoruz! diye haykırdı Sifon'un arkadaşı Pyzo. Bunlar eğitimsiz insanlar.

— Peki ya liseli genç kızlar? diye sordu Myzdral kaygıyla. Bunların düşüncelerini de mi küçümsüyorsunuz? Ne düşünecekler ki?

Haykırışlar yankılandı:

— Liseli kızlar temiz şeyleri severler.

— Hayır, hayır, pis şeyleri.

Sifon küçümseyerek araya girdi:

— Liseli kızlar mı dediniz? Bizim için önemli olan gerçek genç kızların düşünceleri; böyle kızlar bizden yanadır.

Mientus, Sifon’a doğru yürüyüp kesik kesik bir sesle dedi ki:

— Sifon! Bize bunu yapamazsın! Sözünü geri al, ben de kendi sözümü geri alacağım. İkimiz de sözümüzü geri alalım, ne dersin? Ben hazırım... özür dilemeye. Yeniyetme erkekler hakkında söylediklerini geri alır ve gözünün açılmasını kabul edersen, ben hazırım. Şu yeniyetmelerden vazgeç. Ben de babayiğitlerden vazgeçerim. Bu işte yalnız değilsin!

Pylaszczkievvicz (Sifon’un gerçek adı) Mientus’a yanıt vermeden onu Önce açık, içten, güçlü bir bakışla tarttı; böyle bir bakıştan sonra da ancak gururla yanıt verebilirdi. Ve bir adım gerileyerek dedi ki:

— Ben ideal için canımı vermeye hazırım!

Bunun üzerine Mientus, yumrukları havada, Sifon’un üstüne atıldı;

— Haydi! Haydi, çocuklar! Ağzını burnunu dağıtın şu ye-niyetmenin! Ağzını burnunu dağıtın!

— Yetişin yeniyetmeler! diye bağırdı Pylaszczkiewicz. Koruyun beni! Ben yüzü gözü açılmış biri değilim, ben sizden yanayım, koruyun beni!

Bu çağrı üzerine birçoklan içlerindeki yeniyetmenin ba-bayiğite karşı savaştığını hissettiler. Sifon’un çevresinde halka oluşturup Mientus yanlılarına meydan okudular. Yumruklaşmalar başladı. Sifon büyük bir taşın üstüne sıçrayıp çığlık çığlığa arkadaşlarını yürüklendirdi; ama onlar Mientus yanlıları karşısında yavaş yavaş pes edip geri çekilerek dağıldılar. “Yeniyetme” davasının kaybedildiği sanılabilirdi. Bu sırada yenilginin

eşiğinde olan Sifon son gücünü toplayıp ünlü *İzciler Marşı*'m söylemeye başladı:

Kalkın ayağa, kalkın ayağa ey ölüler! Yeniyetme kardeşler!

Kalkın da savaşın, ölü iken dirilerek!

Koro halinde hemen yinelenen marş elbette adamakıllı şişecek, büyüyecek ve yayılacaktı. Gençler, kıpırdamadan; Sifon gibi, gözlerini uzaklardaki bir yıldıza ve hasımlartnın burunlarına doğru dikerek söylüyorlardı. Hasımlan bu durum karşısında yumruklarını gevşettiler. Şimdi nasıl tepki göstereceklerini, nasıl sal* dıracaklarını bilemiyorlardı ve ötekiler burunları havada, gitgide daha gösterişli, coşkulu, ateşli bir tavırla söylüyorlardı marşı. Bir iki Mientus yanlısı kekeledi, kıvrandı, boşuna birtakım jestler yaptı ve bir kenara çekildi, öyle ki sonunda Mientus da, kararsız durumda, hafiften kısa kısa öksürdü ve çekip gitti.

...Kimi zaman kötü bir düşün bizi bir başka ülkeye alıp götürdüğü olur; burada her şey bize işkence yapar, bizi alıkoyar, bunaltır; çünkü bu olay gençlik çağımıza kadar uzanmıştır ve dolayısıyla, bize göre *çok eskidir,* geride kalmıştır, çağdışıdır; böyle bir ülke ile ilgili böyle bir düş görmek işkencelerin en kötüsüdür. İnsanın kurtulduğu bir şeye; eski, gençliğine ilişkin, uzun şiiredir bırakılmış ya da Örneğin masumluk sorunu gibi çözümlenmiş şeylere dönmesinden daha korkunç ne olabilir? Yalnızca bugünün sorunları, normal, olgun sorunlar içinde yaşayıp geçmişin bütün sorunlarını yaşlı teyzelere bırakanlara ne mutlu, ne mutlu! Bu seçim gerek bireyler gerekse uluslar için çok önemlidir; ama kimi zaman mantıklı ve yetişkin bir insan, zamanın ruhuna ve tarihin ritmine aykırı, fazla eski veya fazla yeni bir konu ile karşı karşıya bırakılırsa, onun göz açıp kapayıncaya kadar bütün olgunluğunu yitirdiği görülüyor. Gerçekte, insanların kafasına ancak böyle sorular sokarak dünyayı en iyi biçimde saf ve çocuksu duruma getirebilirsiniz. Pimko’nun en becerikli ve en deneyimli bilgiçlere yaraşır büyük bir ustalıkla bizi, arkadaşlarımla beni, en ço-cuklaştırıcı diyalektiğin içine sokmayı bildiğini kabul etmek gerekir... Kendimi sanki beni acımadan küçülten, saygınlığımı yitirten bir düşün tam ortasında buluyordum.

Bir güvercin sürüsü güz güneşinin önünden geçip bir damın üstünde süzüldü, meşe ağacının yaprakları arasına gizlenip gözden kayboldu.

Sifon’un o görkemli marşına dayanamayan Mientus. Myzdral ve Hopek ile birlikte avlunun öteki köşesine yöneldi. Bir süre sonra toparlanıp yeniden konuşacak duruma geldi. Başını öne eğdi, üzgündü; ardından gürledi:

— Peki şimdi ne olacak?

— Şimdi ne olacak? diye yineledi Myzdral. Şimdi bize yapacak tek şey kalıyor, o da en büyük cesaretle en açık saçık sözcük dağarcığımızı kullanmak! O üç harfli sözcük bizim tek silahımız. Babayiğitlerin silahı!

— Daha başka bir şey yok mu? diye sordu Mientus. Daha başka bir şey? Bıktıracak bir şey? Btfnu sonsuza kadar yinelesek ha? Bunu bir tür şarkı gibi durmadan söylesek ha? Çünkü ötekiler kendi şarkılarını söyleyip duruyorlar.

Gevşedi. Kollarını açıp birkaç adım gerileyerek çevresine baktı. Ufukta gökyüzü hafif, solgun, soğuk ve alaycıydı; avlunun ortasında meşe ağacı sanki bize sırtını çevirmiş gibi görünüyordu; büyük parmaklığın yanında duran yaşlı kapıcı bıyık altından gülerek çıkıp gitti.

— Bir yanaşma... diye mırıldandı Mientus. Bir çiftlik işçisi... Böyle birinin bizim bu saçma sapan entelektüel konuşmalarımızı dinlediğini düşünün...

Ve ansızın bu düşüncesinden ürküp, canı kaçmak, o açık havada çekip gitmek istedi...

— Yeter, yeter! Artık ne yeniyetme ne babayiğit istiyorum, yeter be!

Arkadaşları Mientus *u tuttular.

Mientus, neyin var? Şefimiz sensin. Sensiz hiçbir şey yapamayız.

Kolundan sımsıkı tutulan Mientus başını öne eğip üzgün üzgün:

— Berbat bir şey bu, dedi.

Myzdral ile Hopek şaşırmışlardı; seslerini çıkarmadılar. Ardından, sinirlenen Myzdral eline bir demir tel alıp bunu duvardaki bir delikten içeri soktu; düşünmeden, mekanik olarak. Ne var ki tel bir annenin gözüne geldi; kadın inlemeye başlar başlamaz

Myzdral teli elinden attı. Sonunda Hopek çekingen bir sesle sordu:

— Ne yapacağız, Mientus?

Mientus toparlandı:

— Seçeneğimiz yok. Savaşmak gerek. Son soluğumuza kadar savaşmaıyız.

— Bravo! diye haykırdı ötekiler. Biz seni böyle seviyoruz. Tanıdığımız o eski Mientus oldun yeniden.

Ama şef uyanmış gibi bir jest yaparak dedi ki:

— Ah, şu haykırışlarınız yok mu! Sifon'un marşlarının yerini tutmuyor bunlar! Ama, ne de olsa, ne gerekiyorsa yapmalı. Savaşmaya gelince... bunu yapamayız! Hatta, varsayalım ki, Sifon'a bir güzel dayak attık, ne olacak sonra? Oğlanı mazlum durumuna getiririz. O zaman da onun ezilmiş, ama sarsılmaz masumluğu ile başımıza ne dertler açacağını görürsünüz. Zaten onlara saldırırsak, karşımıza öyle bir yiğitlikle çıkarlar ki bunun üstesinden gelemeyiz. Bütün bunlar bir şeye yaramaz. Küfürler, kötü davranışlar, edepsizce sözler, bunlar bir işe yaramaz; bunlar Sifon'un ekmeğine yağ sürmekten, "yeniyetmelerini" zevkten dört köşe etmekten başka bir işe yaramaz. Buna bel bağlamış bile Sifon. Ama, bereket versin ki (öfkesinden fces tonu tuhaflaştı), bereket versin ki, bir başka yol var... daha etkili... O Sifon'un sonsuza kadar marş söyleme hevesini kıracağız...

— Nasıl? diye sordular arkadaşları, yeni bir umut içinde.

— Beyler, dedi Mientus sert bir tonla, Sifon gözünün açılmasını istemiyor; ama istemese de gözü açılacak. Onu yakalayıp bağlayacağız. Evet, kulaklarından içine girebiliriz onun. Bağlanınca, gözünü öyle açacağız ki, annesi bile artık tanımayacak oğlunu. Kesinlikle o meleğin ahlâkını bozacağız. Bir tek söz bile söylemenizi istemiyorum! Gidip bir ip getirin.

Bu komplo konuşmalarını şaşkınlıktan donup kalarak, yüreğim çarparak dinliyordum ki Pimko okulun kapısında göründü ve bana Müdür Piorkowski'nin odasına gitmek üzere kendisini izlememi işaret etti. Güvercinler yeniden ortaya çıkıp kanat çırparak arkasında annelerin bulundukları duvarın üstüne kondular. Uzun koridorda yürürken, heyecan

içinde, derdimi nasıl anlatıp şikâyet edeceğimi düşünüyordum; ama bunu yapamazdım; çünkü Pimko yolda rastladığım her tükürük hokkasının içine tükürüp bana da tükürmemi söylüyordu... Onun için bu işi yapamazdım... Böyle tü-küre tüküre müdürün odasına vardık. Dev gibi bir adam olan Pi-orkovvski bizi yerinden kalkmadan, serinkanlılıkla, heybetli ama güleryüzlü haliyle kabul etti; babacan bir tavırla, hemen yanağımı sıktı; içtenlikli bir hava yaratmak istedi; çenemi tuttu; ben de karşı koyacak yerde, eğildim; ardından, tepemden bakarak kalın sesiyle Pimko'ya:

— Küçük yaramaz, küçük haylaz! dedi. Ziyaretime geldiğiniz için teşekkür ederim, sayın profesör. Bu yeni öğrenci için teşekkür ederim, sevgili meslektaşım! Eğer herkes bunları küçültmeyi bu kadar iyi bilse, şimdi olduğumuzdan iki kat daha büyük olurduk. Yavru, yavru, yavru! Bilmem inanır mısınız bana, bizim tarafımızdan yapay olarak küçültülmüş, çocuklaştırılmış yetişkinler normal çocuklardan daha iyi birer eleman oluşturuyorlar. Yavru, yavru! Öğrenci olmasa, okul da olmazdı; okul olmasa da yaşam olmazdı! Anımsatmama izin veriniz; benim okulum kuşkusuz yardım edilmeye değer bir okuldur; bizim yöntemimizle eşsiz öğrenciler yetişir, onun için öğretmenlerimizi çok büyük bir titizlikle seçtik. Bu öğretmenleri görmek ister misiniz?

— Seve seve, diye yanıt verdi Pimko. Öğretmenlerin ruhlar üzerinde ne kadar etkili olduklarını herkes bilir.

Müdürün odasından bir salona geçiliyordu. Adam bu salonun kapısını açtı: İki bey kibarca baktılar, ben de onlara baktım; gerçekten ürkmüştüm! Öğretmenler bu. büyük odada masa başına oturmuş çay içip ayçöreği yiyorlardı. Bu kadar zavallı, ufak tefek yaşlıyı hiç bir arada görmemiştim. İçlerinden çoğu çaylarını ho-pürdeterek içiyor, biri ayçöreğini çiğniyor, bir başkası geveliyor, bir üçüncüsü atıştırıyor, bir dördüncüsü yutuyordu; bir beşincisi ise üzgün görünüyordu, dazlaktı; Fransızca öğretmeni hanım da

çapaklı gözlerini mendilinin ucuyla siliyordu.

— Evet, sayın profesör, dedi Müdür gururla; titizlikle seçilmiş bu öğretmenler son derece çekilmez, sevimsiz kişilerdir. Burada bir tek sevimli öğretmen bulamazsınız; bunlar yalnızca pedagojik bedenlerdir. Kimi zaman, oldukça genç bir öğretmen almak zorunda kalırsam, böyle birinin hiç

olmazsa tiksindirici bir özelliği olmasına her zaman dikkat ederim. Örneğin, tarih öğretmeni ne yazık ki olgunluk çağında bir adam; ilk bakışta katlanılabilir gibi görünüyor; ama iyice bakarsanız ne kadar şaşı olduğunu fark edersiniz.

— Haklısınız, dedi Pimko senli benli bir tonla, ama Fransızca öğretmeni hanım sempatik görünüyor.

— O da kekeme; gözleri de sürekli yaşarır.

— Ya, öyle demek! Doğrusu, fark etmemiştim. Ama acaba ilgi çekici mi?

— Kesinlikle hayır! Ben bile kendisi ile esnemeden bir dakika konuşamam.

— Pekâlâ. İyi ders okutacak kadar kendilerine saygılı, deneyimli ve görevlerine bağlı kişiler mi?

— Bunlar başkentin en sağlam kafalarıdır. Hiçbirinin kişisel düşüncesi yoktur; zaten böyle bir şey olursa o düşünceyi ya da o düşünce sahibini hemen kovarım. Bunlar tamamen zararsız budalalardır; yalnızca programlarında olan şeyleri Öğretirler. Gerçekten de hiçbirinin kişisel düşüncesi yoktur, olamaz da.

— Bravo, bravo! dedi Pimko. Görüyorum ki benim minik Jojo'm emin ellerde olacak. Sempatik bir öğretmenden daha kötü bir şey yoktur; bir de özellikle kişisel düşünceleri varsa. Gençlerin bizim gibi dürüst insanlara, yetenekli pedagoglara bağlı kalmaları için, onlara damgasını vuracak o güzelim olgunlaşmamışhğı, o sempatik beceriksizliği ya da güçsüzlüğü, o yaşamı bilmezliği kafalarına ancak sevimsiz bir Öğretmen sokabilir. Ancak böyle uygun bir öğretmen kadrosu ile bütün dünyayı çocuklaştırabiliriz.

— Suss, suss! dedi Müdür Piorkowski onu kolundan çekerek. Elbette dostum, ama bu kadar yüksek sesle konuşma; çok yüksek sesle konuşmamalı bu konuda.

Bu sırada bir öğretmen bir başka öğretmene dönüp sordu: -Hey! Baksana! Hımmm! Ne var ne yok, sevgili meslektaşım! -Ne var ne

yok mu? dedi öteki. Vallahi, düştü. Düştü mü? dedi birincisi. Yani arttı mı demek istiyorsunuz? -Arttı mı? diye sordu İkincisi, herhalde düşmüştür biraz yine de. -Ama çörek düşmek istemiyor, diye mırıldandı birincisi, kendi çöreğinin kalan parçasını cebine koyarken.

— Onları rejimde tutuyorum, diye fısıldadı Müdür Piorkowski, yetcrince kansız kalmaları için. Ancak kansızlık sayesinde o ergenlik çağı sivilceleri iyice ortaya çıkıyor.

Yazı dersi öğretmeni, ansızın kapı aralığında müdürünü yanında çok ciddi görünüşlü biri ile görünce, çayı boğazında kaldı ve çığlık attı:

— Müfettiş!

Bu çığlığı duyan bütün öğretmenler titreyerek ayağa kalkıp, keklikler gibi birbirlerine sokuldular. Onları daha çok ürkütmek istemeyen Müdür kibarca kapıyı kapadı; bunun üzerine Pimko beni alnımdan öpüp ciddi ciddi dedi ki:

— Pekâlâ Jojo! Sınıfa gitmen gerek, birazdan ders başlayacak. Ben bu arada senin için bir pansiyon arayacağım; dersler bitince gelip seni evine götüreceğim.

Karşı koymak istiyordum; ama o ukala dümbeleği beni o korkusuz bilgiçliği ile öyle etkilemişti ki bunu yapamazdım. Saygıyla eğildikten sonra gidip, yüreğim dışarı vuramadığım karşı koymalarla ve içlerinde bu karşı koymaların boğulup kaldıkları kaynaşmalarla dolu durumda sınıfa girdim. Sınıf da kaynıyordu. Öğrenciler tam bir kargaşa içinde, üst üste, oraya buraya oturdular; sanki biraz sonra sonsuza kadar sessiz kalacaklarmış gibi

bağırıp çağırıyorlardı.

• ■

Öğretmenin kürsüye nasıl çıktığını anlamak olanaksızdı. Öğretmen, toplantı salonunda fiyatların düştüğünü söyleyerek önemli bir düşünceyi dile getiren o üzgün görünüşlü, solgun yüzlü adamdı. Yerine oturduktan sonra not defterini çıkardı; bir fiske vurup yeleğindeki tozu silkti, dirsekleri hırpalanmasın diye kollarını sıvadı; dudaklarını sıkıp içinde bir şeyi tuttu ve bacak bacak üstüne attı; ardından iç çekip konuşmaya çalıştı. Uğultu arttı.

Herkes bağırıyordu; belki de yalnızca, kitaplarını ve defterlerini düzenli bir biçimde çıkaran Sifon'un dışında. Öğretmen öğrencilere baktı, giysisini düzeltti; dudaklarını büzdü, açtı, yeniden büzdü. Öğ-

renciler bağırıp çağırmaya başladılar. Adam kaşlarını çattı, yüzünü buruşturdu, giysisinin kollarını inceledi, parmağıyla trampet çalar gibi yaptı; bir an düşünceye daldı; cep saatini çıkarıp kürsünün üstüne koydu; iç çekti ve yeniden içinde bir şeyi tuttu ya da yuttu; belki de esnemişti; sonunda enerjisini toplayıp not defteriyle kürsüye gürültüyle vurup bağırdı:

— Yeter! Kesin! Derse başlıyoruz.

Bunun üzerine bütün sınıf, Sifon ve yandaşlarından birkaç kişi dışında, hep birlikte tuvalete gitmek zorunda olduklarını be-' lirttiler.

Bozuk, solgun teni yüzünden Ödlek adını taktıkları öğretmen acı acı gülümsedi.

— Yeter, diye bağırdı, istemeyerek. îzin mi istiyorsunuz? Ya da ne? Bana neden izin vermiyorlar ki? Ben neden burada kalmak zorundayım? Yerlerinizden kalkmayın. Kimsenin dışarıya çıkmasına izin vermiyorum. Mientalski ile Bobkowski'ye teneffüse çıkmama cezası veriyorum. Biri ağzını açarsa, yaptığına pişman olacaktır.

Bunun üzerine en aşağı yedi öğrenci falan ya da filan hastalık nedeniyle derslerini hazırlayamadıklarını açıklayan raporlar gösterdiler. Üstelik dört öğrenci de yarım baş ağrılarının tuttuğunu, biri ise döküntüsü olduğunu, bir başkası titreyip çırpmdığını bildirdi.

— Evet, dedi Ödlek kıskanmış gibi bir tonla. Peki neden bana hiç kimse elimde olmayan nedenlerle derslerimi hazırlayamadım diye rapor vermiyor? Neden benim de çırpınmaya hakkım olmasın ve pazar günleri dışında her gün burada kalmak zorunda bulunayım? Yeter, sahte raporlar getirmişsiniz; hayali hastalıklardan söz ediyorsunuz; bilirim bunları ben; yerlerinizden kıpırdamayın!

Ama en uyanık, en geveze öğrencilerden üçü kürsünün yanına gelip Yahudiler ve kuşlar üstüne gülünç bir Öykü anlatmaya başladılar. Ödlek kulaklarını tıkayıp inledi:

— Hayır, hayır, dayanamıyorum; nazik olun, beni ayartmayın, ders yapacağız; Müdür bey bizi böyle yakalarsa ne olur, düşünün?

İrkildi, kaygıyla kapıya doğru baktı ve korkudan yanakları daha da soluklaştı.

— Ya bizi Müfettiş bey yakalarsa? Beyler, okulda bir müfettiş

■ »

bulunduğu konusunda sizleri uyarıyorum! Şaka değil! Öyleyse size önceden haber veriyorum... Saçma sapan şeyler yapmanın zamanı değil! Yöneticilerin karşısına korkusuzca çıkmak için hemen önlem almalıyız. Durun bakalım... Hıııım... Hanginiz dersini en iyi biliyor? Ciddi olalım, artık şakanın sırası değil! İçtenlikle konuşalım. Ne? Kimse bir şey bilmiyor mu? Benim mahvımı mı istiyorsunuz? Haydi, belki içinizde biri vardır yine de; dostlarım, biraz cesaret... Ah! Pylaszczkiewicz mi diyorsunuz? Tanrı ’ya şiikür, ben sizi hep çok iyi bir öğrenci olarak gör-müşümdür. Pekâlâ, en iyi hangi konuyu biliyorsunuz? *Konrad Wallenrod'u* mu? Ya da *Atalar*'ı mı? Ya da romantizmin genel özelliklerini mi? Söyleyin bana, Pylaszczkiewicz.

Ama artık yeniyetme rolünde iyice güçlemiş olan Sifon ayağa kalkıp dedi ki:

— Özür dilerim, öğretmenim. Beni Müfettiş beyin önünde derse kaldırırsanız bildiklerimi elimden geldiğince anlatırım; ama şimdiden en iyi bildiğim şeyin ne olduğunu söyleyemem; çünkü o zaman bildiğim şeye ihanet ettiğim gibi, kendi kendime de ihanet etmiş olurum.

— Sifon, sen bizim mahvolmamızı istiyorsun! dedi ötekiler korku içinde. Sifon söyle şunu!

— Pekâlâ, pekâlâ, Pylaszczkiewicz.., dedi Ödlek uzlaştırıcı bir sesle. Neden söylemek istemiyorsunuz? Aramızda konuşuyoruz. Söyleyin bana Pylaszczkiewicz. Herhalde ne benim ne de kendinizin mahvolmasını istersiniz. Ya da açıkça söylemek istemiyorsanız, anıştırın...

* «

— Özür dilerim öğretmenim, dedi Sifon, hiçbir uzlaşma kabul

edemem; çünkü ben uzlaşmaz bir kişiyim: Ne kendimi yadsıyabilirim ne de kendime ihanet edebilirim.

Ve yerine oturdu:

— Ttt, ttt... diye bir ses çıkardı öğretmen. Bu duygular sizin için yüz akıdır Pylaszczkiewicz. Ama, söylediğimi o kadar da önemsemeyin, yalnızca şakaydı. Elbette, elbette, hile yapamayız. Peki, o halde, bugün programda ne var? diye sordu ciddi ciddi defterine bakarak. Ah, tamam, Slowacki'nin neden bizde sevgi ve coşku uyandırdığını öğrencilere anlatıp göstermek. Demek ki, beyler, size ders anlatacağım, ardından da siz bana anlatacaksınız. Susun!

Elleri çenelerinde, hepsi sıraların üstüne yattılar, Ödlek de kitabını biraz açtıktan sonra dudaklarını sıktı, iç çekti, içinde bir şeyi tuttu ve dersi yüksek sesle anlatmaya başladı:

— Hıım, hıım... Peki Slovvacki neden bizde coşku ve sevgi uyandırıyor? Neden ozanla birlikte ağlıyoruz *İsviçre'de* adlı o güzelim, olağanüstü şiiri okurken? Neden *Ruh Kral*[7]ın o yiğitçe, erkekçe dörtlüklerini dinlerken kendimizi esrimiş hissediyoruz? Yine, neden *Balladyna**nın büyüsünden, çekiciliğinden kur-tulamıyoruz ve *Lilla Weneda'*nın yakınmaları uyumlu bir biçimde çınlarken neden yüreğimiz parçalanıyor? Ve neden o zaman o mutsuz kralın yardımına koşmaya, koşa koşa gitmeye hazır oluyoruz? Neden ha? Çünkü, beyler, çünkü Slovvacki büyük bir ozandı! Walkiewicz, söyleyin bana, neden? Yineleyin, neden? Neden aşk, coşku, coşkulu gözyaşları, coşkulu yürekler, koşmak, koşa koşa gitmek? Neden, Walkiewicz?

Pimko'yu, ama davranışı daha az düzeyli, ufukları daha az geniş bir Pimko'yu dinlediğimi sandım.

— Çünkü o büyük bir ozandı, dedi Walkiewicz. Bu arada öteki Öğrenciler çakıları ile sıraların üstünü kertikliyor ya da kâğıttan küçücük toplar yapıp mürekep hokkalarının içine atıyorlardı; böylece sanki içinde balıklar bulunan bir göl oluşuyor, bunun üzerine bu balıkları olta yerine bir saç teli ile tutmaya çalışıyor, ama başarılı olamıyorlardı; çünkü kâğıt balıklar yakalanmak istemiyorlardı. O zaman yumurcaklar burunlarını kaşıyor ya da

defterlerine imzalarını ya da paraflarını atıyor, içlerinden biri bütün bir sayfaya şunları yazıyordu:

V

Ne-den, ne-den, ne-den, Slo-wacki, Slo-wacki, wac-ki, wac-kimo-no, ki-mo-no, mo-no, mo-no-gam, mo-no-gami.

Yüzleri solgunlaşıyordu. Nerede kalmıştı o heyecanları, o tartışmaları, o kavgaları? Sifon da yetkinleşme ve kendi kendini yetiştirme ilkelerini yadsımamak için karakterinin bütün gücünü kullanmak zorunda kaldı; ama kendini Öyle iyi ayarladı ki bu yorucu çaba onun için, karakterini belirtmesi bakımından mutluluk

kaynağı oldu. Diğerleri tepe ve vadi resimleri yaptıkları ellerine Ruslar gibi *Vadi, vadim benim*... diyerek üflüyorlardı. Öğretmen iç çekti, içinde bir şeyi tuttu, saatine bakıp konuşmaya başladı yeniden:

— Büyük bir ozan! Bunu anımsayın, önemlidir. Onu neden seviyoruz? Çünkü o büyük bir ozandı. Yüce bir ozandı! Cahiller, tembeller, size sabırla söylüyorum, bunu kafanıza iyice sokun, bir kez daha söyleyeceğim, beyler: Büyük bir ozan, Jules Slowacki, büyük ozan; Jules Slowacki'yi seviyoruz, şiirleri bizi coşturuyor; çünkü o büyük bir ozandı. Şu konuyu lütfen ev ödevi olarak not edin: "Büyük ozan Jules Slovvacki'nin şiirlerinde neden coşku uyandıran, bitip tükenmez bir güzellik vardır?"

Dersin bu yerinde öğrencilerden biri sinirli sinirli kıvranıp durarak inlemeye başladı.

— Ama ben hiç coşmuyorum ki! Hiç de coşmuyorum! Beni ilgilendirmiyor! İki dörtlüğünden fazlasını okuyamıyorum, bu bile bende ilgi uyandırmıyor: Tanrım, beni coşturmadığına göre nasıl coşabilirim?

Öğrenci, sanki bir uçuruma düşüyormuş gibi, gözleri yuvalarından fırlamış durumda, yerine oturdu. Çocuğun bu saf itirafı

#

karşısında öğretmen neredeyse tıkanacaktı.

— Bu kadar ileri gitme, lütfen! dedi ıslık gibi bir ses çıkararak. Galkievvicz, çakacaksınız. Benim mahvolmamı mı istiyorsunuz? Ne söylediğinizin farkında değil misiniz?

— Ama, anlamıyorum ben! beni coşturamazsa, nasıl coşarım; bunu anlayamıyorum!

>• V* _

ÖĞRETMEN: Coşturduğunu size bin kez açıkladığıma göre nasıl olur da sizi coşturmaz, Galkiewicz?

GALKIEWICZ: Ama beni coşturamıyor.

ÖĞRETMEN: Bu yalnızca sizi ilgilendirir, Galkiewicz. Anlaşılan sizin zekânız kıt. Ötekiler coşuyorlar.

GALKIEWICZ: Vallahi, kimse coşmuyor. Bu ozanı bizden başka, o da okulda, kimse okumuyor; üstelik okumaya zorlandığımıza göre, nasıl coşabiliriz ki?

ÖĞRETMEN: Lütfen bu kadar ileriye gitmeyin! Çünkü, gerçekten kültürlü ve yetenekli çok az insan var...

GALKIEWICZ: Ama kültürlü insanlar da coşmuyorlar. Hiçbiri, kesinlikle hiç kimse.

ÖĞRETMEN: Gaikiewicz, benim bir karım, bir de çocuğum var! Hiç olmazsa çocuğuma acıyın! Hiç kuşkusuz büyük şiir, Gal-kiewicz, bizi coşturmalıdır. Slowacki de büyük bir ozandı; belki sizi heyecanlandırmıyor, ama Mickiewicz’in, Byron’m, Puşkin’in, Shelley’nin, Goethe’nin ruhunuzu coşturmadığını söyleyemezsiniz.

GALKIEWICZ: Kimseyi coşturmuyor bunlar. Kimsenin ilgisini çekmiyor, herkesin canım sıkıyor. Kimse bunların iki ya da üç dörtlüğünden fazlasını okuyamaz. Ah, Tanrım. Yapamıyorum...

ÖĞRETMEN: Galkiewicz, bu kabul edilecek gibi değil. Büyük şiirin, büyük ve de şiir olduğu için sizi coşturmaması düşünülemez; Öyleyse sizi

coşturuyor.

GALKIEWICZ: Ama ben coşamıyorum. Kimse de coşmuyor.

Aman Tanrım!

• %

Öğretmen buram buram terliyordu. Cüzdanından karısı ile oğlunun bir resmini çıkararak Galkievvicz'i duygulandırmak istedi; ama o "Yapamam, yapamam" diye yinelemekle yetiniyordu. Bu kaçınılmaz "Yapamam" sözü yayılıyor, gelişiyor, bulaşıcı oluyor, birkaç "Biz de yapamayız" sözü duyuluyordu; öyle ki herkeste bir güçsüzlük tehlikesi başgösterdi. Öğretmen de kendisini korkunç bir çıkmazda görüyordu. Her saniye bir güçsüzlük patlaması olabilir, her an müdürün ve müfettişin kulağına gidebilecek bir nefret çığlığı yükselebilirdi; her an binanın çöküp Galkiewicz'in yıkıntılar altında kalması da beklenebilirdi; ama Galkiewicz yapamıyordu, yapamamayı sürdürüyordu.

Zavallı öğretmen kendisinin de dayanamayıp bu güçsüzlüğe uğramak tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğunu hissetti.

— Pylaszczkiewicz, diye bağırdı. Lütfen Galkiewicz'e, bana ve herkese iyi seçilmiş herhangi bir pasajın ne kadar güzel olduğunu gösteriniz. Çabuk, çünkü *periculum in mora*[6] Hepiniz dikkat edin! Eğer biri ağzını açarsa, herkese ceza vereceğim. Yapabilmeliyiz, yapabilmeliyiz; yoksa çocuğum için felaket olacak.

Pylaszczkiewicz ayağa kalkıp bir şiirden bir bölüm okumaya başladı.

Ve ezbere okudu. Sifon herkesin bu ani güçsüzlüğüne hiç de boyun eğmemişti. Tam tersine, her zamanki gibi güçlüydü; çünkü gücünü güçsüzlükten alıyordu. Kısacası; okudu, heyecanla okudu, uygun ses tonlarıyla, hakkını vererek, canlılıkla okudu, incelikle de okuyordu ve okumasının güzelliği şiirin güzelliği, ozanın büyüklüğü, ayrıca sanatının yüceliği ile artarak yavaş yavaş bütün güzelliklerin ve bütün büyüklüklerin simgesi durumuna geldi. Ayrıca, gizemli bir biçimde, aşkla okuyordu; etkili bir biçimde ve esinle okuyordu; ozanın bu türküsünü, böyle bir ozanın

türküsünü nasıl okuması gerekiyorsa öyle, yüksek sesle öyle okuyordu. Ah, ne güzellikti bu! Ne yücelik, ne deha, ne şiirdi! Sinekler, duvarlar, parmaklar, mürekkep, tavan, karatahta, pencereler... Güçsüzlük tehlikesi atlatılmış, öğretmenin çocuğu da, karısı da kurtulmuştu; artık herkes anlamıştı, herkes yapabilirdi; ama herkes yalnızca bu işin bitmesini istiyordu. Yanımda oturan çocuğun elime mürekkep sürdüğünü fark ettim. Kendi ellerini de daha önce aynı biçimde mürekkeple boyamıştı; şimdi öfkesini benim elimden alıyordu; çünkü ayaklarını da mürekkeple boyamak istiyor, ancak ayakkabılarını çıkarmayı pek beceremiyordu. Bir başkasının elleri de tam tamına onun ellerine benzedikçe korkunç görünüyorlardı. Öyleyse bundan ne sonuç çıkarmak gerekirdi? Hiçbir sonuç. Ya bacaklara ne yapmalıydı? Sallamalı mıydı onlan? Peki sonra?

On beş dakika kadar geçince Galkievvicz de inildeyerek bu işin artık yettiğini, sözlerini geri aldığım, kabul ettiğini, anladığını, boyun eğdiğini, Özür dilediğini ve yapabileceğini söyledi.

— Ah! Görüyorsunuz değil mi Galkiewicz? Büyük dehalara saygı göstermeyi insanın kafasın a .sokmak için okuldan başka bir yer yoktur.

Bununla birlikte öğrencileri garip olaylar bekliyordu. Aralarındaki anlaşmazlıklar ortadan kalkmıştı: Hepsi, hem Sifon’un yandaşları, hem de Mientus’un yandaşları o büyüleyici adamın, o ozanın, öğretmenin ve çocuğunun, ayrıca alkışlamanın ağırıığı altında eziliyorlardı. Duvarların ve yanlarındaki mürekkep hokkaları ile kara sıraların çıplaklığı hiçbir değişmeye neden olmuyordu, Pencereden bir duvarın küçük bir bölümü ve üstünde çıkıntı yapan bir tuğla görünüyordu. Tuğlanın üstüne de biri “Uçup gitti” sözünü kazımıştı. Öğrencilerin gerek öğretmenlerle, gerekse kendileriyle uğraşmaktan başka yapacak işleri yoktu. Bu nedenle Öğrencilerin içinde Ödlek’in başındaki saç tellerini saymakla ya da adamın ayakkabı bağlarının karmaşıklığını incelemekle uğraşmayanlar kendi saç tellerini saymaya ya da geriye bakmak için boyunlarını alabildiğine çevirmeye çalışıyorlardı. Myzdral yerinde duramıyor, Hopek dişlerini tıkırdatıyordu; Mientus acı verici bir yaltaklama duygusu içinde sanki kendini paralıyordu; kimileri düşlere dalmışlardı, kimileri kendi kendine konuşmak gibi kötü bir alışkanlık edinmişlerdi; kimileri de düğmelerini koparıyor, giysilerini yırtıyorlardı. Her yanda üzüntü verici garip refleksler ve davranışlar egemen olmaya başlamıştı. Yalnızca Sifon herkesin

mutsuzluğunun artmasından ahlâksızca bir tutum içinde mutlu oluyordu. Kendisine yoksulluktan bile zenginlik elde etmesini sağlayan bir iç mekanizması vardı onun. Öğretmene gelince; o, karısını ve çocuğunu düşünüyor, ama durmak bilmiyordu:

— Mesihçi, mesihçi, mesihçi büyük peygamberlerimiz, sonu

gelmeyen vatanseverlik, Polonya, Ulusların İsa'Sı, meşale, kılıç,

• »

sunak ve bayrak, İsa'nın çektikleri, insanlığın Isa'nın kendini feda etmesiyle kurtulması, yiğit, simge.

Bu sözcükler kulaklardan girip ruhları parçalıyor; yüzlerin biçimi gitgide daha çok bozuluyor ve bu yüzler normal bir yüz olmaktan çıkıp kırışıyor; sanki rendelenmiş duruma geliyor, herhangi bir başka biçime girmeye hazırmış gibi görünüyorlardı...

■

Bunlardan istenen her şey yapılabilirdi: imgelem için amma çalışma olurdu bu! Ve aynı biçimde sanki rendelenmiş, ezilmiş, karışmış, parçalanmış olan gerçeklik de yavaş yavaş bir düş dünyasına dönüşüyordu; ah, ne güzel şey!

ÖDLEK: O bir peygamberdi. Kehanet sahibiydi! Beyler, çok rica ediyorum, kesinlikle her şeyi baştan alalım: Coşuyoruz, çünkü o büyük bir ozandı ve ona büyük saygı gösteriyoruz, çünkü o büyük bir peygamberdi! Bu sözü söylemek zorunludur; Cim-kiewicz, yineleyin!

Cimkievvicz yineledi: O bir peygamberdi!

Kaçmam gerektiğini anladım. Pimko, Ödlek, peygamberler, okul, arkadaşlar, sabahın köründen bu yana bütün bu serüven bir piyango çarkı gibi kafamın içinde dönmeye başladı. Çark “kaçmak” sözcüğü üstünde durmuştu. Ama nereye? Nasıl? Bunu pek iyi bilmiyordum; ne var ki her yandan ortaya çıkan bu hayalet-

lerin baskısına boyun eğmek istemiyorsam, kaçmam gerekliydi. Ama yine de kaçmak yerine, ayakkabılarımın içinde ayak parmaklarımı oynattım; bu kıpırdanma her türlü kaçma isteğimi durdurup yok etmişti; çünkü insan hep ayaklarını oynatır durumda

olursa nasıl kaçabilir? Kaçmak... kaçmak... Ödlek'den, gerçekdışı

■ €

şeylerden, can sıkıntısından kaçmak; ama Odlek'in kafama soktuğu o peygamber hâlâ orada duruyordu; ayak parmaklarımı oynatıyor, kaçmaya karar veremiyordum; bu güçsüzlük Gal-kiewicz'inkinden çok daha belirgindi.

Kuramsal olarak, şundan daha basit bir şey yokmuş gibi görünüyordu: Okuldan çıkıp, buraya bir daha adım atmamalıydı. Pimko beni polise arattıramazdı. O boktan pedagogun dokunaçları o kadar uzağa yetişemezdi. İstemek yeterliydi, ama *isteyemiyordum.* Kaçmak için kaçma isteği gerekir; ne var ki insan ayak parmaklarını oynatırken, tiksinerek yüzünü ekşitirken böyle bir irade gücünü nereden alabilir? O zaman neden hiç kimsenin okuldan kaçamadığını anladım: Bütün yüz anlatımları, bütün tavırlar kaçma olanaklarını yok ediyorlardı; herkes kendi yüz ekşitmesinin kölesi olarak kalıyordu ve kaçabileceği halde kimse kaçamıyordu; çünkü kimse alması gereken kişi değildi artık. Kaçmak yalnızca okulu bırakmak değil; özellikle kendi kendimden kaçmak, kendimden kaçmak; Pimko yüzünden düştüğüm toy delikanlı halimden kurtulmak, bu hali bırakmak, yeniden eski erişkin adam halime dönmek demekti. Ama insan var olan halinden nasıl kaçar, nerede bir destek noktası, bir direnme kaynağı bulur? Şeklimiz içimize de giriyor, bizi dışarıdan olduğu kadar içerden de hapsediyor. Şu kanıdaydım: Eğer gerçeklik bir anda haklarını geri alabilseydi, benim bu inanılmaz durumumun gülünç yanı öylesine açıkça ortaya çıkardı ki bütün öğrenciler:

— Bu olgun adamın burada işi ne? diye bağırırlardı.

Ama herkesteki tuhaflık benim özel tuhaflığımı bastırıyordu. Ah, kendi yüzümü onlarınkinden ayırt etmemi sağlayacak bir tek şekli bozulmamış yüz gösterin bana! Ne var ki her tarafta yalnızca dağılmış, ezilmiş, karmakarışık yüzler görülüyordu; bunların arasında benimki insanı çarpık gösteren bir

aynada olduğu gibi yansıyordu ve bu yansımalar beni alıkoymayı iyi biliyorlardı! Düş müydü yoksa gerçek miydi bu?

işte bu sırada Kopyrda gözüme ilişti; flanel pantolonlu, tunç tenli bu çocuk avluda “liseli kız” sözünü duyunca küçümseyici bir tavırla gülümsemişti. Ödlek’e olduğu kadar Mientus’la Sifon arasındaki kavgaya da aldırış etmeden uyuşuk uyuşuk yerinde oturmuştu; iyi bir tutumu, normal bir tutumu vardı. Elleri ceplerinde, temiz, çevik, hafif, becerikli ve şakacı haliyle, biraz patavatsızca bacak bacak üstüne atmış, bacaklarından birine bakarak orada duruyordu. Bacakları sanki onu okuldan uzak bir yere götürüyorlardı. Düş müydü yoksa gerçek miydi bu? -Acaba böyle bir şey olabilir miydi, acaba gerçek bir çocuk muydu Kopyrda? diye düşündüm. Ne bir “babayiğit” ne de bir “yeniyetme” değil de normal bir çocuk muydu? Onun sayesinde belki sonunda bu güçsüzlük ortadan kalkacaktı...

*

F4 ÖN/Ferdydurke

1

W. Gombrovvicz'in bu ilk kitabı daha sonra tamamlanıp *Bakakai* adıyla yeniden basılmıştır, (ç.n.)

2

“Vazgeçilmez" anlamında Latince deyim, (ç.n.)

3

“Cahil halktan nefret ederim," anlamında Horatius’un Latince sözü, (ç.n.)

4

Polonya'da Kowa!ski adı Fransa'daki Dupont ve Durand gibi çok kullanılan bir addır. (Fransızcadan ç.n.)

5

"Yeni arkadaş" anlamında Latince uydurma söz. (ç.n.)

6

"Gecikmede tehlike vardır," anlamında Latince söz. (ç.n.)

III

Kavga ve kapışmanın devamı

Öğretmen saatine gitgide daha sık göz atıyor, öğrenciler de kendi saatlerini çıkarıp bakıyorlardı. Sonunda kurtarıcı zil çaldı, Ödlek tümcesini yarıda kesip ortadan kayboldu; tek başına uslu uslu oturan, içine kapanıp düşüncelere dalmış Sifon dışında, ötekiler canlanarak korkunç çığlıklar kopardılar. Ancak, Ödlek henüz çıkmıştı ki ders sırasında peygamberler konusunun tekdüzeliği ile bastırılmış olan masumluk sorunu yeniden alevlendi. Öğrenciler dersin saçmalıklarından kurtulur kurtulmaz yine o eski "babayiğit" ve "yeniyetme" davalarını başlattılar; gerçeklik yavaş yavaş düş dünyasına dönüşüyordu; ah, ne güzel şey! Sifon kavgaya karışmıyordu, bir kenara çekilmişti: Yandaşlarını Pyzo yönetiyordu; hasmı Mientus'a ise Hopek yardım ediyordu. Ağırlaşmış bir hava

içinde kızgınlıklar, kızarmalar yeniden başladı, kavga genişledi; düşünür adları karşılıklı sayılıp dökülüyor, kuramlar uçup sapandan fırlayan taşlar gibi hedefini vuruyor, felsefeler kızgın kafalardan birbirlerine meydan okuyorlardı. Busırada, daha uzakta, özgürlüğüne kavuşmuş ve özgürlüğe kavuş-turucu bir alay kadın, cinsiyet değiştirmişlere özgü bir coşkuyla tutucu basının halk yığınlarının bilgisiz bırakılması düşüncesine karşı hücum borusu ça-

şeyler söylüyorlardı. Her siyasal partinin kafaları özel bir erkek çocuğu tipi ile doldurduğu ortaya çıktı. Üstelik her kuramcı bu kafaları, bunlar daha önce filmler, gazeteler ve popüler romanlar ile dolu oldukları halde, kendi beğenilerine ve ideallerine göre tı-kabasa dolduruyordu.

lıyordu. "Gericilik! Bolşevizm! Faşizm! Katolik gençlik! Eski

muharipler! Gerçek Polonya! Genç muhafız birliği! Serbest bir-

likler! Şeref ve vatan! Cesaret!" Birbirlerine gitgide daha

işte böylece yeniyetme, babayiğit, komsomol,’ sporcu, küçük genç adam, serseri, estet, bilgiç ve kuşkucudan çeşitli örnekler savaş alanında boy ölçüştüler; öfkeden kudurup birbirlerinin üstüne tükürdüler, inlemelerin ve haykırmaların kontrpuanı olarak “Ne kadar safsın! Hayır, saf olan sensin!” dendi. Gerçekten de istisnasız bütün bu idealler, son derece sınırlı, küçük, çarpık ve boş idiler. Öğrenciler, bunları tartışmanın heyecanı içinde ortaya çıkarıp, ortaya çıkarmalarından ürkerek ve beceriksiz sözlerini geri alamayarak, fırlatma rampaları gibi hemen geri tepiyorlardı. Yaşamla, gerçeklikle her türlü teması yitirdikleri ve her türlü akım, fraksiyon ve eğilimden bıktıkları, kendilerine pedagoji kurallarıyla davranıldığı, çevreleri de yalanla, aldatmaca ile sarılı olduğu için anlatmaya çalıştıkları da yalandı, aldatmaca idi! Bu saçmalık içlerine işlemişti; heyecanlarında yapmacıklı, lirizmlerinde korkunç, duygusallıklarında çekilmez, alaylarında, şakalarında beceriksiz, atılımlarında iddialı, zayıflıklarında çok kötü görünüyorlardı. İşte böyleydi bunların halleri. Böyleydi halleri. Kendilerine yapmacıklı biçimde davranıldığına göre, yapmacıklı olmayabilirler miydi? Yapmacıklı olduklarına göre de utanç duymadan konuşabilirler miydi? İşte o korkunç güçsüzlükleri ağırlaşmış havada yükseliyor, gerçeklik yine ideal bir dünyaya dönüşüyor ve yalnızca Kopyrda oyuna gelmiyordu: Tırnak törpüsünü bırakmış, pek önemsemeden bacaklarına bakıyordu...

Bu sırada biraz kenara çekilmiş olan Mientus ile Myzdral kim-bilir ne şeytanlık düşünüyorlardı. Myzdral pantolon askısını çıkarmıştı. Sırtımda ürpermeler hissettim. Mientus, Sifon’un gözünü kulaklarından açma projesini gerçekleştirirse, gerçek... gerçek... bir karabasana dönüşür, saçmalık her türlü kaçma olanağını ortadan kaldıracak kadar büyürdü. Ne pahasına olursa olsun, buna karşı koymak gerekiyordu. Ama ben hepsine karşı ne yapabilirdim, hem de ayak parmaklarım ayakkabılarımın içinde oynarlarken? Hayır, hayır, karşı koyamazdım. Ah, keşke biçimi bozulmamış bir tek yüz görebilseydim! Kopyrda’ya yaklaştım; pencerenin önünde ayakta durmuş, ıslık çalarak avluya bakıyor ve hiç olmazsa o, ayağında flanel pantolonu, hiçbir ideali yokmuş gibi görünüyordu. Ama ben nereden başlamalıydım?

— Sifon’u zorla kirletmek istiyorlar, dedim açık açık. Onları bu düşüncelerinden vazgeçirmek daha iyi olur. Mientus Sifon’u zorla kirletirse okulun havasına dayanılmaz.

Kopyrda'nın ne diyeceğini, ne yapacağını, nasıl bir ses tonuyla yanıt vereceğini kaygıyla bekledim. Ancak o, bir tek söz bile söylemeyip ayaklarını bitiştirerek pencereden avluya atladı. Orada hafifçe ıslık çalmayı sürdürdü.

Sarsılmıştım. Ne olmuştu? Tüymüş müydü? Yanıt verecek yerde neden atlamıştı? Normal bit şey değildi bu. Hem de neden böyle son hızla kaçmıştı? Neden son hızla? Boynumdan akan teri sildim. Düş müydü? Gerçek miydi? Şimdi düşünmenin sırası değildi: Mientus üstüme atlamıştı. Bir kenarda durup arkadaşına söylediklerimin hepsini dinlediğini anladım.

— Sana ne? diye bağırdı. Bizim işlerimizden Kopyrda[1]ya söz etmeye sana kim izin verdi? Bunlar onu ilgilendirmez. Onunla benim hakkımda konuşmayı bir daha aklından geçirme!

Bir adım geriledim. Bir sürü küfür savurdu. Ona yalvardım mırıldanarak:

— Mientus, bunu yapma Sifon'a!

Sözümü henüz bitirmiştim ki parladı:

— Biliyor musun onu nereme koyuyorum? Kıçıma! İkinizi de kıçıma!

— Yapma bunu! diye yalvardım. Bu işe kalkışmayın! Kendini bu işi yaparken görüyor musun şimdiden? Dinle, olacakları düşünüyor musun? Gözünün önüne getiriyor musun? Sifon orada, yerde, bağlı durumda, sen de onun gözünü zorla kulaklarından açıyorsun? Kendini bu durumda görüyor musun?

Bana daha korkunç bir biçimde yüzünü buruşturdu.

— Ancak, senin de "iyi bir yeniyetme" olduğunu görüyorum. Sifon seni de kandırmış. Ama biliyor musun o sizin ye-niyetmenizin yeri neremde? Kıçımda!

Ve bacağıma bir tekme attı.

Ne söyleyeceğimi bulmaya çalıştım, ama her zamanki gibi bulamadım.

— Mientus! diyerek mırıldandım. Bırak! Şey... olmaktan vaz-geç. Sifon masum olduğu için mi serserilik yapmak zorundasın. Bırak bu işi.

Yüzüme dikkatle uzun uzun baktı.

— Tam olarak ne istiyorsun sen?

— Budalalığı bırak!

— Budalalığı bırak ha? diye mırıldandı, dalgın dalgın bakarak. Evet, budalalığı bırakmak... Budalalık yapmayan babayiğitler de var: Kapıcı çocukları, çıraklar, yanaşmalar, sucular, çöpçüler... Elbette bunlar SifonTa, benimle, bizim saçmalıklarımızla alay ediyorlardır!

Hani insana acı veren düşler vardır ya, işte böyle düşlere daldı ve bayağılığını, o sıkıcı kabalığını bir an unuttu, yüzü yumuşadı, ama yeniden toparlanıp kızgın demirle dağlanmış gibi zıpladı.

— Çüş! Çüş! diye haykırdı. Hayır, öğrencilerin masum yerine konulmalarını kabul edemem. Sifon’a kulaklarından tecavüz etmeliyim! Allah kahretsin, Allah kahretsin, Allah kahretsin be!

Yeniden adamakıllı kasılıp Öyle pis sözler savurdu ki bir adım daha geriledim.

— Mientus, diye mırıldandım ansızın, korku içinde. Hadi gidelim! Gidelim buradan!

/

— Gitmek mi?

Kulak kabarttı. Küfür etmekten vazgeçti ve bana soru sorar

gibi baktı. Daha normal olmuştu; ben de son çareye baş-vururcasma bu durumdan yararlanmak istedim.

— Gidelim, gidelim Mientus. Bırak bütün bunları da gidelim.

Duraksadı. Yüzünde kararsızlık geziniyordu. Ben de bu ilk düşüncemin ona çekici geldiğini görerek, yeniden eski iğrenç davranışlarına dönmesinden de korkarak, onu nasıl yüreklendireceğimi heyccanla bulmaya çalıştım:

— Gitmeli, Mientus! Özgürce! Yanaşmalara gitmeli!

Onun gündelikçi tarım işçilerinin gerçek yaşamına olan özlem dolu tutkusunu bildiğim için bu yanaşma tuzağına düşeceğini umuyordum. Ah! Ne söylediğimin pek önemi yoktu, yalnızca Mi-entus'u o tuhaflığına karşı korumak, onun o yüzünü buruşturmasını engellemek gerekiyordu. Gözlen parlamıştı; beni dirseğiyle dostça dürttü.

— Senin hoşuna gider mi? diye sordu yavaşça, gizlice.

Tatlı tatlı, saf saf güldü. Ben de tatlı tatlı güldüm.

— Gitmek... diye mırıldandı. Gitmek... Yanaşmaların yanına gitmek... Atlara su içirten, ırmaklarda yıkanan o gerçek erkeklerin yanına gitmek...

Bu sırada olağanüstü bir şey gördüm: Yüzü değişmişti; bir tür kendinden geçmişlik, bir tür özel güzellik, yanaşmaların yanına gitmek isteyen öğrencilere özgü bir güzellik ortaya çıkıyordu; sertlikten temiz bir sevgiye geçiyordu. Güven duyarak maskesini kaldırdı ve özlemini, coşkunluğunu ortaya koydu. Hoş, tatlı bir sesle dedi ki:

Ah! Yanaşmalarla köy ekmeği yemek, eyersiz atlara bi

nerek kırlarda dörtnala gitmek...

Ağzı biraz acı, garip bir gülümseme ile aralandı; bedeni daha ince, daha esnek oldu; ensesi ve omuzları tutkulu bir bağlılık duygusunu açığa vurdu. Şimdi o artık yanaşmaların özgürlüğünü düşleyen bir okul çocuğu idi -ve ansızın, açıkça, daha fazla sakınmadan, bana gülümsedi; pırıl pınl bir gülümsemeydi bu. Bir adım daha geriledim. Çok güç bir durumda bulunuyordum. Ben de gülümsemeli miydim? Bunu yapmazsam, yeniden küfür yağdırmaya başlayacaktı; ama gülümsersem... daha kötü olmayacak mıydı? Böylece bana önerdiği bu gizli güzellik, çirkinliğinden daha da gülünç değil miydi? Tüh, tüh be, ne halt etmeye bu yanaşma düşüncesini ortaya atmıştım? Sonunda pırıl pırıl bir gülümsemeyle ona karşılık

vermedim; ama dudaklarımı büzüp hafifçe ıslık çalar gibi yaptım ve birimiz bütün dişlerini göstererek gülümserken, öteki ıslık çalar gibi yapar ya da hafifçe gülerken, öylece kaldık. Dünya, bütün dişlerini göstererek gülümseyen ve çekip gitmek isteyen bir erkek çocuğunun çevresinde yok olmuş da yeniden kuruluyormuş gibi görünüyordu ki bu sırada çok yakınımızda her yandan gelen alaylı gülüşmeler duyuldu. Bir adım daha geriledim. Sifon, Pyzo ve yarım düzine kadar yanlısı alaylı bir hoşgörü sergileyerek masum bir biçimde katıla katıla gülüyor, uğulduyorlardı.

— Ne oluyor? diye bağırdı şaşıran Mientus. Ama çok geçti.

Pyzo patlpdı:

— A! A! A!

Sifon konuşmaya başladı:

— Bravo, Mientalski! Şimdi neyi gizlediğinizi biliyoruz. Sizi suçüstü yakaladık. Beyefendi bir yanaşma düşlüyor! Bu yanaşma ile kırlarda at üstünde dörtnala gitmek istiyor. Deneyimli bir gerçekçi, katı biri imiş gibi yapıyorsunuz, başkalarının idealizmine saldırıyorsunuz, ama aslında duygusalsınız. Köy yaşamı sizi çok etkiliyor!

Myzdral elinden geldiğince kaba bir şekilde bağırdı:

— Sus ulan! Kıs gaganı! Siktir! Allah kahretsin!

Ama çok geçti. En kötü hakaretlere başvurmak bile Mientus'u kurtaramazdı; gizli düşleri ile suçüstü yakalanmıştı. Kıpkırmızı kesildi; bu sırada Sifon savaşı kazanmış gibi ve haince bir tonla

ekliyordu:

— Başkalarının idealizmine saldırıyor, ama kendisi yanaşmaların önünde kırıtıyor. Şimdi hiç olmazsa saflığın neden onu tedirgin

ettiğini biliyoruz!

Mientus'un Sifon'un üstüne atlayacağı düşünülebilirdi, ama o

hiç de böyle bir şey yapmadı. Suçüstü yakalandığına göre yapamazdı. Soğuk ve alaylı bir kibarlık içinde sertleşti:

— Hıım, Sifon! dedi sahte bir gevşeklikle, zaman kazanmak için. Demek benim kırıttığımı sanıyorsun, öyle mi? Peki, sen kırıtmıyor musun?

— Ben mi? diye sordu Sifon şaşırarak. Ama yanaşmalara kırıtmıyorum.

Yalnızca ideallere mi? Öyleyse benim yanaşmalara kırıtmaya hakkım yok; ama sen ideallere kırıtabilirsin, öyle mi? Gözünü dikerek biraz bana bakar mısın, lütfen? Evet, senin için bir sakıncası yoksa, yüzüne yakından bakmak istiyorum.

— Neden? diye sordu, kaygılanan Sifon, mendilini çıkararak.

Mientus mendili alıp yere attı.

— Neden mi? Çünkü artık senin yüzüne dayanamıyorum. Bırak o saf, soylu görünümünü! Ah! Hakkın mı varmış senin? Vazgeç, çünkü senin için yüzümü o hale getiririm ki şey yapmak... şey yapmak istemezsin bir daha... Göstereceğim sana, göreceksin!

— Ne gösterecekmişsin bana? dedi öteki.

Mientus sıtma nöbetine tutulmuş gibi bağırıp çağırıyordu.

— Göstereceğim sana! Göreceksin! Sen bana göster, ben de sana göstereceğim! Gevezeliği bırak, haydi, şu “yeniyetmeni” göster bize bunu tartışacak yerde; ben de sana başka şey göstereceğim, kimin ötekinin önünde gerilediğini göreceğiz! Göster

*

şunu! Göster! iri lafları bırak; o kırıtmaları, o gereksiz kırıtmaları, o yarım yamalak, nazik, bakirelere özgü cilveleri bırak; insan utanır bunları yapmaktan, Allah kahretsin, Allah kahretsin! Seni düelloya davet ediyorum: Gerçek, etkili bir yüz göz oynatma, etkili bir yüz buruşturma düellosuna; sana öyle göstereceğim ki senin o “yeniyetmen” bayılacak! Gevezelik yeter. Göster, göster, haydi; sonra da ben sana göstereceğim.

Saçma bir düşünceydi bu! Mientus, Sifon*a bir yüz buruşturma düellosu öneriyordu. Herkes sustu ve Mientus'a onu aklını kaçırmış sanarak baktı. Sifon ise hemen alaycı bîr yanıt vermeye çalıştı. Ama Mientus'un yüzünde öyle şeytanca sert bir anlatım vardı ki önerisinin gerçek olduğu ister istemez kabul edildi. Yüz göz oynatmalar, yüz buruşturmalar! Aynı zamanda silah ve işkence! Bu kez kavga acımasız olacaktı. Kimileri o zamana kadar insanın ancak çok ihtiyatlı ve gizli olarak ayna karşısında yaptığı bu işi Mientalski'nin açıkça yapmak istediğini öğrenince korktular. Çok kızgın ve sabrı taşmış olan Mientalski'nin yüz göz oynatmaları ile yalnızca Sifon'u ve onun "yeniyetme"sini değil, aynı zamanda "babayiğit"i, yanaşmayı, kendisini, beni, herkesi mahvetmek istediğini anlayarak bir adım daha geriledim!

— Korkuyor musun? diye sordu.

— Ben mi ideallerimden utanacak mışım? dedi Sifon, belli bir kaygısını gizlemeyi başaramadan. Ben mi korkacak mışım?

— Öyleyse çok iyi, Sifon! Yeri ve zamanı belirleyelim. Bugün derslerden sonra. Burada, sınıfta. Sen tanıklarını seç. Ben Myzdral ile Hopek'i seçiyorum; hakem olarak da... (bu sırada sesi şeytanca bir ton aldı) hakem olarak, evet... bugün gelen yeni öğrenciyi öneriyorum .

Nasıl? Beni mi? Hakem olarak beni mi öneriyordu? Herhalde düş görüyordum. Bu, olanaksızdı! Kesinlikle olanaksızdı! Bunu düşünmek istemiyordum, bunu yapamazdım. Karşı çıkmaya hazırlanıyordum, ancak herkesteki korku yerini coşkuya bırakmıştı; hepsi bağırmaya başladılar: "Çok iyi! Okey! Çabuk!" Bu sırada zil çaldı ve sınıfa ufak tefek, sakallı bir adamın girip masasına oturduğu görüldü.

Gelenin toplantı salonunda fiyatların yükseldiğini söyleyen öğretmen olduğunu anladım. Çok sevimli, tonton, burnunun üstünde bir siğil olan yaşlı bir adamdı. Not defterini açtığında sınıfa bir ölüm sessizliği çöktü. Ad listesinin baş tarafına neşeyle baktı ve adı A ile başlayanların hepsi titredi. Listenin sonuna da baktı ve adı Z ile başlayanların da hepsi korkudan bitti. Kimsenin bir şey bildiği yoktu. Tartışmanın heyecanı içinde Latince metni yeniden yazmayı unutmuşlardı; Sifon ise dersini evinde hazırlamıştı, ne sorulursa yanıt verebilirdi; ama ondan başka hiç kimse bunu yapacak

durumda değildi. Yaşlı öğretmen uyandırdığı korkudan tümüyle habersiz olarak ad listesine iyi niyetle göz gezdirdi, duraksadı, düşündü, keyiflendi ve sonunda güvenle, bağırarak seslendi:

— Mydlakowski!

Mydlakovvski’nin programdaki Latince Sezar metnini çe-viremeyeceği hemen anlaşıldı; hatta çocuk, daha da kötüsü, *ani-mis oblatis*'in kesin bir “-den hali” olduğunu bile bilmiyordu.

— Oh, Bay Mydlakowski! dedi nazik, yaşlı öğretmen, içtenlikle kınayan bir tonla. *Animis oblatis*[7]in ne anlama geldiğini ve dilbilgisinde hangi hal olduğunu bilmiyor musunuz?

Ve Mydlakowski’ye çok üzülerek sıfır verdi. Ardından, gerginliği geçince, yeni bir atılımla, K ile başlayan adlar arasında Koperski’yi seçti. Yaptığı bu seçimin bu öğrenciyi sevindireceğini

düşünmüş, tam bir güven duygusu veren bakışları ve jestleri ile çocukta rekabet hevesi uyandırmaya çalışmıştı. Ama ne Koperski, ne Kotecki, ne Kapuscinski, ne de Kolek *animis obtalis'* i anlıyorlardı. Karatahtanın önünde kıpırdamadan, düşmanca, ağızlarını açmadan öyle duruyorlardı; yaşlı öğretmen de düşkırıklığını sert bir jest yaparak belirtiyor, bu düşkırıklığı uzun sürüyor, ardından gitgide artan bir güven içinde, sanki aydan inen biriymiş gibi, her kez, seçtiği öğrencinin doğru yanıt vereceğini umarak, derse kaldırmayı sürdürüyordu. Ama hiç kimse yanıt vermemişti. Daha önce not defterine yaklaşık on sıfır kaydetmiş, ama güveninin pek az korku uyandırdığını, kimsenin bu güveni istemediğini anlamamıştı. Fazla güvenen yaşlı bir öğretmendi o! Onun inancına karşı hiçbir şey yapılamazdı. Çeşitli yöntemlere boşuna başvuruluyor; raporlar, özürler, hastalıklar boşuna ortaya konuyordu. Adam anlayış gösteriyor ve acıma duyuyordu:

— Nasıl olur Bay Bobkowski? Elinizde olmayan nedenlerle dersinizi hazırlayamadınız, öyle değil mi? Kaygılanmayın, bir önceki dersi soracağım. Nasıl? Üstelik başınız da mı ağrıyor? Ama, çok iyi, tam da burada özellikle sizin için bir *mal is capitis* özdeyişi var. Nasıl olur? Hemen tuvalete gitmek gereksinimi mi duyuyorsunuz? Oh, Bay Bobkowski! Neden? Bu, Romalıların da başına gelmiştir. Bakın, size hemen V. kitaptan ünlü bir pasaj

göstereceğim; burada Sezar’ın bütün ordusununjçürük havuç yedikten sonra aynı gereksinimi duyduğu yazılı. Bütün bir ordunun! Bütün bir ordunun, Bay Bobkowski! İnsanın elinin altında böyle klasik, dahice bir betimleme varken, bunu beceriksizce kendisinin yapması neye yarar? Bu yapıtlar yaşamdır, baylar, bunlar yaşamın kendisidir!

Sifon ile Mientus unutulmuş, çekişmeler durmuştu; artık var olmamaya, yok olmaya çalışılıyordu; öğrenciler küçülüyor, soluyor, siliniyor; karınlarını, ellerini, ayaklarını içeri çekiyorlardı; artık canları sıkılıyor; hatta artık canları sıkılamıyordu; çünkü hepsi korkuyordu; her biri acı verici bir korku içinde, eski metinlerle beslenen bu çocukça inancın saldırısına uğramayı bekliyor; yüzlerde ise kaygıdan belirsizlik, kuruntu okunuyordu; en inanılmaz, en saçma, en hayali şeyin ne olduğu bilinmiyordu: Onlar mı ya da o anlaşılmaz *accusativus cum infinitivo*'lann ya da saçma sapan konuşan yaşlı adamın o korkunç inancı mı? Ve gerçek yavaş yavaş bir düş dünyasına dönüşüyordu; ah, ne güzel şey bu!

Öğretmen Boblowski’ye kötü bir not verdi ve *animis ob-latis'i*ni sonuna kadar kullandıktan sonra yeni bir soru düşündü: *Colleo, colleare, colleavi, colleaîum* geçişli fiilinin dilek kipi edilgen gelecek zamanı 3. kişi çoğulu. Bu düşünceye bayıldı:

— Son derece ilginç! diye bağırdı, ellerini ovuşturarak. İlginç ve öğretici. Peki öyleyse, baylar! İncelik dolu bir soru! İşte, zekânızın keskinliğini göstermek için size güzel bir fırsat. Çünkü *olleare"*den *ollandus sim* çıkıyorsa, o halde... Baylar, haydi bakalım, göreyim sizi!

Baylar susuyorlardı; bunalmışlardı.

— ...Haydi canım! Evet? *Coflan... Collan...?*

Kimse ağzım açmadı. Yaşlı adam umudunu yitirmeden: “Peki öyleyse, *collan... collan*...” diye yineliyor, bu bulmaca ile kafaları aydınlatmaya, düşündürmeye, yüreklendirmeye, heyecanlandırmaya çalışıyor, öğrenmek gereksinimi duyurmak, başarılı bir yanıt verme isteği uyandırmak için elinden geleni yapıyordu. Ama kimsenin kılını bile kıpırdatmak istemediğini, kendisinin de boşuna yorulduğunu anladı. Neşesi kaçtı ve boğuk bir sesle:

— *Cöllandus sim*, dedi.

Herkesin suskunluğu karşısında üzgün, kırgın haliyle *cöllandus*

sim diye yineleyip ekledi:

— Haydi, baylar! Değerlendirme yapmayı bilmemeniz olacak şey mi? *Cöllandus sim'in* zihni açtığını, düşünme yetisini geliştirdiğini, karakteri düzelttiğini, genel gelişmeyi kolaylaştırdığını ve bize eskilerle dostluk kurdurduğunu sezmiyor musunuz? Gerçekten de, düşünün ki *olleare ollandus* oluyorsa, *colleare* de *col-landus* olur; çünkü üçüncü çekimin edilgen gelecek zamanı *dus, du, dus* ile biter, çok çok kural dışı bir biçimde. *Us, us, us* baylar! İçinde mantıklı olmayan her şeyin bir ayrıklık oluşturduğu bu dilden daha mantıklı bir şey yoktur! *Us, us, us* baylar! Ne ilginç bir gelişme etkeni! diyerek sözlerini bitirdi, biraz kuşku belirten bir tonla.

Bunun üzerine Galkiewicz inlemeye başladı:

— Amanın, anacığım! Gelişme mi? Bunun bir şeyi geliştirdiği yok. Yetkinleştirmek mi? Bir şeyi yetkinleştiremez. Eğitmek mi? Eğitmez de... Aman Tanrım, ay, ay, ay, aman Tanrım!

ÖĞRETMEN: Nasıl olur, Bay Galkiewicz? *Us* yetkinleştirmez mi? Bu çekim eki yetkinleştirmeye yaramaz mı? 3. çekimin edilgen gelecek zaman eki insanın zihnini açmaz mı? Ne demek istiyorsunuz siz?

GALKIEWICZ: Bu sözcük kuyruğu benim zihnimi açmıyor! Hiç de açmıyor! Amanın, anacığım, anacığım!

ÖĞRETMEN: Nasıl olur, bu ek zihninizi açmıyor mu? Bay Galkievvicz, eğer açıyor diyorsam'açıyordur! Ben size açıyor diyorum. İnanın bana. Sıradan biri bu mutlu etkileri ayırt edemez. Bunları ayırt etmek için insanın uzun eğitim yıllarından sonra çok üstün bir kişi durumuna gelmiş olması gerekir. Bakın, geçen yıl birlikte Sezar'dan yetmiş üç satır okuduk. Yazar bu satırlarda askerlerinin bir tepede nasıl toplandığını betimliyor. Bu yetmiş üç satır ve içindeki sözcükler, Galkievvicz, Antikçağ dünyasının bütün zenginliklerini büyüleyici bir biçimde size anlatmadı mı? Bunlar size biçemi, aydınlık düşünceyi, anlatımda açıklığı ve askerlik sanatını öğretmediler mi?

GALKIEWICZ: Hiçbir şey öğretmediler! Hiçbir şey! Hiçbir tür sanatı öğretmediler. Ama ben yalnızca sıfır almaktan korkuyorum! Korkum yalnızca bu! Ah, yapamıyorum. Yapamıyorum!

Güçsüzlük yeniden herkesi tehdit ediyor gibi görünüyordu. Öğretmen kendisinin de böyle bir tehlike karşısında olduğunu anladı. Artan bir güvenle kendi güvensizliğini ve güçsüzlüğünü ye-nemezse, mahvolurdu.

— Pylaszczkiewicz! diye bağırdı, umutsuzluk içinde, yüzüstü bırakılmış durumda. Lütfen hemen son üç ay içinde yaptıklarımızı özetleyiniz, düşüncenin bütün derinliğini, biçemin verdiği hazzı ortaya çıkararak; güvenim var, aman Tanrım, güvenim var!

Sifon, yukarıda da söylediğimiz gibi, her zaman her isteği yerine getirebiliyordu. Ayağa kalkıp çok kolaylıkla ve güzel bir dille anlatmaya başladı:

, "Ertesi gün Sezar bir toplantı yaparak askerlerin azgınlığım ve doymazlığını kınamıştı; çünkü ona öyle geliyordu ki bu adamlar nereye gideceklerine, ne yapacaklarına kendileri karar vermek istemişler, geri çekilme işaretini aldıkları halde, askeri halk temsilcilerinin ve valilerin kendilerini durduramayacakları kararına

varmışlardır. Sezar bu kınamadan sonra kentin, yani Avaricum kentinin saktnmayı gerektiren durumunun taşıdığı önemi açıkladı; şef siz, süvarisiz olan düşmana baskın yapmasına karşın zaferi elinden kaçırmış, hatta kentin söz konusu sakıncalı durumu yüzünden oldukça önemli zarara da uğramıştı. Ne ordugâhın savunmaları, ne dağların yüksekliği, ne kentin surları nedeniyle cesareti kı-rılamctyanların yüce ruhluluğuna ne ölçüde hayranlık duymak gerekirse, zafer kazanma ve bu olayların sonucu hakkında şeflerinden daha çok şey bildiklerini ileri sürenlerin aşırı gözüpekliğini ve inadını da o ölçüde kınamak yerindeydi; öyleyse askerlerde yüreklilik ve yüce gönüllülükten daha az alçakgönüllülük ve ölçülülük görmeyi istemek de gerekmezdi. Sezar daha sonra ilerleyerek, karar verip geriye çekilme borusu çalınmasını ve on lejyonun savaş alanım hemen bırakmalarını buyurdu; bu buyruk yerine getirildi; ama öteki lejyonların askerleri oldukça geniş bir vadiyle ayrılan bir yerde, merkezden uzakta bulundukları için boru seslerini duyamamışlardı. Bunlar sonunda askeri halk temsilcileri ve valiler

tarafından durduruldular; çünkü Sezar böyle buyurmuştu; ama zafer umuduyla, düşmana üstünlükleriyle öyle coşmuşlar, kendileri için elverişli bir savaşın ortasında kaçmaları onları Öyle huzursuz etmişti ki geri çekilmeden ve yalnızca cesaretle bu savaşı kazanmanın güç olacağını düşünmüyorlardı; nitekim kentin her yanından gürültüler duyuldu, öyle ki ansızın yükselen bu seslerden ürkenler düşmanın çoktan kentin kapılarına geldiğini düşünüp kendilerini kentin dışına attılar

— *Cöllandus* s//?z,baylar! *Cöllandus sim!* Ne duruluk, ne dil! Ne düşünce, ne derinlik! *Cöllandus sim!* Ne bilgelik hâzinesi! Oh, rahatladım, rahatladım şimdi... Yine *Cöllandus sim*, her zaman, her zamankinden daha çok *Cöllandus sim, cöllandus sim, col-*

landus sim, cöllandus sim!

Bunun üzerine teneffüs zili duyuldu; öğrenciler vahşice çığlıklar atmaya başladılar, şaşkına dönen yaşlı öğretmen çekip gitti.

Aynı anda da öğrencilerin hepsi bu saçma sapan resmi sözleri bırakıp, “yeniyetme” ve “babayiğit” ile ilgili saçma sapan sözlerine döndüler; ateşli tartışmalar oldu; gerçek yavaş yavaş düşe dönüşüyordu, ah, ne güzel şey bu!

Mientus o işi bile bile yapmıştı. Beni bakmaya, görmeye zorlamak için bile bile hakem atamıştı.' Kuduruyordu: Kendisi batağa saplanırken beni de saplamak istiyordu; kendisini yanaşma düşüncesi ile kısa bir süre için zayıf düşürmüş olmama dayanamıyordu. Yüzümü bu gösteriye doğru çevirebilecek miydim? Suratla yapılacak bu soytarılığı kendi içime alıp eritsem, yüzümün bir daha normal duruma gelemeyeceğini hissediyordum; böylece kaçmam da yasaklanacaktı sonsuza kadar. Hayır, hayır, ne isterlerse yapsınlar; ama benim önümde değil! Ayak parmaklarımı ayakkabılarımın içinde sinirli sinirli oynatarak Mientus’un koluna yapıştım ve ona yalvarır gibi bir bakışla bakıp mırıldandım:

— Mientus!

Beni itti.

— Bak, hayır, küçüğüm. Yeniyetme yavrusu! Yapacak başka bir şey yok. Sen hakemsin, o kadar.

Bana “yeniyetme yavrusu” demişti. Ne çirkin sözdü bu! Acımasızca bir davranıştı onunkisi; her şeyin mahvolduğunu anladım: En çok korktuğum şeye, zirzopluğa, gülünçlüğün dik âlâsına hızla gidiyorduk. Bu sırada, o zamana kadar heyecanlanmadan “Sifonus Efendi...” diye yinelemekle yetinenleri bile doymak bilmez pis bir merak sardı. Burun delikleri genişliyor, yanaklar al al oluyordu; bu yüz buruşturma düellosunun gerçek bir düello, bir ölüm kalım savaşı olacağı, boş laflarla kalmayacağı açıkça ortaya çıktı. Öğrenciler düello yapacak olanların, çevresinde halka oluşturup haykırmaya başladılar:

— Başlayalım! İleri! Haydi! Haydi!

Yalnızca Kopyrda bir kenarda kalmıştı. Rahat rahat gerinip kitabını aldı ve uzaklaştı.

Sifon kendi yeniyetmeliğinin üstüne kuluçkaya yatmıştı, bir tavuk gibi, hırçın ve kaygılı haliyle. Her şeye karşın biraz korkmuş olduğu ve bu işi seve seve bırakmak isteyeceği anlaşılıyordu. Ama Pyzo arkadaşına yüksek inançların ve büyük ilkelerin sağladığı olağanüstü avantajları hemen kavradı.

— Onu tutuyoruz! diye Sifon’un kulağına fısıldadı, moral vermek için. Korkma! İlkelerini düşün! Sen ilkeleri olan birisin; bunlar sayesinde istenilen bütün yüz buruşturmalarını kolayca yapabileceksin, oysa onun hiçbir ilkesi yok ve bu yüz buruşturmaları tek başına, yalnızca kendine güvenerek yapmak zorunda kalacak.

Bu fısıldamalardan sonra Plaszczkiewcz’in yüzü yavaş yavaş aydınlandı ve sonunda tam bir güveni belirtir oldu; çünkü ilkeleri gerçekten de ona öyle bir güç veriyorlardı ki dilediğince her şeyi yapabilirdi. Bunu anlayan Myzdral ile Hopek, Mientus’u bir kenara çekerek kesin bir yenilgiyle karşı karşıya gelmemesi için ona yalvardılar.

— Yenileceksin, biz de seninle birlikte yenileceğiz. Bu işi hemen bıraksan daha iyi olur; çünkü o senden daha iyi bir yüz bu-ruşturucu. Sevgili Mientus, bayılıyormuş gibi yap, kendini iyi hissetmediğini söyle, sonra her şey yoluna girer kendiliğinden, seni de haklı görürler.

Mientus yanıt verdi:

— Yapamam, artık dönüş yok. Yeter! Yeter! Korkak durumuna mı düşmemi istiyorsunuz? Şu alık alık bakanları atın başımdan! Beni sinirlendiriyorlar! Kimse izlemesin beni, iki tanık ve hakem dışında.

Ama benzi atmıştı; bu ateşliliğine açıkça korku karışmıştı; Sifon'un o güvenli sakinliği ile çelişki öyle büyüklü ki Myzdral mırıldandı: “Onun için iyi olmayacak!”

Neredeyse hepsi yenilgiyi sezerek, kimseye çaktırmadan, sessizce, kapıyı dikkatle kapatıp, sıvıştılar. Boşalmış, kapısı kapalı salonda yalnızca yedi kişi kaldı: Pylasczckiewicz ile Mientus, sonra Myzdral, Hopek, Pyzo, sonra da Sifon'un ikinci tanık olarak seçtiği Guzek adında biri ve ortada gıkı çıkmayan ben, hakemlerin hakemi, süper hakem. Bu sırada Pyzo'nun alaylı, ama tehdit yüklü sesi duyuldu. Rengi biraz solgundu, karşılaşmanın koşullarını bir kâğıttan okuyordu:

— “*Hasımlar karşı karşıya durup sırayla yüz buruşturacaklar. Plaszczkiewicz ın her duygulandırıcı, güzel yüz buruşturmasına Mientalski başkaldırıcı ve çirkin bir yüz buruşturma ile karşılık verecek. Olduğunca çok kişisel, çok bireyselleşmiş, çok şaşırtıcı ve yüreğe işleyici bu yüz buruşturmalar sonuna kadar gevşemeden yapılacaktır*.”

Sustu; hasımlar kendilerine ayrılan yerlere gittiler; Sifon yanaklarını ovuşturdu, Mientus çenesini oynattı ve Myzdral dişlerini tıkırdatarak bağırdı:

— Başlayabilirsiniz!

Tam da bu sözü söylediği sırada, yani onlara başlamalarını söylediği sırada gerçeklik sınırlarından taştı; gerçekdışılık karabasana dönüşlü, inanılmaz olmaktan çıkan olaylar gerçek bir düştü şimdi; ve ben orada, tam ortada, örümcek ağına yakalamış bir sinek gibi, kıpırdayamadan, öylece duruyordum. Sanki, uzun bir çalışma sonunda insanın kendi yüzünü yitirecek noktaya gelmesi gibi bir şeydi bu. Güzel tümceler yüz buruşturmalara dönüşmüşlerdi; bu boş, boşuna, kısır yüz buruşturmaların sonu da gelmiyordu. Mientus ile Sifon'un başlarını elleriyle tutup silah gibi kullanmaları şaşılacak bir şey değildi. Kekeledim:

— Yüzlerinize acıyın, hiç olmazsa benim yüzüme acıyın! Yüz nesne değil; öznedir, öznedir, öznedir!

»

Ama Sifon çoktan kendi yüzünü hazırlamıştı, ilk yüz buruşturmasını ansızın öyle hoyratça yaptı ki benim yüzüm de çiklet gibi büzüldü. Karanlıktan aydınlığa çıkan biri gibi gözlerini kırpıştırdı Sifon; saygılı bir biçimde şaşkın şaşkın sağa sola baktı; gözlerini fıldır fıldır oynatmaya başladı, havaya doğru çevirdi, faltaşı gibi açtı; ağzını da açtı; sanki yukarıda, tavanda bir şey görmüş gibi hafif bir çığlık attı, yüzüne sanki bir şeye hayran kalmış gibi bir anlatım verdi; bu anlatımı esinlenmiş, esrimiş gibi hiç bırakmadı; ardından elini yüreğinin üstüne koyup iç çekti.

Mientalski ise kasıldı, toparlandı ve Sifon'a aşağıdan şöyle bir karşı yüz buruşturma oturttu onu taklit ederek, tedirgin ederek; o da Sifon gibi gözlerini fıldır fıldır oynattı, yukarıya kaldırdı, fal-taşı gibi açtı, buzağılar gibi şaşkınlaştı; ağzı açık kaldı ve bir sinek ağzına girinceye kadar başını her yana çevirdi ve sonunda ağzına giren sineği yuttu.

Sifon, Mientus'un bu pantomimine, sanki gerçekleşmemiş gibi, ilgi göstermedi (Sifon'un Mientus'a göre kendisi mi değil, ilkelerini düşünerek davranmak gibi bir üstünlüğü vardı); ancak sel gibi gözyaşları dökmeye ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı; böylece pişmanlığın, Tanrı esini almanın, heyecanın doruk noktasına ulaşmıştı. Mientus da hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı; hem de öyle uzun uzun, öyle durmamacasına ki bir damla yaş burnundan sarktı; bunun üzerine çok iğrenip bu yaşı tükürük hok-kasma silkeledi.

En kutsal duygulara karşı hakaret dolu bu küstahlık Sifon'un dengesini altüst etti; bunu kaldıramadı ve öfkesinden hıçkıra hıç-kıra ağlamasına koşut olarak, o küstaha kızgın kızgın baktı. Düşüncesizdi Mientus! Mientus da zaten bunu bekliyordu! Sifon'un yukarılardaki bakışını kendisine doğru çekebileceğini saptayınca sırıttı ve yüzünü öyle iğrenç bir biçimde buruşturdu ki, öteki en duyarlı noktasından vurulup bağırdı. Mientus düelloyu kazanmış gibi görünüyordu. Myzdral ile Hopek rahatlayıp iç çektiler. Ama vakit henüz çok erkendi!

Sifon kendisini Mientus’un yüzüne fazla kaptırdığını ve öfkesinden kendi yüzünün artık kendisine boyun eğmeyebileceğini anlayınca hemen geri çekilip yeniden uygun bir yüz anlatımı buldu. Bakışını yukarıya dikip, daha iyisi, bir bacağını ileri çıkararak bir tutam saçını da kibarca alnına düşürdükten sonra, ilkeleri ve idealleri ile başbaşa, kımıldamadan öylece kaldı; ardından bir elini kaldırıp parmağını ansızın gökyüzüne doğru uzattı! Sert bir darbe indirmişti.

Mientus da hemen bir parmağını uzatıp üstüne tükürdü, ardından burnuna soktu; burnundan çıkardığı bu parmağı ile kaşındı ve kendini savunmak için saldırarak, saldırmak için kendini savunarak parmağını elinden geldiğince gülünç duruma getirdi; ama Sifon’un parmağı yenilmez haliyle havaya doğru uzatılmış durumda duruyordu; Mientus boş yere kendi parmağını ısırdı, onu ağzına sokup içinde gezdirdi, onunla topuğunu kaşıdı ve bu parmağı kirletmek için bir insanın yapabileceği, her şeyi yaptı. Pylasczckievvicz’in parmağı ise, amansız, bükülmez görünüşü ile hâlâ havaya doğru uzatılmış durumdaydı, pes etmiyordu. Mi-entalski acınacak haldeydi; çünkü artık yapacak başka çirkin oyunu kalmamıştı; Sifon’un parmağı da gökyüzünü işaret etmeyi sürdürüyordu .Tanıklar ve hakem taş kesilmişlerdi. Mientus son bir çaba harcayarak, coşarak parmağını tükürük hokkasının içine daldırdı ve terlemiş, kıpkırmızı, iğrenç yüzüyle Sifon’un karşısında umutsuzluktan da güç alıp hokkanın içini karıştırdı. Sifon buna ilgi bile göstermedi. Yalnızca kendi parmağını kımıldatmamakla kalmadı; yüzü fırtınadan sonra ortaya çıkan ebemkuşağı gibi aydınlandı ve bu aydınlık o küçük yiğit izcilerin, an, temiz, masum yeniyetmelerin yüzüne de yansıdı!

— Kazandık! diye haykırdı Pyzo.

Mientus’un hali korkunçtu. Duvara kadar geriledi; geğirerek, hırıldayarak, ağzından köpükler saçarak parmağını tutup hokkanın içinden çekti koparmak için, Sifon’la ortaklaşa sahip olduğu bu organı kökünden sökmek, çıkarmak, yok etmek ve özerkliğine yeniden kavuşmak için. Cam acıdığı halde bütün gücüyle çekse de bu işi başaramıyordu. Güçsüzlüğü yeniden ortaya çıkmıştı.

Sifon ise her zaman güçlüydü; gökyüzü gibi dingindi; parmağını yukarıya doğru uzatmış durumda* elbette ne Mientus ne de kendisi uğruna değil, ilkeleri uğruna davranarak ha babam gücünü gösteriyordu! Amanın, ne korkunç şeydi bu! Bir yanda biçimsizleşmiş, yüzünü gözünü buruşturmuş biri; öteki yanda başka biri. Ve ortada ben, uzun zaman olduğu yerde çakılıp kalmış, başkalarının yüz buruşturmalarının, yüz çizgilerinin tutsağı olmuş hakem. Benim yüzüm de sanki onların yüzlerinin aynası durumuna gelmiş gibi biçimsizleşiyordu: Korku, tiksinme ve dehşet üstünde silinmeyecek izler bırakmışlardı. İki kukla arasında kuk-lalaşan ben, yüz buruşturmaktan başka bir şeyi nasıl yapabilirdim? Ayak parmaklarım da onların el parmaklarına çok acıklı bir biçimde öykünüyordu; bu yüz buruşturmaların beni yıkmakta olduklarını bildiğim halde ben de yüz buruşturuyordum. Belki artık hiçbir zaman Pimko'dan kurtulamayacaktım, evime dönemeyecektim. Ne korkunç şeydi bu! Ve de ne korkunç bir sessizlikti! Evet, kimi zaman çıt çıkmıyordu, hiçbir kavga gürültüsü duyulmuyordu, yalnızca buruşmuş yüzler ve jestler vardı.

Sessizlik Mientus'un keskin çığlığıyla bozuldu:

— Yakalayın onu! Tutun onu! Göreyim sizi! Ağzını burnunu dağıtalım!

Ne oluyordu! Daha ne vardı? Demek ki olanlar yetmemişti, öyle mi? Mientus parmağını indirip Sifon'un üstüne atlayarak onu tokatladı; Myzdral ile Hopek ise Pyzo'nun ve Guyek'in üstüne atlayıp onları tokatladılar. Gürültü patırdı koptu. Yerde birbirlerine girmişlerdi, bu sırada ben, kımıldamaz hakem, ayakta duruyordum... Bir dakikadan daha az bir süre sonra Pyzo ite Guyek pantolon askıları ile bağlanmış durumda, iki odun gibi yere uzanmışlardı, Mientus da Sifon'un göğsünün üstüne ata biner gibi oturmuştu; hoyratça, büyük bir sevinç içindeydi.

— Söyle bakalım seni gidi böcek, seni gidi masum yeniyetme,

beni yendiğini mi düşünüyordun? Bir parmağın havadaydı ve bu işin bittiğini sanıyordun ha? Demek ki, cici çocuk, (bu arada çok iğrenç sözcükler kullandı) Mientus'un eli kolu bağlı duracağını sanıyordun ha? Bırakacaktım da beni parmağına mı dolayacaktın? Öyle mi sanıyordun? Bak, o parmağını indirteceğiz, hem de zorla!

— Bırak beni! diye inledi Sifon.

— Seni bırakmak mı? Evet, bırakacağım seni, ama bilmiyorum bırakırsam yine aynı durumda mı olacaksın. Biraz konuşalım. İyi dinle. Bereket versin ki kulaklarından içeriye... zorla... hâlâ bir şey sokulabilir? Köküne kadar sokacağım! Ver bana o minik kulağını! Biraz bekle, küçük masum, senin gözünü açacağım!

Sifon'un üstüne eğilip mırıldanmaya başladı. Sifon sapsarı kesildi; boğazlanan bir domuz gibi hırladı ve sudan çıkmış bir balık gibi büzüldü. Mientus boğuyordu onu. Yerde bir tür yarış başlamıştı: Mientus'un ağzı kimi zaman Sifon'un bir kulağını, kimi zaman öteki kulağını kovalıyor, Sifon da kaçmak için başını sallıyordu; bunu başaramayacağını anlayınca, Mientus'un o kötü sözlerini duymamak için haykırdı. Acınacak bir biçimde, korkunç bir biçimde haykırdı, kasıldı; bu ilkel ve umutsuz haykırışla o derece yıkıldı ki ideallerinin kendisini böyle, balta girmemiş ormanda bir manda gibi kükretebileceğine inanmak güçtü. İşkenceci de kükredi:

— Bir ağız tıkacı getirin. Bir tıkaç! Budala, ne bekliyorsun? Tıka ağzını şunun! Mendilini çıkar!

Mendilini çıkar diye bağırdığı kişi bendim. Tıkaç yerine mendilimi benim tıkamam gerekiyordu; çünkü Myzdral ile Hopek, her biri ata biner gibi bir tanığın üstünde oturduğu için, kımıldaya-mıyorlardı. Ama ben bu işi yapmak istemiyordum! Yapamazdım! Tiksinmiş, herhangi bir jest yapamayacak ya da bir şey söyleyemeyecek durumda, yerimden kımıldamadım. Hakem... Ama benim otuz yılım nerede idi? Ben ki otuz yaşında bir adamdım, nereye gitmişti benim otuz yılım? Uçup gitmişti. Bu sırada Pimko sınıfın kapısında göründü; ayaklarında açık renk süet ayakkabılar, elinde bir baston vardı. Orada öylece, ayakta duruyordu; sanki oturmuş gibi, aynı güçle ve gerçeklikle, ayaktaydı.

IV

"Çocuksu Philidor" a giriş

Gerçek anılarıma devam etmeden önce, konu dışı olarak, bir sonraki bölüme "Çocuksu Philidor" başlıklı bir öykü koymak is-tiyorum. Pimko'nun o

saldırgan öğretim biçimi ile beni nasıl şaşkına çevirdiğini gördünüz; aydın gençlerimizin gizli idealist yanlarını, yaşamanın olanaksızlığını, umut kırıcı çelişkileri, yapmacığın neden olduğu üzüntüyü, can sıkıntısının verdiği tedirginliği, kurgunun gülünçlüğünü, çağdışılığın işkencesini; kıçın, yüzün ve bedenin öteki parçalarının kudurganlığını gördünüz. Durmadan birtakım sözler, sözler, soylu sözlerin karşısına çıkan kaba sözler ve öğretmenlerin sınıfta söyledikleri, yine anlamsızlıkta geri kalmayan başka sözler duydunuz -ve hiç ko-

nuşmayan tanıklar olarak, gerçekdışı sözlerin sonuçta nasıl aşa-

ğılık, tuhaf yüz buruşturmalara vardıklarını herhalde saptayabildiniz.

İşte insanoğlu gençliğinin eşiğinde böyle sözler, böyle yüz buruşturmalar ile dolu oluyor; böyle bir demirhanede dövülerek olgunlaşıyoruz. Birazdan başka gerçekliği, bir başka düelloyu, profesörler savaşım, profesör G. L. Philidor'un, Leyde'nin, Monsen'in ve (Anti-Philidor soylu unvanını taşıyan) Colombo'nun savaşına tanık olacaksınız. Bu savaşta da birtakım sözler söylenecek ve bedenin çeşitli parçalarından söz edilecek, ama yapıtın bu iki öğesi arasında sıkı bir ilişki aramamak gerekir; yapıtımın "Çocuksu Philidor" başlıklı bölümünde tek amacımın biraz kâğıt karalamak, önümdeki yığınla beyaz kâğıdın sayısını biraz azaltmak olmadığını düşünen biri yanılgıya düşecektir.

Ama uzmanlar ve çözümleyiciler, sentaks yanlışlarınızı çı-. kararak sizi allak bullak etme sanatında uzman bütün Pimko'lar sayfaları doldurma isteğimin yetersiz bir kişisel neden olduğunu ve bir yapıtı daha Önce yazılmış şeylerle doldurmanın gerekmeyeceğini söyleyerek beni kınayabilirler. Ben de onlara yanıt olarak, kendi alçakgönüllü düşünceme göre, sözlerin ve bedenin çeşitli parçalarının bu estetik yapıda yeterli bir bağ oluşturduklarını söyleyeceğim. Mantık ve kesinlik konusunda benim yapıtımdaki kuruluşun en mantıklı ve en kesin kuruluşlardan aşağı kalmadığını onlara tanıtlayacağım. Kendiniz düşünün: Bedenin belli başlı parçası, o pek senli benli olduğumuz sevimli kıç; davranış onunla başlar, tabanı o oluşturur. Bir ağacın gövdesi gibi çeşitli dallara ayrılmalar, yani parmaklar, eller, gözler, dişler, kulaklar ondan türer ve bedenin kimi başka parçaları karışık, aldıtıcı biçim ve yapı değiştirmeler

sayesinde yavaş yavaş başkalaşırlar. Yüze gelince (ona surat da denebilir), o en yüksek noktadadır, kıçtan başlayarak gelişen ağacın tepesidir: Kıçtan başlayan devir böylece yüzde tamamlanır. Ağza gelindiğinde, bana bedenin öteki parçalarına geri dönüp sonunda yeniden kıça gelmekten başka ne kalıyor? *Philidor'* un amacı işte tam olarak budur.

Philidor bir yapı elemanıdır, bir dönemeçtir, özel bir geçittir ya da daha kesin olarak söylersek, bir “coda”dır", bir triy'[2] ya da

daha doğrusu bir kıvrım, bir hortumdur, onsuz sol baldırıma kesinlikle geçemem. Çelik gibi sağlam bir kuruluş değil mi? En ince beğeni sahibi insanların isteklerini yerine getirmek için yeterli değil mi? Hem de çeşitli parçalar arasındaki ilişkileri, parmaklardan dişlere çeşitli geçişleri, kimi gözde öğelerin mistik anlamını, parçaların bütününü ve parçaların bütün bölümlerini henüz görmediniz. Bu yapının doldurma bakımından kesinlikle paha biçilmez olduğunu söylüyorum: Bu konuda yapılacak derin incelemelerle insan kendine gitgide daha geniş bir yer ayırarak, gitgide daha yüksek bir yer işgal ederek, gitgide daha rahatça, iyice rahat edccek biçimde istediği yere yerleşerek üç yüz cildi doldurabilir. Sırası gelmişken, sorayım; bir göl kıyısında, güneş batarken, sazan balıklarının kıpırdanmalarının duyulduğu, bir balıkçının da kımıldamadan, *oturmuş durumda*, kendine suyun aynasında sessizce baktığı sırada sabun köpükleri oluşturmaktan hoşlanır mısınız?

Size aynı zamanda yineleme yoluyla ayak direme yöntemimi salık veririm: Kimi sözcükleri, kimi sıralan, kimi durumları, kimi bölümleri sistemli olarak yineleyerek, biçemde birlik izlenimini deliliğin sınırlarına kadar çoğaltırken bunları da güçlendiriyorum. Yinelemekle, evet, yinelemekle en kolay biçimde herhangi bir mitoloji yaratılır! Ama şunu da unutmayın ki bölümlerin böyle bir kuruluşu da burada önemsiz bir tefrikanın parlak şekli altında sunulacak başlı başına bir felsefe oluşturur. Bana düşüncenizi söyleyin: Okuyucunun yalnızca bölümleri, hem de kısmen, kavradığını düşünmüyor musunuz? Küçük bir bölümü, bir parçayı okur; ardından gelen bölümü okumadan önce durur, hatta kimi zaman ortadan ya da sondan başlar ve başa doğru gerisin geriye gider. Birçok kez birkaç bölüme göz gezdirip bırakır; bunu ilgisini çekmediğinden değil, yalnızca aklına başka bir şey geldiği için yapar. Baştan aşağı okusa bile, toptan bir görüş sahibi olacağını ve bir uzman kendisine bilgi vermemişse, çeşitli bölümler arasındaki uyumlu

ilişkileri kavrayacağını düşünüyor musunuz? İşte, bir yazar yıllar boyunca uğraşmak zorundadır; keser, düzeltir, çıkarır, yeniden yapıştırır; soluk soluğa, kan ter içinde kalarak, uzmanın biri okuyucuya yapının iyi olduğunu söylesin diye, öyle değil mi? Ama daha ileriye gidip kişisel deneyim alanına girelim. Bir telefon sesinin ya da bir sineğin, bütün kurucu bölümler dramatik bir çözümün birliğine doğru yöneldikleri sırada, birini okumaktan alıkoyması riski yok mudur? Peki, okuyucu, varsayalım ki erkek kardeşinin ona bir şey sormak için odaya girdiğini görüyor; o zaman ne olacaktır? Yazarın soylu işlevi bir kardeş, bir telefon sesi ya da bir sinek yüzünden berbat olmuştur. Pöh! Pis sinekler, kendisini korumak için artık kuyruğu olmayan bir soya ne diye saldırıyorsunuz? Şunu da ayrıca düşünelim: Hazırladığınız bu eşsiz ve olağanüstü yapıt her yıl düzenli olarak yayımlanan yine eşsiz otuz bin başka yapıtlar bütününün bir bölümü değil mi? Ah, iğrenç bölümler! Okuyucuların çok küçük bir bölümünün bu yapıtın bir parçacığını hem de kısmen sindirmesi için bir bütün oluşturmak zorunda mıyız?

Bu konuda şaka yapmamak kolay değil. Şakalar kendiliklerinden oluşurlar. Bizi çok acımasızca gülünç duruma düşüren şeylerden alay yoluyla kurtulmayı uzun süredir öğrenmiş buluyoruz. Ciddi bir peri bir gün gelip de kaba kaba gülmeden, yaşamın somut küçüklüklerine çekinmeksizin bakabilecek mi? Ve bu küçüklüklere karşılık büyüklüğünü kim ortaya koyacak? Peki sen, ey benim fazla parıldayan, fazla hafif biçemim! Sana ne demeli?

Şunu da belirtelim ki (bölümün acısını sonuna kadar çekmek için) bağımlı olduğumuz bu yapı yasalarını, ilkelerini ortaya koyanlar toplumun yalnızca bir bölümünü ve adamakıllı ikincil bir bölümünü oluşturuyorlar. Dünyanın önemsiz bir bölümü, sınırlı bir uzman ve estet grubu, serçeparmağı büyüklüğünde, bir tek kahvehaneye tamamen sığabilecek küçük bir evren, kapalı bir kabın içinde devinip gitgide daha ince postulalar üretiyor. Çok daha kötüsü, bu beğeniler içtenlikli bile değil. Yapınız bu insanların kısmen hoşuna gidiyor. Bu insanların büyük çoğunluğu, yapılar konusunda kendi bilgilerini yeğliyorlar. Öyleyse uzman kişi bu konuda yeteneklerini ortaya serebilsin diye sanatçı, bunca çaba mı harcamalıdır? Susun! Dikkat edin, bir gizdir bu; işte, Sanat'ın sunağı önünde diz çökmüş, başyapıtı, uyumu, kesinliği, güzelliği, ruhu ve zaferi düşünerek yaratan elli yaşında bir yaratıcı; işte bu işten anlayan, yaratıcının yaratısını (ki bu okuyucuya ulaşıyor)

derinliğine derinleştiren bir uzman -ve büyük sancılar çekilerek doğurulan bu şey, çalan bir telefonun sesi ile

yenmekte olan bir pirzola arasında benimsenir. Bir yandan, yazar ruhunu, yüreğini, sanatını, zahmetini, acısını verir; ama öte yandan okuyucu bir şey vermek istemez ya da lütfedip istese de bunu mekanik bir biçimde, rastgele, ikinci telefon sesini duyuncaya kadar yapar. Yaşamın küçük gerçeklikleri bizi yıkar. Bir ejderhaya meydan okuyan, ama ufacık bir ev köpeği karşısında titreyen bir insan durumundasınızdır.

Ayrıca (bölümün acı suyundan bir yudum daha tatmak için), bütün kurallara uyularak oluşturulmuş bir yapıtın bir bütünlüğü mü yoksa yalnızca bir bölümü mü belirttiğini soracağım size. Bakın, her biçim bir elemeye dayanmaz mı? Her yapı bir küçülme değil midir? Bir anlatım gerçeğin yalnızca bir bölümünden başka bir şeyi yansıtabilir mi? Gerisi, sessizliktir. Nihayet, biçimi yaratan biz miyiz yoksa biçim mi bizi yaratıyor? Bir şeyi yaptığımızı, kurduğumuzu sanıyoruz. Kuruntudur bu. Biz aynı zamanda kendi yaptığımız şey tarafından yapılıyoruz. Yazmış olduğunuz şey size sonucu.dikte ediyor, yapıt sizden doğmuyor; bir şey yazmak istiyordunuz, ama bir de bakıyorsunuz bambaşka bir şey yazmışsınız. Parçaların bütüne karşı bir eğilimi vardır, bunların her biri gizlice bütünü amaçlar, yuvarlaşmaya yönelir, tamamlayıcı şeyler arar, kendine göre, kendine benzeyen bir bütünlük ister. Olayların kudurgan okyanusunda aklımız bir bölümü soyutlar, örneğin bir kulağı ya da bir ayağı; yapıtın başından başlayarak da. bu kulak ya da ayak kalemimizin ucuna gelir ve artık bunlardan kurtulamayız, bu bölüme bağlı olarak devam ederiz; öteki öğeleri bize dikte eden bu bölümdür. Bir bölümün çevresine sarılırız, tıpkı meşe ağacının çevresine sarılan sarmaşık gibi; başlangıcımız sonu ve sonumuz başlangıcı doğurur, ortası ise elinden geldiğince ikisi arasında kendi kendini yaratır. Bütünlüğü yaratmanın kesin olanaksızlığı insan ruhunun belirgin niteliğini gösterir. Öyleyse neden, sanki bin bir damızlık 'azgın aygır çocuğumuzun anasını ziyaret etmiş de o yüzden bize benzemeyen falan ya da filan bölümden başlamalı? Ah, yalnızca babalık görüntümüzü kurtarmak için bütün gücümüzle yapıtımıza biz benzemek zorundayız; çünkü o bize benzemek istemez.

Evet, vaktiyle bir yazar tanıdığımı anımsıyorum; adamın aklına, mesleğinin başlangıcında, yiğitlik anlatan bir kitap yazmak

gelmişti. Tamamen rastlantı sonucu, ilk sözcüklerden başlayarak yiğitliğin klavyesine dokunmuştu. Elbette septik ya da, tersine, lirik bir tuşa da basmış olabilirdi; ama başlangıç tümceleri yiğitçe ses çıkarıyorlardı, öyle ki genel uyum açısından, yiğitliği sonuna kadar büyütmeden, geliştirmeden yapamazdı. Bu yüzden yuvarlaklaştırıyor, parlatıyor, yetkinleştiriyor, düzeltiyor ve başlangıcı sona, sonu başlangıca uyduruyordu; böylece yaşam dolu, derin inanç dolu bir yapıt ortaya çıkıncaya kadar. Bu inancını başka ne yapabilirdi? Derin bir inançtan kurtulabilir mi insan?r Söylediklerinden sorumlu bir yaratıcı, yiğitliğin aklına durup dururken, biraz da rastlantı sonucu geldiğini ve derin inancmm hiç de derin olmayıp dışarıdan yaklaştığını, asıldığını, bağlandığını, yapıştığını itiraf edebilir mi? Kesinlikle hayır! Böyle asılma, kapışma ve rastlatıya bırakılmış yaratma öykülerinin kültürün yüksek stilinde yeri yoktur ve bunlar olsa olsa sorumsuz, fıkır fıkır bir tefrikaya uygun düşebilirler. Zoraki yiğit utanıp ilk bölümünden kurtulmaya çalışarak boşuna gizleniyordu: Bu bölümün, onu yakaladıktan sonra ayrılmaya niyeti yoktu; yiğit de kendini ona uy-

» •

durmak zorunda kaldı. Oyle güzel uyum sağladı ki yazarlık mesleğinin sonunda gerçekten yiğit oldu; kendi yiğitliğinin zavallı kurbanı. Ama yetişkin olmadan önce tanıdığı arkadaşlarından vebadan kaçar gibi kaçıyordu; çünkü bunlar bu bölüme göre çok güzel ayarlanmış bütün karşısında şaşkınlıklarını göstermeden

edemiyor, şöyle haykırıyorlardı:

— Hey, Jules! Ayak parmağını, ayak parmağını, çayırdaki ayak parmağını anımsıyor musun? Baksana, Jules, Jules, anımsıyor musun? Söylesene Julot, nereye gitti senin o ayak parmağın?

İşte, yapıtı yapıtın bir bölümü, insanı bölümlerin bir araya gelmesi, insanlığı bölümlerin bir karışımı olarak görüp, bu kitabı ayrı olan bölümlerin temeli üstüne kurmaya beni iten başlıca ve felsefi nedenler bunlardır. Bölümlere ayırıcı bu görüşün hiç de bir görüş değil, bir saçmalık, bir şaka, bir aldatmaca olduğunu ve sanatın ciddi yasalarına, kurallarına uyacak yerde, böylece bunları gülünçleştirmeye çalıştığımı söyleyerek beni kınarlarsa, onlara diyeceğim ki, evet, gerçekten de niyetim budur. Hem, inan olsun, bir

itirafta bulunarak şunu ekleyeceğim: Baylar, o dayanamadığını sanatınızdan da sizden de kaçıp kurtulmak istiyorum, çünkü size

de, o görüşlerinize, o tutumlarınıza, o küçük sanat dünyanıza da

dayanamıyorum.

Baylar, bu dünyada az veya çok gülünç, az veya çok utanç verici. küçük düşürücü, aşağılatıcı ortamlar var, budalalığın ölçüsü de her yerde aynı değil. Örneğin, ilk bakışta kuaförlerin ortamı ayakkabıcıların ortamına göre budalalığa daha çok elverişli görünüyor; ama sanat ortamında olup bitenler bütün budalalık ve bayağılık rekorlarını kırıyor, o derece ki aşağı yukarı normal, dengeli bir adamın bu çocukça, iddialı festivalin altında ezilip utancından kıpkırmızı kesilmemesi olası değildir. Ah, kimsenin dinlemediği o esinli türküler yok mu! Ah, uzmanların o güzel sözleri; konserlerdeki, şiir gecelerindeki o coşku; o kabul törenleri, açıklamalar, o tartışmalar ve hep birlikte "güzelliğin gizini" kutlayarak tumturaklı sözler söyleyen ya da dinleyen insanların o yüzleri yok mu! Hangi üzücü çatışkı gereği bu konuda bütün yaptıklarınız ya da söyledikleriniz gülünç oluyor? Tarihte belirli bir ortam böyle budalalıklar yapacak noktaya geldiğinde, kesinlikle söylenebilir ki bu ortamın düşünceleri gerçeğe uymaz ve bu ortam yanlış görüşlerle doludur. Sizin sanatla ilgili görüşleriniz hiç kuşkusuz saflığın doruk noktasına ulaşıyor; bunları neden ve nasıl yeniden gözden geçirmek gerektiğini bilmek istiyorsanız, bunu size hemen söyleyebilirim, yeter ki bana kulak verin.

Çağımızda kalemin, fırçanın ya da klarnetin çağrısını duymamış bir kişi her şeyden önce ne ister? Her şeyden önce bir sanatçı olmak ister. Sanat yaratmak. Gerçekle, güzelle, iyiyle beslenmeyi, kendisi de yurttaşlarını besleyip yeteneğinin hâzinelerini susamış insanlığa sunan bir sanat rahibi ya da peygamberi olmayı düşler. Belki yeteneğini bir düşüncenin ya da ulusun hizmetine vermeyi de ister. Soylu amaçlar! Parlak niyetler! Bu, Shakes-peare'lerin, Chopin'lerin rolü değil miydi? Ama düşünün ki yine de ufak bir sıkıntı var: Henüz ChopinTerden ve de Shakes-peare'lerden biri değilsiniz, sanatçılardan, sanat rahiplerinden biri de değilsiniz tamamen; gelişmenizin şimdiki evresinde yalnızca yarım Shakespeare'lerden ya da çeyrek ChopinTerden birisiniz (ah, o korkunç bölümler yok mu!), dolayısıyla da iddialı tutumunuz yalnızca sizin o can sıkıcı düşüklüğünüzü açığa vuruyor

ve sanki siz anıtın kaidesinin üstüne zorla çıkıyorsunuz, bedeninizin en değerli, en ince bölümlerini mahvetmek tehlikesiyle karşı karşıya kalarak.

Inanm bana: Kişilik kazanmış bir sanatçı ile yalnızca kişilik kazanmayı uzun uzun düşünen yarım sanatçılar ve çeyrek peygamberler arasında büyük bir fark vardır. Tam bir sanatçıya yaraşan şey sizde bambaşka bir izlenim bırakır. Kendi ölçünüze ve kendi gerçeğinize göre düşünceler yaratmak yerine, başkalarının yaptıklarıyla övünüyor, bu yüzden de her zaman beceriksiz, her zaman geride, sizi bekleme odasında bırakan sanatın kölesi ve taklitçisi, hizmetkârı ve hayranı birer çırak olmaktan öteye gitmiyorsunuz. Elinizden geleni yaptığınız halde, nasıl başarılı olamadığınızı görmek; her kez, size, henüz tam olarak bekleneni vermediniz dendiğini duymak ve bunun üzerine bir başka şey üretmek; yapıtlarınızı nasıl zorla kabul ettirmeye çalıştığınızı, nasıl dördüncü sıradan ufak tefek başarılara bel bağladığınızı, edebiyat geceleri düzenlediğinizi, birbirinize iltifat ettiğinizi, yeteneksizliğinizi gizlemek için sanki kendinizi gösterir gibi başkalarına yeni bir yüz sunmaya kalkıştığınızı saptamak gerçekten korkunç bir şey!

Üstelik; yazdığınız, ürettiğiniz şeylerin size göre değerli olduğunu düşünerek avunamazsınız bile: Bütün bunlar, yineliyorum, taklitten, alıntıdan başka bir şey değildir ve yalnızca daha önce bir ağırlığınız, bir değeriniz olduğu kuruntusunu yansıtır. Yalnızca acı meyveler verebilen yanlış bir durumda bulunuyorsunuz. Yakında grubunuzda düşmanlık, küçümseme, kötülük gelişecek, herkes bir başkasını ve kendisini küçük görecektir; kendi kendini küçümseyen bir topluluk olup, sonunda birbirinizi canınızdan bıktıracak kadar küçümseyeceksiniz.

Gerçekten de, ikinci sınıf bir yazarın durumu, sürekli olarak geri çevrildiğini görmekten başka ne olur? İlk acımasız reddetme yapıtlarından kesinlikle hoşlanmak istemeyen okuyucudan gelir; küçük düşürücü olan İkincisi ise anlatmayı bilemediği kendi gerçekliğinden. En küçültücü ve gerçek bir tekme olan üçüncü reddetme de yanına sığınmak istediği, ancak onu yeteneksiz ve düşük görüp küçümseyen sanatın geri çevirmesidir. Bu, utancın dik âlâsıdır; kesin bir soyutlanmadır. İkinci sınıf yazar her yandan gülünç duruma düşürülür, her yandan gelen geri çevirmelerden bunalır. Her seferinde daha çok utanç verici biçimde, üç kez geri çevrilmiş bir insandan ne beklenebilir? Böyle rezil olmuş bir kişinin kaçması, bir daha görünmemek üzere bir yerde gizlenmesi gerekmiyor mu? Caka satan, üne

susamış bir yeteneksizlik sağlıklı olabilir mi? Doğayı bu yüzden hıçkırık tutması gerekmez mi?

Ama önce bana yanıt verin: Sizce ağızda eriyen güz armudu o iri gâvur armudundan daha mı iyi ve suludur, yoksa gâvur armudunu güz armuduna yeğlemek eğiliminde misiniz? Peki, bir verandada hasır koltuğunuza oturup bunları rahat rahat, tadını çıkara çıkara yemek hoşunuza gider mi? Ne utanç, baylar, ne utanç, ne utanç da ne utanç! Ben ne felsefeciyim ne de kuramcı; sizden söz ediyorum, sizin yaşamınızı düşünüyorum, anlasanıza; beni üzen yalnızca sizin kişisel durumunuz. Kurtulamazsınız. Ah, bir geri çevrilmenin yarasını kapatma olanaksızlığı yok mu! Reddedilmiş bir ruh, koklanmamış bir çiçek; hoşa gitmek isteyen, ama hoşa gitmemiş olan bonbon şekerleri, küçük görülmüş bir kadın bana her zaman neredeyse fiziksel acı vermişlerdir; bu gerçekleşememeye dayanamam: Kentte bir sanatçıya rastlayıp başına gelen geri çevrilmelerin onun yaşamını nasıl koşullandırdıklarını; onda her devinimin, her sözün, her inancın, her coşkunun, her virgülün, her hakaretin, her gururun, her acımanın, her acının en hoşa gitmeyen geri çevrilmelerin kokusunu hâlâ nasıl taşıdıklarını gördüğümde utanıyorum. Ona acıdığımdan değil, bir arada yaşadığımız için; gerçekleşmeyen düşleri, bunların farkına varan herkes gibi beni de duygulandırdığı için utanıyorum. Gerçekten de, inanın bana, ikinci sınıf yazara özgü bir tutum hazırlayıp bunu sağlamlaştırmanın zamanı gelmiştir; yoksa herkes acı çekecektir. Profesyonel olarak biçime bağlı ve kestirebileceğiniz gibi, biçeme karşı duyarlı kişilerin böyle iddialı ve yanlış bir durumu gık demeden kabul etmeleri şaşırtıcı değil midir? Yapay ve zayıf bir durumda bulunan bir kişi ancak zayıf sözler söyleyebileceğine göre, biçim ve biçem bakımından gerçekten de bundan daha zararlı bir

şey olamayacağını anlamıyor musunuz?

Peki ama, diyeceksiniz ki, daha üstün ve kişisel gerçeğimize daha uygun biçimde duygu ve düşüncelerimizi anlatabilmek için hangi görüşü kabul etmeliyiz: -Baylar, ansızın, bir günde kendinizi tam bir ustaya dönüştüremezsiniz, ama sizi gülünç duruma düşüren, size bunca kaygı çektiren bu Sanat’tan uzaklaşarak saygınlığınızı bir ölçüde koruyabilirsiniz. Önce kesinlikle “sanat” ve “sanatçı” sözcüklerini atınız. Bu sözcüklerin içine

dalıp bunları monoton bir biçimde yineleyip durmaktan vazgeçiniz. Herkesin az çok sanatçı olduğu düşünülemez mi? İnsanların yalnızca kâğıt ve tuval üstünde değil, günlük yaşamın her anında sanat yarattığı düşünülemez mi? Bir genç kız saçına çiçek taktığında, bir konuşma sırasında ansızın bir şaka ortaya çıktığında, bir şafağın alaca karanlığında kaybolduğunuzda sanat söz konusu değil mi? Öyleyse sanatçılarla geri kalan insanlar arasında bu tuhaf *vt* budalaca ayrım neden? Kendinizi gururla sanatçı olarak nitelendirmek yerine, yalnızca: “Ben sanatla belki başkalarından biraz daha çok uğraşıyorum” demeniz daha sağlıklı olmaz mı?

.Öte yandan, ille de “yapıtlarda” bulunacak bir sanata tapmanız ne anlama geliyor? İnsanın “sanat yapıtlarına” o kadar hayran kaldığını ve Bach’ın bir fügünü dinlerken zevkten dört köşe olduğunu, bir budala gibi, niçin düşünüyorsunuz? O basit, boş, ama parlak sözlerinizin içine kapatmak istediğiniz bu kültür alanının pisliğini, karışıklığını, eksikliğini hiç düşünmediniz mi? Durmadan aynı yanlışı yapıyorsunuz: İnsanların sanatla ilişkilerini yalnızca estetik heyecana indirgiyor ve bu heyecana yalnızca bireysel açıdan bakıyorsunuz; sanki her birimiz yüreğimizde (ya da midemizde) sanatla tek başına, öteki insanlardan tamamen ayrı olarak düşünce ve duygu ortaklığı kuruyormuş gibi. Oysa, aslında, burada heyecanların ve birbirlerini karşılıklı olarak etkileyip kolektif bir heyecan üreten insanların çok karışık bir harmanı söz konusudur.

Örneğin bir piyanist bir setin üstünde Chopin çaldığında, bu müziğin büyüsünün, dâhi bir sanatçının dâhice yorumuyla dinleyicileri coşturduğunu söylüyorsunuz. Ama aslında, ola ki, dinleyicilerden hiçbiri gerçekten coşmamıştır. Chopin’in de, piyanistin de birer dâhi olduklarını bilmemiş olsalardı belki daha az coşkuyla dinleyeceklerdi. Yine, eğer her biri coşkudan sapsan kesilip alkışlıyor, yineletmek istiyor, çırpınıp duruyorsa, bunun nedeni ötekilerin de çırpınıp durmaları, çığlık atmaları olabilir; gerçekten de her biri Ötekilerin olağanüstü hazlar, doğaüstü heyecanlar duyduklarını düşünür, öyle ki kendi heyecanı, ötekileri görerek

büyümeye başlar; böylece bir konser salonunda kimsenin doğrudan doğruya coşmadığı, herkesin yanındakini örnek aldığı için coşkusunu açığa vurduğu pekâlâ görülebilir. Ve şunu açıklayabilirim ki, yalnızca gruptakilerin hepsi karşılıklı olarak coştuklarında bu dış belirtiler onlarda heyecan doğuracaktır; çünkü duygularımızı bunların belirtilerine uydurmak zorundayız.

Yine şu da kesindir ki, sanatın tanrısallığı önünde dindarca diz çökerek böyle bir konsere katılmakla bir tür dinsel görev yapıyoruz (tıpkı bir dinsel ayine katılıyormuşuz gibi). Öyleyse bu durumda hayranlığımız yalnızca bir saygı gösterisi ve alışılmış bir uygulamanın yerine getirilmesi idi. Ama bu güzellikte gerçek güzelliğin, tarihsel ve toplumbilimsel gelişmelerin payının ne olduğunu kim söyleyebilir? İnsanlığın söylencelere gereksinimi var. İnsanlar birçok yazar arasından falanı ya da filanı seçip (ama bu seçimin koşullarını kim derinleştirip açıklayabilir?) onu ötekilere yeğliyor, onu ezberlemeye başlıyor, onda kendi gizlerini buluyor, kendi tepkilerini ona bağımlı kılıyor. Ama aynı güçle bir başka

sanatçıyı seçmeye kalkışsaydık, o zaman bizim Homeros'umuz bu

■ ■

sanatçı olacaktı. Öyleyse, her türden ve çoğunlukla estetik dışı ne kadar çok öğenin (bunları saymaya kalksam, bu iş çok zamanımı alırdı) bir sanatçının ve bir yapıtın büyüklüğüne katkıda bulunacağını görmüyor musunuz? Oysa sanatla yaşadığımız bu karanlık, karmaşık ve güç içlidışlılığı herhalde şu güzel tümceyle Özetlemek istersiniz: ‘"Esinii olan ozan şiirini söyler, dinleyiciler

de coşku içinde dinlerler...”

• «

Öyleyse sanatla çocuk gibi oynamaktan vazgeçin; Tanrı aşkına, sanatı büyütmek, şişirmek alışkanlığını bırakın; söylencelerle oyalanacak yerde, olgulardan ders alın. Yalnızca bu bile sizi gerçekliği algılamaya elverişli duruma getirerek, ciddi bir rahatlama sağlayacaktır, ama aklınızı yoksullaştıracak ya da darlaştıracak diye korkmayın artık. Gerçeklik budalaca kuruntulardan, uydurma kurgulardan her zaman daha zengindir. Bu

yeni yolda sizi hangi zenginliklerin beklediğini hemen söyleyeceğim.

Sanatın biçimin yetkinleşmesine dayandığı kesindir. Ne var ki -sizin ikinci büyük yanlışınız burada- onun biçim planında yetkin yapıtlar yaratmakta toplandığını sanıyorsunuz; biçimi yaratmanın

t

bu evrensel ve sonu gelmez sürecini şiirler ve senfoniler üretmeye indirgiyorsunuz; oysa biçimin yaşamımızda oynadığı çok önemli rolü sezmeyi ve bunu başkalarına anlatmayı bile hiçbir zaman beceremediniz. Ruhbilimde bile ona hak ettiği yeri veremediniz. Tutumumuzun duygular, içgüdüler ve düşüncelerle belirlendiğini sanmaya devam ediyorsunuz ve biçimi yapay bir eklenti, basit bir süs gibi görmek eğilimindesiniz. Ölen kocasının cenazesini izleyen dul kalmış bir kadın hıçkıra hıçkıra ağladığında, onun dayanılmaz bir kayba uğradığı için böyle ağladığını düşünüyorsunuz. Herhangi bir mühendis, avukat ya da doktor karısını, çocuklarını ya da bir dostunu öldürdüğünde, onun kendisini kan dökücü içgüdülerine kaptırdığını sanıyorsunuz. Bir politikacı budalaca konuştuğunda ise, en budalaca sözleri söylediği için onun budala olduğu sonucuna varıyorsunuz; ama gerçekte bakın nasıl oluyor: insanoğlu doğrudan doğruya ve doğasına uygun olarak konuşmuyor; her zaman belli bir biçimden geçiyor. Bu biçim, bu biçem, bu varoluş biçimi yalnızca ondan kaynaklanmıyor, aynı zamanda ona dıştan zorla kabul ettiriliyor; işte bu yüzdendir ki aynı kişi, akıllıca ya da, tersine, budalaca, kan dökücü bir biçimde ya da melekler gibi, olgunluk ya da hamlıkla, kendine düşen biçem ve başkalarına bağlılığına göre kendini dışa yansıtabiliyor. Kurtlar ve böcekler nasıl bütün gün yiyecek peşinde iseler, biz de zamanımızı biçim aramakla geçiriyoruz, başka insanlarla bir biçem, bir yaşam biçimi için savaşıyoruz; ister tramvayda gidelim, ister kendi arabamızı kullanalım, ister eğlenelim, ister dinlenelim ya da iş görelim, her zaman ve her durumda biçim ararız; biçimle haz duyarız, onunla acı çekeriz, ona boyun eğeriz ya da onu bozarız ya da paramparça ederiz ya da onun bizi

eğlendirmesine izin veririz, Amin.

Ey biçimin gücü! Biçimle ölür uluslar. Biçim savaşlara yol açar. Biçim içimizde bizden kaynaklanmayan bir şeyi ortaya çıkartır. Biçimi bilmiyorsanız hiçbir zaman budalalığı, kötülüğü, adam Öldürmeyi açıklayamazsmız. En ufak tepkilerimize kumanda eden odur. Kolektif yaşamın temelinde o bulunur. Ama sizin için biçim ve biçem her zaman tam olarak estetik kavramlardır; sizin için biçem yalnızca kâğıt üzerinde vardır, anlatılarınızın biçemidir. Baylar, sanat sunağının önünde diz çöktüğünüzde insanlara çekinmeden gösterdiğiniz o kıçınıza kim bir şaplak indirecek? Sizin için biçim canlı, insani, pratik, deyim yerindeyse gündelik bir şey

değil; bir tür görkemli simge. Kâğıdınızın üstüne eğildiğiniz sırada kendi kişiliğinizi unutuyor ve kişisel, canlı biçeminizi yetkinleştirmek yerine, keyfi biçem oluşturmalara kalkışıyorsunuz. Sanattan yararlanacak yerde siz ona hizmet ediyorsunuz ve koyun gibi, onun sizin gelişmenizi engellemesine, sizi uyuşukluğun içine atmasına izin veriyorsunuz.

Şimdi, kafasını boş ama parlak entelektüel sözlerle doldurmaktan çok, yaşamımızda biçimin büyük önemini fark ederek dünyaya yeni bir gözle bakacak bir insanın tutumunun ne kadar değişik olacağını görün. Bu insan eline kalem alıp yazmaya başlarsa, artık bu işi sanatçı olmak için değil, ama örneğin kişiliğim daha iyi açıklamak ve başkalarına anlatmak için yapacaktır; ya da iç yaşamını daha iyi düzene sokmak, hem de belki, başka akılların bizim aklımız üstündeki çok büyük etkisini hesaba katıp, başka

insanlarla ilişkilerini derinleştirmek, geliştirmek için; ya da ken-

%

dişine gönlünün çektiği ve kesinlikle gerekli olan dünyayı yaratmak için. Elbette yapıt sanatsal güzelliği ile hoşa gitsin diye çaba harcamaktan geri kalmayacaktır; ama, özellikle başka bir kişiliği değil, kendi kişiliğini düşünecektir. Kendinizi, karşınıza çıkan kim olursa olsun ona ders verebilecek, onu aydınlatabilecek, ona yol gösterebilecek ya da onu düzeltebilecek üstün insan sanmaktan vazgeçmenizin zamanı gelmiştir. Bu üstünlüğe sizi kim inandırıyor? Yüksek çevrelerin adamı olduğunuz nerede yazılı? Sizi kim aristokrat yaptı? Size olgunluğa sunulmak üzere güven mektubunu kim verdi?

Benim düşündüğüm yazar kendisini olgunlaşmış saydığı için değil, tersine, olgunlaşmamış olduğunu bildiği için yazmaya baş-layacaktır; henüz biçimi alt edemediğini ve yukarıya çıkmak isteyen, ancak tepeye daha ulaşmamış biri olduğunu; kişiliğini bulmak isteyen, ancak daha bulamamış biri olduğunu iyice bilerek yazmaya başlayacaktır. Saçma ve kusurlu bir yapıt ortaya koyacak olursa, şöyle diyecektir:

— Bravo doğrusu! Budalaca şeyler yazdım, ama ille de akıllıca ve kusursuz kitaplar yazacağım diye hiçbir anlaşma yapmamıştım. Budalalığımı dile

getirebildim; bundan dolayı da sevinçliyim; çünkü neden olduğum eleştiri ve tiksinti üzerimde etki

yapıyor, beni eğitiyor, bir bakıma yeniden yaratıyor ve sonunda yeniden doğmuş oluyorum.

üğü gibi, sağlıklı bir felsefesi olan yaratıcı kendini öyle pekiştirmiştir ki, budalalık ya da olgunlaşmamışlık onu ne korkutabilir ne de ona zarar verebilir. Alnı açık olarak düşüncelerini açıklayabilir ve aşırı özgürlüğünü açığa çıkarabilir; oysa siz korkudan sustuğunuz için kendinizi dışa yansıtmayı neredeyse beceremiyorsunuz.

Görüld

■ »

Öyleyse, önerdiğim reform size bu bakımdan gerçek bir rahatlama getirecektir. Bununla birlikte şunu da not etmek gerekir ki yalnızca olayları böyle gören büyük bir edebiyatçı(î) bugüne kadar sizi bu derece acımasızca perişan eden o soruna meydan okuyabilir. O soruna, yani biçem ve kültür konusunda ortaya çıkan sorunların belki en önemlisi, en korkuncu, en dâhiyanesi (bu sözcük karşısında gerilemeyelim) olan soruna demek istiyorum. Bunu renkli, canlı bir biçimde açıklayacağım: Beyaz kâğıtların üstüne eğilmiş, yazı yazmakta olan olgun, aklı başında, saygın bir

sanatçı düşününüz. Ne var ki bu sırada bir yeniyetme ya da bir

%

yarı aydın ya da bir genç kız ya da aklı karışık ama ortanın üstünde herhangi biri ya da daha genç, düşük ya da daha az akıllı biri bu sanatçının sırtına biniyor. Bu insan, bu yeniyetme, bu genç kız ya da bu yarı aydın ya da zavallı bir düşük kültürle yetişmiş başka silik biri bu sanatçının akimın üstüne atlayıp, onu çekiştiriyor, daraltıyor, kocaman elleriyle yoğuruyor ve onu böylece sımsıkı tutarak, ona sarılarak, onu soluyarak, onu kendi gençliğiyle gençleştirerek, ona kendi olgunlaşmamışlığını bulaştırıyor, onu kendine uyduruyor, onu kendi düzeyine getiriyor, onu kucaklıyor! Ama

sanatçı bu davetsiz misafirle boy ölçüşecek yerde, onu görmezden geliyor ve -ne yanılgı!- sanki kimse kendisini zorlamamış gibi yaparak bu zorlamalardan kurtulacağını sanıyor. En büyük dehalardan dördüncü sınıf ozanlara kadar, sizlerin başına gelen bu değil mi? Her olgun, üstün, yaşlı insanın bin bir türlü düşük gelişme düzeyinde kalmış kişilere bağımlı olduğu doğru değil mi? Hem de bu bağımlılık bizi Öylesine derin yerimizden vurur ki şöyle söyleyebiliriz: “En yaşlı insanı en genç insan yetiştirir.” Kitap yazarken kendimizi okuyucuya uyarlamak zorunda değil miyiz? Konuşurken, konuştuğumuz kişiye bağımlı olmuyor muyuz? Gençliğe çok trajik bir biçimde düşkün değil

iniyiz? Her an düşük nitelikli kişilerin bizi saymalarını istemek, kendimizi onlara uydurmak, kendimizi onların gücüne, onların büyüsüne kaptırmak zorunda değil miyiz? -Ve düşük, bilgisiz insanların üstümüzde denedikleri bu zorlama en çok yaptıkları şey değil mi? Ama siz güzel söz söyleme sanatına karşın, şimdiye kadar başınızı kuma sokmuş durumda kalmayı becerdiniz; böbürlendiğiniz kitabi ve didaktik zekânız da bunun farkına varamadı. Gerçekte sürekli bir saldırının kurbanı olduğunuz halde, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıyorsunuz; evet, çünkü siz olgun insanlar, yalnızca olgun insanlarla düşüp kalkıyorsunuz ve sizin olgunluğunuz ancak başka olgunluklarla dostluk kurabilir!

Sanatla ve başkalarının eğitimi ya da geliştirilmesi ile daha az. adamakıllı acınacak durumda olan kendi kişiliğinizle daha çok uğraşsaydınız, böylesine korkunç bir saldırı karşısında asla kayıtsız kalmazdınız; hem de Örneğin, bir ozan başka bir ozan için şiirler yazacağına, kendini o zamana kadar fark etmediği güçler tarafından aşağıdan içine girilmiş ve yetiştirilmiş hissederdi. Yalnızca bu güçleri kabul ederek bunlardan kurtulabileceğini anlardı; biçeminin ve tutumunun, sanatta olduğu kadar günlük yaşamda da bu düşük güçlerle ilişkiyi özellikle açıkça göstermesi için elinden geleni yapardı. Artık kendini yalnızca baba gibi değil, aynı zamanda baba ve oğul gibi hissederdi; artık yalnızca yetişkin, bilge, anlayışlı bir kişi olarak değil, daha çok, durmadan alıklaştırılmış bilge bir kişi, durmadan kaba ve sert davranılan anlayışlı bir kişi ve sürekli gençleşme durumunda bir yeniyetme olarak

yazardı. Çalıştığı yerden çıkarken bir yeniyetmeye ya da bir yarı aydına rastlarsa, artık koruyucu, pedagojik ve didaktik bir yüzle onun omzuna vurmaz; rezil bir titremeye tutulup haykırmaya, inlemeye, hatta belki de diz çökmeye başlardı! Kibar bir ortamın içine çekilerek olgunlaşmamışlıktan kaçmasa, az gelişmiş kişileri aşkla şarabilen biçemin gerçekten evrensel bir biçem olduğunu anlardı. Sonunda bu sizi esin ve şiirsellik bakımından öyle zengin bir biçime ulaştırırdı ki hepiniz, toptan, güçlü dehalar olurdunuz.

Benim aşırı kişisel anlayışım size öyle umutlar verebilecek, öyle ufuklar açabilecektir ki bunun değerini bilin! Bununla birlikte, bu anlayışın tam tamına yaratıcı ve değişmez olması için bir adım daha ileri gitmelisiniz; böyle bir adım sonsuz olanakları ve

altüst edici etkileri ile o kadar kesin sonuca götürücü ve cesurcadır ki, bunu uzaktan ve alçak sesle söylemeye dilim pek varmıyor. Bakın: Vakti gelmiştir, saati çalmıştır; biçimi aşmaya, biçimden kurtulmaya çabalayın! Sizi sınırlayan şeylerle özdeşleşmekten vazgeçin. Siz ki sanatçısınız, kendi duygu ve düşüncelerinizi açıklamaktan kaçının. Kendi sözlerinize güvenmeyin. İnancınıza da güvenmeyin, duygularınıza inanmayın. Görünüşünüzden kurtulun ve kuş yılandan nasıl korkarsa, siz de her türlü dışa vurmadan öyle korkun.

Gerçekten de (ama gerçekten bilmiyorum, dilim böyle şeyleri söylemeye varır mı?) yanlış bir postulata göre; insan ideallerinde çok belirgin, yani sarsılmaz; söylediklerinde kesin, ideolojisinde sağlam, beğenilerinde kararlı, sözlerinde ve eylemlerinde sorumlu olmalı; varoluş biçiminin içine kesin olarak yerleşmiş bulunmalı. Ama böyle bir postulatın ne kadar hayali olduğunu iyice görünüz. Bizim hamurumuz, ezeli olgunlaşmamışlıktır. Bugün düşündüğümüz ya da hissettiğimiz bir şey torunlarımızın gözünde kaçınılmaz bi-çimde saçmalık olacaktır. Öyleyse, bütün bunlarda gelecekte ortaya çıkacak saçmalığın payını şimdiden kabul etmek daha iyi olur. Ayrıca, sizi kişiliğinizin özelliklerini erkenden belirtmeye zorlayan bu güç, düşündüğünüz gibi, tamamen insan kökenli değildir. Artık en önemli şeyin ne düşünceler, biçemler, tezler, sloganlar, inançlar uğruna ölmek ne de bunların içine kapanıp "kıpırdayamaz duruma gelmek değil, başımıza gelen her şey karşısında biraz gerilemek, araya mesafe koymak olduğunu birazdan anlayacağız.

Bir dönemeç söz konusu. Seziyorum ki (ama bunu şimdiden açıklayabilir miyim, bilemiyorum) yakında büyük dönemeç anı gelecek. İnsanoğlu derin doğasına uygun olarak değil, kendisine gerek başka insanların gerekse koşulların dışarıdan acı acı kabul ettirdikleri yapay bir biçim için duygu ve düşüncelerini açıkladığını anlayacaktır. Elbette en sonunda bu biçiminden korkacak ve utanacaktır; oysa daha önce bu biçimine saygı duyuyor, onunla övünüyordu. Yakında kendimizin ve kişiliğimizin tümüyle bize ait olmadığını fark edip, bundan korkmaya başlayacağız. Hem de "İşte inandığım şey bu; işte hissettiğim şey bu; işte ben buy um; işte savunduğum şey bu" diye bağıracak yerde, alçakgönüllülükle,

"İçimde bir şey konuştu, davrandı, düşündü..." diyeceğiz. Esinli ozan şiirlerinden utanacak. Şef kendi buyrukları karşısında titreyecek. Rahip sunaktan korkacak ve anne çocuğuna yalnızca ilkeleri değil, bu ilkeler çocuğu bunaltmasın diye, ona bun lan nasıl

alt edeceğini de öğretecek.

Yol uzun ve yorucu olacak. Çağımızda bütün uluslar, bireyler gibi, psişik yaşamlarını ayarlamayı çok iyi biliyorlar ve isteklerine, o andaki çıkarlarına göre biçemler, inançlar, ilkeler, idealler, duygular yaratmakta çok becerikliler; ancak, biçemsiz yaşayamazlar; düzen denen şeytana karşı iç temizliğimizi, saflığımızı nasıl koruyacağımızı da henüz bilmiyoruz. İnsanın katılığından kurtulup içindeki biçimi ile biçim eksikliğini, yasa ile anarşiyi, olgunluk ile o rezil olgunlaşmamışlığı bağdaştırabilmesi için büyük buluşlar gerçekleştirmek, biçimin zırhı üstüne yumrukla güçlü darbeler indirmek gerekecek; duyulmamış bir hile, düşüncede gerçek bir dürüstlük ve zekâda çok büyük bir gelişme gerekecek.

Ama bu gerçekleşmeden önce söyleyin bana: Sizce güz armutları mı yoksa gâvur armutları mı daha iyi? Hem de bunları verandada bir hasır koltuğa yerleşip rahat rahat, keyifle yemeyi mi yeğliyorsunuz, yoksa bu işi bir ağacın gölgesinde, bedeninizin bütün parçaları hafif bir esinti ile serinlerken mi yapmak isterdiniz? Ayrıca, çok ciddi olarak, bütün sorumluluğu üstlenerek ve bedeninizin bütün parçalarına duyduğum en büyük saygı ile soruyorum bunu size; en büyük saygı ile, çünkü sizin benim de ait olduğum insanlığa ait olduğunuzu ve kısmen aynı zamanda kendisi de bir parçanın parçası olan, benim de bir parçanın parçası olduğum, aynı zamanda da parçaların

parçalarının parçalarının özel tanecikleri... Yetişin! Ey kahrolası, korkunç, kan dökücü parçalar! Demek ki beni yakaladınız, demek ki sizden kurtuluş yok; ay, ay nereye saklanmalı, ne yapmalı, ay yeter artık! Yeter, yeter, kitabın bu parçasını, bu bölümünü bitirelim, çabucak bir sonraki bölüme geçelim; ant içerim ki o bölümde küçük bölümler olmayacak, çünkü onlara boş vereceğim, içimi onlardan -kısmen de olsa- kurtarmak için onları dışarıya atacağım.

V

Çocuksu Philidor

Sentezciler kralı, gelmiş geçmiş en ünlü sentezci hiç kuşkusuz büyük doktor Philidor'dur. Adam Annam'ın orta bölgesinde doğ-

M M

muştu; şimdi Leiden Üniversitesi'nde sentezbilim profesörüdür.

» •

Üstün Sentez gibi etkili bir anlayışla, genellikle bu anlayışa Po-

*

zitif Sonsuz'u ekleyerek, ama gerektiğinde bunu Sonsuz'la çoğaltarak çalışıyordu. Boylu boslu, oldukça iri yan, gür sakallı, nur yüzlü, gözlüklü bir adamdı. Ne var ki bu çapta zihinsel bir olayın, Newton'un etki ve tepki yasası gereği, tersi bir olayın ortaya çıkmasına neden olmaması olanaksızdı. Nitekim, en azından Philidor kadar parlak bir analizci Colombo'da dünyaya gelmişti; Columbia Üniversitesinde doktorasını verip bir Üstün Analiz kürsüsü sahibi olduktan sonra kısa sürede bilimsel kariyerinin doruk noktasına ulaştı. Kuru, ufak tefek, hep sinek kaydı tıraşlı, gözlüklü, kuşkucu bir yüze sahip bir adamdı; tek özel işi o çok değerli Philidor'a saldırıp onu yenmekti.

Ayrıştırma yöntemiyle çalışıyordu; uzmanlığı bir kişiyi, kendisini oluşturan parçaları bir bir saymak, kimi zaman da bunlara fiske vurmak yoluyla, ayrıştırmakta toplanıyordu. Örneğin burna vurulan bir fiske bu burna özerk

bir yaşam kazandırıyor, bunun üzerine aynı burun, sahibini dehşete düşürerek bir o yana bir bu yana sallanmaya başlıyordu. Bizim analizci bu yönteme tramvayda, canı sıkıldığında sık sık başvuruyordu. Büyük yeteneğine güvenip Phiiidor'un ardına düştü analizci; bu amaçla küçük bir İspanya kentinde soylu bir ad olan Anti-Philidor adını aldı; bundan da gurur duydu. Analizcinin ardına düştüğünü öğrenen Philidor da elbette onun ardına düştü ve iki bilgin bir süre birbirlerini izlediler, ama karşılaşamadılar; gururlan yüzünden, ikisi de yalnızca arda düşen değil, aynı zamanda ardına düşülen kişi olduklarını kabul etmiyorlardı. Diyelim Philidor Bremen'de iken, Anti-Philidor da Lahey'den Bremen'e gitmek üzere yola çıkıyor, ama ötekinin aynı zamanda ve aynı amaçla Bremen'den ayrılıp ekspres trenle Lahey'e gittiğinin farkına varmak istemiyor ya da farkına varamıyordu.

Bu iki kudurgan bilginin karşılaşması, en feci tren çarpışmalarına benzeyen bu felaket, Varşova'da Bristol Oteli'nin güzel lokantasında tam bir rastlantı sonucu gerçekleşti. Profesör Philidor, karısının yanında, bir demiryollan tarifesine bakarak, aktarma yapan en uygun trenleri arıyordu ki, bu sırada, trenden yeni inmiş, soluk soluğa Anti-Philidor analitik yolculuklarında kendisine eşlik eden Messinalı Flora Gente adında bir bayanla kol-kola lokantada göründü. Bu sahneyi izleyen doktor Theophile Poklevvski, doktor Theodore Roblewski ve ben hemen işin ciddiyetini anlayıp bu sahne ile ilgili bir tutanak düzenlemeye karar verdik.

Anti-Philidor masaya yaklaşıp, ayağa kalkan profesörü gözleriyle sessizce ölçüp biçti. Her ikisi de kendi zihinsel gücüyle baskın çıkmaya çalıştı. Analizci soğuk bir şekilde aşağıdan bakıp saldırıyordu. Sentezci ise uzlaşmaz bir ağırbaşlılık yüklü bakışlarıyla yukarıdan yanıt veriyordu. Bu bakış düellosu kesin sonuçlar vermediği için iki zihinsel düşman söz düellosuna giriştiler. Analiz ustası haykırdı:

— Makarnalar!

Sentezci yanıtı yapıştırdı:

— Makarna!

Anti-Philidor haykırdı:

— Makarnalar, makarnalar; yani un, yumurta ve su karışımları.

Philidor hemen yanıtladı:

— Makarna, yani üstün öz, kendinde makarna!

Gözleri parlıyor, sakalı titriyordu; hiç kuşku yok ki kazanmıştı. Üstün Analiz profesörü Öfke doluydu, ama bir şey yapamıyordu; birkaç adım uzaklaştı, biraz sonra korkunç bir plan düşündü: Phi-lidor'un karşısında çok zayıf, güçsüz kalan Anti-Philidor öfkesini o saygın yaşlı profesörün gözbebeği karısından aldı. İşte, tutanağımıza göre olaylar şöyle gelişti:

"1. İriyarı, etli butlu, ağır, oldukça görkemli Bayan Philidor rahat rahat yerinde oturmaktadır; hiç konuşmuyor, düşüncelere dalmıştır.

2. Profesör Anti-Philidor ise psikolojik objektifi ile donanmış olarak kadının karşısına oturup onu bakışlarıyla çırılçıplak soymaya başlıyor. Bayan Philidor soğuktan ve utancından titriyor. Profesör Philidor karısının üstüne sessizce bir battaniye örtüp onu koruyor ve küstah Anti-Philidor'u son derece aşağılayıcı bir bakışla süzüyor. Bununla birlikte Philidor'da belli bir kaygı görülüyor.

3. Anti-Philidor bunun üzerine alçak sesle 'Kulak, kulak!' deyip alaylı alaylı gülmeye başlıyor. Bu sözün etkisiyle kulak yakışık almayan bir biçimde ortaya çıkıyor. Philidor karısına kulaklarını gizlemesi için şapkasını giymesini söylüyor, ama bu girişimin pek yararı olmuyor; çünkü Anti-Philidor sanki kendi kendine: 'Burnun iki deliği' diyor ve böylece, utanmazca olduğu kadar da analitik bir biçimde, bu saygın kadının burnundaki iki delik açıkça görülüyor. Durum o derece ciddilik kazanıyor ki burun deliklerini gizlemek söz konusu olmuyor.

4. Leidenli bilgin polisi çağırmakla korkutuyor Anti-Philidor'u. Zafer terazisinin kefesi açıkça Colombo tarafında ağır basıyor. Analiz ustası umursamazlıkla: 'Parmaklar, el parmakları, beş adet' diyor. Bayan Philidor'un görkemi ne yazık ki yara alıyor; çünkü herkes ansızın şu şaşırtıcı, tedirgin edici olayı görüyor: Kadının ellerinde parmaklar vardır. Her elinde beş parmak, yani toplam on parlak. Saygınlığını kesinlikle yitirmiş olan Bayan Philidor kalan azıcık enerjisi ile eldivenlerini giymeye

çalışıyor; ama Colombolu bilgin inanılmaz bir biçimde, onun çabucak idrar tahlilini yapıp çok sevinçli bir sesle haykırıyor: ‘H^2OC^4, TPS, biraz lökosit ve albümin!’ Herkes ayağa kalkıyor. Profesör Anti-Philidor metresi ile uzaklaşıyor, kadın bu sırada bayağı bir kahkaha alıyor; Profesör Philidor ise, aşağıda imzası bulunanların yardımı ile karısını hastaneye götürüyor.

İmza: Th. Poklewski, Th. Roklewski ve Antoine Swistak, baş

asistanlar.”

Ertesi gün Roklewski, Poklewski ve ben karısının başucunda Profesör Philidor ile buluştuk. Kadının ayrışımı sistemli bir biçimde sürüyordu. Anti-Philidor’un analitik saldırısı yüzünden sarsılmış olan hasta Bayan Philidor yavaş yavaş iç tutarlılığını yitiriyordu. Ara sıra: “Ben-bacak, ben-kulak, bacak, kulak, parmak, baş, bacak” diyerek boğuk boğuk inliyordu, sanki bedeninin özerk bir-yaşam sürmeye başlayan bu parçalarını terk ediyormuş gibiydi. Kişiliği can çekişiyordu. Onu gecikmeden kurtarmanın çaresini bulmak için kafa patlatıyorduk. Ama çare yoktu. Moskova’dan 7.40 uçağıyla gĞlen-doçent Lopatkin’in de katıldığı bir toplantıdan sonra, en güçlü sentezci, bilimsel yöntemlerin kaçınılmaz gerekliliğini yeniden kabul ettik. Ancak ortada yöntem yoktu. Bunun üzerine Philidor bütün zihinsel yetilerini Öyle bir noktada topladı ki bir adım geriledik; ardından şöyle dedi:

— Bir tokat! Bir tokat, hem de şiddetli! Bir yanak, tek başma bir yanak bedenin bütün parçaları arasında kanma onurunu geri verebilir ve dağınık öğelerin aşkın, çarpıcı, şaşırtıcı bir biçimde sentezini yapabilir. Öyleyse, haydi işbaşına!

Ne var ki, o dünyaca tanınmış analizciyi bulmak kolay değildi. Ancak akşam şık bir barda yakalayabildik adamı. Sarhoştu; azla yetmiyormuş gibi bir hali vardı; ama şişe üstüne şişe deviriyor, içtikçe de daha çok azla yetmiyormuş gibi görünüyordu; metresi de

aynı durumdaydı. Bir anlamda alkolden çok, azla yetinmekten sarhoş oluyorlardı. İçeriye girdiğimizde, benizleri ölü gibi sapsarı garsonlar korka korka tezgâhın arkasına gizlendiler; bu sırada o sessiz çift, anlaşılması güç aşırı bir soğukkanlılık gösteriyordu. Bir eylem planı üzerinde anlaşmıştık. Profesör sağ eliyle adamın sol yanağına vurur gibi yaparak sol eliyle sağ

yanağına tokatı indirecekti, ardından biz de (yani Varşova Üniversitesi'nde başasistan olan doktor Poklewski, doktor Roklewski ve ben doktor Antoine Svvistak ve doçent Lopatkin) hemen bir tutanak düzenleyecektik. Plan basitti, eylem de pek karışık değildi. Ama elini kaldırmış olan profesör hemen indirdi; biz tanıklar şaşkınlıktan donup kalmıştık. Yanak diye bir şey yoktu ortada! Yanaklar yok olmuşlardı, yerlerinde yalnızca iki küçük gül *vp* bir tür minyatür halinde iki küçük güvercin vardı!

Anti-Philidor şeytanca bir incelikle Philidor'un planını sezmiş ve engellemişti. Azla yetinen o bizim içkici Bacchus yanaklarına gül şeklinde iki küçük dövme yaptırmış ve üstlerine iki küçük güvercin resmi yapıştırmıştı! Bu hile sonunda yanak ve dolayısıyla tokat anlamlarını, özellikle aşkın anlamlarını yitirmişlerdi. O güllere ve güvercinlere atılan bir tokat gerçek bir tokat olamazdı; bu, resimli bir kâğıdın üstüne vurmakla aynı kapıya çıkardı. Dünya çapında saygın bir hoca ve eğitimcinin, karısının hastalığı bahanesiyle böyle bir kâğıdın üstüne vurarak kendisini gülünç duruma düşürmesinin kabul edilmez bir şey olduğuna karar verip, ona daha sonra pişmanlık duyacağı bir işten kesinlikle caymasını öğütledik.

— Köpek! diyerek kükredi yaşlı adam. Korkak, korkak! Sen köpeğin birisin!

— Yığıntı! Sen bir yığıntısın! diye yanıt verdi analizci, korkunç bir analitik gururla. Ben de bir yığıntıyım, basit bir katışmacım. İstersen kamıma tekme atabilirsin. Ama o karna vurmakla bana vurmuş olmayacaksın, karna vuracaksın, o kadar. Bana tokat atarak saldırmak istiyordun! Yanaklarıma saldırabilirsin, ama bana değil. Bana değil! Ben yokum! Ben var değilim!

— Elbette yanaklarına saldıracağım. Tanrı izin verirse, onlara saldıracağım!

— Şimdüik onlar hâlâ dövmeli, resimli! dedi gülerek Anti-Philidor.

Yanında oturan Flora Gente de güldü. Kozmik Analiz prensi ona şöyle çapkınca bir göz atıp uzaklaştı. Flora yerinde kaldı. Yüksek bir taburede oturmuş, bir dişi papağan ya da adamakıllı analiz edilmiş bir düve gibi bakarcasına, solgun bakışını bize dikmişti. Hemen, 8.40'da Profesör Philidor, iki doktor, doçent Lo-patkiıı ve ben ortak bir toplantı yaptık. Not tutan Lopatkin'di. İşte bu toplantıdan bir özet:

%

ÜÇ HUKUK DOKTORU: Durumu göz önünde tutarak, anlaşmazlığın onur konusu yapılıp çözümlenmesi olanağını görmüyoruz ve Sayın Profesör size, bu hakareti unutmanızı salık veriyoruz; çünkü bu hakaret bunu onurlu bir biçimde onaramayacak bir kişiden gelmiştir. *

PROFESÖR PHİLİDOR: Karım ölmek üzere iken ben bunu unutacakmışım, öyle mi?

DOÇENT LOP ATKIN: Karınız iyileşecek gibi değil. PROFESÖR PHİLİDOR: Hayır! Böyle söylemeyin! Ah, tokat tek çare! Ama ortada yanak yok. Yanak olmayınca tokat da olmuyor. Çare yok, Tanrısal sentez de yok. Onur yok! Tanrı yok!

■■ ■ *m*

Ama yine de yanaklar var! Öyleyse tokatlar da var! Öyleyse Tanrı da var! Onur da! Sentez de!

BEN: Sanıyorum, sizin mantığınız yanlış, Sayın Profesör. Yanak ya vardır ya da yoktur.

PROFESÖR PHİLİDOR: Baylar, bende iki yanak olduğunu

unutuyorsunuz. Yanak yok, ama bende her zaman iki tane var.

Elimizde bir koz bulunuyor: Benim dokunulmamış iki yanağım.

Lütlen bu düşünceme anlayış gösterin. Ben ona tokat atamam,

ama o bana atabilir; hem de o ya da ben olmuşum, bunun pek

önemi yok, atılan her zaman Tokat olacaktır, böylece de Sentez’e kavuşacağız!

V

— İyi ama, onu sizi tokatlamaya nasıl zorlayacağız, Sayın Profesör? Onu sizi tokatlamaya nasıl zorlamalı, Sayın Profesör?

— Baylar, dedi dâhi düşünür, düşünerek. Onun da yanakları var, benim de. İş burada bir Örnekseme ilkesine dayanıyor; bu yüzden ben mantık kurallarından daha çok Örnekseme kurallarına göre davranacağım. Örnekseme çok daha güvenli; çünkü kimi doğa yasalarını belirliyor. O adam analiz kralı ise, ben de sentez kralıyım. Onun yanakları varsa, benim de var. Benim bir karım varsa, onun da bir metresi var. Benim karımı analiz ettiyse, ben de onun metresinin sentezini yapacağım; böylece de, bana atmayı reddettiği o tokadı ona zorla attıracağım! Onu kışkırtacağım, onu beni tokatlamaya zorlayacağım, ben onu tokatlayamazsam.

Ve hemen Flora Gente'ye bir işaret yaptı. Biz hiç ses çıkarmadan öyle duruyorduk. Kadın kırıta kırıta yaklaştı: Bir gözüyle bana, öteki gözüyle de profesöre bakıyor, bütün dişlerini göstererek Lopatkin'e gülümsüyor, bedeninin ön bölümü ile Rok-lewski'ye doğru eğiliyor, arka bölümünü ise Poklevvski'ye doğru sallıyordu. Bu hali öyle ilgi çekici idi ki Lopatkin alçak sesle şöyle dedi:

— Yüksek sentezinizle gerçekten bu elli ayrı parçayı mı suçlamak istiyorsunuz? *P* gücünde, bu ruhsuz ve çıkarcı öğeler kombinezonunu mu suçlamak istiyorsunuz?

Ne var ki evrensel sentezcinin hiçbir zaman umudunu yitirmemek özelliği vardı. Kadını masasına çağırdı, ona bir cinzano ikram etti ve konuya giriş olarak, onu sınamak için, sentetik bir biçimde:

— Kalp, kalp, kalp dedi.

Kadın da neredeyse aynı şeyi yineledi, ama bedeninin aynı harflerle başlayan, üç harfli başka bir bölümünün admı söylemişti.

— Ben! Ben! dedi profesör, sert, buyurucu bir tonla, kadının baygın egosunu ayıltmak için. Ben!

— Siz mi? Peki öyleyse, beş zlotiye olur.

— Birlik! diye bağırdı Philidor. Üstün birlik! Birlikte!

— Neden olmasın? dedi kadın aldırmazlıkla. Benim için genç ya da yaşlı fark etmez.

Anti-Philidor'un kendi ilkelerine göre kusursuz biçimde yetiştirdiği, belki de çocukluğundan bu yana eğittiği bu analitik korkunç gecesafasını büyük korku içinde, ama hayranlıkla izliyorduk.

Bununla birlikte Sentetik Bilimler'in yaratıcısı pes etmiyordu. Büyük çabalar ve şiddetli çatışmalar aşamasına gelindi. Kadına mistik bir şiirin ilk iki bölümünü okudu, o da bunun için on zloti

istedi; kadınla Üstün Aşk, birleştiren ve uzlaştıran Aşk üzerine uzun bir esinli konuşma yaptı; o da bunun için on bir zloti istedi. Ona aşkla yeniden canlanma, dirilme teması üzerine kadınlarla ilgili iki büyük romanı özetledi; o da bir santim bile aşağı inmeden fiyatı yüz elli zloti olarak belirledi. Ardından, kadında saygınlık duygusu uyandırmak istedi, o da fiyatı elli iki zloti olarak saptadı,

ne aşağı ne yukarı.

— Fanteziler pahalıdır, cicim! dedi kadın. Bunlarda fiyat kontrolü yoktur.

Baykuş gözleri gibi kocaman, yuvarlak gözleriyle sağa sola bakıyor, önemli bir tepki göstermiyordu; fiyatlar artıyor, dışardaki Anti-Philidor da bu umutsuzca girişimlere bıyık altından gülüyordu.

Değerli araştırmacı, Lopatkin ile üç hukuk doktorunu toplantıya çağırarak başarısızlığını aşağıdaki sözlerle anlattı:

— Bu iş bana toplam olarak yüzlerce zlotiye mal oldu; hiçbir sentez olasılığı da görmüyorum. Birleştirici büyük soyut değerleri, örneğin İnsanlığı, boşuna denedim. Kadın her şeyi paraya

dönüştürüyor, parayı alıp üstünü geri veriyor. Kırk iki zloti değer

■

biçilen insanlık artık Birliği temsil etmiyor. Gerçekten de ne yapacağımı bilemiyorum. Karım ise orada çaresizce iç tutarlılığını yitirmekte. Bir bacağı

odada tek başına dolaşıyor. Uykuda iken de (elbette karım, bacağı değil), onu eliyle tutmak zorunda; ama elleri de artık söz dinlemiyor; anarşi bu, kudurganlık bu!

DOKTOR POKLEWSKI: Anti-Philidor da sizin ahlaksız olduğunuz haberini yayıyor.

DOÇENT LOPATKİN: Bu kadını parayla... acaba? Madem ki her şeyi paraya dönüştürüyor, onu parayla elde edebiliriz. Özür dilerim, düşüncemden emin değilim, ama doğada öyle şeylere rastlanıyor ki... Örneğin, hastalık derecesinde çekingenliğe tutulmuş bir müşterim vardı: Onu yüreklilik aşılayarak tedavi edemiyordum; çünkü bunu sindiremiyordu, ama ona öyle bir dozda çekingenlik aşıladım ki artık dayanamıyordu, dayanamadığı için de yüreklenmek zorunda kaldı *Vt* çılgıncasına yürekli oldu. En iyi yöntem, konunun özüne gidip kolları sıvayarak bu kadının parayla sentezini yapmak... ancak bilmiyorum nasıl...

PROFESÖR PHİLİDOR: Para... para... İyi ama para yalnızca bir tutardır, Birlik’le hiçbir ortak yanı yoktur. Bölünemez olan yalnızca santimdir, ama bir santim elbette etki yapamaz. Meğer ki... meğer ki... Baylar, ona olduğu yerde donup kalacak kadar büyük bir para önersek, ne dersiniz? Olduğu yerde donup kalacak, donup kalacak kadar, baylar!

Biz sesimizi çıkarmıyorduk; sakalı karmakarışık hale gelmiş Philidor ansızın ayağa kalktı. Dâhilerde her yedi yılda bir görülen o hipomanyak durumlardan birine girdi. İki bina ile banliyöde bir villayı satıp 850 bin zloti elde etti ve bu miktarı 1 zlotilik madeni paralar halinde bozdurdu. Poklewski onu şaşkın şaşkın izliyordu; bu bayağı taşra doktoru dehanın ne demek olduğunu hiçbir zaman anlayamamıştı; bu yüzden Philidor’u anlayamazdı; nitekim an-layamıyordu da. Bu sırada yaptığı şeyin doğruluğuna emin olan filozof Anti-Philidor’a alaylı bir çağrıda bulundu; o da aynı biçimde alaylı bir yanıt verip, kararlaştırılan günde, saat dokuz buçukta “Alcazar” restorana geldi; kesin sonuca götürecek deney

m

burada yapılacaktı, iki bilgiç birbirlerine ellerini uzatmadılar, ama analiz prensi soğuk bir biçimde ve şeytanca gülümsedi:

— Haydi canım, çekinmeyin! Hanım arkadaşım karınızın ayrışıma yatkın olduğu kadar bileşime yatkın değildir. Ben çok rahatım.

Bunun üzerine o da hipomanyak duruma girdi.

Doktor Poklewski elinde kalemi, Lopatkin ise kâğıdı tutuyordu.

Profesör Philidor masanın üstüne bir tek madeni 1 zloti koyarak işe başladı. Flora Gente tepki göstermedi. Profesör ikinci kez 1 zloti daha koydu, yine hiçbir tepki yoktu; üçüncü kez 1 zloti daha ekledi, yine tepki olmadı; ama dördüncü kez 1 zloti daha koyunca, kadın:

— Oh! Dört zloti, dedi.

Beşincide esnedi, akıncıda da heyecanlanmadan:

— Peki, büyükbaba, fantezilere yeniden başlıyor muyuz? diye sordu.

Ancak 97. kezde ilk şaşkınlık belirtilerini fark ettik.. 115. kezde ise o zamana kadar doktor Poklewski, doçent ve benim aramda gidip gelen bakışları yavaş yavaş para üzerinde sen-tezleşiyormuş gibi göründü.

100 bininci kezde ise Philidor soluk soluğa kalmıştı, Anti-Philidor kaygılanmaya başlıyordu; o zamana kadar dağınık olan kibar fahişe de belli ölçüde toparlanabildi; büyülenmiş durumda, gitgide büyüyen ve yığından başka her şeye dönüşen o yığına bakıyordu: Saymaya kalkıştı, ama artık saymak olanaklı değildi; para para olmaktan çıkıyor; üstün bir şey, anlaşılmaz, değer biçilmez bir şey oluyor, gökyüzündeki uzaklıklara benzer sonsuz büyüklüğü ile beyni bunaltıyordu. Hasta kadın boğuk boğuk hırıltılar çıkarıyordu; analizci yardımına koşmak istedi, ama iki doktor bütün güçleriyle adamı engellediler. Adam kadına fısıldayarak toplam parayı yüzlüklere, beş yüzlüklere bölmesini öğütledi, ama toplam bölünmeye izin vermiyordu. Birleştirici bilimin büyük rahibi, başarı kazanmış haliyle, elindeki bütün paraları koyup bu yığını ya da daha doğrusu bu koskocaman yığılmayı, bu dağı, bu para dağı Sina’yı son ve tek, bölünmez bir santimle tamamladığında, bir Tanrı bu kibar fahişeye sahip olmuş gibi göründü. Kadın doğrulup bütün sentetik belirtileri gösterdi; gözyaşları, İç çekmeler, gülümseme, düşlere dalma gibi. Sonunda şöyle dedi:

— İşte bu benim! Benim! Üstün özüm!

Philidor zafer çığlığı attı, ama Anti-Philidor, o da, korkunç bir çığlık atarak doktorların kollarından kurtulup rakibini tokatladı.

Bu sersemleştirici darbe, analizin en derin yerlerinden çıkarılmış bir sentez parıltısıydı sanki: Karanlıklar aydınlanmıştı. Lopatkin ile üç doktor herhalde onurunu temizlemiş olan profesörü kutladılar; bu sırada amansız düşmanı duvarın dibinde bağırıp çağırarak acıdan kıvranıyordu. Ancak hiçbir bağırıp çağırma kesinlikle ortaya konmuş bir onur sorununu artık frenleyemezdi; çünkü o zamana kadar pek onur verici olmayan bu sorun sonunda gerçekten onur veriçi olmuştu.

Leidenli profesör Philidor tanık olarak LopakinTe beni seçti, Anti-Philidor takma adlı profesör P. T. Momsen de iki başasistanı. Philidor'un tanıkları Anti-Philidor'un tanıklarının karşısına şeref sözü vererek çıktılar, Anti-Philidor'un tanıkları da aynı şeyi yaptılar. Bu şeref sözleri üzerine sentez de gelişmekteydi. Columbialı sanki diken üstünde oturuyormuş gibi kıvranıp duruyordu, Leidenli ise gülümseyerek sessizce uzun sakalını sıvazlıyordu. Belediye hastanesinde yatan Bayan Philidor parçalarını yeniden bir araya getirmeye başlıyordu. Zor duyulan sesiyle süt istedi, bunun üzerine doktorlar yeniden umutlandılar. Onur, bulutlardan sıyrılmış, insanlara tatlı tatlı gülümsüyordu. En son çarpışma gelecek salı günü sabahleyin saat yedide yapılacaktı.

Doktor Roklewski kalemi, Lopatkin tabancaları, Poklevvski kâğıdı, ben de pardösüleri tutacaktım. Sentezin o yorulmaz öncüsünün kafasını kurcalayan hiçbir kuşku yoktu. Düellonun arifesinde bana şunları söylediğini anımsıyorum:

— Yavrum, ben de onun kadar ölüm tehlikesiyle karşı kar-şıyayım, ama ölen kim olursa olsun, ruhum sonsuza kadar zafer kazanmış olarak kalacaktır. Söz konusu olan ölümün kendisi değil, onun doğasıdır; ölümün doğası da yalnızca sentetik olabilir. Adam ölürse, ölümü senteze minnet duyacaktır; o beni öldürürse, bu iş özel sentetik koşullara göre gerçekleşecektir. Böylece ben mezarımda bile zafer kazanmış olacağım.

Ve coşku içinde, bu görkemli anı en iyi biçimde kutlamak isteyip o iki hanımı, yani karısı ile Flora'yı yalnızca izleyici olarak çağırdı. Bununla birlikte, içimdeki birtakım kötü önseziler beni tedirgin ediyorlardı. Korkuyordum... Ama neden? Ben de bilmiyordum; bu soruyu kendi kendime sorarak uykusuz bir gece geçirdim ve korkumun nedenini ancak düello alanına geldiğimde anladım. Sabahleyin hava açık ve kuruydu, tıpkı bir tabloda olduğu gibi. Hasımlar karşı karşıya geldiler; Philidor, Anti-Philidor'u selamladı, Anti-Philidor da Philidor'u. İşte neden korktuğumu o zaman anladım. Simetri vardı: Durum simetrikti ve bu bir güçtü,

ama aynı zamanda bir güçsüzlüktü.

Gerçekten de Philidor'un her devinimine Anti-Philidor'un benzer bir devinimi karşılık olmalıydı. İnisiyatif Philidor'da idi; o selamlarsa, Anti-Philidor da selamlamalıydı; Philidor ateş ederse, Anti-Philidor da ateş etmeliydi. Dolayısıyla her şey iki savaşçıyı birbirine bağlayan eksen çevresinde dönüyordu; yani durum ekseni çevresinde. Ama bunlardan biri oyunu bozarsa ne olacaktı? Kaçarsa ne olacaktı? Simetri ve analojinin sarsılmaz yasalarından kurtulmak için ya bir oyun oynarsa? Evet, Anli-Philidor'un beyni ne gibi çılgınlıklar, aldatmacalar hazırlayabilirdi? Bu korkularla savaşıyordum ki bu sırada Profesör Philidor elini yukarı kaldırıp ortak merkezli devinimler yaparak düşmanının tam yüreğinin ortasına ateş etti. Ateş etti, ama ıskaladı.

Iskalamıştı. Bunun üzerine analizci de elini havaya kaldırıp düşmanının yüreğine nişan aldı. Şimdiden zafer çığlığı atmaya hazırlanıyorduk. Artık biri sentetik olarak yüreğe ateş etmişse, ötekinin de yüreğe ateş etmesi kesin gibi görünüyordu. Gerçekten de başka çıkış yolu, başka zihinsel kurtuluş yolu varmış gibi görünmüyordu; ama analizci ansızın göz açıp kapayıncaya kadar insanüstü bir çaba gösterip kendini tuttu, çok alçak sesle inledi, bağırdı; pek hafif bir sapmayla tabancasının namlusunu normal eksenden çıkararak yana... Flora Gente ile birlikte kenarda bulunan Bayan Philidor'un serçeparmağına ateş etti. Olağanüstü bir atıştı bu: Parmak yere düştü. Şaşkınlıktan dona kalan Bayan Philidor elini ağzına götürdü. Biz tanıklar da soğukkanlılığımızı yitirip hayranlığımızı belirten çığlıklar atmaktan kendimizi alamadık.

Bu sırada korkunç bir şey oldu. Sentez profesörü de duramadı. Kesinlik, beceriklilik, simetri karşısında büyülenip, bizim haykırışlarımızla coşup o da eksenden saparak Flora Gente'nin ser-çeparmağma ateş etti. Kısa, kuru bir biçimde, gırtlaktan ses çıkararak güldü. Gente elini ağzına götürdü. Biz de hayranlığımızı belirten çığlıklar attık.

Ardından, analizci bir daha ateş edip Bayan Philidor'un ikinci küçük parmağını kopardı; kadın elini ağzına götürdü. Biz de hayranlığımızı belirten çığlıklar artık. Çok kısa bir süre sonra da sen-tezcinin yetmiş metre uzaklıktan tam bir kesinlikle ateşlenmiş bir başka mermisi öteki kadınınki gibi Flora Gente'nin de ikinci küçük parmağını kopardı; biz de yine hayranlıktan çığlıklar attık. Ve bu böyle sürüp gitti. Patlama sesleri durmadan, hoyratça, azgınca, kendi türlerinde kusursuz bir biçimde birbirlerini izliyorlardı. Parmaklar, kulaklar, burunlar kurumuş güz yaprakları gibi düşüyor, biz tanıklar da bu sersemleştirici atışlar karşısında haykırmak için zaman bile bulamıyorduk. İki kadın bir süre sonra ellerini, ayaklarını ve bütün doğal çıkıntılarını tamamen yitirdiler. Ansızın düşüp ölmedilerse, bunun nedeni yalnızca, bu iş için onların da zaman bulamamaları idi; hem zaten böyle büyük bir ustalığa yol açmış olmalan sanıyorum onlara belli bir haz veriyordu. Ne var ki sonunda mermiler tükendi. En son mermi ile Colombo'lu usta Bayan Philidor'un sağ ciğerinin en üst bölümünü deldi; Leidenli usta da hemen karşılık vererek Flora Gente'nin sağ ciğerinin en üst bölümünü deldi; biz de hayranlıktan çığlıklar attık ve yeniden sessizlik çöktü. îki kadın ölüp yere düştü, iki atıcı da birbirlerine baktılar.

Peki, sonra ne oldu? İki atıcı birbirlerine baktılar ve ne yapacaklarını pek bilemediler. Tam olarak ne yapmaları gerekirdi? Mermileri de kalmamıştı. Zaten cesetler de yerde yatıyordu. Aslında yapacak hiçbir şey yoktu. Saat sabahın onu olmuştu. Analiz kuşkusuz kazanmıştı, ama bundan ne sonuç çıkıyordu? Hiçbir sonuç çıkmıyordu. Sentez de aynı biçimde kazanmış olabilirdi, ondan da bir sonuç çıkmayacaktı. Philidor yerden bir taş alıp bir serçeye doğru fırlattı, ama ıskalamıştı; serçe uçup gitti. Güneş yakmaya başlıyordu. Anti-Philidor da yerden bir parça toprak alıp bir ağacın kütüğüne doğru fırlattı, ama ıskalamadı. Ardmdan Philidor'un gözüne bir tavuk ilişti; nişan alıp attığı taş hayvana değdi; hayvan çalılıkların içine sığındı. Bunun üzerine bilginler bulundukları yerden ayrıldılar; her biri başka bir yöne gitti.

Akşam Anti-Philidor Jeziorna'da, Philidor ise Wawer'de bulunuyordu.[3] Biri bir yığının yanında kargaları kolluyor; öteki, bir sokak fenerini gözüne kestirmiş, elli adım uzaktan nişan alıp onu vurmaya çalışıyordu.

İşte, adamlar böylece ulaşabildikleri şeyleri, ne bulabilirlerse, vurarak, bunlara ateş ederek bütün dünyayı dolaştılar. Türküler söylüyor, özellikle de cam kırmaktan hoşlanıyorlardı. Ayrıca balkona çıkıp yoldan geçenlerin şapkalarının üstüne tükürmek de hoşlarına gidiyordu; hem de tükürüklerini üstü açık arabaları ile gezintiye çıkmış şişko zenginlere isabet ettirebilirlerse, ne büyük başarıydı bu! Hatta Philidor öylesine uzmanlaşmıştı ki balkonda bulunan kişilerin üstüne sokaktan tükürebiliyordu. Anti-Philidor'a gelince; o, mumları alevleri üstüne kibrit kutusu alarak söndürüyordu. Kurbağaları karabina, serçeleri okla avlamaya ba* yılıyorlardı ya da bir köprünün üstünden suya kâğıt parçaları ve ot sapları atıyorlardı. Son olarak, en çok haz duydukları şey de bir kırmızı balon satın alıp bununla dere tepe aşarak koşmaktı - Yallah! Yallah!- balonun, sanki görünmeyen bir mermi isabet etmiş gibi,

büyük gürültüyle patlayacağı anı kollayarak.

Eğer bilim çevrelerinden biri onlara ünlü geçmişlerini, düşünce kavgalarını, analizi, sentezi ve sonsuza kadar yitirdikleri bütün ünlerini anımsatırsa, dalgın dalgın şöyle söylemekle yetiniyorlardı:

— Evet, evet, o düelloyu anımsıyorum. Ban-ban! Bum-bum!

— Ama Sayın Profesör! diye bağırdım bir kez, Roklewski'ye özenerek (Roklewski bu arada evlenmiş ve Krusca Sokağı'na yerleşmişti). Sayın Profesör çocuk gibi konuşuyorsunuz!

Çocuklaşmış olan yaşlı adam şöyle yanıt verdi:

— Her şeyde çocuksu bir yan da vardır.

1

Gençlik derneği anlamında Almanca sözcük, (ç.n.)

2

Bir müzik parçasının sonu, (ç.n.) " Müzikte ses titremesi, (ç.n.)

3

Örneğin diyelim ki biri Vincennes'de, öteki Robinson'da. (Fransızcaya ç.n.)

VI

Baştan çıkarma ve gençliğe doğru sürüklenişin devamı

Mientus'un Sifon'a yaptığı o psikofizik saldırının tam da en dramatik anında kapı açıldı ve sınıfa asla yanılmaz kişiliğinin heybeti ile "Deus ex machina,"[1] Pimko, girdi.

— Top oynuyorsunuz, çocuklarım, çok güzel! diye bağırdı. Oysa gerçekte top oynamıyorduk, zaten hiçbir zaman da topumuz olmamıştı. "Top oynuyorsunuz, top; biri topu ötekine kibarca atıyor, öteki de kibarca yakalıyor; ne kadar hoş!"

Ardından solgun yüzümün kızarmakta olduğunu fark ederek ekledi:

Oh, ne pembe ten! Okul sana iyi geldi, Jojo; top da öyle.

Haydi, seni Bayan Lejeune'ün pansiyonuna götüreceğim; ona telefonla her şeyi anlattım. Sana Lejeune'lerin pansiyonunda bir yer buldum. Bu yaşta kentte tek başına oturman doğru olmaz. Bugünden başlayarak Bayan Lejeune'ün evinde kalacaksın.

Ve beni isteklendirmek için mimar mühendis Lejeune ile mühendis karısından söz ede ede, pansiyona götürmek üzere yola çıkardı. Dikkatimi çekerek:

— Burası, dedi, modernliğe ve doğallığa düşkün, yeni eğilimler yanlısı ve benim 'ilkelerime yabancı bir yuvadır. Ama sende belirli bir yapmacık hal, poz gördüm; yetişkin adam rolü oynamayı sürdürüyorsun. Lejeune'Ier seni bu can sıkıcı alışkanlıktan kurtaracak, sana doğallığı öğreteceklerdir. Bak, sana bunların liseye giden Zuta adında bir de kızlan olduğunu söylemeyi unuttum... diye ekledi alçak sesle, elimi sıkıp kelebek gözlüğünün altından pedagog gözüyle bana bakarak. "Bir liseli kız. O da modem. Hımmm, bu pek mutlu bir birlikte olma değil, ciddi riskler var... ama, öte yandan, modern bir liseli kızdan başka hiç kimse sizi daha çok gençliğe doğru çekemez. Bu kız seni gençliğe saygı duyan biri yapıp değiştirecektir."

Tramvaylar raylar üstünde kayıp gidiyorlardı. Pencere kenarlarında çiçek saksıları vardı. Yüksek bir kattan adamın biri Pimko'ya erik çekirdeği attı, ama vuramadı.

Nasıl olur? Nasıl olur? Bir lisesi kız ha? Pimko'nun planını hemen anladım: Bu kız sayesinde beni kesin olarak yeniyetmeliğin içine kapatmak istiyordu; bu kıza bir kez tutulursam, erişkin olmak isteğimden vazgeçeceğimi hesaplıyordu. Okulda olduğu gibi evde de artık dışarıda insan içine girmeme izin verecek hiçbir kaçış yolu bulunmayacaktı. Yitirecek bir anım bile yoktu. Adamın parmağını ısmp kaçtım. Sokağın köşesinde bir kadın gördüm; ona doğru ürkmüş, şaşkın, bozuk bir yüzle, Pimko'dan ve onun korkunç liseli kızından uzağa kaçmak için her şeyi yapmaya hazır durumda, bu kadına doğru koştum. Ama o büyük Küçültücü de yıldırım hızıyla koşup birkaç adımda bana yetişerek yakama yapıştı.

— Haydi liseli kıza! diye bağırdı ("Haydi okula!" diye bağırmıştı sanki). Haydi gençliğe! Lejeune'lerin evine!

Beni bir faytona bindirip insanlar, arabalar ve kuş sesleriyle dolu yollardan çabucak liseli kızına doğru sürükledi.

— Haydi gidelim oraya, gidelim oraya! Ne bakıyorsun? Arkanda hiçbir şey yok, yanında da yalnızca ben varım.

Ardından, elimi sıkıp dudaklarını yalayarak mırıldandı:

— Haydi liseli kıza, modern liseli kıza! Liseli kız onu gençliğe âşık etmeyi elbette becerecektir! Lejeune ailesi onu küçültmeyi elbette becerektir! Ona elbette küçücük güzel bir kıç kazandıracaktır.

"Kı-kı-kı-kıç" diye bağırdı, at çifte atmaya başladı; Pimko'yu küçümseyen arabacı sırtını döndü ve yerinde büzülüp kaldı; Pimko ise istifini bozmadan salt bir ağırbaşlılıkla oturmaktaydı.

Bununla birlite, aydın kişilerin oturdukları bir mahallede ucuz bir evin Önüne geldiğimizde duraksar gibi göründü, gücü azaldı ve -olağanüstü bir şey!- kararlılığını biraz yitirdi.

— Jojo, diye mırıldandı duraksayıp başını sallayarak. Senin için büyük bir özveride bulunuyorum. Bunu yalnızca gençliğin için yapıyorum. Yalnızca gençliğin için modern bir liseli kızla karşılaşmayı göze alıyorum. Ah, küçük bir liseli kız, modern bir liseli kız!

4

Bunun üzerine, sanki büyük korku içinde sempatimi kazanmaya çalışıyormuş gibi, aynı zamanda veda ediyormuşçasına, bana sarıldı. Hemen ardından bastonuyla yere vurarak büyük bir coşkuyla birtakım çok nitelikli düşünceleri, özdeyişleri, görüşleri ve kavramları yüksek sesle anlatmaya, saymaya, söylemeye başladı; bilgiçlerin en klasiği, ama hasta ve kendisini kendi varlığı içinde tehlikede hisseden bir bilgiç olarak. Benim bilmediğim, ancak onun dostu olan kimi önemsiz yazarların adlarım sıraladı; bunların kendisi hakkında söyledikleri pohpohlayıcı sözleri alçak sesle yinelediğini duydum; o da onlar hakkında pohpohlayıcı sözler söyledi. Arabanın içine kurşun kalemle üç kez “T. Pimko” diye yazdı; kendi imzası üstüne bastırarak yeniden güç kazanan çağdaş Antoios’du sanki. Efendimin yüzüne şaşkınlıkla uzun uzun baktım. Ne oluyordu? Modern liseli kızdan gerçekten korkuyor muydu? Ya da korkuyormuş gibi mi yapıyordu? Hangi olağanüstü nedenle bu kadar güçlü bir bilgiç böyle bir korku duyabilirdi? Ama, bir hizmetçi kız kapıyı açmıştı bile. İçeriye girdik, Pimko neredeyse ölçülü bir biçimde, her zamanki üstün haliyle; ben de

sapsarı, şaşkın, bozuk yüzümle. Pimko bastonuyla yere vurup, “Bay ve Bayan Lejeune evdeler mi?” diye sordu. Bu sırada bir başka kapı açıldı ve modem liseli kız dışarıya çıktı.

On altı yaşında; sırtında bir süveter, altında bir etek; ayaklarında lastik sandallar, sportmen, serbest tavırlı, düz ve parlak tenli, ince, çevik ve küstah bir kız! Onu görür görmez yüreğimin ve yüzümün titrediğini hissettim. Ciddi, belki Pimko’dan daha ciddi, ama türünde Pimko kadar kararlı; Sifon’a hiçbir bakımdan benzemeyen tuhaf biri olduğunu ilk bakışta anladım. Bana belli belirsiz bir biçimde birini anımsatıyordu, ama kimi? Ah, Kopy-rda’yı! Kopyrda’yı anımsıyor musunuz? Kız ona benziyordu, ne var ki daha güçlü idi: Tam bir liseli, modern olmaktan daha öte bir kızdı ve Kopyrda’ya yakın, ama daha özlü bir tipi temsil ediyordu. Ayrıca iki kat gençti; önce yaşıyla, sonra da modernliğiyle. Gençlikle çoğalmış gençlik. Kendisinden daha güçlü

bir olayla karşılaşan bir insan gibi ben de çok korkmuştum; kızla bilgiç arasındaki bağlantıda, bilgiçten korkanın kız değil, kızdan korkanın

*

bilgiç olduğunu anlayınca korkum arttı. Bilgiç, kızı çekinerek selamladı.

— Ellerinizden öperim, küçük hanım diye bağırdı, kendisini neşeye ve kibarlığa zorlayarak. Plajda değilsiniz demek? Yani Vistül kıyısında? Acaba annenizi göremeyecek miyiz? Yüzme havuzunun suyu nasıldı ha? Soğuk muydu? Böylesi daha sağlıklı. Ben eskiden hep buz gibi soğuk suyla yıkanırdım.

Ne oluyordu? Adamın sesinde gençliği sporla pohpohlayan bir yaşlılığın, küçülen bir yaşlılığın ses tonunu buluyordum. Bir adım geriledim. Liseli kız Pimko'ya yanıt vermeyip ona bakmakla yetindi ve sağ elinde tuttuğu bir tornavidayı ağzına sokarak, tam bir hafiflikle sol elini ona uzattı; sanki karşısındaki Pimko değilmiş gibi. Profesör kendisine uzatılan bu genç sol ele ne yapacağını bilemeyerek şaşırdı ve sonunda onu iki avcunun arasına alıp sıktı. Ben eğildim. Kız ağzındaki tornavidayı çıkarıp, yalnızca dedi ki:

— Annem evde değil, ama birazdan gelir. Girin...

Bizi büyük modern bir salona götürdü; biz bir kanepeye otururken, o pencerenin yanında ayakta kaldı. ■

— Anneniz herhalde komite toplantısında? diye sordu, aklı fikri hep konuşmakta olan profesör.

*

Bilmiyorum! dedi modern kız.

İ Duvarlar açık mavi renge boyanmıştı, perdeler krem ren-gindeydi; etajerin üstünde bir radyo vardı; küçük, modern, ciddi, temiz, cilalı sade mobilyalar, iki gömme dolap ve bir küçük masa göze çarpıyordu. Liseli kız, sanki salonda kimse yokmuş gibi pencerenin yanında ayakta duruyor, kollarındaki güneşten kabarmış cansız derileri yoluyordu. Bizim orada bulunmamız onu ilgilendirmiyordu. Pimko ile alıp vereceği yoktu; ve dakikalar geçti. Oturan

Pimko bacak bacak üstüne attı, iki elinin parmaklarını birbirine geçirdi ve hiç kimsenin ilgilenmediği konuk pozunda başparmaklarını döndürmeye başladı. Kımıldadı, birkaç kez hafif hafif öksürdü; ardından, konuşmayı uzatma çabası içinde kuvvetlice öksürdü, ama modern kız bize sırtını dönerek pencereden bakmaya başladı ve derilerini yolmayı sürdürdü. Profesör ağzını açmıyordu; hep sessiz kaldı, ancak bu sessiz kalma bitmeyecek gibi görünüyordu. Gözlerimi ovuşturdum. Ne oluyordu? Kuşkusuz bir şey oluyordu, ama ne idi bu? Pimko’nun o otoriter oturmuş hali kusurlu muydu? Bilgiç red mi edilmişti? Eksik olan bir şey mi vardı? Bu eksiklik tamamlayıcı bir şeyi gerektiriyordu... Bir şeyin yok olup da başka bir şeyin henüz ortaya çıkmadığı ve insanın kafasının içini bomboş bulduğu o üzücü anları bilir misiniz? Bizim bilgicin yaşlılığının belirdiğini ansızın gördüm. O zamana kadar adamın ellisini geçtiğini fark etmemiştim. Bu hiç aklıma gelmemişti, sanki bu salt bilgiç ilksiz ve sonsuz, zamana bağlı olmayan bir yaratıktı. Yaşlı mı yoksa profesör mü idi? Ama böyle bir seçim yapılamazdı. Adam aynı zamanda hem biri hem de öteki olamaz mıydı?

X

II»

%

<

■ı

\

*

I

>

N

Hayır, önemli olan bu değil, burada bana karşı gizlice hazırlanan şeydi (bunların birlik olduklarından kuşku yoktu). Ulu Tanrım, bu adam neden

böyle oturuyordu? Neden gelip de benimle böyle, bir liseli kızın yanında oturmuştu? Benim için, onu bu biçimde oturur görmek kendimi de *onunla aynı zamanda* oturur görmekten dayanılması daha güç bir şeydi. Ayağa kalksaydım, bu o kadar üzücü olmayacaktı, ama kalkmakta korkunç bir güçlük çekiyordum; aslında kalkmak için de hiçbir nedenim yoktu. Hayır, söz konusu olan bu değildi; ama adam neden bu liseli kızla birlikteydi? Bu genç liseli kızın neden yanındaydı? Acıyın bana!

Ama acıma ile ilgisi yoktu bu işin. Neden o adam o liseli kızla birlikte oturuyor? Neden o adamın yaşlılığı liseli yanı olmayan, normal bir yaşlılık değil? Bu liseli kızla birlikte bu yaşlılığın anlamı ne? Bu lise yaşlılığı ne demek oluyor?

Durum korkunç olmuştu, ama kaçamıyordum. Lise yaşlılığı, gençlik yaşlılığı; işte bunlar beynimde cirit atan eksik, iğrenç formüllerdi. Salonda birinin şarkı söylediği duyuldu. Kulaklarıma inanamadım. Bilgiç, liseli kızın önünde şarkı söylüyordu. Aklımı başıma toplamakta güçlük çektim. Tam olarak şarkı söylemiyor, şarkı mırıldanıyordu. Küçük hanım Lejeune[2]ün aldırmazlığı onuruna dokunan bilgiç, onun densizliği ve görgüsüzlüğü üzerine dikkat çekmek için bir operetten birkaç bölümü mırıldanarak söylüyordu. Yani kısacası şarkı söylüyordu, değil mi? Kız bu yaşlı adamı şarkı söylemeye zorlamıştı! Bir kanepede yalnız bırakılmış ve bir liseli kız için şarkı söylemek zorunda kalmış bu yaşlı adam gerçekten, gerçekten o korkutucu, güçlü Pimko mu idi?

Kendimi çok güçsüz hissediyordum. Sabahtan bu yana, Şeytan'm beni yoklamaya geldiği andan bu yana başıma gelenlerden sonra yüz kaslarım bir kez bile gevşeyememişti, yanaklarım yanıyordu, sanki trende uykusuz bir gece geçirmişim gibi. Ama tren şimdi durmuşa benziyordu. Pimko şarkı söylüyordu. Bir liseli kızın hiç ilgi göstermediği bu zararsız yaşlı adamcağıza bu kadar uzun süre boyun eğebildiğim için utanç duydum. Yüzüm yeniden yavaş yavaş normale dönmeye başladı, koltuğuma daha iyi yerleştim ve bir süre sonra, tam dengeme —mucize!— ve uçup gitmiş otuz yılıma yeniden kavuştum. Çok rahat bir biçimde, hatta karşı çıkıcı hiçbir söz söylemeden çekip gitmeye karar verdim; ama profesör elime yapıştı. Tamamen değişmiş, yaşlanmış, güçsüzleş-mişti; mutsuz ve beceriksiz bir hali vardı; acıma duygusu uyandırıyordu.

— Jojo, dedi kulağıma. Savaş sonrası kuşağı, spor ve caz çocuğu olan bu genç liseli kızı sakın örnek alma! Ah, bu törelerin kabalığı yok mu! Kültürün düşüşü yok mu! Yaşlı insanlara o saygısızlık yok mu! Ah, bu yeni kuşağın zevke düşkünlüğü! Bu ortamın sana uygun gelmeyeceğinden korkmaya.başladım. Bu kudurgan kızın kötü etkilerinin altında kalmayacağına bana söz ver. Birbirinize benziyorsunuz -diye ekledi heyecanla-, ortak bir yanınız var, biliyorum, biliyorum. Aslında sen de modem bir çocuksun. Seni bu modem genç kızın yanına getirmekle hata ettim.

Pimko'ya bir deliye bakarcasma baktım. Nasıl olur da otuz yaşımda, modern bir liseli kıza benzerdim? Adam bana budala gibi göründü. Ama beni uyarmayı sürdürdü:

— Yeni çağ bu! Siz gençler yeni kuşaksınız. Yaşlıları küçümsüyor ve kendi aranızda, birbirinizi adınızla çağırıyorsunuz. Saygısızlık, geçmişi hor görme, dans, kürek, Amerika, her andan yararlanma, *"carpe diem"* \ ah, siz gençler!

Ve sıkılmadan, sizler modern gençlersiniz, her şey size aittir gibi sözler söyleyerek benim sözde gençliğimi pohpohlamaya başladı; bu sırada küçük hanım Lejeune hep aynı aldırmazlıkla, sırtı bize dönük durumda, arkasında olup bitenleri düşünmeden, derilerini yolarak ayakta duruyordu.

Sonunda Pimko'nun kafasında ne olduğunu anladım: Yalnızca, beni liseli kıza âşık etmek istiyordu. Beni alıp ona getirmeyi, kaçmamı önlemek için beni ona eliyle teslim etmeyi önceden planlamıştı. Benim Sifon ve Mientus gibi bir gençlik idealini kabul eder etmez sonsuza kadar tutsak kalacağımdan emin olarak, bana bir ideal aşılamaya çalışıyordu. Aslında, profesör için, benim ne tür bir yeniyetme olacağım pek önemli değildi, elverir ki yeniyetmelikten kurtulmayayım. Beni âşık etmeyi ve böylece bana modern bir erkek çocuğu ideali esinlemeyi başarırsa, rahat rahat çekip gidebilecek, küçülmemle bizzat ilgilenecek zaman bırakmayan çeşitli işleriyle uğraşabilecekti. Buradan şu çelişki ortaya çıkıyordu: Üstünlüğüne son derece önem verir gibi görünen Pimko yalnızca beni liseli kıza çekmek amacıyla, yeni genç kızlar kuşağına kendini rezil ettirip, eski moda saygın bir beyefendi rolü gibi küçük düşürücü bir rolü oynamayı kabul etmişti. Bu rezil yaşlı adam ya da yaşlı amca tutumuyla bizi kendisine karşı

birleştiriyordu; yaşlılığıyla ve eski alışkanlığıyla bana yeniyetmelik ve modernlik aşılamak istiyordu.

Ama Pimko'nun bu amacı kadar önemli bir başka amacı da vardı. Âşık olmamı yeterli görmüyordu; ayrıca kıza en olgunlaşmamış halimle bağlanmamı istiyordu. Normal bir aşkla

sevmemi düşünmüyordu, hayır; savaştan önce doğmuş bir yaşlı erkekle, savaştan sonra doğmuş bir liseli kız, yani genç-yaşlı, mo-dem-konformist kombinezonundan oluşan o ucuz, korkunç şiirlere özgü bir biçimde âşık olmamı diliyordu. Bilgiç, hiç kuşku yok ki, aşkıma dolaylı olarak katılmak niyetindeydi. Bütün bunlar çok iyi, ama fazla budalaca tasarlanmıştı; onun o beceriksizce yaşlı amca yaltaklanmalarını dinlerken, kendimi ondan tamamen kurtulmuş hissediyordum. Budala mıydı bu adam? Asıl budala, budalaca yazılmış şiirin gerçekten çekici olduğunu bilmeyen bendim!

Ve barok ve iğrenç bir kompozisyon, korkunç bir şiir hiçlikten var oluyordu: Orada, pencerede, modern, ilgisiz bir liseli kız; burada, kanepede, savaş sonrasının ilkel ahlâkından yakman bir profesör ve ortada, gençlik-yaşlılık şiiriyle sıkıştırılmış durumda ben. Ulu Tanrım, peki benim otuz yılım ne oluyor? Çıkmalıyım, çarçabuk çıkıp gitmeliyim! Ama sanki dünya yıkılmış da yeni temeller üstüne yeniden kurulmuştu; benim otuz yılım tükeniyor, yeniden gerçekdışı oluyor, penceredeki modern kız gitgide daha çekici görünüyordu. Pimko ise durmak bilmiyordu.

— Bacaklar, bacaklar (beni liseli kıza doğru itiyordu)... Sizi biliyorum, sporlarınızı ve Amerikanlaştırılmış yeni kuşağın ahlâkını biliyorum; siz bacakları ellere yeğliyorsunuz; sizin için en önemli olan bacaklar, baldırlar. Sporlar! Baldırlar (sıkılmadan beni pohpohluyordu). Baldırlar, baldırlar, baldırlar!

Tıpkı teneffüste öğrencilerin aklına masumluk sorununu getirdiği gibi -ki, bu olgunlaşmamışlıklarmı yüz katma çıkararak onları kudurtmuştu-, şimdi de benim aklıma modern baldırları sokuyordu. Ben de onun benim baldırlarımı genç kuşağın baldırlarıyla bir tutmasını keyifle dinliyor ve şimdiden gençliğin onun yaşlı baldırlarına karşı acımasızlığını içimde hissediyordum! Burada baldır açısından liseli kızla bir arkadaşlık, ayrıca bir tür gizli ve cinsel istek yüklü bir baldır anlaşması, ayrıca bacak se-verlik, ayrıca bir genç

baldırın küstahlığı, ayrıca bacağın şiirselliği, ayrıca baldırlarla ilgili gençlere Özgü bir gurur ve gizemli bir inanış vardı. Bedenin ne de şeytanca yaratılmış birer parçasıydı baldır ve bacak! Kuşkusuz bütün bunlar simetrik baldırları üstünde ayakta duran ve her şeyden habersiz, derilerini yolan liseli kızın arkasında olup bitiyordu.

Sonunda baldırlardan kurtulmayı başararak çekip gidebilirdim, ansızın kapı açılmasaydı. Yeni bir kişi girdi içeriye. Yeni, tanımadığım bir kişinin içeriye girişi beni yıktı. Gelen Bayan Le-jeune idi; şişmanca, ama aydın, sosyal etkinliklerle uğraşan bir kadındı; aklı başında, dikkatli bir hali vardı; Yeni Doğmuş Bebekleri Koruma Komitesi ya da Başkent Çocuklarını Dilencilik Felaketine Karşı Koruma Komitesi üyesiydi. Pimko sanki hiçbir şey olmamış gibi nazik, içten, oldukça yaşlı, Avusturya-Macaristan savaşım da görmüş profesör haliyle bir sıçrayışta ayağa kalktı.

— Ah, çok sevgili Bayan! Her zaman işi başından aşkın, her zaman aktif sevgili Bayan, kuşkusuz komite toplantısında idiniz? Bakın, evinize almak inceliğini gösterdiğiniz küçük Jojo’yu getirdim; işte Jojo, bu koca çocuk; haydi Jojo, yavrum, Bayan’a günaydın de!

Nasıl olur? Pimko’nun havası yeniden değişmişti; adam yine hoşgörülü, koruyucu olmuştu. Ben, genç adam, bu yaşlı kadının önünde eğilecek miydim? Saygıyla mı eğilecektim? Bunu yapmak zorundaydım. Bayan Lejeune bana küçük ama tombul elini uzatıp, on üç yaşındaki bir erkekle otuz yaşındaki bir erkek yüzü arasında gidip gelen yüzümü şaşkınlıkla çabucak inceledi.

— Kaç yaşında bu çocuk? diye sordu.

Kadının Pimko’ya bu soruyu onu bir kenara çekerek sorduğunu duydum. Profesör saflıkla yanıt verdi:

— On yedi yaşında, sevgili Bayan, on yedi. Nisanda on yedisine bastı, yaşına göre daha büyük görünüyor; belki de kendisini yetişkin adammış gibi göstermek istiyor, ama çok temiz bir yüreği var, evet, çok temiz bir yüreğe sahip.

— Ah, yapmacıklı biri! dedi Bayan Lejeune.

Başkaldıracak yerde, oturuyordum; kanepeye çivilenmiş gibi

kalmıştım. Bu anıştırmalı sözün inanılmaz saçmalığı her türlü açıklamayı olanaksız kılıyordu. Ve çok acı çekmeye başladım; çünkü Pimko Bayan Lejeune’ü pencere kenarına, tam da liseli kızın bulunduğu yere götürmüştü; orada, ara sıra bana göz atarak, gizlice konuşuyorlardı. Ama o klasik bilgiç kimi zaman bile bile sesini yükseltiyor, bunu yanlışlıkla yapmış gibi gösteriyordu. İşkence idi bu! Adamın Bayan Lejeune’e karşı beni kendisiyle birleştirdiğini duydum, tıpkı vaktiyle kendisine karşı beni liseli kızla

birleştirdiği gibi. Beni yetişkin ve bıkkın numarası yapan çalımcı biri gibi göstermiş olmaktan memnun değildi; bu yüzden şimdi heyecanla işi benim bağlılığımdan söz etmeye kadar götürüyor, aklımın ve yüreğimin niteliklerini göklere çıkarıyor (yalnız kendisi biraz çalımcıdır, ama bunu atlatacaktır), yaşlılara özgü öyle bir duygulanmayla, modası geçmiş bir bilgiçe özgü öyle köhne bir sesle konuşuyordu ki ben bir bakıma köhne ve antimodem oluyordum! Ve şeytanca bir durum düzenlemişti: Burada ben bir kanepede oturuyor ve konuşulanları duymuyor gibi yapıyorum; orada, pencerenin önünde, liseli kız ayakta duruyor; acaba kız duyuyor mu diye kendi kendime soruyordum; ötede, köşede ise Pimko başını sallıyor, hafif hafif öksürüyor ve ilerici mühendis kadına beğenilerimi, eğilimlerimi Överek benim için duygulanıyor. Daha yeni rastladığı bir insanla bu tür bir bağ kurmayı ve bundan doğacak bütün tehlikeleri, tuzak ve ihanet rizikolarını gerçekten anlayan bir kişi benim Pimko ve anne Lejeune karşısındaki güçsüzlüğümü de anlayabilecektir. Pimko beni hile ile Lejeune’lerin evine sokmuştu; daha kötüsü bu hileyi duyabilmem için bile bile sesinin tonunu yükseltiyordu: Hile ile beni Lejeune’lerin evine, onları da benim içime sokuyordu!

Bayan Lejeune bana doğru acıma ve sabırsızlıkla karışık bir bakışla baktı. Pimko’nun saçma sapan duygusal sözleri onu sinirlendirmiş olmalıydı. Üstelik bugünün sosyal hizmetler ve özgürleştirme tutkunu bu girişkin kadın mühendisleri, gençlerde yapmacıktan, doğallıktan uzaklaşmadan hiç hoşlanmazlar; özellikle de bunların kendilerine yetişkin insan süsü vermelerine da-yanamazlar. ilerici ve tamamen geleceğe dönük olan bu kadınlar gençliği taparcasına severler ve onları bir erkek çocuğunun gençlik yıllarını çalımla berbat ettiğini görmek kadar başka hiçbir şey kızdırmaz. Dahası var: Bunu yalnızca sevmemekle kalmaz, bu tutum ilerici ve modem

olma duygularını pekiştirdiği için, sevmemeyi de severler; öyle ki sevmediklerini göstermeye her zaman hazırdırlar. Kadın mühendisin bir şeyin kendisine iki kez söylenmesine gereksinimi olmadı. Bu iriyarı hatun benimle ilişkilerini ille de modernlik-modası geçmişlik karşıtlığı üstüne değil, herhangi bir temele oturtabilirdi: Her şey ilk anlaşmaya bağlıydı; çünkü bu anlaşmaya biz kendimiz karar vermiştik, oysa öteki an-

laşmalar bunun sonucu idi. Ama Pimko eski pedagog yayını modernlik telinin üstüne bastırmıştı; kadın hemen havaya uydu:

— Ah, sevmiyorum bunu! dedi somurtarak. Sevmiyorum! Kuşkusuz spor da yapmayan; bıkkın, yaşlanmış bir genç! Yapmacığa dayanamıyorum. Ah, profesör, içten, serbest, doğal olan Zuta’mdaki

farkı görün; işte bakın sizin o köhne yöntemlerinizin sonu nereye varıyor.

Bu sözleri duyunca, içimde kalmış karşı çıkmanın gücüne olan birazcık güveni de yitirdim. Kadın artık benim yetişkin olduğuma inanamazdı; çünkü kendini seviyordu, benim eski ilkelere göre yetiştirilmiş, eski moda bir erkek çocuğu halimle karşılaştırdığı kızını da seviyordu. Oysa bir anne kızını sizinle karşılaştırarak sevmeye başlarsa, her şey mahvolmuş demektir; kız için gerekli

bir şey olmak zorunda kalırsınız. Elbette karsı cıkabilirdim: Beni

bundan kim alıkoyardı? İstediğim zaman ayağa kalkıp yürüyebilir ve bütün engellere karşın on yedi yaşında değil, otuz yaşında olduğumu onlara zorla anlatabilirdim. Bunu yapabilirdim, ama canım istemediği için yapamıyordum, canım yalnızca demode bir erkek çocuğu olmadığımı tanıtlamak istiyordu! İşte, bütün istediğim buydu! Liseli kızın Pimko’nun gevezeliklerini dinleyip beni yanlış değerlendireceğini düşünerek kuduruyordum. Bu sorun otuz yaş sorununu gölgede bırakıyordu. Kızıyor, kıvranıyor, yanıyordum! Bir kanepede oturmuştum; “Pimko bile bile yalan söylüyor” diye bağıramıyordum. Bunun üzerine doğrulup bacaklarımı uzatıyorum; serbest ve atak, modern bir tavır takınmaya çalışıp Pimko'nun, gerçeği yansıtmadığını, onun söylediği gibi olmadığımı, bu tavrımla sanki bağırarak anlatıyorum. Baldırlar, baldırlar, baldırlar! Öne eğiliyorum;

bakışlarım canlı; yapmacıksız bir biçimde oturuyorum; bütün bedenim de bana atılan iftirayı yalanlıyor: Liseli kız geriye dönüp bakarsa beni elbette bu durumda görecek. Ama Bayan Lejeune'ün Pimko'ya alçak sesle şöyle söylediğini duyuyorum:

— Gerçekten de aşırı derecede yapmacıklı; bakın şuna, çalım satıp duruyor.

Kımıldayamıyordum. Duruşumu değiştirip söylenenleri duyduğumu ve yapmacıklı gibi görünmüş olabileceğimi anlatabilirdim, ama ne yapsam yapmacıklı sayılacaktım. Bu sırada liseli kız pen-ccredcn ayrılıp bana şöyle bir bakarak, beni o koşullarda, kendimi yapmacıksız gibi göstermekten kurtulamaz durumda görüyor; yüzünde bir antipati anlatımı fark ediyorum. Kaçabilmem o ölçüde güçleşiyor. Kızda bana karşı açıkça bir kin, gençlere özgü bir kin, adamakıllı belirgin bir kin doğduğunu görüyorum. Anne Lejeune bu sırada konuşmaya ara verip kızına "arkadaşça" soruyor:

— Neye bakıyorsun, Zuta?

Liseli kız gözlerini başka yana çevirmeden dürüstçe (dürüstleşti; dürüst, açık, içten oldu), yüzünü buruşturarak yanıt verdi:

— Sizi hep dinledi. Her şeyi duydu.

Ah, öyle sertlikle söylenmişti ki bu! Karşı çıkmak istiyor, ama yaparmyordum. Bayan Lejeune gençliğe özgü bu çıkışa bayılarak, profesöre daha alçak sesle dedi ki:

— Genç kızlar dürüstlük ve doğallıkla ilgili her şeye karşı son derece duyarlılar. Bu onlarda bir tutku. Ah, yeni kuşak! Birinci Dünya Savaşı'nın ahlâkı. Biz kadınlar hepimiz bu savaştan doğduk, biz ve çocuklarımız.

Kadın mühendis büyük bir haz duyuyordu. Yineledi:

— Yeni kuşak!

— O güzel küçük gözleri de ne kadar baygınlaşmış! dedi yaşlı Pimko, sevgiyle.

— Kızımın “güzel küçük gözleri*’ yok, profesör, yalnızca gözleri var. Hepimiz gibi. Zuta şu gözlerini rahat bırak.

Ama kız bakışlarının ateşini söndürüp sabırsızlıkla omuz silkti. Pimko çok kızdı ve Bayan Lejeune’ü bir kenara çekerek dedi ki:

— Bunun yakışık alan bir şey olduğuna gerçekten inanıyor musunuz? Benim zamanımda genç biri hiçbir zaman omuz silkmek cesaretini göstermezdi. Hem de annesinin karşısında!

Hoşnut kalan Bayan Lejeune şimdiye kadar olduğundan daha çok oyuna girdi:

— Çağ böyle, profesör, çağ böyle! Şimdiki kuşağı tanımıyorsunuz. Çok Önemli değişiklikler var. Büyük ahlâk devrimi, kopan fırtına, gizli sarsıntılar; biz de bunların ortasındayız. Çağ böyle! Her şeyi yeniden kurmak gerekiyor! Ülkemizde bütün eski yerleri yıkıp, yalnızca modern olanlarını bırakmak gerekiyor. Krokovi’yf yıkmak gerekiyor.

— Krokovi’yi de ha! diye inledi Pimko.

Bu sırada bu yaşlılar tartışmasını küçümseyerek dinlemiş olan liseli kız uygun zamanı seçip bana yandan bir tekme attı; kuru, kaçamak, sert bir biçimde, serserice, istifini hiç bozmadan. Ardından, bacağını çekip o iki yetişkin insanın söyledikleri karşısında duygusuz, kayıtsız kaldı. Anne kızına yaklaşmaya yöneldikçe, kız annesinden uzaklaşıyordu, sanki daha genç olduğu için gurur duyuyormuş gibi.

— Ona tekme attı! diye bağırdı profesör. Tekme attı. Gör

dünüz mü? Biz rahat rahat konuşurken onu tekmeledi! İşte buna savaş sonrasının dizginsiz kuşağının hoyratlığı, küstahlığı, yüzsüzlüğü denir. Tekme atmak ha!

— Zuta, ayaklarını rahat bırak! Siz de, profesör -diye ekledi kadın gülümseyerek—, kaygılanmayın; önemli bir şey değil bu. Jojo’nuza bir şey olmaz. Cephede çok daha değişiktir durum. Ben hemşire iken birçok kez siperlerdeki erlerden tekme yedim.

Bayan Lejeune bir sigara yaktı.

— Benim zamanımda, dedi Pimko, genç kızlar... Acaba buna Norwid[3] ne derdi?

— Norwid de kim? diye sordu liseli kız.

Bu soruyu genç kuşağa özgü sportif bir bilgisizlikle ve Çağ’a yaraşır bir şaşkınlıkla, yalın bir tonla, büyük bir merak göstermeden, öylesine, daha çok bilgisiz sporcu anlayışını beğendirmek için sormuştu. Profesör başını iki elinin arasına alıp:

— Norwid’in adını hiç duymamış! dedi.

Bayan Lejeune gülümsedi:

— Çağ böyle, profesör, çağ böyle.

Atmosfer çok eğlenceli olmuştu. Pimko’ya göre liseli kız Nor-vvid’i tanımıyordu. Pimko, Norvvid yüzünden liseli kıza kızıyordu. Anne Çağ’a gülümsüyordu. Yalnızca ben bu topluluktan dışlanmış durumdaydım, ne söz alabiliyor, ne de rollerin böyle altüst oluşunu anlıyordum. Baldırları bin kez daha çirkin o pimpon bana karşı modern genç kızla birleşiyordu, ben onların melodisinin kontrpuanı idim. Ah, şu iğrenç Pimko! Tekmeyi yedikten sonra sessiz sessiz oturduğum için keyfi kaçmış, somurtkan biri izlenimi veriyordum; Pimko benimle iyi yüreklilikle konuştu:

Hiçbir şey söylemiyorsun, Jojo. insan toplumda sessiz kalmamalı... Yoksa küçük hanım Zuta’ya dargın mısın?

— Zuta, özür dile! dedi kadm mühendis sertlikle. Beyefendiyi darılttm. Ama o da kızıma kızmaktan vazgeçsin, bu kadar duyarlı olmaya gerek yok. Zuta sizden özür dileyecek elbette, ama çalım sattığınız da doğru. Biraz daha yapmacıksız, daha canlı olun; Zuta’ma ve bana bakın... Ama kaygılanmayın profesör, onun bu kusurunu gidereceğiz. Bunu ona öğreteceğiz.

— Bu bakımdan, eminim evinizde kalması onun için hayırlı olacak. Haydi Jojo, yüzün gülsün.

Bu tümcelerin her biri durumu düzeltiyor, belirginleştiriyor, sıkı sıkıya, belki de kesin olarak karara bağlıyordu. Parasal sorunları hemen çözümlediler; ardından Pimko alnımdan öptü.

— Hoşça kal yavrum, hoşça kal Jojo. İyi davranmaya çalış ve ağlama; her pazar seni görmeye geleceğim; okulda da gözüm hep sende olacak. Saygılarımı sunarım sevgili Bayan, görüşmek üzere, görüşmek üzere; küçük hanım Zuta, şey, hımm, Jojo'ya karşı kibar davran!

Pimko çekip gitti; merdivenden inerken onun hâlâ boğazını temizleyip, hafif ve kısa kısa öksürdüğünü duyuyordum: Öhö, öhö, öhö, öhö, öhö, öhö, öhö! Ohö, öhö, öhö! Karşı çıkıp açıklama yapmak istedim, ama Bayan Lejeune beni salonun yanında modern ve sevimsiz küçük bir odaya götürdü. Burası sonradan öğrendiğime göre kızın yatak odası imiş.

— İşte odanız, dedi. Banyo yan tarafta. Saat yedide kahvaltı ediyoruz. Eşyalarınız da geldi, orada.

"Teşekkür ederim" dememe vakit bırakmadan Başkent Çocuklarını Dilencilik Felaketinden Koruma Derneği komite toplantısına katılmak üzere gitmişti. Yalnız kaldım; bir sandalyeye oturdum. Çıt yoktu. Başım uğulduyordu. Kendimi yeni koşullarda, yeni bir evde bulmuştum. Sabahtan bu yana birlikte olduğum bu insanlardan sonra tam bir yalnızlık içindeydim; burnumun dibinde, salonda, kıpır kıpır kıpırdayan liseli kızı saymazsak. Hayır, bu gerçek bir yalnızlık değil, liseli kız ile birlikte bir yalnızlıktı.

VII

Aşk

Yeniden karşı çıkmak, açıklamada bulunmak istedim. Bir şeyler yapmalıydım. Beni içine attıkları bu durumun böyle sürmesine izin veremezdim. Her gecikme onu uzatabilir, pekiştirebilirdi. Sandalyemde dimdik, kaskatı otururken, hizmetçi kızın Pimko'nun buyruğu ile getirdiği eşyalarımı alıp yerleştirmek istemiyordum. Kendi kendime:

— Ancak şimdi, diyordum, her şeyi düzeltmek, anlatmak, açıklığa kavuşturmak için tek şansım var. Pimko artık burada değil. Anne dışarıya çıktı. Kız ise burada yalnız başına. Zaman yi-tirmemeli; zaman her şeyi

ağırlaştırır, katılaştırır; şimdi, hemen bu işe kalkışmalı, açıklamalı, ona gerçekte ne olduğumu göstermeliyim; yarın çok geç olur. Ona göstermeliyim, ona göstermeliyim...

Ah, nasıl şiddetle, nasıl doymazlıkla ona göstermek istiyordum! Evet, ama ona neyi gösterecektim? Otuzuna gelmiş bir erişkin olduğumu mu? Hayır, hayır, asla! Şu sırada artık gençlikten kaçıp otuz yaşımı ortaya çıkarmayı hiç istemiyordum; dünyam yıkılmıştı; sporcu, yürekli, canh, bacaklı, baldırlı, dansçı, kudurgan, kürek sporu yapan bir modern liseli kız dünyasından başka bir dünya göremıyordum; gerçekliğimin yeni temel taşı bu idi. Modern biri gibi görünmek istiyordum! Ruh, Sifon, Mientus, Pimko, düello, gelmiş geçmiş her şey bir kenara atılmıştı ve ben yalnızca acaba liseli kız benim hakkımda ne düşünüyor diye kendi kendime soruyordum: Beni cakalı ve demode olarak niteleyen Pimko'ya inanmış mıydı? Tek sorunum hemen, gecikmeden gitmek, çıkmak, kızın önünde modern ve yapmacıksız görünmekti; Pimko'nun bana iftira ettiğini ve gerçekte kendisi gibi, aynı yaşta, aynı kuşaktan, aynı baldır birliği içinde olduğumu anlaması için...

Görünmek; iyi ama hangi bahane ile? Derdimi nasıl anlatacaktım? Onu daha yeni tanımıştım; daha önce bana yapacağını yapmıştı, ama o yabancı bir ortama aitti. Ona ulaşmak büyük bir güçlük yaratacak gibi görünüyordu; bu işi ancak küçük ayrıntılardan başlayarak becerebilirdim; örneğin, en çok, gidip kapısını çalabilir, akşam yemeği saatini sorabilirdim. Bana attığı tekme işimi kolaylaştırmazdı; çünkü bu, yüzün katılımı olmadan bacakla yapılmış ayrı bir şeydi; oysa beni her şeyden Önce ilgilendiren yüzdü. Sandalyede kafeste bir hayvan, iple bağlanıp kırbaçla korkutulan bir at gibi oturmuş, sinirli sinirli ellerimi ovuşturuyordum: Nasıl, ne gibi bir bahane bularak küçük Lejeune ile aramdaki bu işi çözümleyebilirdim?

Bu sırada telefon çaldı, liseli kızın ayak seslerini duydum.

Ayağa kalktım, salonun kapısını ihtiyatla aralayıp içeride her yana göz gezdirdim. Hiç kimse yoktu, ev bomboştu; akşam oluyordu; kız telefonda bir kız arkadaşı ile randevu ayarlıyordu; saat yedide o, Paulot ve Baby

(kendilerine özgü sözcükleri, adlan, takma adları vardı) bir pastanede buluşacaklardı.

— Geliyorsun, tamam. Okey, aa, olamaz, iyi, bacağın mı ağrıyor, benimki de hafif burkuldu, geri zekâlı, fotoğraf, matrak, öyleyse gel, geliyorum, geliyorsun, tamam.

Bir modern kızın bir başka modern kıza telefonda alçak sesle söylediği bu sözler beni çok heyecanlandırdı. “Kendilerine göre dilleri var! Kendi modern dilleri var!” diye düşündüm. Bu sırada, ağzı bu lafları eden, gözleri telefonda, bedeni telefon yüzünden kımıldamayan genç kıza bu durumda daha iyi yanaşabileceğimi ve bu durumun niyetime daha uygun olacağını düşündüm. Hiçbir açıklamada bulunmadan önünde dikilebilir, yoruma gerek kalmadan kendimi gösterebilirdim.

Hemen kravatımı ve yakamı düzelttim; ardından saçlarımı parlattım, ayırdığım yer iyice görülsün diye; çünkü dümdüz, düzenli bir ayırma çizgisinin önemli olabileceğini biliyordum. Bu çizgi, Tanrı bilir nedendir, modern bir şeydi. Yemek salonunun yanından geçerken masanın üstünden bir kürdan alıp ortaya çıktım (telefon sofadaydı); tam bir aldırmazlıkla eşikte göründüm; orada kapı pervazına dayanıp ayakta durdum. Böylece, kürdanımı hafif ısırarak, bütün kişiliğimi sessizce gösterdim. Kürdan da modern bir şeydi. Sanmayın ki ağzımda kürdan, böyle durmak ve kendimi felce uğramış gibi hissettiğim halde rahatlamış gibi göstermek, son derece pasif olduğum halde saldırgan görünmek kolay bir işti.

Genç kız Lejeune arkadaşı ile telefonda konuşmayı sürdürüyordu.

— Hayır, hayır, emin değilim, aman Yarabbi, haydi, gitme oraya, fotoğraf, matrak, özür dilerim, bir dakika.

Telefonu bırakıp sordu:

— Telefon etmek mi istiyorsunuz?

Sanki tekme attığı ben değilmişim gibi; soğuk, modern bir tonla sormuştu bu soruyu. Başımı sallayarak olumsuz yanıt verdim. Ona oraya kendisi ile birlikte olmak niyetiyle geldiğimi anlatmak istiyordum; yalnızca ben ve sen; sen telefon ederken benim eşikte durmaya elbette hakkım var; ben de senin

kadar genç ve modernim; küçük Lejeune, aramızda açıklama yapmanın gereksiz olduğunu anla; senin yanına teklifsizce, işi resmiyete dökmeden gelebilirim. Büyük bir tehlike ile karşı karşıyaydım; çünkü ille açıklama isterse, ona pek fazla bir şey söyleyemezdim ve bu çok yapay durum beni hemen çekip gitmek zorunda bırakırdı. Ama o kabul ederse, ses çıkarmayıp razı olursa, her şey benim en cesurca düşlerimin ötesinde normale dönecek ve onunla

birlikte gerçekten modern duruma gelebilecektim. “Mientus, Mientus” dedim kendi kendime, kaygıyla; onun ilk gülümsemelerinin ardından gelen o korkunç yüz buruşturmalarını anımsayarak. Şurası gerçekti ki bir kadmla birlikte modern olmak daha kolaydı; bedenlerin farklılığı daha iyi olanaklar sağlıyordu.

Ama küçük Lejeune, telefon kulağında, benim yüzüme bakmadan konuşmasını sürdürdü (zaman bana yeniden ağır basmaya

başladı); sonunda dedi ki:

— Pekâlâ, tamam, oldu, sinemada, hoşça kal!

Ve telefonu yerine koydu; ayağa kalkıp odasına gitti. Kürdanı ağzımdan çıkarıp ben de odama gittim. Burada dolabın yanında; oturmak için değil, yatmadan önce üstüne eşyaları koymak için küçük bir sandalye vardı. Bu sandalyenin üstüne dimdik oturup sinirli sinirli ellerimi ovuşturmaya başladım. Kız benden kaçmıştı,

m

benimle alay etmek bile istememişti, iyi ama, madem ki başlamıştım, bu kadarla yetinemezdim; bu işi Bayan Lejeune evde yokken çözmek gerekiyordu. O acınacak biçimde ortaya çıkışından sonra, kız kesinlikle senin bir çalımcı olduğunu düşünecek; çalımcılığın gitgide daha çok belli oluyor; neden duvarın

yanında bir köşede oturuyorsun? Neden ellerini ovuşturuyorsun?

«

insanın böyle odasında küçük bir sandalye üstünde oturup ellerini ovuşturması her türlü modernliğe aykırı bir şey, demode bir şey!

Duvarın arkasında olup bitenlere kulak verip rahatladım. Kız, bütün genç kızların odalarında yaptıkları gibi, kıpırdanıp duruyordu. Kıpırdanırken de benimle ilgili düşüncesi herhalde net-leşiyordu: Ben bir çalımcı idim. Böyle reddedilmem; onun, yanda, beni kendine göre değerlendirdiği sırada benim yerimde oturmak zorunda kalmam korkunç bir şeydi, ama onu nasıl yakalamalı, nasıl dikkatini çekmeli, ne yapmalıydım? Bahanem de yoktu, hatta bahanem olsa bile, iş çok Özel olduğu için, bunu kullanamazdım.

Bu arada alacakaranlık ve yalnızlık bastırmıştı; burada aldatıcı bir yalnızlık söz konusuydu; böyle bir durumdaki insan yalnızsa da tek başına sayılmaz; bir duvarın arkasında bulunan bir başka insanla üzücü bir zihinsel ilişki içindedir; öyle ki o el ovuşturmalar, o parmak krampları ve başka olaylar tamamen yersiz kaçar. İşte, bu alacakaranlık ve bu yalancı yalnızlık beni serseme

çeviriyor, tedirgin ediyor, uykumu getiriyor, beni gecenin içine atıyordu. Gece kaç kez bizim gündüzümüzün içine girer ki! Bu odada tek başıma küçük bir sandalyenin üstünde bu durumda çok anlamsızdım ve böyle kalamazdım. însan birisiyle birlikte iken açıkça gördüğü tehlikeli olmayan gelişmeler, yalnız iken dayanılmaz oluyorlar. Yalnızlık sizi dışarıya itiyor. Ben de uzun bir işkence süresi geçtikten sonra gidip kapıyı yeniden açarak eşikte göründüm; bir yarasa gibi, yalnızlığımdan biraz kör çıkarak. Bu sırada, kızın dikkatini nasıl çekip dağıtmamam gerektiğini hiç bilmediğimi anladım. Kız kusursuz bir biçimde hep kendi sınırları içindeydi ve kendi içine kapanmıştı. Bir insanın bu açık ve kesin kon turu, bu soğuk ayrılma çizgisi, bu biçimi korkunç bir şeydi!

One eğilmiş, bir bacağını bir taburenin üstüne dayamış durumda, elindeki güderi parçasıyla ayakkabısını temizliyordu. Sahne oldukça klasikti; ben de onun ayakkabılarını parlatmaktan daha çok; iyi bir modern stilde kalmak için, ayağıyla ve baldırıyla gizlice tipini geliştirmeye çalıştığı izlenimini edindim. Bu, beni yüreklendirdi. Bacağıyla böyle ansızın yakalanmış bir modern kızın daha ince, daha az biçimci görünmesi gerekirdi. Ona yaklaşıp çok yakınında, bir ya da iki adım ötede durdum; sessizce, yüzüne bakmadan, kendimi öne sürdüm. İlerlediğimi, ondan bir ya da iki adım uzakta, onun

başladığı çemberin en son sınırında durduğumu, ona olduğunca çok yaklaşabilmek ve hiç şaşırmasın diye beklemek niyetiyle bütün duygularımı uyuttuğumu bugün hâlâ yeniden yaşar gibiyim. Bu kez kürdansızım ve özel bir tavır takınmıyorum. Beni kabul etsin ya da etmesin, tamamen pasif, yansız kalmaya çalışıyorum.

Bacağını tabureden çekip doğruldu...

— Bir şey mi... istiyorsunuz? diye sordu, duraksayarak; insanın kendisine bir başka insan çok yaklaştığı sırada yaptığı gibi yanlamasına durmuştu. Doğrulduğunda aramızdaki gerginlik daha da arttı. Uzaklaşmayı yeğleyebileceğini hissettim. Ama çok yakınında olduğum için uzaklaşamazdı.

Bir şey mi istiyordum?

— Hayır, diye yanıt verdim alçak sesle.

Ellerini aşağıya sarkıttı. Beni aşağıdan yukarıya süzdü.

— Bu bir poz mu? diye sordu, rastgele, savunma yerine.

Hayır! diye mırıldandım üsteleyerek. Hayır!

Yanımda küçük bir masa vardı. Daha uzakta da bir radyatör. Masanın üstünde bir fırça ve bir çakı duruyordu. Alacakaranlık artmakta idi; gündüz ile gece arasındaki bu aracı soluk ışık, sınırları sert sınır çizgilerini biraz gölgede bırakıyordu. Alacakaranlığın örtüsünün gerisinde kendimi içten, elimden geldiğince içlen, liseli kız için hazır, her şeye hazır hissediyordum. .

Poz yapmıyordum. Kız tamamen yapmacıksız olduğumu kabul ederse; bu, benim Pimko karşısındaki o yapay tutumumum yapmacıklı olduğu anlamına gelecekti. Bir genç kız, bir erkeğin kendisine kabul edilmesi için yaptığı bir öneriyi neden reddetmesin diye düşündüm. Acaba liseli kızın alacakaranlıkta beni uygun biri gibi görme duygusuna kapılacağını mı sanıyordum? Neden beni uygun ve elverişli biri gibi görmeye karar vermesin ki? Ama belki de Amerikalı bir arkadaşı demode, küskün ve alıngan bir çalımcıya yeğlerdi. Eğer beni uygun görürse, acaba alacakaranlıkta bana melodisini çalmaz mıydı? Çal. çal bana melodini, herkesin kahvelerde, plajlarda, dans

salonlannda mırıldandığı o modern melodiyi çal, kısacık tenis etekliği giymiş dünya gençlerinin o an melodisini çal. Çalmak istemez misin?

Beni yanında görünce şaşıran küçük Lejeune belli bir fiziksel canlılıkla ellerini masanın kenarına dayayarak, çıkıp üstüne oturdu. Yüzü, kaygı ile eğlenme arasında duraksayıp alacakaranlıktan uzaklışıyordu; sanki oyun oynamaya çalışıyordu haspa orada... Bir Amerikalı kız da bir kayığın kenarına işte böyle oturur. Yalnızca oturmuş olması bile beni coşturmaya yardımcı oluyordu. Bu, en azından, durumu uzatmaya sessizce razı olmak demekti. Belli bir süre için, oraya rahat rahat yerleşmiş gibi görünüyordu... Çekici yanlarından birkaçını ortaya dökmekte olduğunu yüreğim çarparak gördüm. Küçük başmı hafifçe öne eğdi, küçük ayaklarını sabırsızlıkla salladı, küçük ağzıyla dudak büktü, ama aynı zamanda o iri modern gözleri kibarca yemek salonuna doğru döndü, sakın hizmetçi kız orada olmasın diye bakmak için. Ne derdi hizmetçi kız gerçekten bizi, daha yeni tanışmış olan bizi burada görseydi, bu garip durumda? Aşın derecede yapmacıklı olduğumuzdan mı kuşkulanırdı? Yoksa çok fazla doğal olduğumuzdan mı?

Ama böyle bir riziko kızların, yapmasını bildikleri şeyleri göstermek için gizemli şeylere gereksinimi olan bu anlaşılmaz kızların haklı olarak hoşuna gider. Liseli kızı yapmacıklı davranışımın kaba doğallığı ile tavladığımı hissettim. Ellerimi ceketimin ceplerine soktum. Ona yönelmiş durumda, en hafif solumalarını duymayı sabırsızlıkla bekleyerek, sessizce, ama büyük bir istekle, bütün gücümle onun yanında duruyordum; sempatiktim, sempatiktim ben. Bu kez zaman benim lehime işliyordu. Her saniye, yapmacıklığı artırırken, doğallığı da aynı zamanda artırıyordu. Sanki çok uzun zamandır tanışıyormuşuz gibi, benimle ansızın konuşmaya başlamasını bekliyordum. Bana bacağından söz edecekti; bacağı acıyordu, burkulmuştu.

— Bacağım acıyor, burkuldu; ne duruyorsun, viski alsana.

Böyle konuşmak üzere idi, ağzını açmıştı bile; ama tam bu sırada, ansızın içinde bir ses, istemediği halde, tamamen değişik bir biçimde konuştu ve tepeden bir tonla:

— Bir şey mi istiyorsunuz? diye sordu.

Bir adım geriledim; oysa o söylediğinden hoşnut, ama bir masanın üstüne bacaklarını sarkıtarak oturmuş modern kız bi-çeminden ve sınıfından hiçbir şey yitirmeden, hatta bu biçemi ve sınıfı daha da iyileştirerek, ısrarla ve bir tür soğuk ilgiyle yineledi:

— Bir şey mi istiyorsunuz?

Ve bu sözlerin kendisinden hiçbir şey eksiltmediğini; tersine, kendisine kesinlik, nesnellik eklediğini, tipine uygun düştüğünü hissettiği için bana bir deliye bakar gibi bakarak tekrar sordu:

— Bir şey mi istiyorsunuz?

Yarım dönüş yaparak çekip gittim, ama arkamdan beni uzaklaşırken görmek onu daha çok kızdırdı; kapıdan henüz çıkmıştım ki sesini duydum:

— Soytarı!

Kovulmuş, reddedilmiş durumda; duvarın dibindeki küçük sandalyeye yeniden oturdum, bitkindim.

— Bu iş bitti, diye mırıldandım. Bu kız her şeyi berbat etti. Neden? Onu bir şey dürttü; benimle birlikte yürümektense benim üstüme yürümeyi yeğledi. Duvarın dibindeki benim küçük sandalyem, merhaba diyelim birbirimize; yine de eşyalarımı çıkarmam gerek; valizim orada, ama havlu yok.

Alçakgönüllülükle oturup neredeyse karanlıkta çamaşırlarımı çekmecelere yerleştirmeye başladım; her şeyi düzene koymak, yarın okula gitmek gerekiyordu. Elektriği yakmadım, zahmete değmezdi. Kendimi zavallı ve mutsuz hissediyordum, ama böylesi iyiydi, yeter ki daha çok kımıldamayıp oturduğum yerde kalmama, hiçbir şey istemememe, artık hiçbir şey istemememe izin verilsindi.

Böylece birkaç dakika geçtikten sonra bu yoksunluk ve bitkinlik içinde de yeniden bir şeyler yapmam gerektiği belli oldu. Dinlenemez miydim? Hemen, ama hemen, üçüncü kez kızın odasına gidip daha önce bütün yaptıklarımın kesinlikle soytarılık olduğunu ve onun benimle değil, benim onunla alay ettiğimi düşünmesi için kendimi ona bir soytarı gibi göstermeliydim. I.

■

François’nın dediği gibi “şereften başka her şey mahvoldu.” işte, mutsuzluğuma ve yorgunluğuma karşın ayağa kalkarak yeniden kızın odasına girmeye hazırlandım. Hazırlanmam oldukça uzun sürdü. Sonunda gidip kapısını aralayarak başımı uzattım. Göz kamaştırıcı bir ışık vardı odada; lambayı yakmıştı. Gözlerimi kapadım. Sabırsızca bir eleştiriye uğradım:

— Girmeden önce kapıyı çalabilirdiniz.

Gözlerim kapalı, başımı kapı aralığında sallayarak yanıt verdim:

— Pek aciz kulunuzum efendim.

Kapıyı açıp iyice içeriye girdim çevikçe, muzipçe; ah, bir zavallının o çevikliği yok mu! Onu öfkendirmeye karar vermiştim; çünkü eski bir özdeyişe göre öfkenin güzelliğe zararı olurmuş. Sinirleneceğini sanıyordum. Ben de soytarılık maskesi altında sessiz kalıp ona karşı üstünlüğü ele geçirecektim. Haykırdı:

— Terbiyesizsiniz!

Modern bir ağızdan çıkan bu söz beni şaşırttı; sanki savaş sonrasının kudurgan genç kızları için iyi eğitim en önemli şeydi de söylediği o sözcük bunu gerçekten yansıtıyordu. Modernler kimi zaman iyi eğitimle kimi zaman da kötü eğitimle ustaca oynarlar. Kendimi kaba hissettim. Geri adım atmak için çok geçti. Dünya duruyorsa bunun tek nedeni, geri adım atmak için her zaman çok geç kalınmasıdır. Eğilerek yanıt verdim:

— Aciz kulunuz ayaklarınıza kapanıyor.

Ayağa kalkıp kapıya doğru yürüdü. Şu alınyazısına bakın! Beni kabalığımla başbaşa bırakıp giderse her şey mahvolurdu! Koşup yolunu kestim. Durdu.

— Ne istiyorsunuz?

Kaygılanmaya -başlıyordu.

Bana gelince, bir kez hızımı almıştım, geriye dönemezdim, onu izlemeye başladım. Deli, soytarı, çalımcı, maymun, anormal öğrenci, dar kafalı küstah, soğuk şakalar yapan ben onu izliyordum, -masanın arkasına çekiliyor- onu çevikçe, maymun gibi izliyordum; ona parmağımla yön gösteriyor ve bir sarhoş gibi, kaba bir herif gibi, bir serseri gibi ona doğru ilerliyorum - o, duvara doğru gidiyor, ben de ardından. Ama, Allah kahretsin, onu sanki düşte, karabasan içindeymişim gibi gözbebeklerim büyümüş durumda izlerken, aynı zamanda onun *bir delinin önünde bile güzelliğinden hiçbir şey yitirmediğini* de görüyordum. Ben insanlıktan uzaklaşırken; duvarın dibinde, küçücük, beli bükülmüş, benzi sapsan, kollannı aşağıya sarkıtmış ve hafifçe yuvarlaklaştırmış, soluk soluğa ve benim tarafımdan duvara itilmiş gibi, gözleri sanki yuvalarından fırlamış, son derece sessiz, tehlike karşısında kaskatı kesilmiş liseli kız çok güzel; tıpkı filmlerdeki gibi, modern, şiirsel, sanatsal. Ve korku onu çirkinleştirecek yerde daha da güzelleştiriyor! Bir süre daha geçmişti. Ona yaklaşıyordum ve ister istemez yeni kararlar almak gerekiyordu. Artık yetti, bu küçük kızı yakalamam gerekir diye düşündüm ansızın; âşıktım, âşık! Bu sırada holde çığlıklar yükseldi. Mientus hizmetçi kıza saldırmıştı; kapıyı çaldığını duymamıştık. Beni bu yeni evde görmeye gelmiş, başbaşa kaldığı hizmetçi kızın ırzına geçmek istemişti.

Gerçekten de Sifon’la yaptığı düellodan sonra artık o korkunç yüz buruşturmalardan kurtulamaz olmuş ve öyle bir kaçınılmaz bağımlılık içine düşmüştü ki artık hep korkunç şeyler yapmaktan kendini alamıyordu. Hizmetçi kızı görür görmez, ne kadar olabilirse, o kadar bayağı ve kaba görünmekten geri kalmamıştı. Hizmetçi bağırmış, Mientus ise onun karnına bir tekme atıp koltuğunun altında yarı yarıya dolu bir votka şişesi ile içeriye girmişti.

— Ah. buradasın demek! diye haykırdı. Selam Jojo’cuğum!

Seni görmeye geldim. Sana votka ile sucuk getirdim. A, a, a! Nedir bu suratının hali! Önemi yok, benimki seninkinden iyi

değil.

Suratlarına vur şöyle bir şamar,

Yaşamdır bu, yaşam!

Bağırıp çağır avazın çıktığı kadar,

Ya da git kafayı çek be paşam!

— Hangi Sifon seni bu hale soktu? Duvarın dibindeki bu karı

mı? Size bravo diyorum!

— Âşığım Mientus, âşığım...

Sarhoş mantığıyla yanıt verdi:

— Peki ama, nedir bu suratının hali? Ver elini, Jojo! Seni ne hale sokmuş sevgilin. Halini bir görsen... Ama, önemi yok, benimki seninkinden daha iyi değil. Uzat elini Jojo! Gel, gelsene; üzme tatlı canını, beni odana götür, ekmek de al mezenin yanma, efkâr dağıtmak için bir şişe içkim var. Ne diye üzülmeli? Gel, arkadaşım; içeriz, tartışırız, konuşuruz; rahatlatır bu bizi! Bugün üçüncü şişem olacak bu. Rahatlarız. En derin saygılarımı sunarım, küçük hanım, *iyi günler, hoşça kalın. Saygılar*. *Gidelim, gidelim* [4]

Başımı bir kez daha modern kıza çevirdim. Ona söylemek, anlatmak istiyordum... yalnızca bir sözcük, beni kurtaracak bir sözcük söylemek istiyordum... ama böyle bir sözcük yoktu; Mientus da koluma yapışmıştı. Alkolden değil de, görünüşümüzle sarhoş durumda, sendeleye sendeleye odama gittik. İki gözüm iki çeşme ağlayarak Mientus'a liseli kız ile ilgili her şeyi anlattım. Beni baba gibi, iyi yüreklilikle dinleyip şarkı söylemeye başladı:

Bizim suratlarımıza kızmışlar Sövüp sayıyorlar!

• #

— Iç, içsene, neden içmiyorsun? İç şunu canım! Şişeyi boğazından tut, ağzını ağzına daya!

O hep korkutucu, bayağı, kaba haliyle yağlı kâğıda sarılı sucuğa, *servela*'ya saldırıp onu ağzına atarak yutuyordu.

— Mientus! diye bağırdım. Kurtulmak istiyorum. Ondan kurtulmak istiyorum!

— Bu suratından mı kurtulmak istiyorsun? Hay Allah kahretsin!

— Liseli kızdan kurtulmak istiyorum canım! Mientus, tam otuz yaşındayım. Otuz yaşında!

Bana, belki de acımın içtenliğinden ürkerek, şaşkın şaşkın baktı, ama hemen kahkahayı da bastı:

— Dalga geçme! Otuz yaşındasın ha? Kafadan çatlaksın, hastasın, kaçıksın sen (başka şeyler söyledi, ama bunları şimdi yi-neleyemem). Otuz yaşında ha? Sahi, biliyor musun? (şişeyi ağzına dayayıp içti, ardından tükürdü.) Senin o kız var ya, onu daha önce bir yerde gördüm sanıyorum. Kopyrda peşinde onun.

— Kim peşinde onun?

— Kopyrda. Bizim sınıftan Kopyrda. Kız onun da hoşuna gitmiş; çünkü bizim oğlan da modern... Ama bak, eğer kız gerçekten modernse, Allah kahretsin, senin hiç şansın yok! Modern bir kız ancak başka modern insanlara uygundur. Vallahi, sana yüz ver-mediyse, bu işin içinden böyle sıyrılamazsın. Sifon’la olan durumdan daha beter bir durum bu. Yapacak bir şey yok, arkadaşım, herkesin arkasında kuyruk gibi asılı bir ideali vardır. îç, iç bir yudum! Sen beni kurtulmuş mu sanıyorsun? Suratım buruşuk, pis bir kâğıt parçası gibi; o yanaşma düşüncesi de hiç aklımdan çıkmıyor.

— Ama sen Sifon’un ırzına geçmedin mi?

— Ne olmuş yani? Onun ırzına geçtim, ama suratım hep aynı surat. Şu işe bak hele! Ben ve yanaşma güzel bir çift oluştururuz, sen de kızınla öyle. İç şu voktayı! Ah, o yanaşma! diyerek ansızın duygulandı. Jojo, ah, bir gidip o yanaşmayı arayabilseydim. Kırlarda, ormanlarda koşarak, uçarak...

Ama bana onun yanaşması vız geliyordu. Varsa liseli kız, yoksa liseli kız! Kopryda’yı kıskandım. Demek ki kızın peşindeydi! Ama, bir yandan da, “onunla birlikte” olacak yerde “peşinde koşuyorsa”, bu tanışmıyorlar anlamına gelmez miydi? Bunu soramıyordum. Ve ikimiz öylece kaldık; her

birimiz kendi halinde oturup, kendi düşünceleri ile başbaşa; ara sıra da birer yudum içerek. Mientus güçlükle ayağa kalktı.

— Gitmem gerek, dedi alçak sesle. Yaşlı kadın birazdan gelir. Mutfaktan çıkacağım. Geçerken hizmetçi kızı görmek istiyorum. Fena değil, senin hizmetçi kız, hiç de fena değil... Elbette bir yanaşmanın yerini tutmaz, ama yine de halktan biri. Belki de yanaşma olan bir erkek kardeşi vardır. Ah, arkadaşım, bir yanaşma...

Çıktı. Ben de liseli kızla kaldım. Ay ışığı şurada burada uçuşan milyonlarca tozu gümüş gibi parlatıyordu.

VIII

Komposto

Ve ertesi sabah Sifon'u, Mientus'u, Hopek'i, Myzdral'ı, Gal-kiewicz'i, Latincesi, Ödlek'i, kehanet sahibi ozanları ile okul; ve herkeste güçsüzlük, can sıkıntısı, can sıkıntısı, can sıkıntısı! Eski tas eski hamam! Ve yine Peygamberler Peygamberi o öğretmen bizi kehanetleri ile yoruyor; hayatını kazanmak zorunda; öğrenciler ise yorgun, bitkin; ayak parmakları ayakkabılar içinde topaç gibi dönüyor; arşidüşesin şosetleri kuru, adamakıllı kuru ve arşidüşesin şosetleri ve arşidüşesin Peyamberleri, herkesin canı sıkılıyor, canı sıkılıyor! Can sıkıntısı durmadan ağır basıyor; can sıkıntısının, Peygamberin* ve Öğretmenin ağırlığıyla gerçeklik yavaş yavaş bir düş dünyasına dönüşüyor; ah, ne güzel şey bu! Hiç kimse artık gerçeğin ve var olmayanın ne olduğunu, gerçeğin ve

kuruntunun nerede olduğunu; hissedilenin, hissedilmeyenin; yapmacıklı ile doğalın ne olduğunu da bilmiyor; insan bunların içinde yitiyor ve *olması gereken şey olanla* karşılaşıyor; her kategori bir diğerini dışlıyor ve onun bütün haklılığını ortadan kaldırıyor; ah,

gerçekdışı büyük okul!

Ben de, dolayısıyla, uzun beş saat boyunca kendi idealimi düşlüyordum; yüzüm hiçbir engelle karşılaşmadan büyüyüp bir balon gibi şişiyordu; çünkü bu uydurma, gerçekdışı dünyada hiçbir şey onu yeniden normal durumuna getiremezdi. Benim idealim liseli kızdı. Âşıktım. Üzgün ve dalgın bir

sevdalıydım. Sevgilimi tavlamak için boş çabalar harcadıktan ve onu gülünç duruma düşürmek için de boş bir çaba harcadıktan sonra, içimi üzüntü kapladı; her şeyin mahvolduğunu biliyordum.

Uzun ve bıktırıcı, monoton günler başladı. Tutsaktım. Hepsi birbirinin aynı olan günlere ne demeli? Her sabah okula gidiyor, ardından yemek yemek için Lejeune'lerin evine dönüyordum. Artık kaçmak, derdimi anlatmak ya da karşı çıkmak gibi bir niyetim yoktu; tersine, öğrencilik hoşuma gidiyordu; çünkü liseli

kıza öğrenci olarak özerk bir yetişkinden daha yakındım. Ah, yok

■ •

olan o otuz yılımı neredeyse unutmuştum! Öğretmenler bana sempati duymuşlardı, müdür Piorkovvski kıçıma pat pat vuruyor, ben de kızarıyordum; ideolojik tartışmalarda "Modernizm! Önemli olan yalnızca modern erkek çocuğudur! Varsa modern lisesi kız, yoksa modern liseli kız!" diye bağırıyordum. Kopyrda ise söylediklerime yalnızca gülüyordu. Bu Kopyrda'yı, bütün okulun tek modern çocuğu Kopyrda'yı kuşkusuz anımsıyorsunuz, değil mi? Onunla sık sık görüşmeye, dostluk kurmaya ve onun küçük Le-jeune'le ilişkisinin gizini öğrenmeye çalıştım; ama o, sanki modern kardeşi liseli kızın beni reddettiğini anlamış gibi, bana ötekilerden çok daha küçümseyici bir biçimde davranarak benden kaçıyordu. Öğrenciler kendi gençlik gruplarına karşı olanları olağanüstü bir uzlaşmazlıkla kınıyorlardı. Temizlik düşkünleri pasaklılardan nefret ediyorlar; modernler gelenekçilere karşı düşmanlık gösteriyorlar ve bu böylece, böylece, sürüp gidiyordu!

Daha ne söylemeli? Sifon öldü. Kulaklarından ırzına geçilmiş olduğu için bir daha kendini toparlayamamış, bu şekilde içine sokulan kötü öğelerden kurtulamamıştı. Boşuna çırpındı, kendini savunurken işittiği, gözünü açmak için söylenen sözleri saatlerce unutmaya çalıştı. Kirletilmiş kişiliğine kin bağladı, tam bir tiksinti duydu, benzi gitgide daha çok soldu; geğiriyor, tükürüyor, hırıltılar çıkarıyordu; ama artık dayanamaz duruma gelmişti ve sonunda, iğrenç olduğu düşüncesine kapılarak bir öğleden sonra kendisini bir portmantoya astı. Bu olay çok büyük bir sansasyon yarattı; hatta gazetelerde yazılar çıktı. Ama bunun Mientus'a pek yararı olmadı. Yüzünün

durumu Sifon'un ölümüyle hiç düzelmedi. Bu ölümün onun için ne önemi vardı? Düelloları sırasında yaptığı maymunluklar yüzüne yapışıp kalmıştı. İnsanın yüzündeki bu anlatımlardan kurtulması pek kolay değildi. Bu tür maymunluklarla buruşup değişen yüz kendiliğinden normal duruma gelmez; elastik değildir! İşte Mientus öyle antipatik bir yüzle dolaşıyordu ki arkadaşları Hopek ile Myzdral ondan kaçmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Oysa Mientus tuhaflaştıkça elbette yanaşma için o ölçüde yanıp tutuşuyordu, ama elbette aynı zamanda, yanıp tutuştukça da yüzü o ölçüde tuhaflaşıyordu. Mutsuzluk bizi birbirimize yaklaştırdı. O bir yanaşma için yanıp tutuşuyordu, ben de modern bir kız için; öyle ki zaman yanıp tutuşmalarla, iç çekmelerle yavaş yavaş geçiyordu, ama yüzümüz sivilcelerle kaplı iken nasıl yanımıza yaklaşılması güç ise, gerçeğin yanına yaklaşılması da tıpkı bunun gibi her zaman çok güçtü.

Mientus bana Lejeune'lerin hizmetçisi ile yatmayı planladığını anlattı. Geçen akşam, çakırkeyf durumda mutfaktan geçerken kızı zorla öpmüş, ama bu Mientus'u hiç doyurmamıştı.

— Böyle olmaz, diyordu, böyle olmaz. Bir kız zorla öpülür mü? Evet, elbette; köyünden yalınayak gelmiş; hatta, öğrendiğime göre, yanaşma olan bir de erkek kardeşi varmış; ama tüh be, Allah kahretsin, canına yandığımın, Allah cezasını versin (başka şeyler de söyledi, ama bunları yineleyemem), kız kardeş erkek kardeş değil ki, hizmetçi kız yanaşma değil ki. Akşamlan senin Lejeune hanım komite toplatısında iken, kızı görmeye gidiyorum, çene çalıyorum, elimden geleni yapıyorum, hatta halk diliyle matrak geçiyorum, ama bana kesinlikle yakınlık göstermek istemiyor.

Mientus'un dünyasında şöyle bir sıralama vardı: Hizmetçi kız

ikinci planda, yanaşma birinci planda idi. Ama benim dünyam okuldan tamamen Lejeune'lerin evine doğru taşınmıştı.

Bayan Lejeune annelere özgü bir kavrayışla benim kızma âşık olduğumu anlamıştı. Pimko'nun başlangıçtan bu yana coşturmayı başardığı bu kadın bu keşfiyle daha da coştu. Liseli kızın modern özel nitelikleri karşısında heyecanını gizleyemeyen demode, çalımcı bir erkek çocuğu; kadına kızının, dolayısıyla da kendi güzelliğinin tadını daha iyi almasını sağlayan bir tür dildi. Kısacası ben bu şişko hatunun dili oldum. Ben ne kadar eski, ne kadar

içtenlikten uzak ve çalımcı isem, onlar da modernlikten, açık yüreklilikten, yapmacıksız olmaktan o ölçüde tat alıyorlardı. İşte bu iki çocuksu gerçeklik, modern ve eski, birbirini tutuşturarak, elektriklendirerek, birçok gerilimle birbirini kışkırtarak büyüyüp gitgide daha kusurlu, eksik parçalar halinde açılıp yayılıyorlardı... Sonunda yaşlı kadın Lejeune Önümde kendini övmeye, böbürlenmeye, ona göre gençliğin yerini alan modernliğini göstermeye başladı. Yemeklerde ve boş zamanlarda durmadan ahlâk özgürlüğünden, çağdan, devrimci karışıklıklardan, savaş sonrasından vb. söz ediliyor; yaşlı kadın, yaşı gereği kendisinden daha genç bir erkek çocuğundan çağ gereği daha gçnç göründüğü için çok seviniyordu. Kendisi yeniyetmeye dönüşüyor, beni de genç bir yaşlıya dönüştürüyordu.

— E, bizim küçük yaşlı adamımız nasıl? Bizim çürük yumurtamız nasıl bakalım? diye soruyordu.

Ve; aydın, modern bir mühendis hanıma özgü incelikle bana girişimciliğini, yaşam deneyimini ve Birinci Dünya Savaşı sırasında hemşire iken siperlerde yediği tekmeleri, coşkusunu, görüş alanlarını, ilerici, etkin, gözüpek kadın olarak liberalizmini ve modern alışkanlıklarını, günlük banyosunu, eskiden gizlice gidilen tuvalete şimdi giderken takındığı çok serbest tavrı anlatarak üstüme çullanıyordu.

Ne garip şeylerdi bunlar, ne garipî Pimko ara sıra beni görmeye geliyordu. Bu yaşlı profesör benim küçüm popoma bayılıyordu. Eşsiz bir popo diye mırıldanıyor ve demode eğitimci kişiliğini göklere çıkararak ve kendini modern liseli kızdan utanç duyuyormuş gibi göstererek Bayan Lejeune’e elinden geldiğince sıkıntı veriyordu. Başka durumlarda, örneğin Piorkovvski ile birlikte iken hiç de bu kadar eski kafalı olmadığını, ortaya arkaik ilkeler atmadığını saptadım. Onun bu gelenekçi tutumuna neden olan LejeuneTer mi; yoksa, tersine, o mu Lejeune’lerin mo-dernizmine neden oluyor ya da simetri yüzünden bu iki olay mı birbirini karşılıklı güçlendiriyor, anlayamıyordum. Sert değil de bilgiç olan Pimko, modern kız Lejeune savaş sonrası diye tutturarak coştuğu için mi; yoksa, tersine, kendisi bu coşkuya bile bile, saygın dedelere özgü zavallı ve beceriksizce bir tutum benimseyerek neden olduğu için mi bu savaş öncesi “tarz”ın içine düşmüştü? Bunları bugün bile hâlâ bilemiyorum. Acaba ikisinden hangisi ötekini etkiliyordu? Liseli modern kız böylece bir dede mi yaratıyordu, yoksa dede mi bir modern liseli kız yaratıyordu? Soru pek gereksizdi, büyük bir anlam

da taşımıyordu. Ama iki değişik insanın baldırları arasında dünyaların billurlaştığını görmek ne tuhaf!

Herhalde, ikisi de; biri eski kafalı, prensip sahibi bir pedagog öteki de alabildiğine serbest bir yeniyetme olarak, kendilerini rahat hissediyorlardı. Pimko’nun ziyaretleri yavaş yavaş daha uzun sürmeye başladı ve adam benimle gitgide daha az ilgilenip, dikkatini modern kız üstüne topluyordu. Acaba söylemem gerekir mi? Pimko’yu kıskanıyordum. Bu iki insanın birbirini tamamlaması, uyuşması, küçük bir senfoni oluşturması, birlikte bir tür ilginç genç-ve-yaşlı şiiri yaratması bana çok acı veriyordu; benim baldırlarımdan bin kez daha beter baldırları olan bu döküntü adamın modern kızla daha iyi anlaşması bir yüzkarasıydı.

■

Özellikle Norwid bin bir türlü oyun yapmalarına yol açıyordu, iyi yürekli Pimko kızın bu konuda bu derece bilgisiz olduğunu kabul edemiyor, bundan en saygın duygularıyla üzüntü duyuyor, oysa kız sırıkla atlamayı yeğlediğini söylüyordu; öyle ki Pimko durmadan öfkeleniyor, kız ise gülüyordu; Pimko üsteliyor, kız ise reddediyordu; Pimko yalvarıyor, kız ise allamaya gidiyordu; bu iş her zaman böyle uzamaktaydı. Pimko’nun, bilgiçliğini ve bilgiççe ilkelerini bir an bile bırakmadan, modern liseli kızdan karşıtlık sayesinde ve antitez gereği yararlanmak için gösterdiği bilgece becerikliliğe, adamın bilgiç kişiliğinin bu liseli kızı içinden kamçılamasına, liseli kızın kişiliğinin de bilgice aynı şeyi yapmasına hayrandım. Çok kıskanıyordum. Kuşkusuz ben de aniilez nedeniyle kıza heyecan veriyordum, o da beni heyecanlandırıyordu; ama, Allah kahretsin, ben onun yanında demode kalmak istemiyordum, modern olmak da istiyordum!

4

I < >V1vı JvJurke

Ah, ne sıkıntılar, ne sıkıntılar... Kızdan kesinlikle kur-tulamıyordum. Bütün kurtulma girişimlerim başarısızlığa uğramıştı. Zihnimde onu alaylara boğmam da hiçbir sonuç vermiyordu. Birinin arkasından bayağıca alay

etmenin ne anlamı vardı? Hem bu alaylar zaten bir bakıma saygı duymak anlamına geliyor, içlerinde kızın hoşuna gitmek gibi dramatik bir gereksinimi gizliyorlardı. Eğer kızı alaya alıyorsam, bunu fiyaka satmak için, reddedilmiş olduğum için yapıyordum. Bu alaylar yüzümü çok daha çirkin ve iğrenç duruma getirerek aleyhime dönüyorlardı. Onun önünde onunla alay etmeye cesaret edemiyordum. Omuz silkebilirdi. Bu bakımdan öteki insanlara benzeyen bir genç kız bir reddetmenin neden olacağı alaylardan hiçbir zaman korkmaz...

Genç kızın odasında geçen günkü o soytarıca çılgınlığımın bir tek sonucu olmuştu: O günden bu yana kız uyanık bulunuyor ve beni tanımamazlıktan geliyordu. Beni yalnızca modern bir liseli kızın yapabileceği gibi tanımamazlıktan geliyordu; modern güzelliğine tutkun olduğumu çok iyi bildiği halde böyle davranıyordu. Güzelliğini acımasızca daha çok ortaya döküyor, ama kendisini bana bağımlı yapabilecek her türlü şuhluktan özenle kaçıyordu. Yalnızca kendisi için gitgide daha gözüpek, yırtık, açık yürekli, esnek, sporda ve baldırda güçlü oluyor, kendisini keyifle modernliğin çekiciliğine kaptırıyordu. Sofrada, ah, olgunlaşmamışlığı içinde ne kadar olgundu, ne kadar kendinden emin, aldırmaz, duygusuzdu; oysa bu sırada ben onun için, onun için başka türlü yapamadan orada oturuyordum; onun içindeydim, beni içine almıştı, beni ve alaylarımı. Beğenileri benim için kesin değerler oluyor ve artık yalnızca onun hoşuna gittiğim ölçüde kendimden hoşlanıyordum. Bir modern liseli kızın içinde çaresiz hapis kalmak ne işkence! Modern stilinde en ufak bir sapma yakalayamadım bir kez bile, hiçbir zaman; özgürlüğü seçip kaçabilmemi sağlayacak hiçbir gedik bulamadım içinde.

m

işte beni ona çeken şey de tam olarak buydu; gençliğin bu olgunluğu ve bağımsızlığı, güven dolu bu biçemdi. Oysa orada,

okulda, bizim patlayan ergenliklerimiz ve ideallerimiz, şaşkınca jestlerimiz, her adımda bir beceriksizliğimiz vardı. Kızın *dış görünüşü*[5] kusursuzdu. Gençlik onda bir geçiş dönemi değildi: Modern bir genç kız olarak insan yaşamının tek gerçek dönemini simgeliyordu. Zuta *olgunluğu küçümsüyor*

ya da daha doğrusu olgunluğu olgunlaşmamışlığın içinde görüyordu. Sakalı, bıyığı, dadıları, ev kadınlarını sevmiyordu; çekiciliği de işte buradan geliyordu. Gençliğinin hiçbir ideal gereksinimi yoktu; çünkü kendi içinde kendisi bir idealdi. Benim gençliğe özgü bir idealizme kafamı takıp bu ideal gençliğe düşkün olmam şaşılacak bir şey değildi. Ama kız beni istemiyordu! Benim için başka bir yüz yaratıyordu; yüzüm günden güne daha korkunç oluyordu.

Ah, Tanrım, fiziğimi nasıl da bozuyordu bu kız! Bir insanın bir başka insanın yüzünü değiştirmesinden daha korkunç bir şey bilmiyorum ben. Birinci insanın İkincisini böylece gülünç duruma düşürmesi, maskara etmesi, biçimsizleştirmesi canına minnet; çünkü birinin artan çirkinliği ötekinin güzelliğini besler. İnanın bana: Bir insanın kıçını değiştirebilmek yüzünü değiştirebilmenin yanında hiçbir şey değil!

Sonunda sabrım taştı, liseli kızın fiziğini bozmak için gizlice planlar hazırlamaya başladım. O sevimli yüzünü mü çirkinleştir-meliydi? Burnunu mu bozmalı, kesmeliydi? Ama Mientus ile Sifon olayı bedensel şiddetin pek işe yaramadığmı göstermişti. Ruhun burunla hiçbir ortak yanı yoktu; ruh ancak tinsel bir zaferle özgürlüğüne kavuşabilirdi. Oysa benim ruhum liseli kızın içinde hapis olduğuna, ben de kızın içinde hapis olduğuma göre, kız beni içerdiğine göre ne yapabilirdi bu ruh? Bir insanın bir başka insanın dışında hiçbir şeyi, hiçbir desteği, ondan başka biriyle hiçbir ilişkisi yoksa, tamamen onun biçeminin egemenliği altındaysa, bu insan kendi gücüyle bu başka insandan kopabilir miydi? Hayır, bu olanaksızdı, olacak şey değildi. Meğer ki bir üçüncü kişi bana hiç olmazsa bir parmağını uzatıp yardım etsin, öyle mi? Ama kim yardım edebilirdi bana? Mientus mu? Evde kalmıyordu, evin yalnızca mutfağını biliyordu (buraya gizlice giriyordu) ve benim kızla olan ilişkilerime tanık değildi. Karı koca Lejeune'ler, Pimko mu? Hepsi kızdan yanaydı. Hizmetçi kız mı? O da çıkarına bakan, sessiz biriydi.

Böylece yüzüm gitgide daha iğrenç oluyor, daha iğrenç oldukça da karı koca Lejeune'lerin, kızlarının modern biçemleri o ölçüde daha çok pekişiyor ve bu insanlar benim yüzümü o ölçüde daha iğrenç duruma getiriyorlardı. Ah, biçem, o işkence aleti yok mu! O uğursuz şey! Ama bu iki kadıncağızın evdeki hesapları çarşıya uymadı. Bay Lejeune (evet, Bay Lejeune'ün kendisi) sayesinde biçemin gücünün hiç beklenmediği halde zayıfladığı an

geldi; ben de yeniden biraz güç buldum. Bunun üzerine bütün gücümle saldırıya geçtim. Ha gayret! Haydi, biçeme ve modern liseli kıza hücum!

Özgürlüğe kavuşmamı tuhaf bir biçimde mühendise borçluyum. O olmasaydı sonsuza kadar tutsak kalacaktım. Onun sayesinde ve ona karşın ufak bir ters durum ortaya çıktı; liseli kız ansızın beni kendisinin içinde değil, kendisini benim içimde kapanmış hissetmeye başlamıştı; evet, mühendis kızını benim içime sokmuştu; ben de adama ölünceye kadar minnettar kalacaktım.

Her şeyin nasıl başladığını anımsıyorum; her şey şimdi gözümün önünde: Okuldan öğle yemeği için eve dönüyordum; Lejeune'ler daha önce sofraya oturmuşlardı; hizmetçi kız patates çorbası getirdi; liseli kız da sofradaydı; neredeyse bolşeviklere özgü beden eğitimi görmüş haliyle, ayaklarında lastik ayakkabılar, rahat rahat oturuyordu. Az çorba aldı, ama bir bardak soğuk suyu bir yudumda içip ekmekten bir parça ısırdı. Kuşkusuz biçemine zarar verecek olan, sulandırılmış bulamaç gibi, ılık ve sıradan bir çorbadan kaçınıyordu. Belki de elinden geldiğince uzun süre, en azından sıra ete gelinceye kadar, aç kalmak istiyordu; çünkü karnı aç modem bir genç kız, karnı doymuş modern bir genç kızdan daha üstün nitelikli idi. Bayan Lejeune de az çorba içti ve bana okulda her şeyin yolunda gidip gitmediğini bile sormadı. Niçin sormamıştı? Anne gibi bu tür sorular sormaktan hoşlanmıyordu ve genellikle, bir kadındaki anne kişiliği onu biraz tiksindiriyordu. Anneleri sevmiyordu; anne olmayanları yeğliyordu.

— Al, Victor, tuz burada! dedi tuzluğu kocasına uzatarak, romancı Wells'in okuyucusu kadın; içtenlikli, sadık eş tavrıyla. Ardından, zaman ve mekânın içine dalıp giderek, yüzkarası sosyal yıkımlara karşı savaşan bir kişiye özgü insancıl bir başkaldırı tonuyla ekledi:

— Ölüm cezası bir boş inançtır.

Bunun üzerine Bay Lejeune; bu Avrupalı, bu mühendis, Paris'te eğitim görmüş ve oradan Batı Avrupa biçemini getirmiş bu bilinçli şehircilik uzmanı; göze çarpan açık renk süet ayakkabıları, azıcık açılmış gömlek yakası, bakalit çerçeveli gözlüğü ile bu serbest davranışlı, ön yargılardan uzak, üretimin rasyonel bir biçimde düzenlenmesi yanlısı, bilimsel fıkralara ve kabare şakalarına meraklı bu güçlü, barışsever adam tuzu alıp:

— Teşekkür ederim Jeanne, dedi.

Ardından, bilinçli bir barışçı sesiyle ve bu sese karışan Paris Politeknik Okulu öğrencilerine özgü bir tonla ekledi:

— Brezilya'da fıçılar dolusu tuzu denize döküyorlar, oysa bizde gramı altı santime mal oluyor. Ah, şu politikacılar! Bizler teknisyeniz. Dünyanın yeniden düzenlenmesi. Milletler Cemiyeti.

Karısı derin bir iç çekip akıllıca, daha iyi yarınları ve ultra-modern binaları düşleyerek, yarının Polonyası'nın tarihsel gereklerine bağlı bir kadın olarak dedi ki:

— Zuta, bugün okuldan birlikte döndüğün o erkek çocuğu kimdi? Yanıt vermek istemiyorsan, verme. Biliyorsun, seni tamamen serbest bırakıyorum.

Küçük Lejeune aldırmayarak bir parça ekmeği yuttu.

— Bilmiyorum, dedi.

— Bilmiyorsun ha? dedi anne keyifle.

— Yolda yanıma yanaştı, dedi liseli kız.

— Yanma mı yanaştı? diye sordu baba.

Soru istemeyerek ağzından çıkmıştı, ama işin ciddiliğini ortaya koymaya yetiyordu; babalara özgü eskimiş bir hoşnutsuzluk duyduğu izlenimini vermiş olabilirdi. Bu yüzden anne araya girmek zorunda kaldı.

— Bunda anormal olan ne var ki? diye bağırdı, belki de biraz zorlama bir serbestlikle. Senin yanma yanaştı demek? Ne güzel. Yaklaşsın! Zuta, belki randevu verdin ona? Çok güzel. Belki de onunla bütün gün kürek çekmeye gitmek istiyorsun, öyle mi? Ya da hafta sonu tatiline gidip gece dönmemek istiyorsun, öyle mi?

Pekâlâ, dedi hoşgörürlükle, dönme! Belki de yola parasız çıkıp, senin masraflarını onun ödemesini istiyorsun ya da tersine, onun masraflarını sen ödemek niyetindesin, öyle mi? Eğer öyleyse, sana para veririm, ama elbette

parasız da idare edebilirsiniz, ne dersin ha? diye sordu çekinmeden, gergin durumda.

Biraz kızmıştı, ama kız kendisinin aracılığıyla çok açıkça keyif duyan annesinden kurtulmayı ustaca becerdi.

— Tamam, anne, tamam! dedi bu işten sıyrılmak için. Başka köfte de almadı; çünkü köftenin kıyması ona çok yumuşak, bir anlamda da çok bayağı gelmişti.

Modem kız ana ve babasına karşı çok tedbirli idi; onların birbirlerine fazla yaklaşmalarına hiçbir zaman izin vermiyordu. Ama mühendis, karısının bıraktığı yerden devam etti. Kadın kızının yanına bir erkeğin yanaşmasını kocasının biraz sakıncalı gördüğünü ileri sürdüğü için, kocası da bunu kanıtlamak istiyordu. Böylece her ikisi de art arda aynı temayı işlediler. Adam dedi ki:

— Elbette bunda hiçbir kötülük yok! Zuta, eğer bir piç doğurmak istiyorsan, kendini üzme. Ne kötülük var bunda? Kızlığa saygı öldü! Bizler, mühendisler, yeni bir toplumsal gerçekliğin kurucuları, geçmişin köleleri gibi, artık kızlığa saygı göstermiyoruz!

Bir bardak su içip biraz kızdığını hissederek sözünü yarıda bıraktı. Bunun üzerine Bayan Lejeune aynı temayı yeniden ele alıp dolaylı olarak ve genel terimlerle, kızını bir piç doğurması için özendirmeye başladı: Özgürlükçülüğünü sayıp döküyor, Amerika'daki toplumsal durumu betimliyor, Lindsay'den söz ediyor, çağdaş gençliğin özgürlüklerine dikkati çekiyordu vb... Bu, onların hiç ağızlarından düşürmedikleri konuydu, gözde atıydı: Biri biraz fazla hızlı gittiğini hissederek bu attan inse, öteki yeniden binip dörtnala gidiyordu. İşin daha da tuhaf yanı, görüldüğü gibi, ne biri ne öteki anneleri, çocukları seviyordu. Ama böyle davranmakla anneden çok liseli kızı ve normal çocuktan çok piçi düşündüklerini anlamak gerekir. Kadın özellikle kızının yasadışı çocuğu sayesinde çağının öncülüğünü yapmak istiyordu; böylece bu çocuğun rastgele, iyice düşünüp taşınmadan, kolayca, kemküm et-

meden; ormanda, yeniyetmelerin spor amaçlı bir gezisi sırasında, çağdaş romanlarda anlatıldığı gibi peydahlanmış olmasından herhalde hoşlanırdı. Zaten yalnızca bundan söz etmek ve kızı buna özendirmek ana ve babaların fantezilerini kısmen tatmin et

melerini sağlıyordu. Benim kızları karşısındaki güçsüzlüğümü hissettikleri oranda da bu düşünceden korkusuzca haz duyuyorlardı. Aslında o zaman bir ormanda on yedi yaşında bir lazm çekiciliğine dayanamazdım. .

Ama o gün kıskanacak güçte bile olmadığımı fark etmemişlerdi, îki haftadır durmadan yüzümü berbat ediyorlardı; yüzüm o duruma gelmişti ki artık kıskanamıyordum. Bayan Lejeune'ün sözünü ettiği erkek çocuğun herhalde Kopyrda olduğunu anladım, ama sonra? Bunun ne önemi vardı? Acı, üzüntü, üzüntü ve mutsuzluk, mutsuzluk ve sıkıntı, olacağa boyun eğme. Bunun üzerine her şeyi yalın, canlı, ufuk mavisi ya da yeşil renklerle görecek yerde, mutsuz bir biçimde tasarladım. "Ne de olsa, çocuk çocuktur" diye düşündüm; doğumun, biberonların, hastalıkların, saç dökülmelerinin, pisliklerin, bakım masraflarının ve bebeğin kendisinin, sıcaklığının ve sütünün genç kızı gevşemiş, ağırlaşmış şişko bir anneye döndürerek çabucak mahvedeceğini aklıma getirerek. Bu yüzden, açık bir şekilde, sanki kendi adıma, küçük Le-jeune'e eğilerek:

— Anacığım... dedim.

Bu sözcüğü çok acıklı, duygulu, yumuşak biçimde, içine onların o aratılmış, taze, net ve gençlere özgü dünya görüşlerinde yer vermemek istedikleri bütün analık sıcaklığım sokarak söyledim. Neden söylemiştim bunu? Öylesine işte... Bu genç kız, bütün benzerleri gibi, her şeyden önce güzelliği başlıca amaç sayan bir estet idi; ben de onun stiline bu duygusal, sıcak, biraz da senli benli "anacığım" sözcüğünü uyarlayarak çok çirkin ve uyumsuz bir şey yaratıyordum. Çok öfkeleneceğini sandım. Elbette benden kaçacağını ve çirkinliğin yine benim üstümde kalacağını da iyi biliyordum; çünkü ilişkilerimiz o duruma gelmişti ki ona karşı yapmaya kalkışabildiğim her şey, rüzgârda tükürmüşüm gibi, yeniden benim üstüme sıçrıyordu.

Ne var ki bu sırada Bay Lejeune makaraları koy verdi!

Patlıyor, tek başına katıla katıla gülüyor, utandığı için peçetesinin arkasına gizleniyor, ama gözleri dönmüş durumda gülmeyi sürdürüyor, öksürüyor ve elinde olmayarak, korkunç bir oto-

matizm içinde, kahkaha atıyordu. Şaşkınlıktan donup kalmıştım. Adamın sinirlerine ne dokunmuştu? “Anacığım” sözcüğü mü? Genç kızı ile benim “anacığım” sözcüğüm arasındaki karşıtlık onu güldürmüş, herhalde bir fikir çağrışımı olmuş, belki aklına bir kabare öyküsü gelmiş ya da üzüntülü, dertli sesim ona kaynaşan insanları düşündürmüştü. Bütün mühendislerde ortak olan bir özellik vardı Bay Lcjeune’de; kabare şarkıcılarının taşlamalarını, şakalarını çok seviyordu; benim sözüm belki de biraz ona bu şakalardan birini anımsatmıştı. Ve yasadışı çocuklar üstüne biraz önce söylediklerini düşündükçe daha çok gülüyordu. Gözlüğü burnundan düştü.

— Victor... dedi karısı.

Ben adamı daha da kışkırttım.

— Anacığım, anacığım...

— Özür dilerim, dedi bir yandan da gülerek. Öö’zür dilerim,

M •

’zür dilerim... Ama elimde değil. OöZür dilerim...

Genç kız tabağının üstüne eğilmişti; sözümün onu babasının gülmesiyle etkilediğini neredeyse apaçık bir biçimde ansızın gördüm; demek ki onu yaralayabilmişim; evet, yanılmıyordum; babasının gülmesi durumu değiştirmiş, beni liseli kızdan kurtarmıştı. Sonunda onu yaralamıştım! Kımıldamadan yerimde kaldım.

Ana ve baba da durumun farkına varıp kızlarının yardımına koştular.

— Victor, şaşırtıyorsun beni! dedi kadın öfkeyle. Bizim küçük yaşlı adamın eleştirilerinin hiç de nükteli bir yanı yok. Yalnızca çalım bu!

Mühendis sonunda toparlandı.

— Nasıl olur, sen benim buna mı güldüğümü sanıyorsun? Kesinlikle hayır. Duymadım bile. Aklıma bir şey gelmişti...

Onların çabaları liseli kızı daha da çökertmekten başka bir işe yaramıyordu. Olup bitenleri pek anlayamıyordum, ama birkaç kez daha “anacığım, anacığım” diye yineledim, aynı acıklı ve uyuşuk tonla; sözcük bu yinelemelerle yeni bir güç kazanmışa benziyordu; çünkü adam kısa bir süre boğuk boğuk hafifçe güldü. Bu hafif gülme onu keyiflendirmiş olmalı ki bu kez ansızın ağzını peçeteyle kapatarak gerçekten kahkahayı bastı.

— Siz kendi işinize baksanıza! diye bana bağırdı kadın, öfkeyle.

Ama öfkesiyle kızını daha çok çökertiyordu. Kız sonunda omuz silkerek:

— Bırak anne... dedi, apaçık bir aldırmazlıkla, ama daha da

çökerek.

Tuhaftı: Aramızdaki ilişkiler o derece değişmişti ki artık her sözcük onları çökertiyordu. Hatta bu çok hoş bir şeydi; liseli kıza karşı gücüme kavuştuğumu hissediyordum. Ama, kısacası, bana vız geliyordu. Bir an için bile olsa içimdeki üzüntünün, acının ve mutsuzluğun yerini başarı sesleri almışsa, bu garip güç hemen yok olabilirdi; çünkü bu güç boyun eğilmiş, kabul edilmiş bir güçsüzlükten kaynaklanıyordu. Öyleyse bu mutsuz durumda daha iyi pekişmek ve her şeyin bana vız geldiğini, kendimi ne kadar iğrenç hissettiğimi göstermek için önümdeki kompostoyla oynamaya, içine birtakım küçük parçalar, artıklar, kırıntılar, ekmek içinden yapılmış toplar atmaya başladım; bunları bir çay kaşığı ile ka-rıştırıyordum. Oyle bir haldeydim ki! Ama ne yapayım, benim için her şey oldukça iyiydi... “Ah, Allah kahretsin, bunların hepsinin canı cehenneme!” diye düşündüm rahat rahat; kompostonun içine biraz tuz, biraz karabiber ve iki kürdan atarak; “önemi yok, hepsini yiyeceğim; önemli olan yiyecek bir şeyler bulmam; hepsi birbirinin aynı”... Ve kendimi bir çukurun içinde yatmış durumda; başımın üstündeki gökyüzünde kuşlar uçuyormuş gibi sanıyordum. Bu karışım beni canlandırıyor, avutuyordu.

— Ne yapıyorsunuz? Ne yapıyorsunuz? Delikanlı, neden kompostoyla böyle oynuyorsunuz?

Kadın bu soruyu ölçülü bir tonla sormuş, ama sinirlenmişti. Kompostoya diktiğim kararsız bakışımı yukarıya çevirip yavan bir tatlılıkla acı acı mırıldandım:

— Oh, öylesine yapıyorum bunu işte... Bana her şey vız gelir...

Ve o bulamacı içmeye başladım; gerçekten de tadına hiç aldırış etmiyordum. Bunun Lejeune'ler üstünde nasıl bir etki yaptığını belirlemek kolay değildi. Daha önceki kadar güçlü olduğumu sanmıyordum. Mühendis üçüncü kez kurulmuş makine gibi güldü; kabareleri, banliyö tiyatrolarını, kıç Öykülerini anımsatan bir gülme biçemi idi bu... Genç kız tabağının üstüne eğilip sesizce, doğru dürüst, ağırbaşlılıkla, hatta yiğitçe kompostosunu içti. Kadın mühendis ise sarardı ve afallamış, gözlerini faltaşı gibi açmış, açıkça

korkmuş durumda bana dik dik baktı. Benden korkmuştu!

— Çalım bu! diye mırıldandı. Çalım! İçmeyin. İstemiyorum. Zuta! Victor! Zuta! Victor! Zuta, Zuta! Victor. Durdur onu, ona engel ol! Ah!

İçmeye devam ediyordum; neden devam etmeyecektim ki? Ne olsa içer, yerdim. Ölmüş fare bile olsa bana vız gelirdi. "Hey gidi arkadaşım Mientus" diye düşündüm. "Böylesi iyi, iyi, çok iyi, çok iyi böylesi... Ne isterlerse yapsınlar, yeter ki ağzıma bir şey girsin,

istediklerini yapsınlar..."

— Zuta! diye bağırdı anne Lejeune tiz bir sesle.

Bu anne, kızına hayran bir erkeğin böyle hiç ayrım yapmadan her şeyi yediğini görmeye dayanamıyordu. Bu sırada kompostosunu bitirmiş olan liseli kız ayağa kalkıp gitti. Annesi onu izledi. Baba da sarsıla sarsıla gülerek ayrıldı. Giderken ağzını mendiliyle kapatıp gülmelerinin duyulmasını engelliyordu. Yemeklerini bitirmişler miydi, yoksa kaçıyorlar mıydı? Bu bir kaçıştı, bi-

m

liyordum! Arkalarından saldırdım. Zafer! ileri, hücum, saldır, haydi, saldır, yakala onu, öldür onu, ısır onu, bırakma onu! Kork-tular mı? Korkutalım

onları! Kaçtılar mı? izleyelim onları! Ama yavaş yavaş, yavaşça, çok yavaş, yakınarak, acınacak şekilde; sana zaferi kazandıran dilenci diye, onu galip sayma. Kompostoya yaptığın gibi, kızı da kafa bakımından özel bir biçime'sokmandan korkuyorlar. Ah, şimdi onun stiline nasıl saldıracağımı biliyordum! Ve tedirginlik duymadan onun kafasını, beynini ne olursa olsun her şeyle doldurabilir, çalkalayabilir, yoğurabilir, karıştırabilirdim! Ama sakin ol, sakin ol...

Lejeune'ün o gizli gülüşünün bana yeniden dayanma gücü vereceğine kim inanırdı? Düşüncelerimle eylemlerim eski güçlerine kavuşmuşlardı. Hayır, oyun yitirilmemişti! Hangi yolu seçeceğimi biliyordum. Komposto bana her şeyi anlatmıştı! Nasıl kompostomla oynayıp onu berbat bir bulamaç durumuna getirmişsem; içine yabancı, karışık öğeler sokarak, onu rastgele her şeyle karıştırarak liseli kızın modemizmini de berbat duruma getirebilir, bozabilirdim. Yallah, yallah, yallah, modern stile doğru, modern liseli kızın güzelliğine doğru, ileri, marş! Ama yavaş yavaş, yavaş yavaş...

ı

I

1

Makineyle inen tanrı anlamında Latince deyim. Tiyatroda ve mecaz anlamda günlük yaşamda bir kişinin, bir tanrının ya da bir olayın pek gerçeğe benzemeyen bir biçimde araya girmesiyle çaresiz ya da trajik bir durumun umulmadık bir sona ulaşmasını anlatır, (ç.n.)

2

"Gününü gün etmeye bak," anlamında Latince deyim, (ç.n.)

3

XIX. yüzyılda yaşamış ünlü bir PolonyalI ozan, (ç.n.)

4

Özgün metinde Fransızca, (ç.n.)

5

Metinde Fransızca, (ç.n.)

IX

Casusluk ve modernliğin içine dalışın devamı

Yavaş yavaş odama dönüp kanepeye uzandım. Bir plan kurmam gerekiyordu. Bu evde kalışımın art arda gelen yenilgiler yüzünden beni cehennemin ta içine götürmekte olduğunu anlayıp titriyor, ter döküyordum. “Sağ”beğeni deyiminin de belirttiği gibi, beğenilen hiçbir şey gerçekten korkunç olamaz. Özümlenemez olan, ancak beğenilmeyen şeydir. Düzyazı ya da şiir şeklinde o güzel romantik cinayetlere, o ırza geçmelere, o göz oymalara imreniyordum. Tereyağlı komposto; işte korkunç olan buydu, yoksa Shakes-peare’e özgü o görkemli adam öldürmeler değil. Hayır, bana ıstakoz gibi çiğnemeden yuttuğumuz o tam uyaklı sıkıntılarınızdan söz etmeyin; beni o bonbonlu utançlarınızla, krem karameili büyük korkularınızla, pastalı mutsuzluğunuzla, şekerlemelı acınızla ve emme şekerli umutsuzluğunuzla tedirgin etmeyin. Peki

ama, en kötü sosyal yaraları, örneğin dört çocuğa bakmakla yükümlü bir işçi ailesinin açlığını korkusuz parmağıyla kaşıyan bir genç hanım kız bu parmağını herkesin önünde kulağını kaşımak için kullanmaya neden hiç cesaret etmeyecektir? Çünkü bu çok daha korkunç olacaktır. Açlık ya da savaşta milyonlarca insanın ölümü sineye çekilebilir, yutulabilir, hem de iştahla; ama dünyada yenip yutulamayacak, kötü, uyumsuz, iğrenç, evet, kusulacak, şeytanca öyle başka kombinezonlar var ki insan organizması bunları içine alıp eritemez. Bizim temel yükümümüz gerçekten de hoşa gitmektir, hoşa gitmeliyiz; kadın ve çocuklar ölebilir, yüreğimiz parçalanabilir, yeter ki bu işler beğeni ile, sağbeğeni ile yapılsın! İşte, olgunluk adına ve liseli kızın büyüsünden kurtulmak için yapmam gereken şey, yemek yeme merakına karşı bir eylem ve damağa karşı bir devrimdi; öyle ki damak artık en ufak bir lokmaya bile katlanamayacaktı!

Zaten öğle yemeğinde elde ettiğim başarıya güvenip kuruntuya kapılmıyordum. Kuşkulu bir başarıydı bu; bunu daha çok ana ve babaya karşı kazanmıştım; oysa genç kız büyük bir zarara uğramadan işin içinden sıyrılmıştı ve uzakta duruyordu, yanına varılamazdı. Acaba onun o modem stilini uzaktan nasıl bozmalıydım? Onu ciddi olarak etki alanıma nasıl çekmeliydim? Psikolojik uzaklığa fiziksel uzaklık ekleniyordu. Beni

yalnızca yemeklerde görüyordu. Ona nasıl bulaşmalı, beynine uzaktan nasıl girmeliydim? Yani ben onun yanında değilken, o yalnızken? “Belki (diye düşünüyordum, inanmadan) onu gözetleyerek ve gizlice dinleyerek?” Bu iş benim için çok kolay olacaktı; çünkü kendileri, tanışır tanışmaz, beni röntgenci ya da kapıları dinleyen biri sanmışlardı.

“Hem de (diye düşündüm, tembel, tembel, umutla) anahtar deliğinden bakarken beni ondan vazgeçirecek bir şeyi hemen görmeyeceğimi kim bilebilir? Birçok güzel, odasında yalnız kaldığı zaman kesinlikle iğrenç bir biçimde davranır.” Ama bir risk vardı: Kendi güzelliğine pek inanmış ve bir stil disiplinine girmiş kimi liseli kızlar yalnız kaldıklarında herkesin içinde oldukları kadar uslu idiler. Öyleyse ben de çirkinlik yerine pekâlâ güzellik görebilirdim. Oysa yalnızken görülen bir güzel daha da tehlikelidir. Liseli kızın odasına ansızın girdiğimde onu nasıl çok stilize bir pozda, bir bezle ayakkabılarını temizlerken bulduğumu anımsıyordum. Evet, ama bir başka açıdan, bir bakıma ona bulaşmaya, onun içine girmeye yardımcı olacak tek şey gözetleme olayıydı. Güzelliği alçakça gözetlediğimiz zaman bakışımız biraz onun üstünde yapışmış olarak kalır.

Coşkuyla böyle düşünüp, ardından ağır ağır ayağa kalktım ve anahtar deliğine yöneldim. Delikten bakmadan Önce pencereden dışarıya bir göz attım. Serin ve güzel bir güz günüydü; Mientus güzle ışıldayan sokaktan gizlice servis girişine doğru sapıyordu. Hiç kuşkusuz hizmetçi kızı görmeye gelmişti. Bitişikteki villanın damından güvercinler parlak gökyüzüne doğru uçtular, yeniden buluşmak üzere; uzaktan bir klakson sesi duyuldu; bir dadı kaldırımda bebeği ile oynuyordu; camlar azalmakta olan güneş ışığı içinde yüzüyorlardı. Evin Önünde bir dilenci vardı; yaşlı, zavallı, şişman, kaba, sakallı, kiliselerin önünde görülen yaşlı dilenciler türünden bir adamdı. Onu görünce aklıma bir düşünce geldi. Ağır ve uyuşuk adımlarla sokağa çıkıp meydandaki bir ağaçtan bir dal kestim.

— Alın, dedim adama, işte size elli grosz.[1] Eğer bu dalı ağzınıza koyup öylece tutarsanız gece oluncaya kadar, bir zloti kazanacaksınız.

m

Sakallı dilenci dalı alıp ağzına soktu, insanı müttefik yapan paraya şükrederek eve döndüm. Gözümü anahtar deliğine dayadım. Liseli kız her

genç kızın evinde yaptığı gibi odasında gidip geliyordu. Çekmecelere bir şeyler yerleştirdi, bir defter çıkarıp masanın üstüne koydu. Yüzünü yandan görüyordum: Defterin üstüne eğilmiş tipik bir liseli kız yüzüydü.

Herhangi bir sinirli hareketle, hiç olmayan dudaklarını ısırarak ya da kaşlarını çatarak öğle yemeği sırasındaki yenilgisini ele vermesini boş yere bekleyip, ara vermeden, üzgün üzgün, dörtten altıya kadar (dilencinin o dalı ağzında tuttuğu sürece) gözetledim onu. Ama, hayır. Hiçbir şey yoktu. Sanki hiçbir şey değişmemişti. Sanki ben hiç ortada yoktum. Sanki onun liseliliğini; gitgide daha soğuk, sert, aldırmaz, erişilmez liseli kız halini hiçbir şey kesinlikle etkilememişti ve yalnızken başkalarının yanındaymış gibi

davranan bir kişiyi değiştirmenin olanaklı olduğundan kuşku duyulabilirdi. İnsan acaba öğle yemeği sırasında gerçekten hiçbir şey olmadı mı diye neredeyse kendi kendine sorabilirdi. Saat altıya doğru kapı ansızın açıldı ve mühendisin karısı göründü.

— Çalışıyor musun? diye sordu kızına bakıp içi rahatlayarak. Çalışıyorsun ha?

— Almanca çalışıyorum, diye yanıt verdi liseli kız.

Anne birkaç kez iç çekti.

— Çalışıyorsun, öyle mi? İyi. Devam et, devam et.

Kızını okşadı, gönül rahatlığı içinde. O da mı Zuta’nın bunalıma girmesinden korkmuştu? Kız hoşlanmayarak başım geri çekti. Kadın konuşmak için ağzını açtı, ama ardından kapayıp kendini tuttu. Çevreye kuşkuyla bir göz attı.

— Çalış! dedi sinirli sinirli. Çalışmak, çalışmak gerek. Aktif, dinamik olmalısın. Bu akşam dans salonuna git; git, git oraya. Çok geç döner, güzel bir uyku çekersin...

— Sen üzme tatlı canını, dedi kız sert bir tonla. Yitirecek zamanım yok.

Anne kızma gizli bir hayranlıkla baktı. Onun bu sertliği yüzünden kendini çok rahatlamış hissediyordu. Yemek sırasında kızının dağılmadığını saptamıştı. Ama bu kaba sertlik benim soluğumu kesmişti. Liseli kız önce kendine karşı sertti; sevilen bir kişinin yalnızca bize sert davrandığını görmek değil, yokluğumuzda da sanki her türlü olasılığa karşı sertliğini bilmek kadar bize acı çektiren bir şey yoktur. Üstelik kızın güzelliği, gençliğe özgü kabalığı sayesinde daha da artmıştı.

Kız, annesi odadan çıktıktan sonra yeniden defterinin üstüne eğildi ve kendi kendine yeten, son derece yabancı haliyle yeniden “ineklemeye” koyuldu. Onu daha uzun süre gençliğinin doğası ile başbaşa bırakır ve onunla aramda bir ilişki kurmayı başaramazsam, bu işin sonunun kötü olacağını hissediyordum. Bu kızı orada bulunuşumla etkileyecek yerde, onun kişiliğinin içinde erimiştim. Onu kıstıramamıştım. Tersi oluyordu. Tükürüğümü gürültüyle yuttum, kız bunu duyup kendisini gözetlediğimi anlasın diye. Başını çevirmeden sıçradı -bu, beni duyduğunun apaçık kanıtı idi- ardından o küçük başını omuzlarının arasına gömdü. Onu vurmuştum. Profili hemen kendi profili olmaktan çıktı, Öyle ki an-

sızın ve açıkça bütün şiirselliğini yitirdi. Profilini gözetlediğim kız oldukça uzun süre benimle yılmadan, sessizce savaştı; bu savaşı gözlerini bile kırpmadan sürdürüyordu. Kalemini kâğıdının üstünde koşturmaya ve sanki kimse ona gizlice bakmıyormuş gibi davranmaya devam etti.

Ne var ki birkaç dakika sonra içinden gözlerimin kendisine baktığı bu anahtar deliği onu tedirgin etmeye başladı. Başına buy-rukluğunu ve aldırmazlığım göstermek için gürültüyle burnunu çekti. Bu çirkin ve bayağı burun çekmeyle sanki ‘İstediğin kadar bak, bana vız gelir, işte burnumu çekiyorum” der gibiydi. Genç kızlar en büyük küçümsemelerini böyle gösterirler. Ama benim de

beklediğim tam olarak buydu. Burnunu çekmek gibi bir taktik

*

yanlışı yaptığında, ben de kapının ardında; açık açık, ama çok ses çıkarmadan, sanki bir bulaşmanın kurbanı olmuş da kendimi tutamamışım gibi, burnumu çektim. Durdu, korkmuştu; artık bu . burun diyaloguna

dayanamıyordu, ama bir kez harekete geçmiş olan burnu dikkatli olmaya çağırıyordu onu. Kısa bir direnmeden sonra mendilini çıkarıp burnunu silmek zorunda kaldı; bundan sonra uzun aralarla sinirli sinirli burnunu çekip durdu; ben de ona kapının ardından her kez hemen karşılık verdim. Burnunu bu kadar kolayca fethettiğim için çok sevinçliydim. Kızın burnu bacakları kadar modern değildi ve fethetmesi daha kolaydı. Bu burnu böylece ortaya çıkanp boyunduruk altına alarak ileriye doğru büyük bir adım atmıştım. Ah, keşke ona bir sinir nezlesi bu-laştırabilseydim... Keşke modernliği nezle edebilseydim!

Bu kadar burun çekmeden sonra ayağa kalkıp anahtar deliğini herhangi bir bez parçasıyla tıkayamazdı; bu, o burun çekmelerin sinirden ileri geldiğini itiraf etmek olurdu.' Aman susun; öyleyse üzgün üzgün, acı acı, umutlarımızı gizleyerek burun çekelim! Bununla birlikte genç kızın girişkenliğini ve becerikliliğini kü-çümsemiştim. Ansızın bir kulağından ötekine uzanan geniş bir hareket yaparak, eliyle ve bütün önkoluyla burnunu kaşıdı; bu atak, sportif, enerjik, eğlenceli hareket burun çekmelerine biraz incelik vererek, durumu ondan yana çeviriyordu. Beni kıstırmıştı kız. Bunun üzerine, anahtar deliğinden uzakça bir yere sıçramak için ancak zaman bulmuştum ki anne Lejeune’ün ansızın odama girdiğini gördüm.

— Ne yapıyorsunuz? diye kuşkuyla sordu, odanın ortasında beni biraz garip bir davranış içinde görerek. Neden böyle... ayaktasınız? Neden derslerinize çalışmıyorsunuz? Neden spor da yap-mıyorsunuz? Bir şeyler yapmak gerek! diye sözlerini bitirdi öfkeli bir sesle.

Kızı için korkuyordu; odanın ortasında bu tuhaf duruşumda kızına karşı gizli bir oyun seziyordu. Durumu açığa vurabilecek herhangi bir jest yapmadan, orada, ayakta, beceriksizce, uyuşuk uyuşuk, sanki kösteklenmiş gibi, Bayan Lejeune gidinceye kadar öylece kaldım. Kapının önündeki dilenci, kadının gözüne çarptı.

— Ne oluyor buna? Nesi var bunun? Neden ağzında... ağaç dalı var?

— Kimin?

— Şu dilencinin. Ne demek oluyor bu?

— Bilmiyorum. Ağzına koymuş. Hepsi o kadar.

— Onunla konuştunuz. Sizi penceremden gördüm.

— Evet, doğru; onunla konuştum.

Bakışları yüzümde dolaşıyordu. Kadın bir sarkaç gibi salınıyordu. O dalın kızı için gizli, düşmanca, zararlı bir anlam taşıdığını sezmişti. Ama aklımdan geçen kombinezonları bilerek ağızdaki bu dalın benim gözümde modernlikle ilgili bir simge olduğunu anlayamazdı. Sakallı dilenciden bu nesneyi ağzına koymasını istemek için ileri sürebileceğim düşünce sözle anlatılamayacak kadar saçmaydı. Kadın birtakım tehlikeli fantezilerden kuşkulanarak bana güvensizlikle bakıp odadan çıktı. Yallah! Haydi, haydi! İleri! Hücum! Fantezime boyun eğmişti! Kaprisimin kurbanı olmuştu! Aman suss, suss! Anahtar deliğine doğru koştum. Olaylar geliştikçe başlangıçtaki o zavallı, umutsuz tavrı sürdürmek gitgide daha güç oluyordu. Kavga kızışıyor, oluruna bırakılmış bir bezginliğin yerini maymunlara özgü bir şeytanlık alıyordu.

Liseli kız ortada yoktu. Duvarın arkasında konuşulduğunu duyup artık kendisini gözetlemediğimi anlamış, böylece de tuzaktan kurtulmuştu. Kente gitmişti. Dilencideki dalın farkına varıp adamın bunu kimin için ağzında tuttuğunu anlayacak mıydı? Anlamasa bile bir dilencinin ağzındaki acı ve sert yeşillik onu en azından etkileyebilirdi. Olay onun modern dünya anlayışına aykırıydı. Gece oluyordu. Sokak lambaları kenti mor bir renk içinde yüzdürüyorlardı. Kapıcının küçük yardımcısı yiyeceklerle eve dönüyordu. Ağaçlar açık, pırıl pırıl havada yapraklarını döküyorlardı. Bir uçak binaların üstünde vınlayarak uçuyordu. Giriş kapısının kapandığı duyuldu; anne Lejeune’ün dışarıya çıktığı anlaşılıyordu. Kaygılı, heyecanlı, karamsar önsezilerle dolu bu kadın bir komite toplantısına gitmişti; oradan ne olursa olsun monden ve sosyal olgunlukla ilgili kimi iyi bilgiler alacaktı.

I

BAYAN BAŞKAN: Bayanlar, gündemimizde terk edilmiş çocuklar sorunu var.

BAYAN LEJEUNE: Kredi bulmamız gerek.

Gece olmak üzereydi ve dilenci pencerelerin altında o taze ağaç dalını hâlâ ağzında tutuyordu. Çelişki. Ben evde yalnız kalmıştım. Böylesine güzel başlamış bir eylemi nasıl sürdüreceğimi araştırarak alacakaranlıkta duraksadığım sırada boş odalara biraz Sherlock Holmesvari, polisiye bir hava yayıldı. Ana kız çekip gittikleri için arama tarama yapmaya karar verdim. Belki arkalarında bıraktıkları *hava* içinde onlara erişebilecektim.

Karı kocanın aydınlık, küçük, temiz, ağırbaşlı yatak odası sabun ve havlu kumaştan bornoz kokuyordu: Kültürlü, modern, bakımlı; tırnak törpüsü, şofben, yeni pijama kokulu hoş bir yerdi burası. Havayı koklayarak, eşyaları inceleyerek ve zevksizliği nerede bulacağımı, nasıl ortaya çıkaracağımı arayarak bir süre odanın ortasında kaldım. İlk bakışta dört elle sarılacak hiçbir şey yoktu. Temizlik, düzen, ışık, tutumluluk, gösterişsizlik, güzel kokular eski yatak odalarında bulunanlardan daha iyiydi. Ancak modern, aydın bir erkeğe ait bu robdöşambrın, pijamanın, havlunun, tıraş kreminin, terliklerin, Vichy pastillerinin, karısının jimnastik aletinin ve modern pencerede asılı krem rengi perdenin hoşa gitmeyen bir gerçekliği yansıttıklarını nasıl açıklayacağımı bilmiyordum. Standart, bayağı, burjuva şeyler miydi bütün bunlar? Hayır, hayır, böyle değildi; peki ama neydi? Bu zevksizliğin formülünü keşfedemiyordum; bu zevksizliği yakalayıp ona sarılmak için sözcük, jest, eylem de bulamıyordum; bu sırada komodinin üstünde bir kitap gözüme ilişti: Chaplin’in Anıları. Yazarın VVells’in onun önünde nasıl dans ettiğini anlattığı sayfa açık bı-

rakılmıştı: “Ardından, H. G. Wells‘ ne olduğunu bilemediğim, kendine özgü çok güzel bir dans gösterisi yaptı.”

Bu İngiliz yazarının tek başına yaptığı dans sanki olta ile balık yakalar gibi zevksizliği yakalamamı sağladı. İşte size bir güzel açıklaması! Bu oda tam olarak “Chaplin’in önünde tek başına dans eden Wells”e karşılıktı. Böyle dans eden Wells neydi? Bir ütopyacı. Bu modern yaşlı adam neşesini göstermeye ve dans etmeye hakkı olduğunu düşünüyor, mutluluğa ve uyuma hakkı olduğu konusunda diretiyordu... Birkaç bin yıl sonra doğması gereken bir dünyaya ilişkin görüşüyle dans ediyordu, yeni zamanlar

peygamberi olarak tek başına dans ediyordu, kuramcı olarak dans ediyordu; çünkü buna hakkı olduğu düşüncesindeydi... Oysa bu yatak odası neydi? Bir ütopya. Adamın uykusunda çıkardığı gürültülere, homurdanmalara nerede yer vardı? Karısının şişmanlığına nerede yer vardı? Ya Bay Lejeune'ün elbette tıraş ettiği, ama yine de gizli güç şeklinde var olmaktan geri kalmayan sakalına? Mühendis gerçekten de "sakallı" idi, sakalı her gün tıraş kremi ile birlikte lavaboda yok olsa da -odanın kendisi de "tıraşlı" idi. Eskiden insanların yatak odası hışırdayan bir orman gibiydi, ama artık bu aydınlık odada, bu el havlularının ortasında, orman gürültüsüne, gizine, karanlığına ne gerek vardı? Bu temizlik ne kadar az ve sınırlı idi; bu mavi ton toprağın ve insanın renkleri ile ne kadar uyumsuzdu! Bu mühendis çift bana bu yerde Wells'in Chaplin'e önünde dans ettiği sırada göründüğü kadar sevimsiz göründü.

Ne var ki, ben de ancak tek başıma dans etmeye başlayınca düşüncelerim çevredeki her şeyi gülünçleştirerek ve zevksizliği ortaya çıkararak biçimlenip eyleme dönüştü. Dans ediyordum. Sessizlik ve yalnızlık içinde bu partnersiz dans çılgınlık halini alıp beni korkutmuştu. LejeuneTerin el havlularının, pijamalarının, tıraş kremlerinin, yataklarının ve başka eşyalarının Önünde dans ettikten sonra çabucak odadan çıkarak arkamdan kapıyı kapadım. Modern odalarının dansımla bir güzel canına okumuştum. Ve şimdi, şimdi sıra, içinde dans etmek ve onu da berbat etmek için liseli kızın odasına gelmişti!

Ama Zuta Lejeune'ün odası, daha doğrusu yatıp kalktığı ve ders çalıştığı hol çirkinleştirici bir işleme bin kez daha az uygundu. Yalnızca kızın kendine ait bir yeri olmaması ve holün bir köşesinde yatıp kalkması bile ilginç, çekici bir şeydi. Burada, çağımızın geçiciliği, liseli kızın gelgeç beğenileri ve gizemli yollarla çağdaş, bir otomobil kadar hızlı ve rahat bir gençliğin doğasına bağlanan bir tür "carpe diem" ilkesi bulunuyordu. Kızın o inatçı başını (yalnızca başını değil; bu kızların artık yalnızca gözleri vardı, ama "inatçı başlarını" da koruyorlardı) yastığa koyar koymaz uykuya daldığı varsayılabilirdi ki, bu da modern yaşamın ritmini ve yoğunluğunu akla getiriyordu. Bir anlamda kız tek başına değil, herkesin içinde uyuyordu; geceleri kendine ait bir odada Özel yaşamı yoktu ve pek kolay olmayan bu özel yaşam eksikliği onu, uçsuz bucaksız perspektifler açarak ve tam tamına kendisinin olan her yeri hesaptan çıkararak Avrupa'ya,

Amerika’ya, Hitler’e, Mussolini’ye ve Stalin’e, çalışma kamplarına, bayraklara, otellere, garlara bağlıyordu. Divan-yatağın içine yerleştirilmiş yatak takımı ikinci derecede rol oynuyordu, uyumak için basit bir aksesuvar idi. Tuvalet masası yoktu. Liseli kız tuvaletini duvarda asılı büyük bir aynanın önünde yapıyordu. El aynası da yoktu. Bu divanın yanında, üstünde kitaplar ve defterler, küçük bir siyah çalışma masası, defterlerin üstünde de bir tırnak törpüsü görülüyordu; pencerenin pervazında bir çakı, bir ucuz dolma kalem, bir elma, bir sınav programı, Fred Astaire ile Gin-ger Rogers’in bir fotoğrafı, bir afyonlu sigara paketi, bir diş fırçası, tenis ayakkabıları ve bunların içine konmuş bir çiçek, önemsenmeden atılmış bir karanfil göze çarpıyordu. Hepsi buydu. Ne

alçakgönüllülük -ve ne güç!

Sessizce karanfille ilgili düşüncelere daldım. Liseli kıza hayran olmamak elimde değildi. Ne beceriklilik! Çiçeği ayakkabının içine atarak bir taşla iki kuş vurmuştu: Sporu aşkla, aşkı da sporla çekici duruma getiriyordu! Karanfili herhangi bir ayakkabının değil, terden ıslanmış bir tenis ayakkabısının içine atmıştı; çünkü yalnızca sportif bir terlemenin çiçeklere zarar vermeyeceğini biliyordu. Çiçekle bu sportif teri birleştirerek genellikle terine karşı sempati uyandırıyor, bu sempatiye de sportif ve çiçekli bir şey ekleniyordu. Ah, seni gidi düzenci kız! Geri, saf, bayağı kızlar saksıda açalya yetiştirirken, o bir ayakkabının, bir tenis ayakkabısının içine bir çiçek atıyordu. Ve hatta, iğrenç kız! herhalde düşünmeden,

rastgele böyle davranmıştı!

Bu konuda ne yapmalıyım diye kendi kendime soruyordum. Çiçeği çöpe mi atmalıydım? O sakallı dilencinin ağzına mı sokmalıydım onu? Ama bu mekanik ve yapay işlemler güçlüğün içinden kolaylıkla sıyrılmaktan başka bir işe yaramazdı. Evet, çiçeği olduğu yerde berbat etmek; fiziksel değil, psişik güce başvurmak gerekirdi. Sakallı dilenci kıllarla çevrili ağzında yeşil bir dal, pencerelerin altında sağlam, sadık haliyle oturuyor; bir camda bir sinek vızıldıyor, mutfaktan Mientus’un yanaşmadan söz ederek bıktırdığı hizmetçi kızın monoton sesi geliyor, uzakta bir tramvay bir dönemeçte gıcırdıyordu. Bu çeşitli gerilimlerin ortasında ben hafifçe gülümsüyordum ki sinek daha çok vızıldadı; hayvanı yakalayıp kanatlarını ve ayaklarını yoldum; onu acılı, acı çeken, korkunç küçük bir top;

yusyuvarlak değil, ama trajik bir metafizik lop haline getirdim ve çiçeğe *kattım,* yavaşça o ayakkabının içine koydum. Bu durumda alnımdaki boncuk boncuk terin tenis ayakkabılarının içindeki terden daha güçlü olduğu ortaya çıktı. Sanki modern kıza karşı cehennemi ayağa kaldırmıştım. Sinek uğradığı körükörüne, ilkel işkence ile ayakkabıyı, çiçeği, elmayı, sigaraları, liseli kızın bütün eşyalannı gözden düşürüyordu ve ben kötü kötü gülümseyerek, havayı iskandil ederek, bir zırdeli gibi, bu yerde ve içimde neler olup bittiğine kulak vererek ortada duruyordum; kedileri suda boğanların, kuşlara işkence edenlerin yalnızca küçük erkek çocukları olmadıklarını; yetişkin, büyük erkek çocuklarının da kimi zaman, özellikle liseli kızların karşısında küçük erkek çocukları gibi kalmamak, herhangi bir liseli kızın üstesinden gelmek için işkence yaptıklarını düşünüyordum. Troçki için aynı şey söz konu değil miydi? Ya De Torquemada?[2] Acaba onun liseli kızı kimdi? Aman susalım, susalım.

Yeşillik içindeki sakallı dilenci görevinin başındaydı -sinek Çinli ya da Bizanslı olmuş ayakkabının içinde sessizce acı çekiyordu- LejeuneTerin yatak odası dansımın izleriyle doluydu; modern kızın eşyalarını daha titizlikle karıştırmaya başladım.

içinde çamaşır bulunan bir gömme dolabı açtım, ama umduğum çamaşırları bulamadım. Külotlar, evet, külotlar vardı, ama modern külotlardı bunlar. Kızı hiçbir biçimde lekeleyecek şeyler değillerdi; orijinal, özel niteliklerini yitirmişlerdi; daha çok mayoları akla getiriyorlardı. Ne var ki bıçakla açtığım bir çekmecenin içinde bir yığın mektup, aşk mektubu buldum! Bunlara hemen saldırdım; bu sırada sakallı dilenci, sinek ve dans etkilerini sürdürüyorlardı.

Ah, modern bir liseli kızın çıfıt çarşısıydı burası, bu çekmecenin içi! İşte ancak o zaman modern liseli kızların anahtarını ellerinde bulundurdukları korkunç gizleri değerlendirebildim. Bunlardan biri kendisine söylenen gizli şeyleri başkalarına anlatırsa ne olurdu? Bu gizler suyun dibinde yiten bir taş gibi bu kızların içinde yitiyor, ama bu kızlar bunları anlatamayacak kadar güzeller, hoşlar... Ve güzelliklerinden tedirgin olmayanlar böyle mektuplar almazlar... Yalnızca güzellik yüklü kişilerin insan doğasının kimi psikolojik Öğelerinden nasiplenmeleri harika bir şey. Ah, utanç verici gizlerle dolu, kendi güzelliği ile mühürlenip kapatılmış bu sır küpü genç kız! Oraya, onun

o kutsal yerine, genç ve yaşlı insanlar, yayımlandıklarını görmektense üç kez ölmeyi ya da hafif ateşte yanmayı yeğleyecekleri şeyler getirmişlerdi. XX. yüzyılın, çağların birbirine karıştığı bu yüzyılın yüzü ortaya çıkıyordu kuşkulu bir biçimde, tıpkı sık ağaçlı bir ormandan çıkan Silenos gibi...

Başka mektuplar arasında okuldan erkek öğrencilerin gönderdikleri aşk mektupları da vardı. Eskiçağ ve Ortaçağ tarihinde anlatılan bütün o mektuplardan daha can sıkıcı, tatsız, kızdırıcı, sinirlendirici, boş, çocuksu, gülünç ve küçük düşürücü namelerdi bunlar. Ve eğer Asur'da, Babil'de, Yunanistan'da ya da Ortaçağ Polonyası'nda aynı yaşta bir erkek çocuk ya da hatta kral Zygmunt August döneminde yaşamış sıradan bir çocuk okumuş olsaydı bunları, kıpkırmızı kesilip canı dövmek isterdi. Ah, ne uyumsuz korkunç şeyler ortaya çıkarıyorlardı bu çocuklar! O aşk şarkılarını bozan ne falsolardı bunlar! Sanki doğanın kendisi de bu zavallı yumurcakları adamakıllı küçümseyerek sayılarının artmasını engellemek için genç kızın önünde onların sözlerini kesmişti. Ancak korkudan hiçbir şey anlatamayan mektuplar ba-

ğışlanabilirlerdi: "Zuta, yarın Maryse ve Olek'le teniste buluşuyoruz. Telefon et. Heniek." Yalnızca bunlar tehlikeli değildi. Ama Myzdral ile Hopek'in ikişer mektubuna rastladım ki içerik bakımından bayağı, biçim bakımından orta idiler ve budalaca bir çalımla olgunluk izlenimi vermek için çaba gösteriyorlardı. Bu çocuklar pervaneler gibi, yanacaklarını bildikleri halde kendilerini ateşe atıyorlardı...

Ama üniversite öğrencisi erkeklerin mektupları da daha iyi bir kamuflaja karşın korkakça yazılmış olmaktan geri kalmıyorlardı. Her öğrencinin yazarken ne kadar korkup üzüntü duyduğu, ne kadar dikkatli davrandığı ve olgunlaşmamışlığa, baldırlara kadar gidip, dik bir inişten aşağı kaymamak için sözcüklerini tarttığı anlaşılıyordu. Bu yüzden, hiçbir yerde baldırlardan söz edildiğine rastlamadım; oysa duygulardan, sosyal sorunlardan, paradan, yüksek sosyete yaşamından, briçten, atlardan, hatta devrimden bol bol söz ediliyordu. Özellikle politikacılar, "üniversite yaşamının" o gevezeleri, baldırları dikkate değer bir ustalık ve ihtiyatla gizliyor, ama liseli kıza bütün programlarını, çağrılarını, bildirilerini sistemli olarak gönderip duruyorlardı. "Sevgili küçük hanım Zuta" diye yazıyorlardı "belki programımız ilginizi çekecektir"; ama programlarda baldırlardan,

yanlışlıkla olması dışında, kesinlikle söz edilmiyordu. Biri “kaldır ideali” yerine “baldır ideali” diye yazmıştı. Bir başkası da Millet’nin *Akşam Duası* adlı tablosundan söz ederken “Millet’nin *Baldır Duasr* diye ya-zabilmişti. Bu iki örnek dışında baldırlar bir kez bile görünmüyorlardı. Üstelik çok açık saçık olan mektuplarda da böyleydi; “caz dönemi” üzerine yazılar yayımlayan o yaşlı teyzeler bu yazılar sayesinde liseli kızla tinsel bir ilişki kurup onu mahvolmaktan korumaya çalışıyorlardı: Baldırlar sessiz bir el-birliğine konu oluyorlardı. Okurken insan bunlardan hiç de söz edilmediğini sanıyordu.

Ayrıca, günümüzde pek moda olan üç yüz, dört yüz adet küçük şiir kitabı yığın halinde çekmecenin dibindeydi. Bizim liseli kız, itiraf etmek gerek, bunları okumadığı gibi sayfalarını bile açmamıştı. Kitaplar ithaflarla bezenmişlerdi; bu ithaflarda ölçülü, dürüst, nesnel ve içtenlikli bir tonla, kızın şiirleri okuması ısrarla isteniyor, kız bunları okumaya zorlanıyor; kısa, özlü ve özentili

terimlerle, okumadığı takdirde yerileceği; okursa, tersine, övü-leceği bildiriliyordu; yine, okumadığı takdirde, aydınlar top-lumundan atılmakla korkutuluyor, ozanın yalnızlığı, ozanın emeği, ozanın özel görevi, ozanın rolü, ozanın acısı, ozanın yürekliliği, ozanın yeteneği, ozanın ruhu dayanak olarak gösterilip okuması rica ediliyordu.

Ama işin en tuhaf yanı, bu kitaplarda da baldırlardan söz edil-memesiydi. Daha da tuhafı, bunların adlarında bile baldır sözcüğü hiç geçmiyordu. Adları yalnızca şöyleydi: Soluk Şafaklar ve Sökmek Üzere Olan Şafaklar; Yeni Tanyeri ve Tanyeri Yeni; Savaş Çağı ve Çağın Savaşı; Cansıkıcı Çağ ve Genç Çağ; Uyanık Gençlik ve Gençlik Uyanık; Savaşçı Gençlik ve Yürüyen Gençlik; Ayakta Gençlik ve Merhaba Gençler; Gençliğin Acısı ve Gençliğin Gözleri ve Gençliğin Dudakları; Yeni İlkyaz ve Benim İlkyazım; İlkyaz ve Ben; İlkyaz Kasırgası ve Makinelitüfek Ateşi; Kılıçlar ve Semaforlar, Antenler, Pervaneler ve Öpücüğüm, Okşayışım, Bitkinliklerim; Gözlerim ve Dudaklarım (baldırlardan hiç söz yok). Tümü şiir biçimindeydi; sanatsal yarım uyaklı ya da yarım uyaksızdı; cesurca eğretilemeler içeriyordu ya da kulağa oldukça hoş gelen bir dille yazılmışlardı... Ama neredeyse baldır sözü yoktu; çok az, normalden daha az geçiyordu. Yazarlar ustalıkla, beceriklilikle Güzellik, Sanatın Yetkinliği,

Yapıtların İç Mantığı, Demeklerin Kaçınılmaz Gerekliliği ya da Sınıf Bilinci, Savaşım, Güzel Yarınlar gibi bu tür objektif ve baldır karşıtı öğelerin arkasına sığınmışlardı. Ne var ki çok açık seçikti bu şiirler; karışık, güç ve kesinlikle yararsız sanat anlayışları içinde bir tür şifreli mesaj oluşturuyorlardı ve bu zayıf nahif, küçük hayalcileri bu kadar garip, anlaşılmaz şeyleri yazmaya iten güçlü bir neden vardı. İyice düşünüp taşındıktan sonra aşağıdaki kıtayı anlaşılır bir dile çevirmeyi başardım:

ŞİİR

Ufuklar şişeler gibi patlıyor

Yeşil bir leke bulutların altında kabarıyor

Çamların gölgesine geri dönüp-

oradan

o doymaz ağzımla

günlük ilkyazımı içime çekiyorum.

BENİM ÇEVİRİM

Baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar Baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar Baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar-b aldır

baldır, baldır, baldır

baldırlar, baldırlar, baldırlar, baldırlar.

*

Üstelik, liseli kızın çıfıt çarşısı asıl burada başlıyordu; bir yığın gizli mektup vardı ki bunları yargıçlar, avukatlar, savcılar, eczacılar, tacirler, kent ve köy ileri gelenleri, doktorlar vb. yazıp göndermişlerdi; hepsi bende her zaman çok saygı uyandırmış kişilerdi! Şaşkınlığımdan kurtulamıyordum; bu sırada sinek sessizce acı çekmeyi sürdürüyordu. Demek ki bu insanlar da

görünüşe karşın liseli kızla ilişkide idiler ha? Olacak şey değil, olacak şey değil, dedim üst üste. Anlaşılan olgunluk adamlara öyle ağır basmıştı ki karılarından, çocuklarından gizli olarak liseli modern genç bir kıza uzun mektuplar gönderiyorlardı ha? Elbette baldırlardan hiç söz edilmiyordu. Her biri, tersine, bu “fikir alışverişini” neden yapmak istediğini “Küçük hanım Zuta’nın” bunu anlayacağını ve kötüye almayacağım vb. düşünerek açıklamaya çalışıyordu. Ardından, kaçamak ama kölece terimlerle, satır aralarında, modern liseli kızdan kendilerini de, elbette gizlice, lütfen biraz düşünmesini rica ederek, ona saygı gösteriyorlardı. Ve her biri, bir kez bile baldırlardan söz etmeden, kendi modern erkek çocuğu niteliğini belirtmek ve değerlendirmek için elinden geleni yapıyordu.

Bir savcının mektubundan:

Elbette savcı cüppemi giyiyorum, ama aslında ben bakkal çırağı gibi bir çocuğum. Disiplinin kölesiyim. Bana ne söylenirse

onu yapıyorum. Kişisel düşüncemi söylemeye hakkım yok. Başkan beni azarlayabilir. Hatta bana bir kez dangalak dedi.

Bir politikacının mektubundan:

r

Ben iyi bir çocuğum, ama aynı zamanda politik, tarihsel bir ço-cuğum.

Son derece şehvet düşkünü ve lirik bir astsubay şunları ya** zıyordu:

Körü körüne bir disipline bağlıyım. Emrederlerse hayatımı feda ederim. Ben bir köleyim. Bununla birlikte kumandanlar bize “çocuklarım" demeyi sürdürüyorlar, yaşımız ne olursa olsun. Sen benim nüfus kayıtlarıma bakma; bunlar kesinlikle ikinci derecede önemli olan şeyler; karım ve çocuklarım bu kayıtlarda ek olarak görünüyorlar; ben yaşlı bir şövalye değil, sadık ve içtenlikli bir çocuk ruhu taşıyan basit ve yiğit bir askerim; kışlada ise bir köpek gibiyim, bir köpek gibi!

Bir toprak sahibinin mektubundan:

İflas ettim; karım hizmetçilik yapmak zorunda; bilmiyorum çocuklarım ne yapacaklar; ben ise büyük bir mal sahibi değilim; kovulmuş bir çocuğum. Bu bana gizli bir sevinç veriyor.

Ama hiçbir yerde açıkça baldır sözcüğünü yazmıyorlardı. Mektubun altında, ek olarak da bu gizli şeylerden başkalarına en ufak bir açıklama yapılırsa mesleklerinin mahvolacağını yazarak liseli kıza ağzını sıkı tutması için yalvarıyorlardı:

Bunları yalnızca sana anlatıyorum; kendine sakla; bunlardan kimseye söz etme!

İnanılmaz bir şey! Modern liseli kızın bütün gücünü tam olarak anlayabilmem için bu mektuplar gerekmişti. Nerede egemen değildi ki bu kız? Baldırları kimin kafasının içinde taht kur-

mamıştı ki? Bunlan düşündükçe bacaklarım kendiliğinden sallandı ve XX. yüzyılın bu yaşı ilerlemiş, alaya alınmış, itilip kakılmış, sopa ile güdülen çocuklarının şerefine dans etmeye başlayacaktım, eğer çekmecenin dibinde büyük bir idari mektup bulmasaydım. Mektuptaki yazı açıkça Pimko'nun yazısıydı! Kuru bir tonla şöyle yazmıştı:

Programdaki konulara karşı bu saygısızlığı ve bu utanç verici

bilgisizliği daha fazla hoş göremem.

Size Norwid'i açıklayabilmem, anlatabilmem, öğretebilmem ve eksik bilgilerinizi tamamlayabilmem için lütfen cuma günü öğleden sonra saat 16.30'da fakültedeki odama geliniz.

Bu çağrı mektubunu yasal, kesin, resmi ve kültürel biçimde ve profesör ve eğitimci olarak gönderdiğimi, gelmediğiniz takdirde okuldan atılmanızı istemek üzere Okul Müdiresine yazı yazacağımı bilmenizi rica ederim.

Şunu da belirteyim ki böyle eksiklikleri daha fazla hoşgörü ile karşılayamam ve öğretim görevlisi olarak bunları hoş görmemek hakkımdır.

Öyleyse lütfen bu çağrıya uyunuz.

T. Pimko, felsefe doktoru ve onursal profesör. Varşova.

Araları bu kadar açılmış mıydı? Pimko kızı tehdit mi ediyordu yani? Bu derece mi? Kız, bilgiç profesör dişlerini gösterinceye kadar bilgisizliği ile övünmüştü. Pimko, Pimko olarak kızla randevu ayarlayamayınca, onu orta ve yüksek öğretim hocası sıfatıyla çağırmıştı. Artık aile içinde ana ve babanın gözü önünde ufak tefek oyunlarla yetinmiyor, bundan böyle görevini öne sürüp, Norwid'i kızın içine yasal yoldan sokmak istiyordu. Başka hiçbir şey yapamadığı için, en azından Norwid sayesinde kızın yaşamında bir rol oynamak niyetindeydi. Mektubu şaşkınlık içinde elimden bırakmadım ve ayakta, bu kâğıt yığını üstüne eğilerek, kendi kendime acaba bu durum benim için iyi mi yoksa kötü mü olabilir diye düşündüm. Ama mektubun altında bir başka kâğıt daha gözüme ilişti; bir cep defterinden koparılmış küçük bir yapraktı bu; üstüne kurşun kalemle birkaç sözcük çiziktirilmişti; Kopyrda'nın yazısını tanıdım! Evet, Kopyrda'nın kendisi idi bu yazıyı yazan; hiç kuşku yoktu; bu, oydu! Kâğıdı coşkuyla aldım.

Kısa, buruşuk, aceleyle yazılmış bir pusulaydı; pencereden atıldığı açıkça anlaşılıyordu.

ı

Sana adresimi vermeyi unuttum (buraya adres yazılmıştı). *İstersen, sen ve ben, O.K. Bana bildir. H. K.*

Kopyrda! Bu Kopyrda'yı anımsıyor musunuz? Ah, hemen anlamıştım. Önsezilerim beni yanıltmamıştı. Kopyrda, sokakta liseli kızın yanına yanaşan ve öğle yemeğinde kendisinden söz edilen o bilinmeyen çocuktu! Bu kâğıdı pencerenin önünden geçerken içeri atmıştı. Sokakta kızın yanına yanaşmıştı; şimdi de ona ne kadar kaba ve modem bir öneride bulunuyordu!

“istersen, sen ve ben, O.K...”; somut, olumlu, açık ve seçik bir öneriydi bu... Oğlan onu görmüş, seksin çağrısını hissetmiş, konuşmuştu; şimdi de, gereksiz merasime kalkışmadan, gençlerin yeni anlayışlarına uygun olarak, bu kâğıdı pencereden atmıştı... Kopyrda. Kız ise onun adını bile bilmiyordu; çünkü kendini ta-nıtmamıştı.

Boğulacak gibi oldum.

Öte yandan; Pimko, o yaşlı Pimko, kızı bir profesör olarak kültürlü, açık, yasal, resmi, kesin bir biçimde zorlamaya çalışıyordu. Norwid konusunda benim istediğimi yapman gerek, çünkü ben efendiyim, profesörüm, sen de benim kölemsin, liseli bir kızsın! Ötekinin, yani Kopyrda'nm kardeş olarak, onunla aynı yaşta modern bir insan olarak; Pimko'nun da öğretmen ve tanınmış bir pedagog olarak kızın üstünde haklan vardı...

Yine boğulacak gibi oldum. Zengin mal sahiplerinin bu gizli şeylerini anlatmaları, avukatların bu sızlamaları ya da o gülünç, anlaşılmaz şiirler bu iki mektup karşısında ne anlama geliyorlardı? Bu son iki mektup bir yıkımdı, berbat bir şeydi; tehlikeleri gerçek ve ciddi idi. Genç kız Pimko'ya ve Kopyrda'ya duygusal açıdan değil; yalnızca, birinin modern ve Özel, Ötekinin ise eski ve resmi bir kişi olarak, gelenek ve göreneklere uymaya haklan bulunduğu için boyun eğebilirdi.

Ama o zaman kızın çekiciliği dayanılmaz derecede artacak ve danslarım, sineklerim beni artık bu çekicilikten koruyamayacaklardı; bu beni boğacaktı. Ya kız kendisini Kopyrda'ya nesnel,

soğuk, fiziksel, modern bir biçimde teslim ederse.. Ya Pimko'ya, bu bilgicin buyruklarına uyarak fakülteye giderse.. Bir yaşlı adamın odasına liseli olduğu için giden ya da modern olduğu için bir gence kendini teslim eden bir genç kız..

Ah, bir liseli kız imgesi ve bir modern genç kız imgesi karşısında bu genç kıza saygı duyma, bu genç kıza boyun eğme, bu genç kıza köle olma! İki adam kıza sert ve özlü bir biçimde başvururlarsa, *yalnızca bu nedenle* onun boyun eğmeye hazır olacağını iyi biliyorlardı... Pimko, deneyimi ile, savurduğu tehditlerden kızın korkacağını ummuyordu; bunlara bel bağlamıyordu, ama kız için tehdit altmda yaşlı bir adama boyun eğmenin çekici, yalnızca modern bir dille konuştuğu için genç bir erkeğe boyun eğmek kadar çekici olduğunu hissediyordu. Ah, kendi kendini mahvetmeye kadar götürülen bu biçem köleliği; ah, genç kızın bu uysallığı! Bu işin kaçınılmaz olduğunu seziyordum... Peki ama o zaman ben ne olacaktım? Hem de bakın, olay ne kadar tuhaftı: Kısacası Pimko ile Kopyrda, ikisi de, küçük Lejeune'ün modern çekiciliğini yok ediyorlardı. Pimko kızın şiir

konusunda sporcu bilgisizliğini ortadan kaldırmak istiyordu; Kopyrda ise, daha kötüsü, onu genç bir anne yapmak riskini taşıyordu. Ama bu mahvolma gerçekleştiği anda kızın çekiciliği, güzelliği yüz kat artacaktı... Çekmeceyi neden karıştırdım? Bilmemek de ne güzel şey! Hiçbir şey bilmeseydim, liseli kıza karşı başlattığım eylemi sürdürebilirdim. Ama şimdi biliyordum; bu da beni son derece güçsüzleştiriyordu.

On yedi yaşında bir yeniyetme kızın özel yaşamının içe işleyen, ilginç gizleri; çekmecesinde bulunan şeytanca şeyler, şiir... Bunları nasıl kirletmeliydim? Ne ile berbat duruma getirmeliydim? Sinek sessiz sessiz, kıpırdamadan acı çekiyordu. Sakallı dilenci dalı ağzında tutuyordu. Elimde iki mektup, acaba ne yapmalıyım, ne icat etmeliyim; bu çekiciliğin, güzelliğin, büyünün, kendinden geçmişliğin böyle kaçınılmaz ve korkunç biçimde bastırmasını nasıl engelleyebilirim diye kendi kendime soruyordum...

Sonunda, şaşkınlık içinde, bir hile bulur gibi oldum; öyle tuhaf bir hile idi ki bu, bana, gerçekleşinceye kadar, gerçekdışı gibi göründü. Defterden bir kâğıt kopardım; liseli kızın belirgin, enerjik yazısını taklit ederek kurşunkalemle şöyle bir şey yazdım:

Yarın, perşembe günü, geceyarısı, verandanın camına vur. Açacağım. Z.

Kâğıdı bir zarfa koydum ve üstüne Kopyrda'nın adresini yazdım. Ardından aynı biçimde ikinci bir mektup kaleme aldım:

Yarın, perşembe günü, geceyarısı, verandanın camına vur. Açacağım. Z.

Zarfa koyup üstüne Pimko'nun adresini yazdım. Düşüncem şu idi: Pimko hoca olarak gönderdiği nota böyle edepsizce, senli benli bir dille yazılmış bir pusulayla yanıt alınca çıldıracaktı; yaşlı adam neredeyse Ölecekti. Liseli kızın kendisine gerçek bir randevu vermek istediğini sanacaktı. O şeytan modern kızın edepsizliği, küstahlığı, ahlâksızlığı yaş, kültür ve çevre farkları nedeniyle adamın içmiş gibi başına vuracaktı. Açıkça ve yasal olarak profesör rolünde kalamayacaktı. Gizli ve yasak bir biçimde verandaya koşup cama vuracak ve Kopyrda ile karşılaşacaktı.

Ardından ne olacaktı? Bunu hiç bilmiyordum. Ama çığlıklar atıp aileyi uyandıracağımı, bütün olayı ortaya çıkaracağımı, Pimko’yu Kopyrda dolayısıyla, Kopyrda’yı da Pimko dolayısıyla gülünç duruma düşüreceğimi biliyordum: O zaman, böyle gelgeç aşkların nasıl sonuçlandığı, güzellikten, çekicilikten geriye ne kaldığı görülecekti!

X

Bacak kudurganlığı ve yeni kapışma

Ertesi gün, sıkıntılı düşlerle dolu huzursuz bir gece geçirdikten sonra, şafak söker sökmez kalktım. Ama okula gitmek için değil. Banyo ile mutfak arasındaki küçük koridorda bir örtünün arkasına gizlendim. Savaşın kaçınılmaz gereklilikleri beni şimdi Lejeune'lere banyoda ruhsal bir saldırıya zorluyordu. Selam sana kıçım! Selam sana prensim! Pimko ile Kopryda’ya karşı savaşı kazanmak için harekete geçmem, aklımı toplamam gerekiyordu. Titriyordum, ter içinde kalmıştım, ama bir ölüm kalım savaşında başka çare yoktu ve böyle bir kozu elimden kaçıramazdım. -Düşmanı banyoda kıstırmaya çalış, böyle bir koşulda onun neye benzediğine bir bak! Çok dikkatli bak ve gördüklerini aklında iyi tut! Giysiler, güzün düşen yapraklar misali; kibarlığın, zarifliğin, stilin

saygınlığını da alıp götürerek düşerlerken, sen ona tinsel olarak, kuzuya saldıran aslan gibi saldırabileceksin. Harekete geçirebilecek, düşmana üstünlüğü sağlayabilecek hiçbir şeyi savsaklamamak; amaca ulaşmak için her türlü araç geçerli sayılır; en modern yöntemlerle savaşmak gerekir; savaşmak, hepsi bu kadar!- İşte böyle söylüyordu ataların sağduyusu.

Gizleneceğim yere geldiğimde evde herkes hâlâ uyuyordu. Genç kızın uyuduğu yerden de hiçbir ses gelmiyordu, ama mühendis açık mavi renkli yatak odasında horluyordu, bir taşra noteri ya da bir kilise görevlisi gibi.

Bu sırada hizmetçi kız mutfakta koşuşturmaya başladı; uykulu sesler duyuldu; aile yıkanmak ve her günkü sabah işlerini görmek üzere kalktı. Bütün duygularım vahşice kabarmıştı, uyanmıştı; tam da *Kulturkampf* ortasında bir hayvan gibiydim. Bir horoz öttü. İlk önce Bayan Lejeune göründü; çabucak saçlarını taramış, sırtına kül rengi bir sabahlık geçirmişti; ayaklarında şosonlar vardı. Sakin sakin, başı dik yürüyordu ve yüzünde özel

bir namusluluk, bir tür banyo ve tuvalet içi namusluluğu okunuyordu. Hatta doğallık ve yalınlıkla, sağlık kurallarına uygun, sağduyulu bir Sabah Temizliği kaygısıyla, sanki derin düşüncelere dalmış gibi yürüyordu. Banyoya girmeden önce, alnı yukarıda, tuvalete saptı ve doğal işlevlerden utanç duymak gerekmediğini çok iyi bilen bir kadın tavrıyla aydın, akıllı, mantıklı, bilinçli bir biçimde içeriye kapandı. *Oradan, girdiğinden daha gururlu olarak çıktı!* Güçlemiş, aydınlanmış, insanlaşmış gibi görünüyordu; bir Yunan tapınağından çıkarcasına çıkmıştı oradan. O zaman onun tuvalete gerçekten de bir Yunan tapınağına girer gibi girdiğini anladım. Modern mühendis ve avukat eşleri güçlerini böyle kutsal bir yerden alıyorlardı! Bayan Lejeune her gün oradan daha iyi, daha kültürlü, ilericiliğin bayrağını yüksekte tutarak çıkıyordu. Beni tedirgin etmek için kullandığı zekâ ve doğallık buradan geliyordu.

Nokta. Banyoya geçti. Horoz öttü.

Ardından pijamayla, öksürüp gürültüyle balgam çıkararak, tıpış tıpış yürüyerek Bay Lejeune sökün etti. İşine geç kalmamak için acele ediyordu; zaman yitirmemek için de elinde bir gazete

* Bismarck'ın Katoliklere karşı açtığı savaşa Almanca’da verilen Uygarlık Savaşı anlamında ad. (ç.n.)

vardı; gözlüğünü takmış, boynuna bir havlu atmıştı; bir yandan da bir tırnağı ile öteki tırnaklarını temizliyor; üstü keten, altı ipten örme ayakkabılarını şaklatıp çıplak tabanları üstünde sıçrıyordu. Tuvaletin kapısını görünce, bir gün önceki gibi gülümsedi kıçına; arkasına yaraşır bir biçimde ve çalışkan, kültürlü bir mühendis olarak, alaylı alaylı; şeytanca, adamakıllı nükte dolu bir halde içeriye girdi. Orada uzun süre kalıp bir sigara içti, bir arya söyledi; ardından klasik, kaba bir aydın gibi morali tamamen bozulmuş durumda dışarıya çıktı; yüzü öylesine budalaca gülünç, öylesine çirkince edepsiz, öylesine pis bir biçimde alıklaşmıştı ki kendimi tutmasaydım üstüne atlayacaktım. Tuhaf şey: Tuvalet, karısı üstünde ne kadar olumlu bir etki yapıyorsa, adamın üstünde o kadar yıkıcı bir etki yapıyordu, kendisi mesleği gereği yapıcı olmasına karşın.

— Çabuk! diye bağırdı nobranca, banyoda tuvalet yapan karısına. Çabuk, canım! Totor hemen işe gitmeli!

Ayakyolunun etkisi altında Totor olmuştu adam. Havlusu ile uzaklaştı. Bir buzlu camın olukları arasından ihtiyatla banyoya baktım. Evin hanımı çıplak durumda, havlu ile kalçasını kuruluyordu ve derisi daha koyu renkli, sağduyulu, dikkatli yüzü yağlı ve beyaz, sığır cinsinden baldırı üstünde, bir buzağının üstünde dolanan akbaba gibi, dolanıp duruyordu. Burada korkunç bir antitez vardı. Sanki yırtıcı bir kuş, böğüren danayı kapıp kaçırmaya gücü yetmeyerek çevresinde durmadan dönüyordu; ama sağlık kurallarına bağlı ve zekice anlayışı ile kocaman ayağına bakıp onu dikkatle inceleyen kişi, kadın mühendis Bayan Lejeune idi. Bir sıçrayışta ayağa kalktı. Belli bir duruş biçimine geçti. Ellerini kalçalarına koydu ve gövdesinin belden yukarı bölümünü sağdan sola, soluk alıp vererek döndürdü! Ardından soldan sağa, yine soluk alıp vererek döndürdü! Daha sonra bir bacağını adamakıllı yukarıya kaldırdı ayak tabanını göstererek! Sonra da çö-melme alıştırmalarına başladı! Aynanın önünde burnundan derin derin soluk alarak on iki hareket yaptı -bir, iki, üç, dört- öyle ki, göğüsleri gövdesinin üstünde şaklıyor, bacakları korkunç, ama kültürel bir dansa başlamaya hazır durumda titriyorlardı! Örtünün arkasında sıçradım: Liseli kız ağır ağır geliyordu. Balta girmemiş bir ormandaymışım gibi psikolojik, vahşi, insana yaraşmayan, insana göre fazla vahşi bir saldırıya hazır durumda büzülüp saklandım.. Ya şimdi ya da hiçbir zaman dedim. Onu yataktan yeni çıkmış olarak, uyuşuk, henüz yıkanmamış, taranmamış durumda yakalayıp içimde güzelliğini, o şöyle böyle liseli kız çekiciliğini yok edecektim. Kopyrda ile Pimko bakalım onu bu yok olmadan kurtarabilecekler miydi!

Kız hafifçe ıslık çalarak, pijaması içinde komik haliyle, omuzlarında havlusu; canlı, çok çabuk ve emin hareketlerle yürüyordu. Banyoya gitmişti bile; bakışımla üstüne atladım. Şimdi, şimdi ya da hiçbir zaman; en zayıf ve en pasaklı olduğu şu sırada, şimdi! Ama öyle çabuk hareket ediyordu ki pasaklılık üstünde yapışıp kalamıyordu. Küvetin içine atladı, soğuk duşu açtı; saç kıvrımları titreşiyorlardı, çok biçimli çıplak bedeni de fışkıran suyun altında titriyor, kasılıyor, yoruluyordu. Ah, onun soluğunu tıkayan ben değildim; tersine o benim soluğumu tıkıyordu! Bu genç kız, kimse kendisini zorlamadan, soğuk suyun altına girip gençliğe özgü bu davranışla aç acına her günkü güzelliğine yeniden kavuşmak için bedenini böyle titremelere bırakıyordu!

Elimde olmayarak onun bu estetik disiplinine hayran kaldım. Çabukluğu, beceriklililiği, kesinliği sayesinde gece ile gündüz arasındaki o adamakıllı güç dönemden kurtulabiliyordu; devinimleriyle bir kelebek gibi uçmuştu. Üstelik bedenini gençlere özgü ve sert bir tazelenme için soğuk suya bırakmıştı; çünkü içgüdüsel olarak, bir miktar sertliğin pasaklılığı tamamen ortadan kaldıracağını hissediyordu. Gerçekten de bu sert rejimi uygulamak bir genç kıza ne kadar zarar verebilirdi ki? Musluğu kapatıp, çıplak durumda, soluk soluğa, su içinde orada öylece kaldığında sanki yeniden doğmuş gibiydi; sanki geçmişinden geriye hiçbir şey kalmamıştı. Ah, soğuk su yerine sıcak suyla ve sabunla yıkansaydı bunun ona pek yararı olmazdı... Böyle bir yöntemle yalnızca soğuk su eskiyi unutturabilirdi.

Gizlendiğim yerden utanarak çıktım. Acınacak durumda, odama kadar güçlükle yürüdüm, gözetlemeyi sürdürmenin hiçbir işe yaramayacağına, bu işin daha çok üzücü bir hal alacağına inanmıştım. Pis herif, pis herif, yine başarılı olamadın. Bu kültürlü, cehennem gibi yerin ta dibinde yine başarısızlığa uğ-ruyordum. Tırnaklarımı, kanatıncaya kadar ısırarak bu girişimi bı-

■%

rakmamaya, bütün enerjimi toplayıp daha çok ortaya koymaya ant içtim ve kurşunkalemle banyonun duvarına *Veni, vidi, vici*’ sözcüklerini yazdım. Hiç olmazsa onları gördüğümü bilsinler, gözetlendiklerini hissetsinler! Düşman uyumaz, her zaman tetiktedir. Genel seferberlik! Okula gittim; yeni hiçbir şey yok orada. Ödlek, büyük ozan, Myzdral, Hopek ve *accusaıivus cum infinitivo,* Galkievvicz, yüzler, kıçlar, ağızlar, ayak parmakları, herkeste o her günkü güçsüzlük, can sıkıntısı, can sıkıntısı! Umduğum gibi Kopyrda’da mektubun hiçbir etkisi görülmüyordu. Olsa olsa, belki bacaklarım her zamankinden biraz daha çok gösteriyordu, ama artık bunun bir kuruntu olmadığından emin değildim. Buna karşılık, arkadaşlarım bana tiksinti ile bakıyorlardı; halta Mientus şöyle sordu:

— Ulu Tanrım, seni bu hale ne getirdi?

Gerçekten de yüzüm savaşa başladıktan sonra öyle acınacak duruma gelmişti ki, artık kim olduğumu kendim bile çok iyi anımsamıyordum; ama bana vız gelirdi, önemli değildi; en önemli olan gece idi, titreyerek geceyi bekliyordum; bu gece sonuca vardıracaktı, bu gece dananın kuyruğu kopacaktı. Bu gece belki de bunalım patlak verecekti! Peki ama Pimko tuzağa düşecek miydi? Çifte burun delikli bu kurnaz bilgiç bir genç kızdan gelen o şehvetli mektupla kendisinin kalıbından zorla çekilip çıkarılmasına izin verecek miydi? Her şey buna bağlıydı. İnşallah, diye dua ediyordum, inşallah şeytan dürter, aklını kaçırır... Ve ansızın, yüzümle, kıçımla, mektupla, Pimko ile, olup bitenlerle, olacak olanlarla kıstırılmıştım, canım kaçmak istiyordu; deli gibi, sınıfın ortasında dikilip, ardından yine oturuyordum. Kendi yüzümden, kendi kıçımdan kaçmak için nereden çıkacaktım? Önden mi, arkadan mı? Sağdan mı, soldan mı? Sus, sus; kaçmak yok; gece, işi

çözümleyecek!

* ■

Oğle yemeğinde dikkate değer hiçbir şey olmadı. Liseli kız ile mühendis kadın konuşmalarında çok ihtiyatlı davranıyorlardı; her zamanki gibi modernliklerini de sergilemediler. Açıkça, korkuyorlardı. Benim gerginliğimi ve savaş durumuna geçmemi çok iyi seziyorlardı. Kadın sandalyesinde kaskatı biçimde, gözetlenmiş

* “Geldim, gördüm, yendim” anlamında Sezar’ın sözü, (ç.n.)

bir kadının ağırbaşlılığı içinde oturuyordu; bunu fark ettim. Bu, komikti ve ona yaşlı ve saygıdeğer bir hanımefendi görünümü veriyordu. Böyle bir etki yapacağımı ummamıştım. Ne olursa olsun, duvara yazdığım yazıyı okuduğu kuşkusuzdu. En etkileyici bir tavırla yüzüne dikkatle ve uzun uzun bakmaya çalışıp zavallı, sevimsiz, kesik kesik bir sesle ona, yüzden girip arkadan çıkan çok keskin ve içe işleyen bakışımla tanındığımı söyledim. Duy-mamazlıktan geldi, ama mühendis kendini tutamayarak ansızın gülmeye başladı ve uzun süre, kurulu makine gibi gülmeyi sürdürdü. Adam, eğer gözlerim beni yanıltmıyorsa, son olayların etkisi altında kabalığa karşı belli bir eğilim gösterir gibiydi. Kocaman ekmek dilimlerinin üstüne

tereyağı sürerek bunları iri lokmalar halinde ağzına atıp gürültüyle habire çiğniyordu.

Yemekten sonra liseli kızı saat dörtle altı arasında gözetlemeye çalıştım, ama başaramadım; çünkü görüş alanıma hiç girmedi; herhalde tetikteydi. Aynı zamanda annesinin beni casus gibi izlediğini fark ettim; kadın birkaç kez küçük bir bahane ile odama girdi; hatta ustalıkla, sinemaya gitmem için biletimin parasını ödemeyi önerdi. Kaygıları çoğalıyordu, kendilerini tehdit edilmiş gibi hissediyor, düşmanlığı ve tehlikeyi seziyorlardı, ama ne kendilerini neyin tehdit ettiğini ne de benim neler çevirdiğimi tam olarak biliyorlardı. Bir şeyler sezinliyorlardı, bu yüzden de moralleri bozuktu; belirsizlik onları kaygılandırıyordu ve bu kaygı hiçbir somut şeye dayanmıyordu. Hatta aralarında tehlikeden bile söz edemiyorlardı; çünkü bu gibi sözler karanlık ve belirsiz bir mekânda yok oluyordu. Mühendis kadın ne olursa olsun bir lür savunma düzenlemeyi denedi; daha sonra bütün öğleden sonraki zamanını Russel okumakla geçirdiğini saptadım; kocasına da Wells’i okutmak istiyordu. Ancak, adam *Figaro Varşova* dergisini ve bir fıkra kitabını okumayı yeğlediğini bildirdi; onun ara sıra kahkahayı bastığını duydum. Huzura kavuşamıyorlardı. Sonunda Bayan Lejeune parasal gerçekçilik üstüne kapanarak, hesap yapmaya başladı; bu sırada mühendis evin içinde dolaşıp duruyor, bütün sandalyelere teker teker oturuyor ve oldukça hafif havalar mırıldanıyordu. Orada olduğumu belli etmeden, ses çıkarmadan odamda kapalı kalmam onları sinirlendiriyordu. Bu nedenle elbette hiç ses çıkarmamaya çalışıyordum. Sessizlik, sessizlik, sessizlik; sessizlik kimi zaman öyle yoğun oluyordu ki sinek vızıltısı bile insana cankurtaran düdüğü sesi gibi geliyor, uzamasıyla da orada burada ne idüğü belirsiz izler bırakarak sızıntı yapıyordu. Saat yediye doğru ek binalardan girerek mutfağa doğru aşna fişneye çağrı işaretleri yapan Mientus’u gördüm.

Geceleyin Bayan Lejeune de bir sandalyeden Öteki sandalyeye gidip sık sık yer değiştirmeye başladı; kocası ise bir dolaptan içki alıp birkaç kadeh içti. Ne yer ne biçim bulabiliyorlar, devinimsiz kalamıyorlardı. Oturur oturmaz, sanki bir yerlerine iğne batmış gibi sıçrıyor, sanki arkalarından birileri itiyormuş gibi oraya buraya koşuyorlardı. Benim itmelerimin gücüyle yatağından çıkan gerçeklik taşıyor, kabarıyordu; boğuk boğuk inliyor, homurdanıyordu ve gitgide somutlaşan gülünç ve karışık bir çirkinlik,

tiksinti, pislik öğesi aileyi kuşatıyor, gitgide çoğalan kaygılarının üstünde göz göre göre büyüyordu. Akşam yemeğinde mühendis kadın sanki diken üstünde oturuyor, bütün dikkatini yüzünde, bedeninin üst bölgesinde topluyordu;[1] ama kocası yelek giymiş olarak geldi, peçetesini çenesinin altına bağladı ve kestiği o kocaman ekmek dilimlerinin üstüne tereyağı sürerken kıs kıs gülerek komik kabare öyküleri anlattı. Benim kendisini gözetlemiş olmamın bilinciyle adam bayağı bir çocukluğa düşmüştü; gördüğüm şeylere kendini alıştırmıştı; şimdi ince, sevimli, güler yüzlü, tatlı, kaprisli ama hoş, küçük bir mühendis olmuştu. Hatta muzip muzip göz kırpıp beni de kendisine ortak etmek için işaretler yapmaya çalıştı, ne var ki ben elbette bunlara karşılık vermedim; kımıldamadan oturuyordum, yüzüm anlamsız ve solgundu. Genç kız, ağzı kapalı, hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Gerçekten gençliğe özgü yüreklilikle, hiçbir şey bilmemek istiyordu; insan onun hiçbir şey bilmediğine ant içebilirdi... Ah, onun güzelliğini ortaya çıkaran bu yürekliliğe kaygıyla bakıyordum! Ama gece her şeyi sonuçlandıracaktı: Eğer Pimko ile Kopyrda gelmezlerse, modern kız kazanacak ve beni artık hiçbir şey kölelikten kurtaramayacaktı.

. Gece yaklaşıyordu; geceyle birlikte savaş da başlayacaktı. Neler olacağı önceden kestirilemezdi; program yoktu. Yalnızca, ortaya çıkabilecek her karanlık ve karışık, biçimi bozucu, gülünçleştirici, karikatürleştirici öğe ile, her yok edici öğe ile işbirliği yapmam gerektiğini biliyordum -ve öyle acmacak, öyle büyük bir korku da duyuyordum ki bunun yanında bir katilin ürküntüsü hiç kalırdı. Gece saat on biri biraz geçtikten sonra liseli kız yatmaya gitti. Gündüzün yontma kalemi ile kapıda bir delik açtığım için, odanın o zamana kadar göremediğim bölümünü şimdi görebiliyordum. Kız çabucak soyunup hemen ışığı söndürdü, ama uyuyacak yerde o sert yatağında dönüp durdu. Işığı yeniden yakıp küçük masadan bir İngiliz polisiye romanı alarak okumaya çalıştı. Modem kız sanki tehlikenin özelliğini keşfetmeye, anlamını bulmaya, nihayet biçimini ayırt etmeye, kısacası kendisine karşı somut bir biçimde gizlice düzenlenen şeyi anlamaya çalışıyormuş gibi her yana sırayla ve dikkatle bakıyordu. Bu tehlikenin ne anlamı ne de biçimi olduğunu biliyordu. Burada anlam, görünüm ve kural yokluğu söz konusuydu; bi-çemsiz ve anlamsız, onun modern biçimini tehdit eden biçimsiz bir öğe idi bu, o kadar!

Karı kocanın yatak odasında gürültülü konuşmalar duyunca hemen kapıya koştum. Mühendis donlaydı; neşeli, keyifli haliyle hâlâ aydın burjuvalar için uydurulmuş kabare fıkraları anlatıyordu.

— Yeter! dedi karısı, sinirli sinirli ellerini bükerek. Yeter, yeter! Kes!

— Bekle, bekle Nini... Bırak da bitireyim.

— Ben Nini değilim, Jeanne'ım. Şu donunun üstüne bir pijama

altı giy.

— Doncuk!

— Kes sesini!

— Doncukcuk, ha, ha, ha, doncukcuk!

— Kessene sesini...

— Doncukcuk, doncukcucuk...

— Yeter!

Hışımla ışığı söndürdü kadın.

— Yak şu ışığı anne!

— Ben anne değilim.. Seni bu halde göremem! Neden evlendim ki seninle? Ne oluyor sana? Bize ne oluyor? Aklını başına topla, haydi. Pekâlâ biliyorsun ki Yeni Zamanlara doğru yürüyoruz! Yeni Çağın savaşçılarıyız biz!

— Tamam, tamam, üzülmeye gerek yok; ha, ha, ha; yaşamla

dümenim yerinde benim; dış görünüşü güzel değil sevgilimin, ama birlikte yatarken gözlerim hep üstünde memelerinin.

— Victor! Ne diyorsun sen? Ne diyorsun sen...

— Totor eğleniyor! Totor matrak geçiyor! Totor hoşça vakit

geçiriyor!

— Victor, ne diyorsun sen? Ölüm cezası! (diye bağırdı ansızın) Ölüm cezasına karşı savaştığımızı anımsa! Bizim Çağımız! Kültür, ilerleme! İdeallerimiz, savaşımlarımız! Victor, hiç değilse bu kaçlar kaba, bu kadar edepsiz, bu kadar küçük olma... Neyin var senin? Zuta mı? Ah, ne kötü şey! Yolunda gitmeyen bir şey var. Havada kötü bir şey var. Bilmiyorum nasıl bir serüven bu.

— Bir serüvencik.

— Victor, her şeyi küçültme. Küçültme eklerini bırak!

— Totor "bir serüvencik" istiyor...

— Victor!

Neredeyse kapıştılar.

— Işığı yak! dedi kadın soluk soluğa. Victor! Işık! Işığı yak! Bırak beni!

— Bekle biraz! dedi adam gülerek, kansı gibi soluk soluğa. İzin ver de sana bir şaplak indireyim!

— Asla! Bırak beni, yoksa ısırırım!

— Bir şaplakcık, bacakcığına bir şaplakcık, kalçacığına bir şaplakcık...

Ve adam bütün küçültme eklerini kullanarak, "yavrucuğum"dan tutun "ciciciğim"e kadar aşkla ilgili, senli benli, yakın sözcükleri ansızın sıraladı. Korkup geri çekildim. İğrenmeye alışık olmam boşunaydı; buna dayanamamıştım. Bu korkunç *küçültme,* vaktiyle yazgımı değiştirmiş olan bu iğrenç şey bu mühendisin şeytanca etkinliğiyle onlarda ortaya çıkmaya başlamıştı. Korkunçtu: Bir aydın küçük burjuva gemi azıya alınca, her şey beklenebilirdi. Bir şaplak sesi duyuldu. Kadının kalçasına mı yoksa yanağına mı indirmişti bu şaplağı?

Genç kızın yattığı yerde artık ışık yanmıyordu. Uyuyor muydu acaba? Çıt yoktu; başı kolunun üstünde, üstü yan açık, bitkin durumda uyuyor diye düşündüm. Ansızın inledi. Bu, uykudaki o inlemelerden değildi. Sert, sinirli bir hareketle divanında döndü. Büzüldüğünden ve faltaşı gibi açılmış gözlerinin geceyi kaygıyla

iskandil ettiğinden emindim. Kendisine karanlıkta anahtar deliğinden baktığım sırada, liseli modern kız acı çekecek derecede duyarlı mı olmuştu? Gecenin derinliklerinden kopup gelen inlemesinde tuhaf bir güzellik vardı; saıtki yazgısının kendisi boşuna bir yardım arayışı içinde inlemişti.

Yeniden boğuk boğuk inledi, umutsuzlukla. Bu sırada benim baştan çıkardığım babasının annesine şaplaklar indirdiği içine doğmuş muydu? Her yanda çoğalan iğrençliği önceden sezmiş miydi? Onu karanlıkta ellerini bükerken ve sanki içind,e saklı güzelliğe ulaşmak istiyormuş gibi, dişleriyle bileğini kanatıncaya kadar ısırırken gördüğümü sanıyordum. Köşelerde dolaşan dış çirkinlik onu kışkırtıp kendi güzelliğine doğru itiyordu. Ne güzellik, ne zenginlik vardı bu kızda! İlk zenginliği genç kızlığı; ikinci zenginliği liseli olması; üçüncü zenginliği ise modernliği idi. Bütün bunlar kabuk içindeki ceviz gibi onun içindeydi. Küçültücü bakışımı üstünde hissetse de, reddettiği hayranının onun kız oğlan kız güzelliğini ruhsal olarak bozmak, bulaştırmak, yok etmek, berbat etmek istediğini bilse de, bu hâzinelere, bu zenginliklere erişemiyordu.

Onu gizli çirkinliğin tehdidi altında ciddi olarak şaşkına dönmüş görmek beni hiç şaşırtmadı. Yatağından yere atladı. Geceliğini çıkardı, odada dans etmeye başladı. Kendisini gözetlememe artık aldırış etmiyordu; tersine, beni daha çok, savaşa kışkırtıyordu. Bacakları hafif, canlı bir biçimde bedenini taşıyor,, elleri sanki havada uçuyordu. Elinden geldiğince başını koruyor, havadaki elleriyle sarıyordu. Küpelerini sallıyor, yere yatıp kalkıyor, hıçkırarak ağlıyor, ardından gülmeye, şarkı söylemeye başlıyordu. Sıçrayıp masanın, sonra divanın üstüne çıktı. Sanki sıçanlar, fareler kovalıyormuş, sanki çabuk hareketleriyle iğrençliğin üstünden yukarıya çıkmaya çalışıyormuş gibi olduğu yerde bir an bile kalmaktan korktuğu sanılabilirdi. Artık ne yapacağını bilmiyordu. Sonunda bir kayış alıp omuzlarına bütün gücü ile vurmaya başladı, gençliğe özgü, acı verici bir işkence arayışı içinde... Bu, soluğumu kesti. Güzellik onun üstüne ne kadar

da çullanıyor, onu en kötü şeyi yapmaya zorluyor, sıkıştırıyor, itiyor, kalasını allak bullak ediyordu! Anahtar deliğinin arkasında baygınlık geçirdim; bozuk, iğrenç yüzüm yarı hayranlık, yarı kin dolu idi. Gü-

zelliğinden tedirgin olan liseli kız gitgide daha zorlu cambazlıklara kalkışıyordu. Oysa ben ona hem hayrandım hem de ondan nefret ediyordum; titriyordum, ateşli yüzüm çiklet gibi kasılıp gevşiyordu; Ulu Tanrım, şu güzellik aşkı bizi nerelere götürüyor!

Yemek salonundaki duvar saati on iki kez çaldı. Pencereye hafifçe vurulduğu duyuldu. Üç kez. Olduğum yerde öylece kaldım. Fası! başlıyordu. Kopyrda, Kopyrda idi gelen! Liseli kız ansızın sıçramalarını durdurdu. Kibarca, ama ısrarla yeniden vuruldu pencereye. Kız gidip perdeyi araladı, baktı.

— Sen misin? diye sordu sessizliğin içinde verandadan gelen alçak bir ses.

Kız perdeyi çekti. Ay ışığı odaya doldu. Onu ayakta, geceliği üstünde, dikkatli, gergin durumda gördüm yeniden...

— Ne var? diye sordu.

Bu küçük bıldırcının soğukkanlılığına hayran kaldım. Penceresinde Kopyrda’nın görünmesi onun için tam bir sürprizdi. Yerinde bir başkası, bir gelenekçi olsa, soru üstüne soru sorar, bağırıp çağırırdı: “Görülmemiş şey! Ne demek oluyor bu? Bu saatte gelmeye nasıl cesaret ediyorsunuz?” Ama modern kız şaşkınlığın her şeyi daha çok bozacağını, şaşkınlık göstermemesinin daha iyi olacağını sezmişti! Ah, ne görgülü kızdı o! Güvenerek, dostça, arkadaşça pencereden eğildi?

— Ne istiyorsun? diye sordu alçak, genç bir sesle, çenesini ellerine dayayarak.

Kopyrda ona sen diye seslendiği için o da Kopyrda’ya sen diye seslenmişti. Bu biçem değişikliğindeki inanılmaz çabukluğa hayrandım. Havaya sıçramaların ardından hemen konuşmaya geçmek ha, bravo doğrusu! Biraz önce koşup sıçradığına kim inanabilirdi? Kopyrda da modem idi, ama liseli kızın dikkat çekici soğukkanlılığı karşısında biraz afallamıştı. Ne var ki

kızın biçemine hemen uyum sağladı ve saygısız bir erkek çocuğu olup, elleri ceplerinde:

— Aç, dedi.

— Niçin?

Islık çalıp kaba bir biçimde yanıt verdi:

— Sanki bilmiyorsun! Aç.

Heyecanlıydı; sesi biraz titriyordu, ama heyecanını gizliyordu. O mektuptan söz edecek diye korktum hep. Bereket versin, modern alışkılar gereği, çok konuşmak ve birbirini şaşırtmak yoktu; her şey kendiliğinden oluyormuş gibi davranılmalıydı. Aldırmazlık, kabalık, kısa konuşma ve çok serbestlik: îşte, modern gençlerin şiirsellik buldukları şeyler bunlardı. Geleneksel âşıklar ise eskiden iç çekerek, sızlanarak, mandolin çalarak bu şiirselliği ortaya koyarlardı. Kopyrda ancak patavatsızca davranarak kıza sahip olabileceğini biliyordu; yoksa bu iş yürümezdi. Ama biraz modern, cinsel istek uyandırıcı duygusallığa başvurup boğuk, duygulu, içten bir sesle, yüzünü asmaya dayamış durumda, ekledi:

— Senin de canın istiyor.

Kız pencereyi kapatacakmış gibi bir hareket yaptı; ama ansızın, sanki bu hareket onu tam da tersi bir şeyi yapmaya itmiş gibi, durdu... Dudaklarını büzdü. Bir an kımıldamadan öylece kaldı; bu sırada ihtiyatla, ağır ağır her yana bakıyor, her şeyi inceliyordu. Yüzünde bir utanmazlık, ultra-modern bir utanmazlık anlatımı görüldü... Ve, ay ışığında kendi utanmazlığı, gözleri, ağzıyla cinsel isteği uyanan kız ansızın eğilip, şakadan uzak bir jestle Kopyrda’nın saçların karmakarışık etti.

— Gel! diye mırıldandı.

Kopyrda hiçbir şaşkınlık göstermedi. Ne kendisine ne de kıza şaşmaya hakkı vardı. En ufak bir kuşku her şeyi mahvedebilirdi. Yaratmakta oldukları gerçeklik normal ve her gün görülen bir şeymiş gibi davranmalıydı. Nitekim öyle yaptı, ama ne ustalıkla! Pencereden tırmanıp

döşemeye atladı; bir gün önce tanıdığı liseli kızların evine sanki her gece böyle giriyordu. Girer girmez ne olursa olsun hafifçe güldü; ama kız onun saçlarından tutup yüzünü eğdi ve dudaklarını dudaklarına yapıştırdı!

Hay Allah, hay Allah, kız ya bakire ise? Genç kız ya kız oğlan kız ise? Kız oğlan kız olup da ya böyle penceresine ilk vuran erkeğe kaygısızca kendini teslim ediyorsa? Hay Allah! Hay Allah! Tıkanacak gibi oldum. Gerçekten de bu kız yalnızca zevkine düşkün, basit, hafifmeşrep biri ise, kısacası, bunun pek önemi yoktu; ama kız oğlan kız ise, itiraf edelim ki, Kopyrda ile olan ilişkisinden ortaya vahşi bir güzel çıkartabilirdi. Böylesine yüzsüzce, böylesine rahatça, böylesine kabaca ve kolayca bir erkek ço-

cuğunun saçlarına yapışmak... ve benim, evet, benim boğazıma yapışmak ha... Ah, kendisini anahtar deliğinden gözetlediğimi biliyor ve güzelliğinin üstün gelmesi için hiçbir şeyin önünde gerilemiyordu. Sendeledim. Keşke onu saçlarından yakalayan Kopyrda olsaydı; ama tersi gerçekleşmişti! Ya sizler, ey uzun törenlerden sonra tantanayla evlenen hanım kızlar, ey kendilerinden “bir öpücük çalınmasına*’ izin veren bayağı hanım kızlar; bakınız bir modern kız kendini, aşkını nasıl kullanıyor! Kız Kopyrda’yı yatağın üstüne devirdi. Yeniden sendeledim. İş kötüye gidiyordu! On yedi yaşındaki bu genç kız açıkça güzelliğinin en büyük kozunu oynuyordu. Pimko’nun ortaya çıkması için dua ettim. Eğer gelmezse mahvolurdum: Artık hiçbir zaman, hiçbir zaman bu liseli kızın vahşi çekiciliğinden kurtulamazdım. Boğazımı sıkıyordu, beni boğuyordu; ben ki onu boğmak istemiştim, ben ki onu yenmek istiyordum!

Açılmış saçılmış, genç haliyle Kopyrda’ya sokuluyor, onun sayesinde hazzın en yüksek noktasına erişmeye hazırlanıyordu. Rastgele, nasıl olursa olsun, şehvetle, aşksız, kendine karşı hiçbir saygı duymadan, yalnızca o liseli şiirselliği ile soluğumu kesmek için. Hay Allah, hay Allah, kazanıyor, kazanıyor, kazanıyordu!

Sonunda pencereye vuruldu; bu. beni kurtarıyordu. İki genç kucaklaşmayı bıraktılar. Hele şükür! Pimko yardıma geliyordu. Kesin sonuca götürecek anlar hazırlanıyordu. Pimko işleri bozmayı başaracak mıydı yoksa, tersine, bunların güzelliğini ve çe- -kiciliğini daha da çoğaltacak mıydı? Kapının arkasında kendimi işe karışmaya hazırlarken bunları düşünüyordum. Ne olursa olsun, Pimko’nun pencereye vurması biraz içimi rahatlattı; çünkü

kızla oğlan kendilerinden geçmeye ara vermek zorunda kalmışlardı. Kopyrda fısıldadı:

— Pencereye vuruldu.

Liseli kız bir sıçrayışta divandan indi. Esrimelerine yeniden başlayıp başlayamayacaklannı kendi kendilerine sorarak kulak kabarttılar. Ama pencereye bir kez daha vuruldu.

— Kim o? dedi kız.

Sıcak, soluk soluğa bir ses pencerenin arkasında yükseldi:

— Zuta!

Zuta, Kopyrda'ya geri çekilmesi için işaret ederek perdeyi araladı. Ne var ki Pimko, kız bir tek sözcük bile söyleyemeden be-

ceriksizce tırmanıp içeriye girdi. Kaldırımda görülmekten korkmuştu.

— Zuta! diye mırıldandı, tutkuyla, şehvetle. Zuta! Küçük liseli kız! Sen! Bana "sen" de! Sen benim arkadaşımsın! Ben de senin.

Mektubum adamı sarhoş etmişti. Şiirsellik çifte burun delikli bu bilgicin ağız biçimini ona acı vererek bozmuştu.

— Sen! Bana "sen" de Zuta! Bizi kimse göremez, değil mi? Annen nerede?

Gerçekten de tehlike adamı daha çok sarhoş ediyordu.

— Ne kadar gençliğe özgü... ve cesurca bir şey bu... Ne yaşımı ne konumumu düşünmeden... Nasıl yapabildin... nasıl cesaret edebildin buna... benimle? Seni gerçekten etkiledim mi? Bana "sen" de! Birbirimize "sen" diye seslenelim, "sen" diye seslenelim!

Söyle bakayım, benim neyim hoşuna gitti ha?

*

Ha, ha, ha, pedagogun ayranı kabarmıştı!

— Nasıl olur? Ne diyorsunuz? dedi kekeleyerek kız.

Kopyrda ile olay kapanmıştı, bitmişti.

— Biri var! diye haykırdı Pimko, karanlıkta.

Yalnızca sessizlik yanıt verdi ona. Kopyrda sesini çıkarmadan duruyordu. Modern kız ise, ikisinin arasında, üstünde geceliği, ayaktaydı; küçük bedeni karanlığın içine gömülmüştü.

İşte bu sırada bütün gücümle bağırdım:

— Hırsız var! Hırsız var!

Pimko topuklarının üstünde topaç gibi birkaç kez dönüp koşarak kendini bir dolabın içine attı. Kopyrda pencereden atlamak istedi, ama vazgeçmek zorunda kaldı; o da öteki dolabın içine gizlendi. Ayağımda pantolon, sırtımda gömlek, odaya baskın yaptım. Onian yakalamıştım! Yakalanmışlardı! Arkamdan karı koca Le-jeune’ler geldiler; adam hâlâ karısına şaplak indiriyordu; kadın

çok şaplak yemişti.

— Hırsız var ha? diye haykırdı küçük mühendis, yalın ayak; bayağı ve burjuva bir ses tonuyla. Mülkiyet içgüdüsü uyanmıştı içinde.

— Biri pencereden içeriye girdi! diye bağırdım.

Işığı yaktım. Liseli kız yatağında, yorganın altındaydı; uyur gibi yapıyordu.

— Ne var? diye sordu uykulu bir tonla, aldatıcı olsa da, güzel bir tonla.

— Yine bir dalavere! dedi Bayan Lejeune bana haince bakarak. Üstünde sabahlık vardı; saçları dağınıktı, yanaklarında koyu renk lekeler görülüyordu.

— Dalavere mi? dedim, yerden Kopyrda*nın pantolon askısını

alarak. Dalavere ha?

— Pantolon askısı... dedi küçük mühendis budalaca.

— Benim o! diye yalan söyledi utanmaz kız.

Kimse yutmadı ama, yine de bu utanmazlığın olumlu bir etkisi oldu!

Ani bir hareketle dolabı açtım; Kopyrda'nın bedeninin alt bölümü göründü, ütülü bir flanel pantolonun içinde bir çift ince uzun bacak ve spor sarı sandallar ortaya çıktı. Bedenin üst bölümü dolaptan sarkan giysilerin arasına saklanmıştı.

— Ah... Zuta! dedi anne.

Liseli kız küçük başını yorganın altına gizledi. Şimdi yalnızca bacakları ve saçlarının bir ucu görünüyordu. Ne kadar ustalıkla oyununu oynuyordu! Onun yerinde bir başkası kem küm edip bir sürü özür aramaya başlardı. Kız, bacaklarını dışarıya çıkarıp bunlardan yararlanmak istiyordu: Bacaklarını, jestlerini, güzelliğini bir müzik aletini kullanır gibi kullanıyordu. Anne baba birbirlerine baktılar.

— Zuta... dedi anne.

Ve karı koca karşılıklı gülümsediler. Her türlü şaplak, çirkinlik, bayağılık izi yok olmuştu. Garip bir güzellik egemendi şimdi. Keyiflenmiş, coşmuş, çok sevinmiş olan bu iki insan belli bir yapmacıklıkla o küçük başını korku içinde gizlemeye çalışan kızlarına bakıp canı gönülden gülüyorlardı. Artık geçmişin katı ilkelerinden korkacak bir şeyi kalmayan Kopyrda gizli köşesinden çıkıp sarışın, gülümseyen haliyle, koltuğunun altında ceketi, evin kızı ile yakalanmış modem, sempatik erkek çocuğu imgesi sergileyerek ortada durdu... Anne bana yan yan, kötü kötü baktı. Kazanmıştı. Artık etkilenmemem olanaksızdı. Liseli kızı lekelemek istemiştim, ama o modern çocuk onu hiçbir şekilde lekelememişti! Kadın bana orada bulunmamın gereksizliğini daha iyi hissettirmek için sordu:

— Peki ya siz, ne yapıyorsunuz burada? Bunlar sizin işiniz değil.

O zamana kadar ikinci dolabı açmaktan bile bile kaçınmış; durumun kendi biçemine, modem ve gençliğe özgü bir biçime girerek düzelmesini beklemiştim. Bunun üzerine dolabı sessizce açtım. Pimko, büzülerek giysiler arasına saklandı. Yalnızca bir çift bacak, buruşmuş bir pantolonun içinde bir çift profesör bacağı görülüyordu ve bunlar dolapta tuhaf, saçma, gereksiz bir biçimde duruyorlardı...

Etki şaşırtıcı, allak bullak edici idi. Lejeune'lerin dudaklarındaki gülme yok oldu. Durum sanki böğrüne bıçak batırılmış gibi sendeledi. Çılgınca bir şeydi bu!

— Ne oluyor? diye mırıldandı anne, sarararak.

Giysilerin arkasında hafif bir öksürme ve hafif bir zoraki gülme duyuldu; Pimko böylece dışarı çıkmaya hazırlanıyordu. Gülünç duruma düşeceğini bilerek, bu gülünçlüğü kendi gülmesiyle önceden haber vermeye çalışıyordu. Kadın giysilerinin arasından gelen bu hafif gülme kabare öykülerini öylesine akla getiriyordu ki baba bir an kahkahayı bastı... Pimko dolabından çıkarak dıştan gülünç, içten acılı haliyle eğildi... Bu sırada beni de içten öç alıcı bir sadizm duygusu sardı; dıştan da kahkahayı salıverdim - bu kahkaha ile öç almam sel gibi boşanmıştı.

€

Lejeune'lere gelince, onlar hâlâ afallamış durumdaydılar, iki ayrı dolapta iki ayrı adam! Ve ikisinden biri yaşlı! Keşke iki genç olsaydı! Ya da gerekirse "iki yaşlı! Ama biri genç, biri yaşlı idi. Hem de yaşlı olanı Pimko. Durumun su götürür yeri kalmamıştı, yoruma bile gelemezdi. Kıza mekanik bir biçimde göz attılar, ama o bu kez yorganın altında kımıldamıyordu.

Bunun üzerine Pimko hafifçe öksüre öksüre ve yalvarıcı yarım gülümsemelerle birtakım karışık açıklamalara girişti ve bu işin o mektup yüzünden... küçük hanım Zuta'nın yazdığı *o* mektup yüzünden ortaya çıktığını... yalnızca onu Nonvid konusunda görmek istediğini... ama kızın mektupta kendisine "sen" dediğini... onun da kıza yalnızca "sen" diye seslenmek istediğini geveleyerek anlattı... Hayır, yaşamımda böylesine hem pis hem de budalaca bir şey duymamıştım. Yaşlı adamın kişisel ve içtenlikli saçma sapan sözleri, tavan ışığının odayı gündüz gibi aydınlattığı bu

durumda... olmayacak şeylerdi; hiç kimse anlamak istemiyor, dolayısıyla da hiç kimse anlayamıyordu. Pimko kimsenin anlamak

istemediğini elbette biliyordu, ama kendi oyununa gelmişti: Bilgiçliğinden sıyrılmış olan bilgiç tamamen mahvolmuştu ve onu artık eskisi gibi otoriter, deneyimli bir şekilde görmek olanağı yoktu; o ki vaktiyle beni de gülünç duruma sokmuştu. Açıklamalarının yapışkan kitlesi içinde tuzağa düşmüş bu adam acınacak durumdaydı; neredeyse üstüne atlayacaktım, ama elimle bir hareket yapmakla yetindim. Benim orada bulunmam nedeniyle, durum mühendiste haklı olarak güvensizlik uyandırabilirdi; buna karşın Pimko'nun karmakarışık gevelemeleri onu resmi yola başvurmaya itti. Patladı:

— Sizden şu anda burada ne yaptığınızı söylemenizi istiyorum.

Bu söz Pimko'ya örnek oldu; o da, bir an için, toparlandı:

— Bağırmamanızı istiyorum.

— Ne, ne? diye sordu mühendis. Kendi evimde bana uyanda bulunmaya cesaret ediyorsunuz ha?

Bu sırada karısı pencereden bakarak cıyak cıyak bağırdı. Ağzında bir ağaç dalı, sakallı bir yüz çitin üstünde görünmüştü. Dilenci tamamen aklımdan çıkmıştı! Adama o gün de dalı ile orada kalmasını söylemiş, ancak bir zloti vermeyi unutmuştum. Gece oluncaya kadar sabırla beklemişti; şimdi bizi aydınlık pencerede görünce orada olduğunu anımsatmak için çıkarcı, bilkili yüzünü gösteriyordu; hem de burnumuzun dibine sokularak.

— Ne istiyor bu adam? diye bağırdı Bayan Lejeune.

Sanki bir hayalet görmüştü! Pimko ile mühendis şaşırıp kaldılar. Herkesin dikkati üstünde toplanan dilenci dalını bıyığını burar gibi buruyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Sonunda:

— Bir sadaka baylar, bayanlar... dedi.

Ona bir şey verin! dedi Bayan Lejeune, elini kolunu sallayarak, parmaklarını kasarak. Ona bir şey verin! diye yineledi sinirli bir sesle.

Çekip gitmesi için!

' Mühendis pantolonunun ceplerinde para aramaya başladı, ama bulamadı. Pimko, bir şey yapmak için en ufak bir olanağa sarılarak ve belki böylece mühendisin onun parasını kabul edeceğini hesaba katarak, hemen para kesesini çıkardı; çünkü bu elbette aralarındaki düşmanlığı azaltacaktı, ama mühendis kabul etmedi. Küçük hesaplaşmalar pencereden içeriye zorla girmişlerdi ve ortalığı kasıp kavurmayı sürdürüyorlardı. Bana gelince, sonradan olup bitecekleri dikkatle gözetleyerek, sıçramaya hazır durumda orada duruyordum, ama aslında bir camın arkasından bakar gibi bakıyordum. Benim öç almam, onların içlerinde eşelenmelerim, parçalanan gerçekliğin çığlığı, biçemin patlaması, yıkıntılar üstündeki çılgın sevincim neredeydi? Bu komedi beni yavaş yavaş sıkmaya başlıyordu. Aklıma tutarsız düşünceler geldi. Kopyrda kravatlarını nereden satın alıyordu? Mühendis kadın kedileri seviyor muydu? Kira bedeli olarak ne kadar ödeyebilirlerdi?

Bu sırada Kopryda, elleri ceplerinde, kıpırdamadan öyle duruyordu. Modern oğlan bana doğru gelip beni tanıyormuş gibi bile yapmamıştı. Genç kızın karşısında Pimko’nun arkadaşı olarak bulunmak, kötü giyimli bir sınıf arkadaşını selamlaması gerektiği halde, onu bunu yapmayacak kadar sinirlendirmişti. Her iki arkadaşlık da hoşuna gitmiyordu. Lejeune’ler ile Pimko para aramaya başladıklarında Kopyrda yavaşça kapıya yöneldi. Çığlık atmak için ağzımı açmak üzereydim ki bu sırada Pimko, Kopyrda’nın manevrasını anlayarak kesesini cebine sokup aynı yönü izledi. Mühendis ansızın onların sıvışmakta olduklarını görüp farenin üstüne atlayan kedi gibi üstlerine atladı.

— Ah, özür dilerim! diye haykırdı. Böyle çekip gidemezsiniz!

Kopyrda ile Pimko durdular. Kopyrda, Pimko ile birlikte olduğu için öfkelenerek ondan ayrıldı, ama Pimko bu harekete mekanik olarak tepki gösterip ona yaklaştı ve böylece, biri genç, biri

yaşlı iki kardeş gibi kaldılar.

Sabrı taşan Bayan Lejeune kocasını kolundan yakalayıp:

Kavga çıkarma! Kavga çıkarma! dedi.

Bu sözler adamı elbette kavga çıkarmaya itti.

— Özür dilerim! diye kükredi. Ben baba değil miyim ha? Size yine soruyorum: Nasıl ve hangi amaçla ikiniz de kızımın yatak odasında bulunuyorsunuz? Bunun anlamı ne olabilir? Ne demek bu?

Ansızın beni görüp sustu; yanaklarında korkunun izleri belirdi; işimi kolaylaştırdığını, istediğim kavganın çıkmasını kolaylaştırdığını anlamıştı; öyleyse susmalıydı; susmalıydı ama konuşmuştu bile.. Bu kez daha alçak sesle yineledi: “Ne demek bu!”, içi rahat

olsun diye ve içinden bu işin kapanmasını dileyerek.

Bir sessizlik oldu; çünkü hiçbiri yanıt veremiyordu. Kısacası,

herkesin ve her şeyin az çok usa yatkın bir varoluş nedeni vardı, ama bütünün anlamı yoktu. Bu saçmalık insanı boğuyordu. Ansızın yorganın altından boğuk ve hüzünlü bir hıçkırık duyuldu. Ah, ne beceriklilikti bu! Kız, çıplak baldırları yorgandan çıkmış durumda, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu; ağladıkça baldırları daha çok görünüyordu ve bu genç gözyaşları Pimko’yu, Kopyrda’yı, ana ve babayı yeniden bir araya getirip aynı şeytanca cereyana bağlamıştı. Göz atıp kapayıncaya kadar olay gülünç ve saçma olmak niteliğini yitiriyor, yeniden bir anlam kazanıyor; karanlık, kötü, dramatik, trajik olsa da modem bir anlam kazanıyordu. Kopyrda, Pimko ve karı koca Lejeune’ler kendilerini daha iyi hissettiler; oysa ben kendimi daha kötü, boğazıma sarılmışlar gibi hissettim.

— Onu siz baştan çıkardınız! diye mırıldandı anne. Ağlama yavrum, ağlama...

— Bravo Sayın Profesör! diye bağırdı mühendis Öfkeyle. Bunun öcünü alacağım sizden.

Pimko biraz yatışmış gibi göründü. Ne yapacağını bilemeyip tek başına kalmaktan her şey daha iyiydi şimdi. Kızı “baştan çıkarmışlardı. Durum kızın lehine gelişiyordu.

— Polis! diye haykırdım. Polis çağırmak gerek!

Bu girişim tehlikeliydi; çünkü polisle ergin olmayan bir kız işinin karışımı, geleneksel olarak tortop, güzel ama üzücü bir bütün oluştururdu (karı koca LejeuneTer gururla başlarını kaldırmış gibi göründüler); aslında ben Pimko'yu korkutmaya çalışıyordum. Adam sarardı, boğulacak gibi oldu, öksürdü.

— Polis! diye yineledi anne. Kızının çıplak bacakları önünde polis sözüne bayılmıştı. Polis, polis...

*

— Bana inanmanızı rica ediyorum... diye kekeledi profesör. İnanın bana! Bir yanlışlık var, benden haksız yere kuşkulanılıyor...

— Doğru! diye haykırdım. Ben tanığım. Her şeyi pencereden gördüm! Sayın Profesör bir doğal gereksinimini gidermek için bahçeye daldı. Bayan Zuta bu sırada pencereden baktı; Sayın Profesör de ona hal hatır sormak zorunda olduğunu sanıp, normal bir biçimde Bayan Zuta'nın açtığı kapıdan içeriye girdi.

Pimko polisi düşündükçe korkudan bitiyordu. Benim bu açıklamama, sevimsiz ve küçük düşürücü olmasına karşın korkuyla sarıldı.

— Evet, tamamen böyle oldu; sıkışmıştım, bahçeye girdim; burada oturduğunuzu unutmuştum; rastlantı sonucu Bayan Zuta pencereden dışarıya göz attı; o zaman ben de ha, ha, ha, ziyarete gelmiş gibi yaptım... Beni anlıyorsunuz herhalde. Böyle nazik bir

durum... Yanılma, bir yanılma bu.

• •

Ötekiler tiksinti ve kin duydular. Genç kız bacaklarım gizledi. Kopyrda duymamış gibi yaptı. Anne Pimko'ya arkasını döndü, ama bedeninin böyle döndürdüğü bölümünü düşünerek, bu kez önüne dönüp adama önden göründü. Baba gözünü kırptı. Ah, yeniden bedenin o korkunç bölümünün

etkisi altında kaldılar; bayağılık son hızla geri geliyordu; onun yeniden nasıl ortaya çıkıp bu karı kocayı sardığını merakla gözlüyordum. Ben de biraz önce bu bayağılığın içine batmıştım, evet, kuşkusuz aynı bayağılık idi, ama şimdi yalnızca onları sarıyordu. Genç kızın yorganın altında artık hiç sesi çıkmıyordu. Babası kikirdemeye başladı; insan acaba onu gıdıklayan şey ne diye kendi kendine soruyordu; belki de Pimko'nun "yanılma"sı aklına vaktiyle Varşova'daki bu adı taşıyan bir kabareyi getirmişti. Kahkahayı bastı; kendine özgü, tipik bir küçük mühendis gülmesi, iç karartıcı, mekanik, kıçtan bir gülmeydi bu; patladı ve güldüğü için Pimko'ya kızıp sıçradı; hafif, küçümseyici, kendine yaraşır bir jestle adamın yüzüne tokadı yapıştırdı. Ona vurmuştu; ve, eli havada, soluk soluğa donup kaldı. Ciddileşti. Kasıldı. Odama gidip ceketimi ve ayakkabılarımı alarak, anneyi gözden yitirmeden, rahat rahat giyinmeye başladım.

Tokadı yiyen Pimko yıldırımla vurulmuşa dönmüş durumda, guruldadı; ama onun, içinden, bu tokadı minnettarlıkla karşıladığına eminim; çünkü bu onu yeni bir kategoriye sokuyordu.

— Bana bunun hesabını vereceksiniz! dedi soğuk bir tonla ve açıkça görülen bir rahatlama içinde.

Mühendisi selamladı, mühendis de onu selamladı. Pimko bu selamdan çabucak yararlanıp çıkışa yöneldi. Kopyrda da bu selamlamalara hemen katıldı ve o da çekip gitmek istediği için Pimko'yu izledi... Mühendis irkilip sıçradı. Nasıl olurdu? Burada iş kurala bağlanıyordu, düello ile sonuçlanacaktı; orada ise bu serseri sanki hiçbir şey olmamış gibi çekip gidiyor, herkesle alay ediyordu! Onun da yüzüne bir tokat indirmek gerekirdi! Mühendis eline havaya kaldırıp ileriye sıçradı, ama son saniyede bir toy delikanlının, bir öğrencinin, bir çocuğun yüzüne vuramayacağını dü-

şündü; eli tuhaf bir biçimde saptı ve Kopyrda'ya vuracak yerde onu *yakaladı* (hızını alamıyordu), onu çenesinden yakaladı. Kurallara böylesine aykırı şekilde yakalanan Kopyrda öfkelendi; tokadı yemiş olsaydı bu kadar öfkelenmezdi; saçma, uzun bir çeyrek saatten sonra gelen bu yanlış,

yakışıksız manevra onun en ilkel içgüdülerini ayağa kaldırdı. Aklından neler geçtiğini Tanrı bilirdi; belki mühendis onu bile bile bu biçimde yakalamıştı; bu koşullarda da herkes sırası geldiğinde yapacağını yapardı. Herhalde böyle bir düşünceye kapılmış olacak ki, “sapma yasası” diye adlandırılabilecek bir yasanın etkisi altında, eğilip mühendisi dizinden yakaladı. Adam yere yuvarlandı ve Kopyrda onu sol böğründen ısırdı, dişleriyle yakalayıp bırakmadı; ardından başını kaldırdı ve böğrü ısırmayı sürdürerek odanın her yanma dalgın dalgın baktı.

Bu sırada ben kıravatımı bağlıyor, ceketimi düzeltiyordum, ama merak içinde baktım. Şimdiye kadar böyle bir gösteri görmemiştim. Mühendis kadın kocasının yardımına koşup Kopy-

rda’yı bacağından yakalayarak bütün gücüyle çekti. Döne döne

■ ■

giden bu kitle yere yıkıldı. Üstelik, bu çevrintiden bir iki adım ötede duran Pimko ansızın çok şaşırtıcı, neredeyse inanılmaz bir işe girişti. Bu bilgiç sonunda kendinden kuşkulanmaya mı başlamıştı? Teslim mi oluyordu? Ötekiler yerde iken ayakta duracak kadar gücü kalmamış mıydı? Yerde yatmış olmanın ayakta kalmaktan daha kötü olmadığını mı düşünüyordu? Şurası bir gerçekti ki kendi isteği ile, bir köşede sırt üstü yatıp, tamamen savunmasız bir kişi konumunda bacaklarını havaya kaldırmıştı. Kıravatımı bağladım. Genç kız yorganı çekip divandan ağlayarak indi; boks maçlarında hakemlerin yaptığı gibi, birbirlerine girmiş ana ve babasıyla Kopyrda’nın çevresinde koşup durmaya başlayarak:

— Anne! Baba! diye yalvardı. Bu sırada ben heyecanlanmadım bile.

Bu dalaştan şaşkına dönen mühendis bir destek noktası aradı ve kızın bir bacağını ayak bileğinden yakaladı. Kız yere düştü. Dört kişi olarak çırpındılar; ama sessizce, tıpkı kilisede imişler gibi; çünkü, her şeye karşın belli bir utanma duygusu onları engelliyordu. Bir an annenin kızını ısırdığını, Kopyrda’nın anneyi çektiğini gördüm; ardından da küçük Lejeune’ün bir baldırını annesinin başının üstünde şöyle bir gördüm.

Bu sırada profesör bu dalaşa karşı gitgide artan bir ilgi gösteriyordu. Hep sırt üstü yatmış durumda, bacaklarını havada tutuyordu; mıknatıslanmış gibiydi ve açıkça bir hareket yapmadan dalaş yönüne doğru hafifçe eğiliyordu; çünkü hiç kuşku yok ki yerde dönüp duran bu karışık yığın onun için tek çare olmuştu. Kalkamıyordu; kalkmasına da hiç gerek yoktu, ama sırt üstü yatmış durumda kalamıyordu. O aile karışımı ile Kopyrda yanında fır fır döndükleri sırada ufak bir hareket yetti: Mühendisi karaciğerinin bulunduğu bir yerden yakaladı ve anaforun içinde gözden kayboldu. Sonunda küçük valizime en çok gerekli şeyleri yerleştirdim ve şapkamı giydim. Artık yetmişti. Allahaısmarladık modem kız, Allahaısmarladık Pimko! Ya da daha iyisi elveda; insan artık var olmayan birini nasıl yeniden görebilir?

Kendimi hafif hissediyor, uzaklaşıyordum. Yavaşça, çok yavaşça ayakkabılarımın tozunu alıp, geride hiçbir şey bırakmadan uzaklaşmak; hayır, ne uzaklaşmak ne de çekip gitmek değil, yalnızca gitmek... Klasik bilgiç Pimko gerçekten beni gülünç duruma sokmamış mıydı? Bir öğrenci olarak, modern bir kızla birlikle modern bir öğrenci olarak kendimi yeniden okulda bulmamış mıydım? Yatak odasında dans eden, bir sineğin kanatlarını yolan, banyoyu gözetleyen ben miydim? Tra la la, o kıç, surat, baldır öykülerine karışmış olan ben miydim? Tra la la. Hayır, artık hiçbir şey kalmamıştı; ne genç, ne yaşlı, ne modern, ne eski, ne öğrenci, ne çocuk, ne olgun, ne ham; şimdi ben nötr idim, artık hiçbir şey değildim... Dosdoğru giderek uzaklaşmak, uzaklaşarak dosdoğru gitmek ve anıları bile unutmak. Ne mutlu aldırmazlık! Ne mutlu unutma! İçimizde her sev ölmüş ve yeniden yanılmak .ıç.in hiç kimsenin henüz zamanı nlmamışT^Ah, olum için, insaj]\uJçında — her şeyin öHngıinfi her şeyin ıssızlık vejsessiziiie, arılığa vej&S^-. luğa dönüştüğünü hissetmek için yaşamak zahmete değer! Uzaklaşırken yalnız gîtinediŞîmi, kendimi de birlikte götürdüğümü sandım: Yanıbaşımda ya da içimde ya da çevremde benzer, aynı, beni andıran ya da bana eşlik eden biri gidiyordu ve aramızda aşk, kin, istek, tiksinme, çirkinlik, güzellik, gülme, bedenin parçalan yoktu; hiçbir duygu ve düzen de yoktu; hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey... Saniyenin yüzde biri gibi bir süre için. Ama karanlıkta el yordamıyla yürüyerek mutfağın yanından geçerken hizmetçi kızın odasından birinin bana fısıldayarak seslendiğini duydum:

*— Jojo, hey Jojo!

Mientus hizmetçi kızın üstüne oturmuş, çıkardığı ayakkabılarını giyiyordu çabuk çabuk.

— Buradayım. Gidiyor musun? Bekle, ben de seninle geliyorum.

Bu fısıldama kaburga kemiklerime kadar ulaştı; yıldırımla vurulmuşa dönmüş gibi durdum. Karanlıkta yüzünü iyice gö-remiyordum, ama sesine bakılırsa korkunç olmalıydı. Hizmetçi güçlükle soluk alıp veriyordu.

— Sus, gürültü yapma, dedi kızın üstünden inerken. Buradan, buradan, sepete dikkat et.

Sokakta buluştuk. Küçük evler, ağaçlar ve çitler, dümdüz, çok güzel sıralanmıştı; yere yakın yerlerde hava açık, pırıl pırıldı; yukarılarda ise iç karartıcı buharlar halinde yoğunlaşmıştı. Asfalt. Boşluk, Çiy. Sessizlik. Yanımda Mientus giysisinin düğmelerini ilikliyordu. Ona bakmamaya çalışıyordum. Elektrik ışığının solgunlaştığı villanın pencerelerinden o dalaşın bitmeyen gürültüsü yankılanıyordu. Soğuk içime işlemişti; uykusuz kalmayâ, tren yolculuklarına özgü bir üşümeydi bu. Titremeye başladım, dişlerim de takırdamaya başlamıştı. Lejeune’lerin patırtısını duymuş olan Mientus sordu:

— Ne oluyor? Kavga mı var?

Yanıt vermedim. Bunun üzerine gözü valizime ilişti.

— Çekip gidiyor musun?

Başımı eğdim. Asılacağını biliyordum, kesinlikle bana asılacaktı; çünkü ikimiz de yalnızdık. Ama neden göstermeden ondan uzaklaşamazdım. Bana yaklaşıp elimi tuttu.

— Gidiyor musun? Öyleyse ben de seninle geliyorum. Birlikte gideriz. Hizmetçi kızın ırzına geçtim. Ama Önemli olan bu değil, bu değil... Yanaşma! İstersen kırlara gidelim. Yanaşmalar oralarda! Kırlarda! Birlikte gidelim, olur mu?

Çılgınca yineledi:

— Yanaşma, Jojo, yanaşma, yanaşma!

Başımı dik tutuyordum, kasılmıştım, ona bakmıyordum.

— Mientus, bana ne senin yanaşmandan?

Ama yola çıktığım için o da benimle geldi; onunla birlikte yola çıktım... ve birlikte yola çıktık.

¥

1

100 grosz = 1 zloti {Polonya para birimi), (ç.n.)

2

İspanyol engizisyon yargıcı (1420-1498). (ç.n.)

XI

“Çocuksu Philibert” e giriş

İşte yine bir giriş...Giriş yapmak zorundayım, girişten vaz-geçemem; giriş benim için zorunludur; çünkü simetri yasasına göre “Çocuksu Philidor”un “Çocuksu Phlibert”e karşılık olması ve birine girişin ötekine de girişe yol açması gerekir. İstesem bile yapamam; ne simetrinin çelik yasasından ne de benzerlik yasasından kurtulabilirim. Ama şimdi, delirdiğimin ve, ha, ha, ha, palavra, iyileşmez olduğumun söylenmemesi için, gerçekten de durmanın, bu işi durdurmanın, bir an için bile olsa bitki örtümden çıkıp olayları bir milyar tomurcuk, tohum, yaprak altında iyice incelememin zamanı gelmiştir. Ve önceki ya da sonraki, tamamen insana özgü olmayan bu korkunç olayların yolunda ilerlemeden önce bu kitaptaki öteki düşünceleri doğuran ana düşünceyi açık-

lamalı, haklı göstermeli, kurmalı, usa yatkın duruma getirmeli, düzene koymalı; burada ele alınan ve geliştirilen bütün işkencelerin asıl kaynağını göstermeliyim. Öyleyse, okuyucunun başın nerede, ayakların, burnun ve tabanın nerede olduğunu öğrenmesi, kınayıcı bir tonla benim kendi amaçlarımı bilmediğimi, en büyük yazarlar gibi dosdoğru ve kararlı bir biçimde yürümek yerine, gülünç bir biçimde tabanımı yakalamaya çalıştığımı söylememesi için bir işkenceler hiyerarşisi, bir düşünce hiyerarşisi getirmem; yapıtı analitik, sentetik ve felsefi biçimde yorumlamam gerekiyor.

Peki ama başlıca, temel işkence nedir? Bu kitaptaki işkencelerin anası kim? Bütün büyük acıların atası, neredesin sen? İnceledikçe, gözlemleyip kavradıkça başlıca, temel acının galiba yalnızca kötü bir biçimin, kötü bir “dış görünümdün, başka bir deyişle biçemlerin, yüz buruşturmaların, yüz anlatımlarının ve yüzlerin acısı olduğunu daha net görüyorum. Evet, işte kaynak, köken, çıkış noktası burada ve bütün öteki acılar, çığlıklar ve büyük üzüntüler uyumlu bir biçimde buradan doğuyorlar. Ama belki de daha çok, temel acının, başlıca acının; doğrudan doğruya, bize bir başka insanın zorla kabul ettirdiği kısıtlamalardan, içinde başkalarının imgeleminin bizi sarıp sıktığı sıkışık ve katı mekânda bunalmamızdan, soluğumuzun kesilmesinden kaynaklanan acı olduğunu söylemek gerekir. Ya da belki bu

kitabın temelinde çocukluğa özgü olgunlaşmamışlığın tohumlarının, yapraklarının, tomurcuklarının başlıca ve öldürücü acısı var,

ya da gelişmenin ve gelişmeyi engellemelerin acısı ya da belki gerçek bir biçim oluşturamamanın acısı ya da benliğimizin başkaları tarafından oluşturulmasının acısı ya da fiziksel ve psişik şiddetin acısı

insanlar arasındaki ilişkilerin gerginliğinin ürettiği elektriklenmenin işkencesi

psikolojik sapmaların eğik, açıklanamayan acısı

çarpıklaşmanın, bükülmenin, ruhsal başarısızlığın ikincil önem taşıyan acısı

ihanetin sürekli acısı, yalanın acısı otomatizmlerin otomatik acısı

benzerliğin simetrik acısı ve simetrinin benzerliğe bağlı acısı sentezin analitik acısı ve analizin sentetik acısı

%

ve belki bedenin parçalarının ve çeşitli organların hiyerarşisindeki bozukluğun işkencesi

masum çocukluğr dönüşün acısı kıçın, pedagojinin, skolastiğin ve öğrenimin avutulamaz masumluğun ve saflığın gerçekten uzaklaşmanın

boş düşlerin, kuruntuların, düşe dalmaların, kurguların, budalalıkların

üstün idealizmin

alçak, karanlık ve gizli idealizmin

ikinci dereceden düşlerin acısı

ya da belki niteliksizliğin, küçülmenin garip acısı

aday olmanın acısı

ricada bulunmanın acısı

istemenin acısı

ya da yalnızca hem genel hem de özel güçsüzlük acısına yol açan insanın kendi gücünün üstünde bir çabanın ve gerginliğin acısı

kendini beğenmişliğin ve reklamın acısı küçük düşmenin acısı büyük ve küçük şiirin acısı ya da ruhsal çıkmazın karışık işkencesi hilelerin, dolambaçların, yasak yöntemlerin acısı ya da daha çok, genel ve özel olarak yaş işkencesi demode olan şeyin acısı modern olan şeyin acısı

yeni toplumsal sınıfların ortaya çıkmasının neden olduğu acı yarı aydınların acısı aydın olmayanların aydınların

ve belki yalnızca küçük aydınların densizliğinin acısı

budalalığın

bilgeliğin

çirkinliğin

güzelliğin, çekiciliğin, sevimliliğin büyük acısı ya da belki tehlikeli bir mantığın ve tutarlı bir budalalığın işkencesi

kabak tadı vermenin acısı

öykünmenin ve durmadan yinelemenin can sıkıcı işkencesi

ya da hipomaninin hipomanyak acısı

anlatılamaz olanın anlatılamaz işkencesi

yüceleştirilmemiş ağrı

parmak ağrısı

tırnak ağrısı

kulak ağrısı

diş ağrısı

ilişkinin, bağımlılığın, iç içe girmenin, bütün acıların, bütün parçaların karşılıklı bağımlılığının işkencesi ve bir XVI. yüzyıl Fransız yazarının dediği gibi, kadınları ve çocukları saymazsak, yüz elli altı bin üç yüz yirmi dört buçuk başka işkencenin acısı var.

Temel, asıl işkenceyi hangi işkenceden oluşturmalı? Ve bütün yerine hangi parçayı almalı, sicili nasıl tutmalı; bu acılar ve parçalar arasından neyi seçmeli? Kahrolası parçalar, demek ki sizden hiçbir zaman kurtulamayacağım. Ah, bu ne parça ve acı zenginliği! Köken, kaynak nerede öyleyse? Temel olarak metafizik ya da fizik, sosyolojik ya da psikolojik acıyı mı almalı? Ama yine de bunu yapmalıyım, yapmamazlık edemem; hem de buna mecburum; yoksa herkes benim amaçlarımın bilincinde olmadığımı ve topuğumun üstünde döndüğümü düşünecek. Ama bu koşullarda yapıtın doğuşunu acılarla değil de, neyle ilgili olduğuna bakarak sözlerle belirtmek ve anlatmak belki usa daha uygun olacaktır. Bu yapıt

pedagoglara ve öğrencilere göre budala düşüncelere tepki olarak derin ve yüksek varlıklarla ilgili olarak

çağdaş ulusal yazının başlıca önemli kişilerine ve eleştirinin en yetkin, koltuğu sağlam, en deneyimli temsilcileri için liseli genç kızlar için

olgun insanlarla ve yüksek sosyeteden insanlarla ilgili olarak zarif, kibar, kendine tutkun, güzelden anlayıp güzeli seven, kültürlü, yetkili insanlarla ilgili olarak yaşamın yetiştirdiği insanları düşünerek kültür elçisi hanım teyzelere bağımlı olarak

dürüst burjuvalara göre

toprak sahipleri için

ufukları dar küçük taşra doktorlarını, mühendisleri ve küçük memurları düşünerek

ufukları geniş yüksek memurları, büyük doktorları $_0$ve avukatları düşünerek

doğuştan gelme ya da başka türlü aristokrasiye göre

halk için yaratılmıştır.

Belki, bununla birlikte, bu yapıt bir bakıma gerçek bir kişi ile, örneğin çok iğrenç Bay X ile, beni tiksindiren Bay Z ile ya da beni yoran ve sıkan Bay N ile düşüp kalkmanın verdiği acıdan, sıkıntıdan doğmuştur; evet, bunlarla düşüp kalkmak ne büyük işkence! Ve belki bu yapıtın kaynağını ve tek amacını oluşturan şey, bu Baylara onları hor gördüğümü göstermek, onları sinirlendirmek, kışkırtmak, kudurtmak ve onlardan kaçmak isteğidir. O zaman neden pratik, ayrı, özel ve kişisel olurdu.

Ama belki bu yapıt büyük başyapıtlara öykünmeden doğdu?

Normal bir yapıt yaratma yeteneksizliğinden?

*

Düşlerimden? <

Komplekslerimden?

Belki de çocukluk anılarımdan?

Ya da böyle yazmaya başladım da gerisi kendiliğinden geldi?

Bir korku psikozundan mı?

Bir saldırganlık psikozundan mı?

Belki bir düşüncesizlikten?

Bir çimdikten?

Bir parçadan?

Bir parçacıktan?

Bir parmaktan?

Aynı zamanda bu yapıt roman mı, günce mi, parodi mi, yergi mi, birtakım hayali temalar üstüne çeşitleme mi, inceleme mi -ve içinde gösteriş, yapmacık, aldatmaca, oyun, zekâ eksikliği, duygu azalması, imgelem zayıflığı, düzene karşı saldırı ya da akıl bozukluğu söz konusu olmadıkça şaka, alay ya da derin bir anlam, acı alay, tefe koyma, sövüp sayma, budalalık, katıksız *saçmalık*, katıksız palavra gibi şeyler mi baskın; bunları ortaya koymak, tanımlamak ve ilan etmek gerekir. Ama bu olanakların, tanımlamaların, acıların, parçaların toplamı öyle büyük, Öyle anlaşılmaz, neredeyse öyle bitip tükenmez ki insan en büyük ağırlığı bu sözlere vererek ve çok titiz bir incelemeden sonra kendisini bunlarla ilgili hiçbir şey bilmediğini söylemek zorunda hissediyor, ha, ha ha, ha... Öyleyse daha derine gidip daha iyi anlamak isteyecek olanları benim *“Çocuksu Philibert*"imi okumaya çağırıyorum; çünkü bu yapıtın gizemli sembolizminin içine bütün kaygı verici so-

I

ruların yanıtını gizledim. Gerçekten de titizlikle ve *Philidor* ile benzerliği gereğince oluşmuş olan *Philibert*, bu Özel karışımında, yapıtın gerçek gizli anlamını taşımaktadır. Bu gizli anlam, açığa çıktığında, birbirinden ayrılmış parçaların monoton dağınıklığının içinde biraz daha derine dalmaya olanak sağlayacaktır.

XII. Çocuksu Philibert

XVII. yüzyılın sonunda Parisli bir köylünün bir çocuğu oldu; bu çocuğun da bir çocuğu oldu; bu çocuğun da bir çocuğu, bu çocuğun da bir çocuğu; dünya tenis şampiyonu olan bu son çocuk Racing Club’ın büyük kortunda çok gergin bir hava ve alkış tufanı içinde bir maç yapıyordu. Bu sırada (yaşam ne kadar korkunç sürprizlere neden olabiliyor!) izleyiciler arasında yan tribünde oturan bir Zuhaf albayı ansızın, çok güzel ve sürekleyici bir oyun sergileyen iki sporcuya imrendi; öyle ki o da kendi yeteneğini göstermek isteyerek altı bin izleyicinin, Özellikle de nişanlısının önünde tabancasını çıkarıp havadaki tenis topuna ateş etti. Top patladı ve parçalandı. Hedefsiz kalan şampiyonlar bir süre raketlerini boşa vurmayı

denediler, ama bu topsuz oyunun saçmalığını görerek birbirlerine yumruklarla saldırdılar. Bir alkış tufanı koptu.

İş bu kadarla bitebilirdi, ama başka bir durum ortaya çıktı, öyle ki coşan albay kortun öteki yanındaki tribünlerde oturan izleyicileri düşünmemiş ya da bunlara dikkat etmemişti (ah insanın ne kadar da dikkatli olması gerekiyor!). Adam, Tanrı bilir neden, tabancasından çıkan merminin tenis topunu deldikten sonra, bununla yetineceğini sanmıştı, oysa mermi yörüngesinde ilerleyip zengin bir armatörün boynuna isabet etti; bir atardamardan kan fışkırdı. Yaralının karısı hemen albayın üstüne atlayıp adamın tabancasını elinden almak istedi, ama bu olanaksızdı; çünkü, kadın kalabalığın içinde sıkışıp kalmıştı; o da sağında bulunan birine bir tokat patlatmakla yetindi. Başka türlü hırsını alamadığı için, bilinçaltının gizli köşelerindeki tamamen kadınlara özgü bir mantıkla, kadın olarak bu tür bir şeyi rahat rahat yapabileceğini düşündüğü için böyle davranmıştı. Ama yanıldığı ortaya çıktı (ah, insanın hesap yaparken her zaman her şeyi ne kadar iyi ölçüp biçmesi gerekiyor!); çünkü tokat attığı o adam saralıydı; tokadı yiyince allak bullak olup bunalım geçirdi ve gayzer gibi patlamaya, titremeye, kasılmaya başladı. Zavallı kadın biri yarası kanayan, öteki köpükler saçan iki adamın arasında kaldı. Bir alkış tufanı koptu.

Bu sırada yanda bulunan bir bey çılgına dönüp Önünde oturan bir hanımın başının üstüne atladı; bu hanım da o beyi sırtına alıp korta koştu. Bir alkış tufanı koptu. İş bu kadarla bitebilirdi, ama bu duruma bir başka durum eklendi (ah, her zaman her şeyi önceden kestirmek ne kadar da gerekli!); yakın bir yerde, çoktandır ne zaman bir gösteriyi izlemeye gitse, önünde oturan kişilerin başlarının üstüne atlamayı düşleyen ve bu tepkisine karşı koymak için bütün enerjisini kullanmak zorunda kalan düşçü bir emekli, ufak tefek bir Toulouse’lu bulunuyordu. Adam karşısındaki örnekle hevese gelip, demek ki bu iş yapılıyormuş, alışılagelmiş bir şeymiş, başkentte ayıp değilmiş diye düşünerek Tanca’dan gelen ufak tefek bir kadın memurun üstüne atladı; kadın da bu yükü taşıyıp, en doğal bir biçimde, tavrını hiç bozmamaya çalışarak ileriye atıldı.

Bunun üzerine izleyicilerin en kültürlü bölümü, bu skandali maça kalabalık bir grup halinde gelmiş olan yabancı büyükelçilik ve ortaelçilik temsilcilerine unutturmak için incelikle alkış tutmaya başladı. Ancak bir

yanlış anlaşılma oldu; izleyicilerin *en az kültürlü* bölümünü oluşturanlar bu alkışları bir onama, bir beğenme belirtisi sanıp... onlar da kadınların üstüne bindiler. Yabancıların şaşkınlığı gitgide artmış gibi görünüyordu. Bu koşullarda en kültürlü izleyiciler ne yapabilirlerdi? Onlar da kadınların üstüne bindiler.

İş bu kadarla neredeyse bitebilirdi, ama karısı ve sayın ailesi ile locada oturmakta olan Marki dö Philibert adında biri ansızın kendisini centilmen hissetti: Solgun ama kararlı haliyle, üstünde bir yaz giysisi, kortun ortasına inip serinkanlılıkla, karısı Markiz dö Philibert'e karşı saygısızlık etmek niyetinde kimse olup olmadığını sordu. Ardından, kalabalığa doğru üstünde "Philippe Hert de Philibert" yazılı bir miktar kartvizit fırlattı (ah, öyle tedbirli olmalıyız ki! Yaşam ne kadar da sert, hain, önceden kestirilemez bir şey olabiliyor!). Dayanılmaz bir sessizlik çöktü.

Sonra ince bilekli, zarif, sinirli dişi atlan üstünde dimdik otuz altı beyefendinin, kadına karşı saygısızlık etmeye ve kocası marki kendisini centilmen hissettiği için kendilerini centilmen hissetmeye kararlı, sayıları otuz altıdan az olmayan beyefendinin, Markiz dö Philibert'e doğru hafif tırıs giderek ilerledikleri görüldü. Markiz korkudan hemen doğurdu; ve markinin önünde yeni doğmuş bir bebeğin viyaklaması tepinen kadınların tahta pabuçlarının altında yankılandı. Böyle hiç beklenmedik bir biçimde çocuklaşan, aynı zamanda kendisini erişkin, tek başına ve centilmenmiş gibi gösterirken bir çocuğa da sahip olan marki utanıp evine döndü; bu sırada bir alkış tufanı kopmuştu.

XIII.

Yanaşma ya da yeni kapışma

Şimdi Mientus'la ben yanaşma aramaya gidiyoruz. Bir dönemeçte, içinde Lejeune'lerin dalaşının sürüp gittiği villanın gözden kaybolduğunu saptadık; bu sırada önümüzde Filtrowa Cad-desi'nin uzun, parlak şeridi açılıyordu. Güneş, o sarımtırak top, yükseldi; küçük bir büfede kahvaltı ediyoruz; kent uyanıyor; saat sekiz oldu bile; ben ufak valizimle, Mientus kocaman sopasıyla, yolumuza devam ediyoruz. Ağaçlarda kuşlar cıvıldıyor. İleri, ileri! Mientus umutla sürüklenerek canlı adımlarla yürüyor; bana da umut geliyor, onun kölesi olan bana da!

— Dış mahallelere, dış mahallelere gidelim, diye yineliyor Mientus. Güzel bir yanaşmayı oralarda bulacağız; böyle birini oralarda bulacağız!

Sabah, güzel renklerle yanaşmanın resmini çiziyor; yanaşma arayarak kentin ortasından geçmek hoş, eğlendirici bir şey! Ne olacağım ben? Bana ne yapacaklar? Ne gibi değişiklikler hazırlanıyor? Hiçbir şey bilmiyorum; efendim Mientus'un arkasında neşe ile yürüyorum; ne yorgunluk ne üzüntü hissediyorum; çünkü keyfim yerinde! Bu mahallelerde pek ender olan araba kapılarının önünü kapıcılarla aileleri doldurmuş. Mientus teker teker inceliyor, ama kapıcı ile yanaşma arasında öyle fark var ki! Kapıcı, kısacası, oturaklı bir köylü değil mi? Şurada burada önemsiz bir bekçi görünüyor, ama hiçbiri Mientus'u doyurmuyor; çünkü bir bekçi kafese konmuş bir yanaşmadan başka ne ki?

— Rüzgâr yok burada... dedi. Bu giriş kapılarında yalnızca cereyan var; oysa ben cereyanda olan yanaşmaları çekemem; şiddetli rüzgârda olanlarını isterim.

Hizmetçileri ve yeni doğmuş bebekleri cıvıldayan arabalarda gezdiren dadıları geçiyoruz. Hanımlarının eski tuvaletlerini giymişler; ayaklarında topukları çarpık ayakkabılar, cilveli cilveli göz kırpıyorlar. Ağzında İki altın diş, eski giysilerinin içinde bir başkasının çocuğu, aklında ucuz romanlar. Koltuklarının altında çantaları, suratsız, bürokrat, Slav, kol düğmeli ve manşetli büro şeflerini ve devlet memurlarını geçiyoruz. Karılarının kocaları, hizmetçilerinin patronları durumundaki bu adamlar benliklerini sanki saat zincirlerine asılan süs eşyası gibi kullanıyorlardı. Başlarının üstünde uçsuz bucaksız gökyüzü. Varşova'ya pek özgü küçük mantoları içinde birçok kendi halinde kadın görüyoruz; kimileri zayıf ve canlı; kimileri ağır ve tatlı; şapkalarının içine gömülmüşler; birbirlerine öyle benziyorlar ki karıştırılıyorlar. Mientus bir kez bakmaya bile tenezzül etmiyor; ben de çok sıkılıyor

ve esnemeye başlıyorum.

— Banliyöye! diye bağırdı. Ancak orada bulacağız bir yanaşma; burada aramaya değmez, bu insanların hiçbiri beş para etmez; bunlar yan ürün; aydın sınıfın atları, inekleri; hizmetçileri ve dolap beygiri gibi kocalarıyla avukat karıları. Tüh be, ne can sıkıcı şey, Allah belasını vçrsin, Allah

cezasını versin, Allah kahretsin! Bak, ne kültür -ve ne budalalık! Ne incelik- ve ne bayağılık! Hay içine edeyim, bu ne pislik!

Wawelska Caddesi'nin bitiminde, görkemli görünüşü ile aç ve

zayıflamış vergi yükümlüsü kitleleri kahvaltıda besleyen birkaç büyük resmi bina gördük; bu binalar bize okulu anımsattıkları için adımlarımızı hızlandırdık. Üniversite sitesinin bulunduğu Na-rutowicz alanında pantolonları tarazlanmış, uykusunu almamış, tıraşı uzamış üniversite öğrencilerine rastladık; derslerine koşuyor ya da tramvay bekliyorlardı. Hepsi burunlarını kitaplarının içine sokmuş durumda katı yumurta yiyor, kabuklarını ceplerine atarak büyük kentin tozunu soluyorlardı.

— Ne pislik, bunlar eski yanaşma! diye bağırdı Mientus. Bunların hepsi aydın olmak için çalışan köylü çocukları! Allah kahretsin bu eski yanaşmaları! Tiksiniyorum bunlardan! Hâlâ burunlarını parmaklarıyla tutup sümkürerek metinleri inceliyorlar. Köylünün kitabi bilgisi ha! Avukat ya da doktor olan köylü! Bak biraz, kafaları Latince çekimlerle nasıl şişmiş; bak şuniarın kocaman ellerine! Ne kötü şey! Manastıra girmeleri ne kadar korkunç olursa, o kadar korkunç bu! Ah, bunların arasında güzel, iyi yürekli yanaşmalar bulunabilirdi, ama geçmiş ola; böylesi yok artık; her şey değişmiş, bozulmuş, ölmüş! Banliyöye, banliyöye gidelim! Orada daha çok rüzgâr var, daha çok hava var!

Grojecka Caddesi’ne gidiyoruz; toz, gürültü patırtı, pislik, kokular; büyük binalar yerlerini küçüklerine bırakıyorlar; arabalar, Yahudi işportacıların bütün mallarını, sebzelerini, derileri, sütleri, lahanaları, buğdayları, samanları, hurda demirleri ve süprüntüleri taşıyan iki tekerlekli tuhaf arabalar çatırtılarıyla, tıkırtılarıyla, gürültü patırtılarıyla kulak patlatıyorlar. Her birinin üstünde bir Yahudi yada bir köylü; kentli köylü ya da köylü Yahudi; bilinmiyor hangisi daha iyi. Bu kötü bölgede, kentin tamamlanmamış, eksikleri olan bu dış mahallelerinde durmadan daha uzağa gidiyoruz. Buralarda çürük dişliler, kulakları pamuk tıkalılar, parmakları bezlerle sarılılar, saçları kremliler, hıçkırıklılar, yüzü sivilceliler, lahana ve küf kokuları kol geziyor. Pencerelerde, kuruyan kundak bezleri. Radyoda durmadan konuşuluyor: Eğitim kampanyasının alevlendiği duyuluyor ve birçok Pimko yapmacıktan saf ve sıcak ya da çok sert ve neşeli bir sesle ilaç ve kozmetik maddeleri satan mağaza sahiplerine yurttaşlık görevlerini ve

yurtsever Kosciuszko'yu sevmelerini öğreterek bunların kültürlerini geliştiriyor. Küçük bakkallar ucuz bir gazetede kibar çevrelerin yaşamı ile ilgili yazılar okumaktan büyük haz duyuyor; karıları da, sırtlarını kaşıyarak, bir gün önce Marlene Dietrich'i izledikleri suareyi yeniden yaşıyorlar. Pedagojik kampanyanın dalga dalga yayıldığı görülüyor ve bu amaçla basitleştirilmiş yüz anlatımları ile birçok delege öğreterek, öğütleyerek, yol göstererek, geliştirerek, bilinci ve toplumsal anlayışı uyandırarak, kitlelerin ortasında dört dönüyor. Burada, vatman eşleri derneğinden bir grup halka olup el ele tutuşarak dans ediyor, gülümseyerek şarkı söylüyor ve bu görev için seçilmiş, özel olarak neşeli bir aydının yönetiminde yaşama sevinci yaratılıyor; şurada, arabacılar garip bir masumluk sergileyerek koro halinde marşlar söylüyorlar; bir başka yerde de çiftliklerden gelmiş genç kızlar güneşin batışında güzelliği keşfetmeyi öğreniyorlar. Ve düzinelerce yazar, kuramcı, demagog ve kışkırtıcı bu amaçla basitleştirilmiş ve en basit insanların kültür düzeyine uyarlanmış doktrinlerini, tezlerini, düşüncelerini, görüşlerini yaymak için çabalıyor, çırpınıp duruyor.

— Yuh be, yuh be! dedi Mientus her zamanki kabalığı ile. Tıpkı okulumuzdaki gibi! Bunları hastalıkların kemirmesine, yoksulluğun boğmasına şaşmamalı: Böyle bir ayaktakımı kemirilmek ve boğulmak için yaratılmıştır. Hangi şeytan çarpmış bunları? Eminim ki özellikle hazırlanmış olmasalardı bu kadar iğrenç, pis şeyler yapamazlardı. Neden bütün bunlar hiç yıkanmayan köylülerden değil de onlardan çıkıyor? Kendi kendime soruyorum, acaba bu dürüst emekçileri değersiz mal üreticilerine kim dönüştürmüş? Onlara bu pislikleri, bu numaraları kim öğretmiş? İğrençlik ve perişanlık; yanaşmayı bulacağımız yer burası değil. Daha uzağa, daha da uzağa gidelim. Ne zaman rüzgâr çıkacak acaba?

Ama hiç rüzgâr esmiyor, her şey durgun; insanlar, durgun suların içindeki balıklar gibi, insana özgü şeylerin içinde yü züyorlar; gökyüzüne doğru pis bir koku yükseliyor; yanaşma bir türlü bulunamıyor. Tek başına yaşayan terzi kadınlar zayıflıyor, ucuz şıklık hevesindeki berber çırakları şişmanlıyor, küçük zanaatçıların karınları gurulduyor; kısa ve şişman baldırlı işsiz hizmetçilerin yüz anlatımları kötü, yapılan kusurlu, ses tonları ka-sıniılı; geğirtileri olan bir eczacı karısı çamaşır makinesinin

I ⁚ OVh?rd>duıkı'

önünde gururla dikiliyor; çamaşır makinesi de yüksek topuklu ayakkabılarının üstünde gururla dikiliyor. Ayaklarda ayakkabılar var, ama bu ayaklar çıplak; bunlar gerçek insan ayakları değil; ne insanların şapkalarının altında gerçek başları var, ne de değersiz süs eşyalarının altında kırlara, köylere özgü gerçek gövdeleri var.

— Yuh be! diye yineledi Mientus. İçten, doğal hiçbir şey yok;

her şey taklit, düşük, yapma, yalancı.

Ve de hâlâ yanaşma yok. Çok gösterişli, çok iri yapılı, güzel bir sarışın çırağa rastlıyoruz, ama ne yazık ki oğlan sınıf bilinci kazanmış; Marx’tan ezbere parçalar okuyor. -Yuh be! dedi Mientus. Bu filozof da neyin nesi?- Bir başkasına, tipik bir serseriye rastladık; bu da, ağzında, dişleri arasında bir bıçak, bir dış mahalle külhanbeyiydi. Bir an ideal bir yanaşma gibi görünmüştü, ama ne yazık ki başında bir melon şapka vardı. Bir köşe başında yanına yanaştığımız bir başkası da her bakımdan çok iyi görünüyordu; konuşurken “bununla birlikte” dediği ana kadar.

— Yuh be! diye mırıldandı Mientus öfkeyle. Olmadı. Devam edelim, devam edelim! diye yineliyordu coşku içinde. Bütün bunlar berbat şeyler. Tıpkı okulumuzdaki gibi. Banliyö kentin öğütlerine uyuyor. Allah kahretsin, düşük sınıflar gerçekten bir okulun

»

küçük sınıflarına benziyor, insanlar ilkokula gidiyorlar ya, işte onun için küçük çocuklara benziyorlar. Allah kahretsin, şu okuldan hiçbir zaman kurtulamayacak mıyız? Yuh be, yuh be, yuh be! Devam edelim, devam edelim!

Durmadan daha uzağa gidiyoruz; küçük ahşap evler çıkıyor karşımıza; anneler kızlarının bitlerini ayıklıyorlar, kızlar da annelerinin bitlerini; çocuklar yol kenarlarındaki.çukurlarda dolaşıp duruyorlar; işçiler işten dönüyorlar; her yanda tek bir sözcük, kaba bir sözcük çınlıyor, hemen sokağı dolduruyor, gerçek bir emekçi marşına dönüşüyor, gururla bir

meydan okuma gibi yankılanıyor; bir güç ve gerçek bir yaşam izlenimi bırakmak için öfkeyle piyasaya sürülüyor.

— Görüyor musun şunları? dedi Mientus şaşırarak. Morallerini yükseltiyorlar, tıpkı bizim okulda yaptığımız gibi. Ama bu, şu küçük sümüklülerin yaşamında pek büyük bir değişiklik yapmayacak, boktan, klasik yaşamında. Korkunç bir şey bu; herkes yal-nızca büyüme çağında bulunuyor, ileri; buralarda yanaşma yok.

Sözünü bitirmek üzereydi ki hafif bir rüzgâr yanaklarımızı okşadı; evler, sokaklar, kanalizasyonlar, yol kenarındaki çukurlar, berberler, pencereler, işçiler, kadınlar, analar ve kızları, parazitler, lahanalar, kokular, dar sokaklar, tozlar, tacirler, çıraklar, ayakkabılar, bluzlar, şapkalar, yüksek topuklar, tramvaylar, dükkânlar, sebzeler, serseriler, dükkân tabelaları, eşyalar, bakışlar, saçlar, kirpikler, ağızlar, kaldırımlar, karınlar, aletler,* organlar, hıçkırıklar, dizler, dirsekler, camlar, çığlıklar, öksürükler, hapşırmalar, tükürmeler, konuşmalar, çocuklar ve gürültü bitti. Kent ortadan kaybolmuştu. Önümüzde kırtar, ormanlar. Anayol.

Mientus şarkı söylemeye başladı:

Yaşasın! Dere tepe aşarak...

Yaşasın! Dere tepe aşarak...

— Bir sopa al. Bir dal kes kendine. Orada, kırlarda bulacağız yanaşmayı, yakında! Şimdiden kafamda canlandırıyorum onu. Çok iyi bir yanaşma!

Ben de aynı şarkıyı söylemeye başladım:

Yaşasın! Dere tepe aşarak...

Yaşasın! Dere tepe aşarak...

Ama ritmi tutturamadım, şarkı dudaklarımda öldü. Uzay. Dünya. Uzakta bir inek. Daha uzakta yabankazlan uçuyor. Gökyüzü uçsuz bucaksızrMavi ufuk sisler içinde. Kentin bu sınırında durdum ve grubun, üretilmiş eşyaların,

insanların yarattığı insani çevrenin dışında olamayacağımı hissettim. Mientus’un kolunu tutup:

— Mientus, dedim, oralara gitme, dönelim. Mientus, kentten çıkma.

Bitkilerin, çalıların ortasında; rüzgârda titreyen bir yaprak gibi titriyordum; insanların arasından koparılıp atılmıştım; insanların bende yaptıkları değişiklikler, onların yokluğunda saçma ve haklı görülemez oluyorlardı. Mientus da duraksadı, ama ileride yanaşma bulma olasılığı korkusuna baskın çıktı.

— İleri! diye bağırdı sopasını sallayarak. Tek başıma gitmem.

Benimle birlikte gelmen gerek. Haydi gidelim, haydi gidelim.

Rüzgâr esmeye başladı, ağaçlar titredi, yapraklar hışırdadı; bu yapraklardan biri, bir ağacın tepesinde tek kalmış, uzayın uçsuz bucaksızlığına acımasızca bırakılmış olan biri özellikle bana değdi. Bir kuş ansızın uçtu. Kentten çıkan bir köpek kaygı verici kırlarda koşmaya başladı. Ama Mientus anayola paralel patikalarda yüreklilikle yürüyordu; ben de, açık denize meydan okuyan bir sandal gibi, arkasından gidiyordum. Bildiğimiz toprak bitli, bacalar ve kuleler de gözden kayboldular; yalnızdık. Sessizlik öyle bastırmıştı ki neredeyse toprağın içine gömülü soğuk ve kaygan taşların varlığı duyulabilecekti. Daha fazla bir şey bilmeden yürüyorum, rüzgâr kulaklarımda uğulduyor, yürüyüşün ritmi beni beşikte sallanıyormuşum gibi sallıyor... Doğa. Doğayı istemiyorum; benim için doğa, insanlar; dönelim, sinemaların nemini kırların oksijenine yeğlerim. İnsanın doğa karşısında kendini küçük hissettiğini kim söylemiş? Tam tersine, ben gelişip dev gibi olacağımı hissediyorum; kendimi güçsüz ve çıplak; doğa karşıtı bütün insanlığımın içindeki uçsuz bucaksız doğal ovaların tepsisinde sunulmuş gibi hissediyorum, ah yazık, benim gözlerden, ağızlardan, sözlerden, bakışlardan, yüzlerden, gülümsemelerden oluşan sık ağaçlarım, bitkilerimin ormanı nerede? Bir başka orman yaklaşıyor, sessiz ve yemyeşil, iğneli ağaçları ile; bu ağaçların altından bir tavşan kaçıyor, bir tırtıl yerde sürünüyor, sanki özellikle ortaya çıkmış kötü bir rastlantıymış gibi; bir tek köy bile yok görünürde; yalnızca ağaçların, kırların ortasında ıssız bir yol. Böyle rahatsız, gergin bir ip gibi* kaskatı durumda kaç saat yürüdüğümüzü bilmiyorum. Yürümekten başka yapacak işimiz yoktu;

ayakta durmak çok daha yorucu, oturmak ya da soğuk, nemli toprağın üstünde yatmak da olanaksız idi. Yine de birkaç küçük köyden geçtik, ama bomboş, ölü görünüyorlar, kapıları çivilenip kapatılmış kulübeler sanki boş gözlerle bakıyorlardı. Yolda artık hiçbir gidiş geliş yoktu. Uzun süre çölde mi yürüyecektik?

— Ne demek oluyor bu? dedi Mientus. Köylüler bir salgın hastalığa mı yakalanmışlar? Hepsi ölmüş mü? Böyle devam ederse yanaşmayı bulamayacağız.

Sonunda yine ıssız bir köye rastlayınca evlerin kapılarını çalmaya karar verdik. Çaldık ama; bu, sanki, en iri buldogdan en küçük finoya kadar, bir kudurmuş köpek sürüsü bizi parçalamaya hazırlanıyormuş gibi, bir dizi şiddetli havlamalara yol açtı.

— Nedir bu? dedi Mientus. Bütün bu köpekler nereden geliyorlar? Neden hiç köylü yok? Çimdikle beni, herhalde düş görüyorum...

Bu sözler pırıl pırıl havada henüz dağılmamışlardı ki bir köylünün başı bir patates çukurundan ortaya çıkıp hemen kayboldu. Yaklaştığımız bu çukurdan başka havlamalar da duyuldu.

— Allah kahretsin! dedi Mientus. Yine mi köpekler? Peki o köylü ne oldu?

Arayarak çukurun çevresinde dolaştık; bu sırada evlerden gerçek ulumalar duyuluyordu; sonunda bir köylü ile dört çocuklu karısını keşfettik. Kadın çocuklarını kuru memesiyle emziriyordu (tek memesiyle; çünkü öteki memesi uzun süredir işe yaramıyordu); karı koca mutsuzluğun verdiği enerjiyle havlıyorlardı. Kaçtılar, ama Mientus sıçrayıp erkeği yakaladı. Adam öyle zayıf, öyle güçsüzdü ki inleyerek yere düştü:

— Acıyın beyefendiciğim, dokunmayın beyefendiciğim, bize kötülük yapmayın!

— Hey adam! dedi Mientus. Ne var? Neden saklanıyorsunuz?

“Adam” sözcüğü duyulur duyulmaz evlerin ve kazıkla yapılmış duvarların arkasından gelen havlamalar iki kat arttı ve köylü kireç gibi bembeyaz

kesildi.

— Acıyın beyefendiciğim! Ben hiç de adam değilim, kesinlikle hayır; bırakın beni.

— Beyefendi, dedi bunun üzerine Mientus içtenlikli bir tonla, deli değilsiniz ya? Neden ikiniz de havlıyorsunuz? Kötü bir niyetimiz yok.

“Beyefendi” sözcüğü ile birlikte havlamalar üç kat arttı ve köylü kadın iki gözü iki çeşme ağlamaya başladı:

— Ay, ay, ay, acıyın; o beyefendi değil. O mu beyefendi? Ah, değil, değil, işte, kesinlikle değil. İsa, Meryem, Yusuf, ah, ah, ah, ne felaket! Meğer bu saatte kötü niyetle gelmiyorlarmış!

— Hey, dostum, dedi Mientus. Peki ne oluyor? Size kötülük yapmak istemiyoruz. Niyetimiz iyilik yapmak.

— “Dost!” diye bağırdı ürken köylü.

— “İyilik yapmak istiyor!” diye haykırdı karısı. Ama biz insan değiliz ki, biz köpeğiz. Allah kahretsin, köpeğiz biz. Hav, hav.

Süt emen çocuklardan biri ansızın ürüdü. İki kişi olduğumuzu anlayan kadın hırlayarak gelip benim karnımı ısırdı; kamımı sivri dişlerinden kurtardım, ama bütün köy halkı havlayıp hırlayarak dışarıya çıktı:

— Haydi canım ısır onu! Korkma! Isır onu! Haydi, haydi, ksss! Isır şu kötü niyetlileri! Isır şu aydınları! Haydi, ısır onları! Bak bir

kedi, bir kedi, bir kedi, ksss, ksss...

Böyle coşmuş, köpürmüş durumda yavaş yavaş yaklaşıyorlardı; işin en kötüsü de kandırmak ya da kendilerini yürekledirmek için birtakım gerçek köpekleri tasmalarından tutuyorlardı; bu hayvanlar da korkunç bir biçimde havlayarak, ağızlarından salyaları aka aka, arka ayakları üstünde dikiliyorlardı. Durum pratik bakımdan çok, psikolojik bakımdan kritikti. Saat altı olmalıydı; hava karardı, güneş bulutların arkasına gizlendi; yağmur çi-selemeye başladı; biz de bu ıssız yerde soğuk bir yağmurun altında, kent

aydınlarının bastıran etkinliğinden kurtulmak için kendilerini kendilerinin köpekleri imiş gibi gösteren bir sürü köylünün karşısında, orada, duruyorduk... Çocuklar konuşmayı bile bilmiyor, dört ayak yürüyerek ana babalarından cesaret alıp havlıyorlardı.

— Haydi Medor, haydi yavrum; korkma, dokunamazlar sana, haydi Medor, göreyim seni oğlum!

Böyle bir grup insanın mimetizm yoluyla ve fazla yoğunlaştırılmış bir insanlaştırmadan kaçmak için çabucak köpeğe dönüşmesini ilk kez görüyordum. Ama kendimizi nasıl savunacaktık? Kendinizi bir köpekten ve bir köylüden korumayı bilirsiniz; köpek köpektir, köylü köylüdür; ama hırlayarak havlayan ve sizi ısırmak isteyen bir insan sürüsünün önünde ne yapabileceğinizi o ölçüde bilemezsiniz. Mientus sopasını yere bıraktı. Ben kaygan ve gizemli çayırı görmeden sağa sola bakıyorum; oysa bu çayırın üstünde yanlış koşullarda öleceğim. Elveda bedenimin parçaları! Elveda yüzüm, elveda topluluğa alışmış kıçım!

Kuşkusuz orada, bu uğursuz yerde anlaşılmaz bir biçimde parçalanmış durumda sonsuza kadar kalacaktık ki bir anda her şey değişti; bir klakson sesi duyuldu, bir otomobil kalabalığı yararak

gelip durdu ve teyzem Hurlecka (kızlık soyadı Lin'dir) beni görünce haykırdı:

— Jojo! Peki ama, ne yapıyorsun sen burada yavrum?

Tehlikenin farkına varmadan ve hiçbir şey görmeden, gerçek

bir teyze gibi, şalına sarınmış durumda, kollarını açıp koşarak geliyor ve bana sarılıyor. Teyzeciğim! Teyzeciğim! Nereye kaçınalı? Böyle, anayolda bir teyzeye yakalanmaktansa, köpekler tarafından parçalanmayı yeğlerdim. Teyzem beni çocukken tanımıştı; benim o küçük çocukluk donlarımın anısı hâlâ akimdaydı; beni beşiğimde elimi ayağımı oynatıp çırpınırken görmüştü. Ama işte şimdi karşımdaydı; beni alnımdan öpüyor; köylüler havlamayı bırakmış, kahkahalarla gülüyorlardı; bütün köy halkı korkulacak bir devlet memuru değil, teyzeciğimin küçücük bir kuzusu olduğumu

hemen anlayıp gülmekten katılıyorlar! İşletildiklerini sanıyorlar. Mientus beresini çıkarıyor, teyzem de ona öpmesi için bir teyze eli uzatıyor.

— Arkadaşın mı, Jojo? Memnun oldum.

Mientus teyzemin elini öpüyor. Ben de öpüyorum. Teyzem üşüyüp üşümediğimizi, nereden gelip nereye gittiğimizi soruyor. Ne zamandır, ne yapmak için, kiminle, nasıl, niçin? Gezmeye çıktığımızı söylüyorum.

— Gezmeye mi? Ama bu kadar kötü bir havada çıkmanıza kim izin verdi, zavallı çocuklarım? Binin arabama; bize gideceğiz, Bolimovvo'ya. Enişten çok sevinecek.

Herhangi bir karşı çıkmanın yararı olmayacaktı. Teyzem karşı çıkmalara aldırmaz. Yol üstünde ince, soğuk, dinmek bilmeyen bir yağmur altında, yükselen sislerin ortasında, onunla birlikteyiz. Arabaya biniyoruz. Şoför korna çalıyor, araba hareket ediyor, köylüler bıyık altından gülüyorlar; araba telgraf telleri ile aynı hizada yol alıp bizi götürüyor. Teyzem soruyor:

— Söylesene Jojo, beni gördüğüne sevinmedin mi? Senin teyzenim; senin iki bakımdan teyzenim; annem annenin teyzesinin teyzesinin kuzini idi. Zavallı annen! Zavallı Cecile. Seni görmeyeli yıllar oldu. François'nın düğününden bu yana dört yıl. Kumda nasıl oynadığını anımsıyorum, sen de anımsıyor musun? Peki, bu insanlar sizden ne istiyorlardı? Ah, öyle korktum ki! Şimdiki insanlar hiç ilginç değil. Her yan mikrop dolu; kaynatılmamış su

içmeyin; kabuğunu soymadan ya da kaynar suda yıkamadan ağzınıza hiçbir meyveyi koymayın. Rica ederim, şu şala sarın, gerçekten beni memnun etmek istersen; ama arkadaşın da öteki şalı örtünsün; rica ediyorum, üsteliyorum; ama hayır, kızmak yok, ben de onun annesi olabilirdim. Annesi kuşkusuz kaygılanacaktır.

Şoför klakson çalıyor. Motorun gürültüsü, rüzgârın gürültüsü, teyzemin gürültüsü; telgraf direkleri ve ağaçlar art arda geçiyorlar; kötü evler, çamurlu yerler, kayın ormanları, kızılağaç ormanları, köknar ormanları; araba çukurlara, tümseklere meydan okuyor, koltuklarımızın üstünde sıçrıyoruz. Teyzem diyor ki:

— O kadar hızlı gitme Felix, o kadar hızlı gitme. François amcayı anımsıyor musun? Christine nişanlandı. Annette boğmacaya yakalandı. Riri askerde. Yüzün kötü görünüyor; eğer dişin ağrıyorsa aspirinim var. Öğrenimin iyi gidiyor mu? Tarihe karşı yetenekli olmalısın; çünkü anneciğin de çok yetenekliydi. Ona çek-mişsindir. Annenin mavi gözlerini, babanın burnunu almışsın, ama çenen tıpkı Pifczycki'lerin çenesi. Hani o çekirdek boğazından çıkarıldığında nasıl ağlamıştın, anımsıyor musun? Parmağını ağzına sokup: “Ay, ay, ay, uf, uf, uf!” diye bağırıyordun (kahrolası teyze). Dur, dur, kaç yıl oldu, yirmi... yirmi sekiz... evet, bin dokuz... hımmm... elbette, Vichy'ye gidiyordum ve yeşil valizi satın almıştım, evet, evet; o zaman sen şimdi otuz yaşlarında olmalısın... otuz yaşında, evet, elbette, tam otuz yaşında. Yavrum, şalına iyice sarın; insan hiçbir zaman cereyana dikkat etmiyor.

— Otuz mu? diye sordu Mientus.

— Otuz, dedi teyzem. Aziz Petrus ile Paulus bayramında otuzuna girdi. Therese'den dört buçuk yaş küçük; Therese de Alf-red'in kızı Sophie'den altı hafta büyük. Henri'ler şubatta evlendiler.

— Ama hanımefendi, o benimle birlikte liseye gidiyor. Birinci sınıftayız!

— Tam otuzunda. Henri'ler* evet şubattı; eminim; çünkü Men-ton'a gidişimden beş ay Önceydi ve havalar çok soğuk gitmişti. Helene haziranda öldü. Tam otuz yıl oldu öleli. Annem Padolya' dan dönüyordu. Otuz yıl. Jeannot‘nun difteriye yakalanmasından tam iki yıl sonra. Otuz yıl. Büyük balo olmuştu. Otuz. Bonbon ister misiniz? Jojo, bir tane alır mısın? Teyzenin her zaman bon-boniarı vardır. Anımsıyor musun, “Teyce, bi bonbon, bi bonbon iştiyoyum!” diyerek nasıl da o minik ellerini uzatırdın! Hep aynı bonbonlar; al bir tane, al, öksürüğe iyi gelir; iyice örtün, yavrum.

Şoför korna çalıyor. Araba koşuyor. Telgraf direkleri, ağaçlar, kötü evler, çitler, bölünmüş topraklar, ormanlar, çayırlar, köyler, kasabalar bölüm bölüm, art arda geçiyorlar. Ova. Saat yedi. Gece, şoför iki lambasını yakıp ışıklarını fışkırtıyor, teyzem de içerideki lambayı yakarak çocukluğumda yediğim bonbonlardan ikram ediyor. Keyfi kaçmış olan Mientus da bir tane alıp çiğniyor; teyzem de, elinde külâh, bir tane alıp çiğnemeye başlıyor. Bonbon çiğniyoruz. A kadın, otuz yaşında isem, demek ki gerçekten de

otuz yaşındayım, anlamıyor musun bunu? Hayır, hayır. Fazla iyi o. Fazla iyiliksever. İyiliğin ta kendisi. Onun iyiliği içinde bocalayıp duruyorum; yavan bir tatlılığı olan bonbonları çiğniyorum; ona göre ben hep iki yaşındayım; zaten onun gözünde ben var mıyım? Hayır, bu ben değilim; Eddy amcanın saçları, babamın burnu, annemin gözleri, Pifczycki'lerin çenesi, aile bedeninin parçalarıyım. Teyzem ailenin içine gömülüyor ve beni bir şalla sarıyor. Bir dana yola çıkıp ayaklarını ayırarak öylece duruyor; şoför var gücüyle korna çalıyor, ama dana geçişe izin vermek istemiyor; araba duruyor ve şoför inip hayvanı itiyor, yolumuza devam ediyoruz. Teyzem on yaşımda iken parmağımla camlara nasıl yazı yazdığımı anlatıyor... Benim anımsamadıklarımı o anımsıyor; kendimi hiçbir zaman tanımadığım gibi tanıyor beni. O kadar iyi bir insan ki onu öldürmeyi düşünemem. Teyzelerin çocukluğumuzun gülünç ve utanç verici ayrıntıları hakkında bildiklerini Tanrf nın iyiliğin içine gömmesi nedensiz değil. Gide gide uçsuz bucaksız bir ormana ulaşıyoruz. İçine girdiğimizde farların ışığı ağaç parçalarını, geçmişin parçalarım aydınlatıyor, burada hiçbir iyi şeyin belirtisi yok. Ne kadar uzaktayız! Peki, neredeyiz? Kaba ve iç karartıcı, yağmurdan ıslamış, sellerle kaplı kocaman bir taşra parçası, içinde bulunduğumuz küçük arabayı kuşatıyor. Teyzem parmaklarımdan söz açıp vaktiyle bir parmağımın yaralandığını, bu yaradan bir izin kalmış olması gerektiğini anlatıyor; bu sırada yanaşmayı düşünen Mientus benim otuz yaşında olmama şaşıyor. Yağmur dinmiyor. Araba baştan aşağı kum içinde dar bir yola sapıyor; yine bir dönemeç ve başıboş köpekler, iri buldoglar sal-diriyorlar; gece bekçisi koşup kovuyor bunları -gürlüyor, havlıyor, homurdanıyorlar-; bir uşak görülüyor eşikte, bir başkası da

onun arkasında. İniyoruz.

Kır. Rüzgâr ağaçları, bulutları kımıldatıyor. Karanlıkta büyük bir binanın şekli belli belirsiz ortaya çıkıyor; bu bina bana yabancı değil, evçt, onu tanıyorum; çünkü ben uzun süre önce burada idim. Teyzem nemden korkuyor; uşaklar onu tutup hole götürüyorlar. Arkadan şoför valizleri getiriyor. Uzun favorili yaşlı bir uşak teyzemin mantosunu çıkarıyor. Bir oda hizmetçisi benim paltomu, bir genç uşak da Mientus'un paltosunu alıyor. Küçük köpekler gelip bizi kokluyorlar. Bütün bunları biliyorum, anım-samasam da... Ben kuşkusuz burada doğdum ve ilk on yılımı burada geçirdim.

— Konuklarım var! diye bağırıyor teyzem. Tonton, bak Ladis'lerin oğlu; Stan, işte kuzenin! Sophie! Jojo, kuzinin. Jojo zavallı Cecile'in oğlu. Jojo, Tonton enişten; Tonton, Jojo.

El sıkışılıyor, yanaklardan öpüşülüyor, sanlışılıyor; sevinç ve konukseverlik gösterip bizi salona alarak eski rokoko sandalyelere oturtuyorlar. Hal hatır soruluyor; ben de onlara hal hatır soruyorum ve hastalıklar üstüne bir konuşma başlıyor, bizi yakalıyor ve bir daha bırakmak istemiyor. Teyzem kalbinden hasta, Cons-tant enişte romatizmadan şikâyetçi. Sophie kansız ve sık sık soğuk algınlığı oluyor, bademcikleri de duyarlı ve köklü bir tedavi uygulanamıyor. Stanislas da çabuk üşütüyor, ayrıca kulağında ciddi bir sorun olmuş, geçen ay güzün rüzgârı ve nemi ile başlamış. Yeter! Hemen, gelir gelmez, ailenin bütün hastalıklarını dinlemek insanı hasta edeceğe benziyordu, ama ne zaman konuşma kesilse, teyzem Fransızca olarak "Sophie, parle!'* diyor, kız da konuşmanın akışını sürdürmek için, kendi çekiciliğinin zararına, yeni bir hastalık sunuyordu. Kansızlık, romatizma, artrit, kemik ağrıları, gut, nezle ve Öksürük, anjin, grip, kanser, ürtiker, diş ağrısı, diş dolgusu, bağırsak tembelliği, genel yorgunluk, karaciğer, böbrek, Karlsbad kaplıcaları, profesör Kalitowicz ve doktor Pis-tak.

Pistak'da bu işin bitmesi gerekir gibi göründü, ama hayır: teyzem konuşmaya devam etmek için, Pistak'dan daha duyarlı kulağı olan doktor Wistak'dan söz ediyor ve Wistak'la Pistak, kulakla dinlemeler, kulak ve boğaz hastalıkları, solunum yolları bozuklukları, kulakçıklar, karıncıklar, damla, konsültasyonlar, safra taşları, mide yanmaları, keyifsizlikler, al ve ak yuvarlarla konu yeniden alevleniyor. Sağlıklarının nasıl olduğunu sorduğum için kendimi bağışlayamıyordum. Ama yine de buna mecbur olmuştum. Özellikle Sophie keyfi yerinde değilmiş gibi görünüyordu; konuşmayı sürdüreyim diye sıracalarını göstermek herhalde onu üzmüştü, ama yeni gelen gençlerin karşısında hiç konuşmamak da uygun olmazdı. Bu, sürekli bir mekanizma mıydı? Böyle gelir gelmez yakalanılıyor muydu? Kırda hastalıktan başka bir şeyle konuşmaya başlanılmıyor muydu hiçbir zaman? Değişmeyen görgü kuralları yüzünden, nezle aracılığı ile ilişkiye girmek zorunda olmak toprak sahipleri için büyük bir dertti; kuşkusuz bu nedenle de kucaklarında köpek yavrulan, gaz lambalarının ışığında bu derece nezleli, bu derece solgun görünüyorlardı. Kır, kır! Eski kır şatosu!

Yüzyıllardan bu yana sürüp gelen kurallar ve gizler! Kent sokaklarından ve Varşova'nın kalabalığından ne kadar değişik burası...

Eniştemin ateşli durumlanna ve ishallerine yalnızca teyzem iyi yüreklilikle ve en ufak bir çaba harcamadan ilgi gösteriyordu. Al yanaklı, önlüklü bir oda hizmetçisi kız içeriye girip lambayı yaktı. Ağzını pek az açan Mientus'u hizmetçilerin sayısı ve iki eski lüks süs eşyası etkilemişti. Burada "soyluluk" vardı. Kendi kendime acaba eniştem benim çocukluğumu anımsıyor mu diye soruyordum. Bize çocukmuşuz gibi davranıyorlardı biraz. Ama aralarında birbirlerine de Öyle davrandıkları görülüyordu, dededen babadan sürüp giden bir "Kinderstube"[1] atmosferi içinde. Çentikli masanın altında oynanan oyunları belli belirsiz anımsıyordum; ve bir köşedeki eskimiş bir kanepenin püskülleri yeniden geçmişten çıktılar. Vaktiyle bu püskülleri kemirmiş ya da yemiş ya da kıvırtıp örmüş müydüm -ya da belki bir kapta salamuraya yatırıp yağlamış mıydım- nasıl, ne zaman? Ya da burun deliklerime mi sokmuştum?

Teyzem divanda dimdik, eski ekol usulü oturuyordu; gövdesinin üst kısmı arkaya doğru bükük, başı biraz geride. Sophie konuşmaktan sıkılmıştı; parmaklarını birbirine geçirmiş, eğilmişti; Stan, dirsekleri koltuğunun kolları üstünde; potinlerinin ucunu seyre dalmıştı; eniştem ise, kısa, eğri bacaklı bir köpekle oynayarak o koskocaman beyaz tavanda durmadan yer değiştiren bir sineği dikkatle izliyordu. Dışarıda fırtına koptu, evin önündeki ağaçların yapraklan gürültüyle sallandı; pancurlar gıcırdadı, salonda bir esinti dolaştı. Yepyeni, çok büyük başka bir şey olacağı içime doğdu. Köpekler havlamaya başladılar. Ben ne zaman bağırıp çağırmaya başlayacaktım? Bağıracağım kesindi. Bu soylu bozuntularının ikide bir nasıl yeniden ortaya çıktığı bilinmeyen, anlaşılmaz bir boşlukta şişmiş, gelişmiş tuhaf ve gerçekdışı gelenekleri, her sözlerinde gizil güç olarak bulunan tembellik ve güzellikleri, incelikleri, zariflikleri, soylulukları, gururları, sevimlilikleri, kurnazlıkları, zirzoplukları bende korku verici bir güvensizlik uyandırıyordu. Ama en kötü tehdit tavanda tek başına dolaşan o güz sineğinden mi, çocukluk geçmişimle ilgilenen teyzemden mi, yanaşması ile Mientus'dan mı, hastalıklardan mı, kanepenin püsküllerinden mi ya da aynı zamanda birleşmiş, şiddetlenmiş, sipsivri biçimde yontulmuş bütün bu şeylerden mi geliyordu? Kesinlikle yeni bir şey olacağını düşünerek aile mirası eski rokoko sandalyemde kıpırdamadan oturuyordum;

kendi sandalyesinde teyzem de konuşmayı sürdürmek için cereyanlardan yakınmaya başladı. Bu mevsimde cereyanda kalmak kemikler için çok kötüydü. Şatolarda binlercesine rastlanan kızlardan biri olan, ancak bütün öteki kızlara göre hiç değişmemiş, ufak tefek Sophie de konuşmayı sürdürmek için gülmeye başladı ve herkes güldü (gülüşmenin toplumsal ve kibarca aldatmacası), ardından gülmeler durdu. Kime, neye gülüyorlardı?

Ama zayıf, uzun boylu, solgun, oldukça dazlak, uzun ve ince burunlu, uzun ve ince parmaklı, dar ağızlı, burun delikleri küçük, tavırları çok ölçülü, kendisi deneyimli ve zarif Constant enişte ilginç bir rahatlık ve kibarca bir özensizlikle koltuğunda kaykılıp güderi şıpıtıkları ile birlikte ayaklarını masanın üstüne koydu.

— Evet, dedi, cereyanlar. Ama artık kalmadı.

Sinek vızıldadı.

m

— Tonton! diye bağırdı teyzem iyi yüreklilikle. Sıkılmaktan vazgeç.

Ve ona bir bonbon verdi. Oysa adam sıkılıyordu ve esnedi; ağzını öyle açtı ki tütünden sararmış bütün dişlerini gördüm. İki kez üst üste esnedi; çekinmeden, büyük bir gevşeklik içinde.

— Tralala-pum, pum, pum... diye bir şarkı mırıldanmaya başladı. Kurt oğlağı yemek istemiyor, ama oğlak dışarı çıkmak istemiyor.

Bir gümüş ağızlık çıkarıp üstüne parmağıyla hafifçe vurdu; ağızlık elinden kayıp yere düştü; ama yerden almadı onu ve yeniden esnedi. Kimin yüzünden esniyordu? Rokoko mobilyalar üstünde oturmuş olan aile bütün bu olanlara sessizce bakıyordu. Yaşlı uşak François göründü.

— Hanımefendi, sofra hazır! dedi.

— Akşam yemeği, dedi teyzem.

— Akşam yemeği, dedi Sophie.

— Akşam yemeği, dedi Stan.

— Ağızlık, dedi enişte.

Uşak ağızlığı yerden aldı; FV. Henri stilindeki yemek salonuna geçtik. Duvarlarda eski portreler, bir köşede ıslık gibi ses çıkaran bir semaver. Fırında jambon ve konserve bezelye ikram edildi. Konuşma yeniden başladı.

— Bunlardan yararlanalım! dedi Constant, yeniden biraz hardal, biraz da yabanturpu alarak (ama kime karşı alıyordu bunları?). Eğer iyi yapılmışsa, yabanturplu jambon yemeğinden daha iyisi yoktur. İyi yapılmış böyle bir jambon yemeğini ancak Simon'un lokantasında bulabilirsiniz, tralala-pum, pon, pon, Simon'un lokantasında. İçelim. Bir kadehçik.

— Kadeh tokuşturalım! dedi Stan. Eniştem ona sordu:

— Savaştan önce Erivan'daki o jambonları anımsıyor musun?

— Jambon mideye oturur, dedi teyzem. Sophie neden bu kadar az yiyorsun? Hâlâ iştahsız mısın?

Sophie yanıt vedi, ama kimse onu dinlemedi; çünkü yalnızca konuşmuş olmak için konuştuğu biliniyordu. Constant oldukça gürültüyle, ama yine de kibar, zarif bir biçimde yiyordu. Parmaklarına tabağın üstünde manevra yaptırarak jambonun yağını alıyor, yabanturpu ya da hardal ile çeşni verdikten sonra bu jambonu ağzına tıkıyordu; kimi zaman tuz, kimi zaman da biber ekiyor ya da bir kızarmış ekmek diliminin üstüne tereyağı sürüyordu; bir ara hoşuna gitmeyen bir parçayı ağzından çıkardı, sofracıbaşı bunu hemen alıp kaldırdı. Acaba kime karşı yapmıştı bu işi? Ve kime karşı ekmeğine tereyağı yürüyordu? Teyzem kibarca, oldukça çok, ama azar azar yiyordu; Sophie tabağını silip süpürüyordu. Stan ise tembel tembel doyuruyordu kamını. Uşaklar ayaklarının ucuna basarak yürüyorlardı. Mientus ansızın, çatalı havada, donup kaldı, bakışı donuklaştı, yüzü kül rengi oldu, ağzı aralandı ve o korkunç yüzünde çok hoş, duygusal bir gülümseme belirdi. Sevimli, dostça bir gülümseme; tam beni, o sensin, ben buradayım der gibi. Mientus ellerini masaya dayayıp eğildi, üst dudağı sanki hıçkırmak istiyormuş gibi yukarıya kalktı, ama o hıçkırmayıp daha

çok eğildi. Yanaşmayı görmüştü! Yanaşma oradaydı! Yanaşma oradaki küçük uşaktı! Hiç kuşkum yoktu: Tabaklarımıza jambonla bezelyeleri dağıtan, onun düşlediği yanaşma idi.

Yanaşma! Mientus'la aynı yaştaydı, on sekiz yaşından büyük değildi, orta boyluydu, ne yakışıklı ne çirkindi, sarışına yakındı; yalınayaktı, sol kolunda bir peçete vardı, yakasız gömleğinin önü bir kopça ile kapatılmıştı, köylü gençlerin pazar kıyafeti içindeydi. Yüzünün Mientus'un o korkunç yüzüne benzeyen hiçbir yanı yoktu; yapma değil, doğal bir yüzdü bu; halka özgüydü, sıradandı, görünüşü kaba idi; çirkinleşmiş bir yüz denemezdi, ama yüz olma onuruna da hiçbir zaman erişememişti; bacak gibi bir şeydi! Sarışın ya da yakışıklı olmaya değmediği gibi bir yüze sahip olmaya da değmeyen bu uşak ayrıca oda hizmetçiliğine de değmezdi. Eldivensiz, yalınayak değiştiriyordu tabakları, ama buna kimse şaşmıyordu: Bir cekete de değer değildi. Bir yanaşma ha! Hangi talihsizlik onu tam da buraya, eniştemle teyzemin evine getirmişti? “Başlıyor,” diye düşündüm lastik gibi jambonu çiğnerken, “başlıyor...” Yememiz için bizi sıkıştırıyorlardı; çünkü niyetleri konuşmayı sürdürmekti; benim de armut kompostosunun tadına bakmam gerekti; ardından, çayla birlikte çörek ikram ettiler; teşekkür etmek ve boğazımda kalan şekerli erik kurularını yutmak zorunda kaldım; teyzem de yeniden konuşmaya başlamak

için, bu kadar gösterişsiz bir akşam yemeğinden dolayı özür diledi.

— Tralala-bum-bum! dedi sandalyesinde yayılıp oturmuş olan Constant enişte.

Ağzını adamakıllı açarak içine, uyuşuk uyuşuk, parmakları arasında tuttuğu bir erik kurusunu attı.

— Yiyin, yiyin! Beslenin, dostlarım!

Çiğnedi, yuttu; ardından açıkça doymuş haliyle, sanki bile bile ekledi: ^

— Yarın altı seyise yol veriyorum; hem de paralarım ödemeden; çünkü param yok.

— Tonton! diye bağırdı teyzem iyi yüreklilikle.

Eniştem yanıt verdi:

— Bana peyniri uzatın.

Kime karşı söylüyordu bunu? Uşaklar ayaklarının ucuna basarak hizmet ediyorlardı.

Kafası hep meşgul olan Mientus o halk çocuğunun köylü yüzüne, biçimi bir bacak kadar bozuk yüzüne yiyecekmiş gibi bakıyor, onu sanki eşsiz bir likörmüş gibi içiyordu. Küçük uşak bu ısrarlı, ağır bakışlar karşısında sendeleyip çayı konukların üstüne döktü. Yaşlı François onun kulağına bir fiske vurdu.

— François! dedi teyzem iyi yüreklilikle.

— Ama dikkat etmeli! diye homurdandı eniştem bir sigara alarak. Küçük uşak koşup sigarayı yaktı. Eniştem ince dudaklarının arasından biraz duman çıkardı ve salona geçtik. Burada herkes her biri pek değerli koltuklara yerleşti. Bu değerlilik korkunç bir lüksün içinden yayılıyordu. Dışarıda bora patladı. Kuzen Stan belli bir canlılıkla bir öneride bulundu:

— Küçük bir briç partisine ne dersiniz?

Ama Mientus briç bilmiyordu; Stan da sesini çıkarmadan oturduğu yerde kaldı. Sophie bir şey söyledi; güzün sık sık yağmur yağar dedi; teyzem de bana Hedvvige teyzeyi sordu. Konuşma bitmişti; eniştem bacak bacak üstüne attı, başını arkaya dayadı ve tavanda dolaşıp duran sineğe baktı, ardından esnedi bize damağını ve sararmış dişlerini göstererek. Stan sessizce bir bacağını yavaş yavaş sallıyor ve gözleriyle potininin ucundaki yansımaları izliyor; teyzemle Sophie, elleri dizlerinin üstünde, oturuyorlardı. Küçük köpek masanın üstüne çıkmıştı ve Stan'ın bacağına bakıyordu; Mientus ise uzakta, başı ellerinin arasında, olağanüstü bir

hareketsizlik içinde oturuyordu. Teyzem yeniden canlanıp uşaklara konukların odalarını hazırlamalarmı, yatakların içine buyot ve başuçlanndaki komidinlerin üstüne de birer tabak ceviz ve reçel koymalarını söyledi. Bunu duyan enişte kendisinin de bunlardan biraz yiyebileceğini önemsemez bir tonla bildirince uşaklar hemen koşup ona

ceviz ve reçel getirdiler. Biz de yeniden yemeye başladık. Yiyecek halimiz kalmamıştı, ama yememezlik de edemezdik; çünkü reçeller, şekerlemeler tepside görünmüştü; öte yandan, bunları bize ikram ediyor, yemeye çağırıyorlardı. Bizi ça-ğırmamazlık da edemezlerdi; çünkü tepsi masanın üstüne konmuştu. Mientus diretip reçeli açıkça reddetti (ben de nedenini hemen anladım: Nedeni yanaşmaydı), ama teyzem iyi yüreklilikle ona çifte porsiyon reçel verdi, bana da külahından bonbon ikram elti.

Bu reçelin yavan bir tadı var, çok tatlı oluyor sonra; artık yiyemiyorum; midem bulanıyor, ama tabak önümde oldukça red-dedemem; midem bulanıyor, çocukluk, teyze, külotlar, aile, sinek, küçük köpek, yanaşma, Mientus, kamım dolu, boğuluyor insan, dışarıda rüzgâr esiyor, aşırılık, tokluk, fazla bu, korkunç zenginlik, rokoko pırıl pırıl parlıyor. Ama kalkıp “iyi geceler” diyemiyorum. Buna bir geçiş olmadan, yapamıyorum... Sonunda deniyoruz, ama itiraz edip bizi alıkoyuyorlar. Constant enişte kime karşı yorgun ve kime karşı ağzına bir çilek daha atıyor? Ardından, Sophie hapşırınca gitmemize izin çıkıyor. Selamlamalar, eğilmeler, kutlamalar, sarılmalar. Bir oda hizmetçisi bizi tahta basamaklı bir merdivenden üst kata çıkarıyor. Bu basamaklar bana bir şeyi anımsatıyorlar... Arkamızdan da elinde reçel ve ceviz dolu bir tepsi ile bir uşak geliyor. Sıcaktan bunalıyor, boğulacak gibi oluyoruz. Bu reçel bana geğirti veriyor. Mientus’a da. Köy yaşamı.

Oda hizmetçisi kapıyı kapar kapamaz Mientus sordu:

— Gördün mü?

Oturup başını ellerinin arasına gizledi.

— Küçük uşak mı? dedim, ilgilenmiyormuşum gibi yaparak.

Hemen storu indirdim. Penceremizin parkın karanlık bölgelerinin karşısında ışık içinde görünüp öyle kalmasından nefret ediyorum.

— Onunla konuşmalıyım. Birazdan aşağıya ineceğim! Ya da

hayır. Zili çaldır! Herhalde onu bizim emrimize verdiler. İki kez çaldır.

— Ne için? dedim zile basmaya çalışarak. Bu, başımıza iş açabilir. Unutma ki eniştemle teyzem... Mientus! Çağırma! Önce bana onunla ne yapacağmı söyle, olmaz mı?

Zilin düğmesine bastı.

— Hay Allah kahretsin! diye homurdandı. Sanki o reçel yetmiyormuş gibi bir de elma armut koymuşlar. Dolaba saklayalım. Buyotlan da kaldır. Uşağın bunları görmesini istemiyorum...

İçinde yazgı korkusu gizli bir Öfkeye, insanın en özel işlerinin neden olduğu türden bir öfkeye kapılmıştı.

— Jojo! diye mırıldandı, titreyerek, dostça, içtenlikle. Jojo, gördün, kötü bir yüzü yok, normal bir yüz bu! Buruşuksuz bir yüz! Oğlan tam bir yanaşma, ondan daha iyisini hiçbir zaman bulamam. Yardım et bana. Tek başıma yapamam.

— Sakin ol! Ne yapmak istiyorsun?

— Bilmiyorum, bilmiyorum. Eğer onunla dost olsaydık, eğer onunla arkadaş... arkadaşlık etmeyi başarırsam... dedi utanmış gibi bir tonla. Ar... arkadaşlık etmek! Arka... arkadaş olmak! Bu, gerekli. Yardım et bana!

Küçük uşak içeriye girip:

— Buyurun efendim, dedi.

Kapının yanında duruyor, emir bekliyordu; bunun üzerine Mientus ona küvete su doldurmasını buyurdu, o da suyu doldurup bekledi; bu kez Mientus ona bir vasistası açtırdı; vasistası açıp yine beklemeye başlayınca Mientus ona bu kez de bir el havlusunu bir demir çubuğun üstüne koydurttu; uşak bunu yapınca Mientus bu kez de ona ceketini gömme dolaba yerleştirtti, ama bu buyruklar Mientus’u rahatsız etmişti. Mientus buyuruyor, yanaşma hiç sesini çıkarmadan buyruğu yerine getiriyordu; buyruklar gitgide kötü bir düşü andırır duruma gelmişlerdi. Arkadaşlık edecek yerde yanaşmasına buyurmak, bir efendi gibi rahat rahat buyurmak, bütün gece buyurmak, buyruğunu geri almak, ne yazık! Sonunda artık ne

buyuracağını bilemeyen, bütün buyrukları vermiş olan Mientus uşağa dolaptan sakladığımız bu-yotları ve meyveleri çıkarttırıp, yorgun bir halde bana fısıldadı:

— Sen dene! Benim artık gücüm kalmadı.

Ceketimi yavaşça çıkarıp bacaklarımı sarkıtarak yatağın kenarına oturdum. Bir yanaşmaya yaklaşmak için daha uygun bir pozisyondu bu. Önemsemez, ilgisiz bir tonla sordum:

— Adın ne senin?

— Tintin! diye yanıt verdi. Bunun kısaltılmış bir ad değil, gerçek adı olduğu kesindi. Örneğin Valentin gibi tam bir ad ona yaraşmazdı sanki.

Mientus titredi.

— Uzun süredir mi burada çalışıyorsun?

— Vallahi, yakında bir ay olacak efendim.

— Peki, daha önce ne yapıyordun?

— Vallahi, daha önce atlara bakıyordum efendim.

— Buradan memnun musun?

— Vallahi, evet efendim.

— Bize sıcak su getir.

— Başüstüne efendim.

Uşak dışarıya çıktığında Mientus’un gözleri yaşla doldu. İki gözü ikiçeşme ağladı. Yaşlar üzgün yüzüne aktı.

— Duydun mu? Duydun mu? Tintin! Adı bile yok! Ama her şey ona ne kadar da yakışıyor! Yüzünü gördün mü? Buruşuksuz, normal bir yüz! Jojo, benimle arka... arkadaşlık etmezse, bilmiyorum ne yaparım.

Öfkelendi ve sıcak su istediğim için beni kınadı; başka buyruk verme olasılığı bulunmayınca, dolapta gizlenmiş buyotları çıkarttığı için kendisini bağışlayamıyordu:

— Kuşkusuz o hiçbir zaman sıcak su kullanmaz, oysa bu-yotlar... Herhalde hiç yıkanmıyordur da. Ama yine de pis değil o. Jojo, fark ettin mi? Yıkanmıyor ve kirli değil. Pislik sanki onda zararsız bir şey; rahatsız etmiyor. Ama bizim pisliklerimiz, bizim pisliklerimiz yok mu...

Eski şatonun bu konuk odasında Mientus'un tutkusu depreşti; gözyaşlarını sildi; küçük uşak bir ibrikle geri geliyordu. Bu kez sorgulamayı Mientus sürdürdü:

— Kaç yaşındasın? diye sordu uşağa, yüzüne bakmadan.

— Vallahi, ne bileyim efendim?

Mientus'un dili tutuldu. Bilmiyordu uşak! Yaşını bilmiyordu!

Gerçekten de gülünç duruma düşme olasılıklarından kaçıp kurtulan harika bir yanaşmaydı bu! Mientus, ellerini yıkamak bahanesiyle ona yaklaşıp, titremesini frenleyerek:

— Benimle aynı yaşta olmalısın, dedi.

Bu tam bir soru değildi. Karşısındaki canı isterse yanıt verebilirdi. Önce arka... arkadaş olmakla başlamak gerekiyordu. Ama küçük uşak yanıt verdi:

— Evet efendim.

Bunun üzerine Mientus kaçılmaz sorulara geldi:

— Okuma yazma biliyor musun?

— Vallahi, nasıl bilebilirim ki efendim.

— Ailen var mı?

— Bir kızkardeşim var efendim.

— Ne iş yapıyor?

— ineklere bakıyor.

Uşak kazık gibi orada dikiliyor, Mientus da çevresinde dolaşıp duruyordu. Sanki soru sormaktan, buyurmaktan başka olasılık kalmamıştı. Nitekim Mientus oturup buyurdu:

— Ayakkabılarımı çıkar.

Ben de oturdum. Oda uzun ve dardı; üç kişinin devinmesi sıkıntılı oluyordu. İç karartına, geniş bina ıslak parkın karanlığında yükseliyordu. Rüzgâr sanki azalmıştı; ama bu iyi bir şey değildi, şiddetli bir rüzgâr daha iyi olacaktı. Mientus bir bacağını uzattı, uşak çömelip bu bacağın üstüne yüzünü yaklaştırdı; bu sırada Mientus'un feodal, solgun, korkunç, buyruklarla sertleşmiş, ama artık sorusu kalmamış yüzü uşağa egemendi. Bu sırada ben bir soru sordum yanaşmaya:

— Peki, efendin yüzüne vuruyor mu?

Yüzü ışıldadı ve köylülere özgü bir tür coşkuyla haykırdı:

— Ah, elbette vuruyor; vurmasına vuruyor!

Sözünü bitirir bitirmez, bir yayla gerilmiş gibi doğruldum ve elimi kaldırıp, tersiyle yüzünün sol yanına vurdum. Gecenin sessizliği içinde tokat sesi tabanca sesi gibi çınladı. Uşak elini yüzüne koydu ve hemen ayağa kalktı.

— E vallahi, beyefendi de vurmasını biliyor! diye mırıldandı,

biraz şaşkınlıkla, biraz saygıyla.

— Defol! diye bağırdım.

Çıktı.

— Yahu sen ne yaptın? dedi Mientus ellerini bükerek. Ben onun elini sıkmak istiyordum! Elini elimin içine almak istiyordum; böylece ikimizin yüzü de birbirine benzeyecekti, hepsi bu kadar. Ama sen elini onun yüzüne götürdün; ben de ayağımı onun eline uzattım! Ayakkabılarımın bir tekinin bağını çözebilirdi! Bir tekinin! Neden yaptın bunu?

Hiçbir şey bilmiyordum bu konuda. Sanki bir yayın düğmesine basılmış gibi olmuştu; “defol” diye bağırmıştım; çünkü tokatlamışım, ama neden yapmıştım? Kapı vuruldu ve kuzen Stan pantolonla, ayaklarında şosonlar, elinde bir mum, eşikte göründü.

— Biri ateş mi etti? diye sordu. Tabanca sesi duyar gibi oldum.

— Senin Tintirfin yüzünde bir tokat patladı.

— Yüzüne mi vurdun?

— Benim sigaramı çalmıştı.

Bunu ertesi sabah uşakların öğreneceği şekilde değil, benden bu yorumum ile öğrenmesini istiyordum. Stan biraz şaşkındı, ama ardından dostça gülümsedi:

— Çok güzel. Bu ona ders olur. Demek öyle, onun yüzüne vurdun ha? diye sordu biraz saf saf.

Gülümsedim. Mientus bana öyle bir baktı ki, bu bakışı hiçbir zaman unutamayacağım; ihanet edilmiş bir insanın bakışıydı bu. Mientus çıktı; kuşkusuz tuvalete gidiyordu. Yeğenim onu bakışıyla izledi.

— Arkadaşın kızgın gibi görünüyor, gerçekten öyle mi ha? dedi, hafif alaylı bir tonla. Sana mı kızgın? Küçük burjuvanın biri.

— Küçük burjuva, dedim; çünkü başka bir şey söyleyemezdim.

— Küçük burjuva, diye yineledi. Bu Tintin gibi adamlara vu

rursan, bunlar sana efendisi imişsin gibi saygı gösterirler. Tanımak gerekir bunları! Bundan hoşlanırlar.

— Hoşlanırlar bundan, dedim.

— Hoşlanırlar bundan, hoşlanırlar bundan, ha, ha, ha! Hoşlanırlar.

■

O zamana kadar bana karşı biraz çekingen davranan yeğenimi tanımıyormuşum. Uyuşukluğu yok olmuştu, gözleri parlıyordu.

Tintin'in tokat yemesi hoşuna gitmişti, ben de onun hoşuna gidiyordum. Bu genç aristokrat, ormanların ve halk tabakasının kokusunu aldıktan sonra; o bıkkın, uyuşuk üniversite öğrencisi halinden kurtulmuştu. Mumu pencerenin kenarına koyup, ağzında sigara, yatağın ayakucuna oturdu.

— Bundan hoşlanırlar, dedi. Hoşlanırlar! Bunları dövebilirsiniz, ama bahşiş vermek gerekir; bahşiş vermeden dövmeyi onaylamıyorum. Bir gün, babamla Severin amca Büyük Otel'de kapıdaki görevliyi tokatladılar.

— Eustache amca da bir berbere patlatmıştı.

— Eveline nine gibi de tokat atan yoktu, ama bu şimdi geçmişte kaldı. Çok zaman olmadı, bir gün Riri de Patz da kafayı çekip bir kontrolörün suratına tokadı indirmişti. Riri de Patz'ı tanıyor musun? Çok nazik bir adamdır.

Birçok de Patz tanıdığımı, hepsinin çok alçakgönüllü ve çok kibar insanlar olduklarını, oysa şimdiye kadar Riri'ye hiç rastlamadığımı söyledim. Ama Bob Pitvvicki "Papağan"da bir garsonun başını camdan içeriye sokmuştu.

— Ben, dedi, yalnızca bir kez bir biletçiye vurmuştum. Pi-powski'leri tanır mısın? Kadın adamakıllı snobdur, ama ona bakmak insanın çok hoşuna gidiyor. Yarın belki keklik avına gidilecek.

(Mientus nerede? Nereye gitti? Neden geri gelmiyor?) Kuzenim hiç kalkıp gitme isteği göstermiyordu. Tintin'in yediği tokat ortaklaşa içilen bir votka gibi bizi birbirimize yaklaştırdı; sigarasını çekerek gevezelik ediyordu; ağız burun kırmalar, keklik avı, bayan Pipowska, senli benli, Colombine, Riri ve Thadee, gerçekçi olmak gerekir, her şey ne ise öyledir, Tarım Okulu ve para, eğitimini tamamlamak. Ben de ona aynı şeyleri söylüyorum. O da

bana aynı şeyleri söylüyor; ardından ben de aynı şeyleri. O yeniden ağız burun kırma ile başlayıp bu işi ne zaman, kime ve ne pahasına yapacağını bilmek gerektiğini anlatıyor, ben de çeneden çok kulaklara patlatmanın daha iyi olduğunu söylüyorum. Ama bütün bu sözlerde gerçekdışı bir şey var; bunun böyle olmadığını, doğru olmadığını, bugün artık hiç kimsenin kimseye vurmadığını, bu işin artık yapılmadığını, belki de hiçbir zaman yapılmamış olduğunu, bunun bir söylenceden, bir aristokrat fantezisinden öteye

gitmediğini söylemeyi birçok kez deniyorum, ama beceremiyorum. Gevezelik çok hoş; aristokrat fantezisi bizi yakalamış, bırakmıyor. İki genç soylu gibi çene çalıyoruz. "Ara sıra patlatmak fena olmuyor!” "Yüze vurmak daha sağlıklı!” "Bir herifin yüzüne yapıştırmak başka hiçbir şeye benzemez!”

— Pekâlâ; gitmem gerek, dedi sonunda Stan. Çok kaldım. Varşova’da görüşürüz. Sana Riri de Patz’ı tanıştırırım. Gerçekten gece yarısı olmuş! Arkadaşın geri dönmedi. Belki de hastalanmıştır. İyi

gecelcr.

Bana sarıldı.

— İyi geceler, Jojo.

— İyi geceler, Stan.

Mientus neden dönmemişti? Alnımdaki teri sildim. Kuzenimle bu konuşmaya ne gerek vardı? Küçük bir pencereden dışarıya baktım. Yağmur dinmişti. Elli adımdan ötesi görünmüyordu. Gecenin zifiri karanlığında orada burada yalnızca birkaç ağaç şekli seçebiliyordum, ama belli belirsiz bu şekiller karanlıktan daha karanlıkmış gibi görünüyorlardı. Duvarın öteki yanında, kör tarlalarla delik deşik, gizli, gizemli park su içinde yüzüyordu. Baktığım şeyleri seçemediğim, geceden daha karanlık şeylerden başka bir şey de göremediğim için, geri çekilip sert bir hareketle vasistası kapadım. Bütün bunlar boştu. Yanaşmaya boşuna vurmuştum. Bu konuşma da boşunaydt. Evet, burada yüze indirilen darbe bir bardak votka gibiydi; kentte atılan cansız, demokratik tokatlarla hiçbir ortak yanı yoktu. Eski bir

aristokrat evde bir uşağın yüzünün değeri neydi? O küçük uşağı tokatlamış olmam, üstelik bu konuda evin oğlu ile konuşmam kınanacak bir şeydi. Ama Mientus nerede kalmıştı?

Gece yarısından sonra, saat bire doğru geri döndü. İçeriye hemen girmedi; Önce uyuyup uyumadığımı anlamak için kapıyı araladı; ardından, sanki dışarıda gecelemiş gibi odaya daldı ve çabucak lambanın yanık fitilini düzeltti. Yine çabucak soyundu. Lambanın üstüne eğildiği sırada yüzünde yeni değişiklikler gördüm: Ağırlaşmış ve sol yanı şişmişti, elmaya benziyordu, ama kompostonun içindeki bir elmaya; sanki ezilmişti. İğrenç *küçülme!* Bu küçülmeye yine rastlıyordum, bu kez bir arkadaşın yü-zunde! Korkunç bir soytarılığın zararını görmüştü, aklıma gelen tanım buydu: Korkunç bir soytarılık. Hangi kaba güç onu bu duruma sokmuştu? Soruma biraz fazla tiz, cırtlak bir sesle yanıt verdi:

— Uşakların odasına gittim. Yanaşma ile arka... **arkadaşlık** ettim. Yüzüme vurdu.

— O küçük uşak senin yüzüne mi vurdu? diye sordum, kulaklarıma inanamayarak.

— Evet, diye doğruladı sevinçle, ama yapay ve biraz fazla

yaygaracı bir sevinçle. Arkadaş olduk işte. Sonunda onunla konuşabildim.

Ama bunları bana acemi bir yamak, bir köy düğününde sarhoş olmakla övünen kentli bir memur gibi söylüyordu. Kaba ve yıkıcı bir gücü denemişti, ama bu güce karşı tavrı belirsizdi. Onu soru yağmuruna tuttum; sonunda, istemeyerek, yüzünü karanlıkta gizleyip itiraf etti:

— Onu buna zorladım.

Tepem attı.

— Nasıl? Nasıl? Opu senin yüzüne vurmaya mı zorladın? Seni deli sanacak! (bana ben de bir tokat yemişim gibi geldi.) Doğrusu çok iyi! ^fa eniştemle teyzem bunu öğrenirlerse...

— Kabahat sende, dedi hırçın bir tonla. Ona vurmaman gerekirdi. Sen başlattın. Kendine genç senyör süsü vermek istedin! O uşağın benim yüzüme vurması gerekti; çünkü sen ona vurmuştun. Yoksa eşitlik olmayacaktı, ben de arka... arkadaşlık edemeyecektim...

Işığı söndürdükten sonra kesik kesik tümcelerle, umutsuzca girişimlerinin öyküsünü anlattı. Yanaşmayı uşakların odasında, efendilerinin ayakkabılarını boyarken bulup yanma oturmuş, ancak uşak hemen ayağa kalkmıştı. Her şey yeniden başlıyordu. Genç uşağın çekingenliğini gidermeye, onu konuşturmaya, onunla dost olmaya çalışarak yeniden konuşmaya girişmiş, ancak sözcükler ağzında saçma bir idile özgü tatsız sözlere dönüşmüştü. Yanaşma elinden geldiğince yanıt vermişti, ama canının sıkılmaya başladığı açıkça görülüyordu; üstelik bu kaçık genç beyefendinin ne istediğini anlayamıyordu. Mientus sonunda Fransız Devrimi'ni ve insan haklarını anımsatarak ucuz, boş, ama parlak

sözlerin içinde bocalayıp durmuş, bütün insanların eşit olduklarım anlatmış, bu bahaneyle de yanaşmanın kendisine elini vermesini istemiş, ancak oğlan bunu ısrarla reddetmişti. “Size elimi veremem efendim.” Bunun üzerine Mientus'un aklına çılgınca bir düşünce gelmişti. Yanaşmayı üstüne saldırtabilirse; bu, aralarındaki buzları eritecekti. “Yüzüme vur!” diye yalvarmıştı, her türlü kontrolü yitirerek. “Vur bana!” Yüzünü uşağın ellerine bırakmak için eğilmişti. Ancak küçük uşak vurmak istemiyordu: “Canım hayır, neden size vuracak mışım?” Mientus yalvarıyor, yalvarıyordu; sonunda bağırmıştı: “Vursana ulan! Sana emrediyorum! Allah kahretsin, ne bekliyorsun?” Gözünde şimşekler çakıyor Mientus'un, yüzü göçüyor; sert bir darbe. Yanaşma yüzüne vurmuştur! “Bir daha ulan!” diye bağırıyor. “Bir daha!” Göçme, sert bir darbe ve gözünde şimşekler çakıyor. Gözlerini açtığında uşağı önünde, ayakla, ellerini uzatmış, yeni buyrukları yerine getirmeye hazır durumda görüyor. Ama buyrukla indirilen tokat gerçek bir tokat değildir; ısmarlama bir iştir, tıpkı lavaboya su dökmek ya da ayakkabı boyamak gibi. Mientus'un yüzünün utançtan kızarmasını yediği tokatların kızarıklığı örtmüştü. “Bir daha! Bir daha!” diye mırıldanmıştı acı çeken bizim gönüllü kurban, yanaşmayı yüzüyle arkadaş olmaya zorlamak için. Ve yeniden göçme, sert bir darbe, gözde şimşekler çakması. Ah, bu ıssız uşak odasında, ıslak bulaşık bezlerinin ortasında, bulaşık dolu bir gerdelin üstünde yüze indirilen o darbeler yok muydu!

Bereket versin bu halk çocuğu, beyefendinin zirzopluklarından keyif almıştı. Herhalde onun aklının bozuk olduğunu düşünmüş (halkı efendilerinin akıl bozuklukları kadar eğlendiren bir şey yoktur), kendine göre, köylü aklıyla, onunla alay etmeye başlamış, bu da aralarında bir senlibenlilik doğurmuştu. Bir süre sonra Mientus'la işi dirsekle vurmalara, ondan birkaç madeni para sızdırmaya kadar götürecek derecede arkadaş olmuştu.

— Verin beyefendi, tütün param olacak!

Ama kazın ayağı öyle değildi... Bütün bunlar düşmancaydı, dostluk ve arkadaşlıktan uzaktı, köylülere özgü alayla yüklüydü; tehlikeliydi ve düşlenen arkadaşlıktan da uzaktı. Ama yine de Mientus bunlara katlanıyor, küçük bir uşağa efendi olarak kötü dav-

ranmaktansa, bu uşağın kendisine kötü davranmasını yeğliyordu.

\»

Mutfakta çalışan kız, Marion gelmişti yerleri silmek için; elinde ıslak bir bez vardı; gördüğü sahne karşısında şaşırmıştı:

— Aman Tanrım! Yahu ne oluyor böyle bu saatte?

Ev halkı uyuyordu. Uşaklar kendilerini odalannda ziyarete gelmiş bu beyefendi ile ceza görmeden eğlenip, onunla köylüler gibi kaba kaba gülerek alay edebilmişlerdi. Mientus, kendisi, onları özendiriyor, onlarla birlikte gülüyordu. Ama uşaklar onunla

alay ede ede, işi yavaş yavaş efendileri ile alay etmeye kadar vardırmışlardı.

— Bu efendiler işte böyledirler! diyorlardı kendilerine Özgü mutfak dilleri ile. Bunlar işte böyledirler! Hiçbir şey yapmazlar, yalnızca yiyip içerler, iyice şişinceye kadar! Yerler, yerler, sonra da hasta olup yatarlar, odalarında gezinirler, kimbilir neler neler anlatırlar. Aman Allahım, ne de çok yemek yiyebiliyorlar! Ben köylüyüm amma, vallahi onların yediklerinin yarısını yiyemem. Öğle yemeği, sonra ikindi kahvaltısı, sonra bonbonlar, sonra

reçeller, sonra yumurtalar, sonra sil baştan. Efendiler pis boğazdır, göbekleri şişer, sonra da hasta olurlar. Geçen gün efendi avda av bekçisinin üstüne atladı! Av bekçisi Victor onun arkadaşıydı, elinde bir başka tüfek vardı; Bay Constant bir yabandomuzuna ateş etti, ama vuramadı; domuz onun üstüne atladı; Bay Constant da tüfeğini bırakıp Victor'un üstüne atladı (Marion, konuşma!) evet, Victor'un üstüne atladı. Ağaca tırmanamadığı için Victor'un üstüne tırmandı! Daha sonra ona bir zloti verdi ve çenesini tutmasını, konuşursa onu kapı dışarı edeceğini söyledi.

— Aman Tanrım, sussana sen, ödümü kopardın.

Marion katıla katıla gülmüştü.

— Küçük hanıma gelince, o dolaşmaktan, bakmaktan, boyuna dolaşmaktan başka bir şey yapmıyor. Efendiler de dolaşıp bakıyorlar. Bay Stanislas bana öyle bakıyor ki bu dürüst bir şey değil; hatta bir gün beni sıkıştırdı; inanın doğru! Sanki biri kendisine bakıyormuş gibi bakıp duruyordu; böğürlerim ağrıyıncaya kadar güldüm, sonra kaçtım. Bana bir zloti verdi ve kimseye herhangi bir şey söylemememi istedi; sarhoş olduğunu öne sürdü.

— Belki de gerçekten sarhoştu, dedi yanaşma; ama öteki kızlar da ona yüz vermiyorlar; çünkü kendisine bakılırsa o da durmadan bakıyor. Yalnızca Josephine ile, o yaşlı dulla gölün ya-

nındaki çalılıkların içinde dolaşıyordu; ama adam kadına herhangi bir şey anlatmasını yasakladı, neredeyse hiç kimseye bir şey anlatmayacaktı!

— Hi, hi, hi, hi! Kapa çeneni Tintin. Efendiler çok terbiyelidirler. Kibardırlar.

— Elbette, kibar olmasına kibardırlar, ama bunlara bir zılgıt

vermek gerek; çünkü tek başlarına hiçbir şey yapamazlar. Ver şunu bana, uzat şunu bana, taşı şunu; hatta pantolonlarını bile giydirmek gerekiyor; çünkü tek başlarına giyemezler. Ben bunların hizmetine girdiğimde, vallahi her şey kafamı allak bullak etmişti. Çevremde her zaman her işimi yapacak, her şeyimi ayarlayacak biri olsaydı, hiç kuşkusuz neredeyse yerin altına

gizlenmeyi yeğlerdim. Her akşam efendinin oğluna adamakıllı krem sürmek gerekiyor.

— Benim de küçük hanımı ovmam gerekiyor! diyerek cıyakladı mutfakta çalışan kız. Elbette küçük hanımı benim ellerimle ovmam gerekiyor; çünkü kendisi hiç güçlü değil. Efendiler o kadar nazikler ki, elleri de o kadar nazik ki! Hi, hi, hi, minnacık eller!

— Tanrım, bunlar dolaşmaktan, sonra yemek yemekten, sonra da saçma sapan konuşmaktan ve sıkıntıdan patlamaktan başka bir şey yapmazlar.

— Sus, Tintin, haksızlık etmemeli. Hanımefendi; bak o iyi yüreklidir.

— İyiyürekli, elbette; çünkü bizim kanımızı emiyor; elbette iyi yürekli olacak. Bizim köyümüzde neredeyse yiyecek hiçbir şey yok. Bunlar zavallı insanların kanını emiyorlar. Allah kahretsin, hizmetlerinde çalışan bir sürü insan var; efendi de yalnızca, adamlarının nasıl çalıştıklarını görmek için dışarıya çıkıyor.

— Ama hanımefendi hayvanlardan korkuyor! Hayvanlardan korkuyor hanımefendi. Ah, aralarında nasıl da konuşuyorlar! Ah, nasıl da yürüyorlar, hi, hi hi; hem de nasıl solgun yüzleri. Kız haykırıp duruyor, yanaşma konuşmayı ve hayret etmeyi sürdürüyordu ki bu sırada François içeri girmişti...

— François mı? diye haykırdım. Yani sofracıbaşı, öyle mi?

— Ta kendisi! diye yanıtladı Mientus tiz bir sesle. Bilmiyorum hangi şeytan onu oraya göndermişti. Herhalde Marion’un ba-

ğırtılanndan uyanmıştı. Bana elbette herhangi bir şey söylemeye cesaret edemedi; öteki iki kişiye çattı; şimdi gevezelik etmenin zamanı değil, haydi dışarıya, işbaşına, çok geç oldu, mutfak hâlâ temizlememiş dedi. Marion’la Tintin hemen çıkıp gittiler. Pis uşak! '

— Sizi duymuş muydu?

— Bilmiyorum; belki birkaç sözcük duymuştur. Pek ilginç bir tip değil. Kolalı yakalı, uzun favorili bir uşak. Favorili köylü hain olur. Hain ve ispiyondur. Duyduysa, ispiyonlayacaktır.

İnleyerek ekledi:

— Ama ne güzel çene çalıyorduk!

— Bu, korkunç bir skandala neden olabilir... dedim alçak

sesle.

« *

Öfkeyle, çok tiz bir sesle yanıt verdi:

— Hainler! Sen de bir hainsin! Hepiniz hainsiniz... Uyuyabilmek için uzun süre bekledim. Tavanın üstündeki çatı

katında fareler ya da gelincikler gürültüyle koşuşuyorlardı; bağırtılarını, ansızın sıçramalarını, kaçışmalarını, kovalamacalarını, kendi vahşilikleri yüzünden hırpalanıp düşmelerini duyuyordum.

Damdan sular damlıyordu. Köpekler mekanik bir şekilde hav-

■ ■

lıyorlardı; sımsıkı kapalı olan oda bir karanlık kutu gibiydi. Öteki yatakta Mientus uyanıktı; ben de kendi yatağımda uyumuyordum. Sırt üstü uzanmış, ellerimiz başımızın arkasında kavuşturulmuş durumda, bakışımız tavanda, pek hafif solumamızdan anlaşılacağı üzere, ikimiz de uyanıktık. Gecenin tülü altında o ne yapıyorsa (evet, uyumadığına göre, bir şey yapıyordu) ben de aynı şeyi yapıyordum. Uyumayan bir insan bir şey yapar, bir şey yapmadan edemez. Öyleyse o bir şey yapıyordu. Ben de bir şey yapıyordum. Ne düşünüyordu acaba? Sert, hırçın, büzülmüş, gerilmiş, sanki kıvranıyormuş gibi haliyle ne düşünüyordu? Uyuması için Tanrfya yalvardım; çünkü belki o zaman daha az içe dönük ve daha çok doğal, daha az kapalı olurdu; biraz gerginliği gider, hafiflerdi...

Kıvrandırıcı gece! Ne yapacağımı bilemiyordum. Sabah olur olmaz kaçmalı mıydım? Yaşlı François'nm enişteme ve teyzeme o gevezelikleri, yanaşma ile o dövüşmeleri anlatacağından emindim. İşte o zaman yeniden kıyamet kopacaktı; gürültü patırtı,

yalan, çene, çene! Buyurun bakalım! Lejeune'lerin yanından bunun için mi kaçmıştım? Uyuyan yılanın kuyruğuna basmıştık. Uşak takımını alevlendirmiştik! Yatağımda kıpırdamadan, bu korkunç gecede bu şatonun, bu kır soyluluğunun gizini anladım. Bu gizin birçok küçük belirtileri, bana gelir gelmez bu şamatayı, bu sıkıntıyı sezdirmişti. Bu giz uşakların giziydi. Bu hödükler efendilerinin gizini oluşturuyorlardı. Eniştem kime karşı esniyordu? Kime karşı bir başka tatsız çileği ağzına atıyordu? Bu hödüklere karşı, kendi uşaklarına karşı. Sigara tabakasını neden yerden almıyordu? Bunu yerden uşaklarına aldırmak için. Neden bize karşı her zaman pek safça ve klasik bir incelik gösteriyordu? Ve nedendi bunca incelik, ilgi, tavır, kibarlık? Uşaklardan ayrılmak ve onlara karşı hiçbir zaman efendilere özgü tarzı elden bırakmamak için. Ve efendilerin bütün yapabilecekleri, az çok uşaklar için ya da onlara karşı idi; gerek içeride, gerekse çiftlikte çalışan uşaklardan söz ediyorum.

Zaten başka türlü yapabilir miydi eniştem! Biz kentliler efendi ve varlıklı olduğumuza neredeyse inanmıyorduk. Aynı biçimde giyinip, aynı şeyleri konuşuyor, aynı jestleri yapıyorduk; emekçilere bir sürü aracılarla bağlıydık ve aşama aşama dükkâncıdan arabacıya, sonra arabacıdan kapıcıya sürtüşme olmadan ini-lebiliyordu; en aşağıya, çöpçüye kadar. Oysa burada, tersine, efendilerin durumu düz bir arazide tek başına kalmış bir kavak ağacı gibi kendini belli ediyordu. Efendilerle uşaklar arasında, bir durumdan öteki duruma yavaş geçişler yoktu; çünkü kâhya kendi evinde, papaz ise papazevinde ayrı yaşıyordu. Eniştemin soyluluk çalımı doğrudan doğruya bir halk temeli üstüne kurulu idi ve özünü halktan alıyordu. Kentte insanlara normal ve ölçülü bir biçimde hizmet veriliyordu ve kimi yükümler karşılıklı idi; oysa burada efendinin çok belirli uşakları, ayakkabılarının çamurlarını temizlemesi için bacağını uzattığı halktan kimseler vardı... Eniştemle teyzem uşak odasında kendileri hakkında neler söylendiğini ve bu hödüklerin iri gözlerinin kendilerini nasıl gördüklerini kuşkusuz biliyorlardı. Biliyorlardı, ama bu bilgilerin çoğalmasına izin vermiyor,

bunları engelliyor, bastırıyor, beynin karanlık mahzenlerinin içine itiyorlardı.

Her zaman köylüleri tarafından görülmek! Onların in-

*

celemelerine ve dedikodularına konu olmak! Odalara giren, konuşmaları dinleyen, jestleri izleyen, kahveyi masaya ya da yatağa getiren bir uşağın prizmasında kırılan kendi imgesini her zaman görmek; tozlu, sararmış, bayatlamış mutfak dedikodularının temasını oluşturmak, bu insanlara hiçbir zaman derdini anlatamamâk ve onlarla ortak bir dil bulamamak! Elbette, köy soylularının gerçeğini yalnızca hizmetçilerle, uşaklarla, arabacı ile, hizmetçi kızla anlayabilirsiniz. Uşak olmasa, efendiyi anlayamazsınız; küçük hizmetçi kız olmasa, hanımların stilini ve özlemlerinin yüceliğini değerlendiremezsiniz; genç senyör de çiftlikte çalışan kıza bağlıdır.

Ah, kentten bu köy yurtluğuna gelen her ziyaretçinin dikkatini çeken şeyi, ev sahiplerinin o garip korkularını ve çekingenliklerinin nedenlerini anlıyordum. Halk onları korkutuyordu! Halk onları sınırlandırıyordu! Halk onları kucağında tutuyordu! Gerçek buydu. Bu sürekli sıkıntının nedeni buydu. Bu kötü hastalık, bin bir gizli sorunun kışkırttığı bu kıyasıya savaş buradan kaynaklanıyordu. Bu savaş bir dizi para kavgalarından daha beterdi; örneğin bedenlerin değişik, kafaların yabancı olmalarından kaynaklanıyordu. Ruhları, bir ormanın içinde yitmiş gibi, köylü ruhlarının ortasında yitmişti; nazik senyör bedenleri balta girmemiş bir ormandaki gibi köylü bedenlerinin ortasında idi. Onların senyör elleri köylülerin kaba ellerinden, ayakları köylülerin hayvan ayaklarından, yüzleri köylülerin suratlarından, gözleri köylülerin patlak gözlerinden, ince parmakları köylülerin kaba parmaklarından nefret ediyorlardı; o kalın parmaklar sürekli olarak kendilerine dokundukça, yanaşmanın dediği gibi onları düzenledikçe, onları süsledikçe, onlara krem sürdükçe daha da iğrenç oluyorlardı... Ah, insanın evinde ve her yanında değişik ve yabancı beden parçaları bulunması yok mu! Çepeçevre on kilometre uzaklıkta yalnızca köy sınırları olduğuna ve “vallahi”, “bu saatte”, “Allah kahretsin”, “yuh be”, “eh” gibi köylülere özgü bir dil kullanıldığına göre, başka hiçbir şey bulunmaması yok mu! Belki yalnızca papaz ve kâhya, efendilere yakın olabilirlerdi, ama kâhya olsa olsa bir memurdu, papaz da cüppe giyiyordu.

Akşam yemeğinden sonra bizi alıkoyarak gösterdikleri o rahatsız edici, aşırı konukseverlik bu yalnızlıktan ileri gelmiyor muydu? Bizimle kendilerini daha rahat hissediyorlardı. Biz onların müttefiki idik. Ancak, Mientus yanaşmanın köylü suratı ile efendilerin yüzlerine ihanet etmişti.

Küçük bir uşağın efendilerin konuğu ve kendisi de efendi olan Mientus'a tokat atması gibi yıkıcı bir olay, ancak yıkıcı sonuçlar doğurabilirdi. Yüzyıllardan bu yana sürüp gelen bir hiyerarşi efendilerin bedenlerindeki parçaların egemenliğine dayanıyordu. Bu feodal ve katı bir sistemdi; buna göre bir efendinin eli bir uşağın suratı düzeyinde idi; efendinin ayağı da bir köylünün yarı bedenine karşılık oluyordu. Böyle bir hiyerarşi çok eskiye dayanıyordu; sonsuz bir yasaydı, bir kuraldı, bir düzendi; çok eski gelenek ve göreneklerle kutsallaştırılmış ve efendilerle uşakların beden parçalarım birbirine bağlayan mistik bir düğümdü. Yalnızca bu düzene göre efendiler köylülerle ilişkiye girip bu ilişkiyi sürdürebilirlerdi. İşte tokadın büyülü değeri buradan geliyordu. Tintin'in tokada neredeyse dinsel bir saygı duyması da buradan kaynaklanıyordu. Stan'ın efendilere özgü o taşkınlıkları da buradan. Elbette bu efendiler artık adamlarını dövmüyorlardı (yine de Tintin, eniştenin kendisini ara sıra pataklandığını söylemişti), ama tokadın gizil gücünü ellerinden bırakmıyor, böylece efendi olmayı sürdürüyorlardı. Oysa şimdi bir köylü eli bir efendi yüzüne saygısızlık etmemiş miydi?

Uşaklar çoktan başlarını yukarı kaldırmışlardı. Mutfak dedikoduları çoktan başlamıştı. Beden parçaları ile senli benli ola ola ahlâkı bozulmuş ve alabildiğine özgür kalmış buradaki halk tabakası açıkça efendilerini çekiştiriyor, uşaklar birbirlerini de eleştirmeye başlıyorlardı. Eniştemle teyzem o olayı öğrenirlerse ve bir efendi yüzü gözleri gözlerinin içine bakan bir köylü yüzünü karşısında bulursa ne olacaktı?

f

s

1

Almanca "çocuk odası" anlamında, (ç.n.)

XIV

Ağızların kudurganlığı ve yeni kapışma

Ertesi gün kahvaltıdan sonra teyzem konuşmak için beni bir kenara çekti. Sabah serin, güneşli; toprak ıslak ve kara idi; geniş avluda sık ağaçların mavimtırak güz yaprakları yerde sürünüyor, alışkın tavuklar da bu yaprakların altım eşeleyip bir şeyler yiyorlardı. Bu sabah zaman durmuştu ve altın sarısı güneş ışığı sigara salonunun döşemesine vuruyordu. Alışkın köpekler de tembel tembel dolaşıyor, alışkın güvercinler kuğuruyorlardı. Teyzem sanki bir dip dalgası ile allak bullak olmuş gibiydi.

— Yavrum, dedi açıkça bana, rica ediyorum... François'nın söylediğine göre, anlaşılan arkadaşın mutfakta uşaklarla buluşu -yormuş. Sakın bir kışkırtıcı olmasın bu çocuk?

— Bir kuramcı! diye atıldı Stan. Kaygılanmayın, anne. Ku-

ramlan olan biri o! Köye kuramları ile gelmiş. Kentli bir demokrat!

S tan'm bir önceki akşamdan kalma, oldukça efendilere özgü

keyifli bir hali vardı.

— Stan, bu kuram değil, pratik! François'nın anlattığına bakılırsa Tintin'in elini sıkmış!

Bereket versin yaşlı sofracıbaşı her şeyi anlatmamıştı; eniştem bile bu olaydan haberi yokmuşa benziyordu. Duymamış gibi yaparak, gülümsedim (yaşam bizi gülümsemeye ne çok zorluyor!) ve Mientus'un sol düşünceleri üstüne bir şeyler söyledim; şimdilik her şey düzelmişti. Elbette kimse bundan Mientus'a söz etmedi. Öğle yemeğine kadar king oynadık; çünkü Sophie bize bu sosyete oyununu önermişti, onu kırmak uygun düşmezdi; böylece yemeğe kadar eğlenceye mahkûm olduk. Sophie, Stan, Mientus ve ben sıkılmıştık, ama gülerek kâğıtlarımızı yeşil masanın üstüne atıyorduk; büyükleri küçüklerin üstüne, renklerine göre; koz kupa! Stan sanki bir klüpte imiş gibi, ağzında sigara, ciddi ve doğru bir biçimde oynuyordu.

Kâğıtlarını ağırbaşlı bir jestle, yatay olarak yere açıyor ve ortadaki paraları beyaz elleriyle toplarken kuru bir gürültü çıkıyordu. Mientus parmaklarını tükürüğüyle ıslatıp kâğıtları hırpalıyordu; fazlaca efendilere yaraşır bir oyun olan king oynamaktan utanç duyduğunu anladım. Yanaşma kendisini belki fark edebilir diye durmadan kapıya bakıyordu. Kuşkusuz yere uzanıp basit bir oyun, savaşçılık oynamayı yeğlerdi. Yemek saatinin gelmesinden özellikle korkuyordum; çünkü sofrada yanaşma ile karşılaşmaya dayanamayacağını biliyordum; korktuğum başıma geldi.

Mezeler, kremalı domates çorbası, dana pirzolası, vanilyalı armut ikram ettiler; bunların hepsini ahçı kadın kendi elleriyle hazırlamıştı ve hepsi uşaklar tarafından “ayaklarının ucunda taşınarak” getirilip tabaklarımıza konuyordu; François beyaz eldivenler takmıştı; küçük uşak, kolunda bir peçete, yalınayaktı. Mientus solgundu; gözlerini indirmiş, Tintin’in uzattığı nefis yemekleri alıp yiyor, ama uşağın böyle güzel yemeklerle kendisini beslemesi ona acı çektiriyordu. Üstelik onun mutfaktaki bütün o uygunsuz davranışını incelikle anımsatmak isteyen teyzem ona olağanüstü bir kibarlıkla sesleniyor, ailesi ile ilgili sorular soruyor

ve ölmüş babasından söz ediyordu. Güzel tümceler kurmak zorunda kalan Mientus isteksizce yanıt veriyor, uşağın hiçbir şey duymaması için ona doğru bakmaya cesaret edemeyerek elinden geldiğince alçak sesle konuşuyordu. Belki bu durumu telafi etmek için, teyzeme yine yanıt verecek yerde, ansızın, yoğun bir şekilde, gözlerini ayırmadan o ince, ekşi suratında çekingen ve acı bir gülümseme ve elinde küçük bir kaşık, uşağa doğru bakmaya başladı. Masanın öteki yanında oturmamış olsaydım onu dirseğimle dürterdim. Teyzem sustu; uşak ise, yüzüne beyefendilerin dikkatle uzun uzun baktıkları sırada her zaman yaptığı gibi, bir halk çocuğuna özgü biçimde, utanıp kaba kaba gülmeye başladı ve ağzmı eliyle gizledi. Sofracıbaşı onun kulağını çekti. Aynı anda Constant eniştem de sigarasını yakmış, bir nefes çekiyordu. Görmüş müydü? Bu o kadar açıktı ki Mientus’a masayı terk etmesini buyuracak diye korktum.

Ama sigarasının dumanını ağzından değil de burun deliklerinden çıkarıp:

— Şarap! diye bağırdı! Şarap! Bize şarap getirin!

Keyiflenmişti; koltuğuna rahatça yerleşti, parmaklarıyla trampet çalmaya başladı.

— Şarap! François, mahzenden eski bir şarap çıkarttır, biraz içeceğiz! Tintin, kahve.! Bir de puro! Biraz da puro içelim, sigaraları Allah kahretsin!

Kadehini Mientus'un şerefine kaldırdı ve vaktiyle prens Severin ile nasıl sülün avına gittiğini anlatıp anılarını bir bir tazeledi. Özellikle Mientus'un sağlığına içerek, başka kimseyi hesaba katmadan, anılarını anlatmayı sürdürdü ve denediği berberlerin en iyisi olan Bristol Oteli berberinden söz etli. Canlanmıştı, coşmuştu; uşaklar daha dikkatli davranarak, parmaklarını daha çabuk hareket ettirerek bardakları dolduruyorlardı. Ölü gibi sapsarı kesilmişti Mientus; elinde bardak, Constant eniştenin bu şaşırtıcı ilgisinin nereden geldiğini anlamadan içiyordu; çok sıkılmıştı, ama bu güzel, mis gibi kokan eski şarabı Tintin'in karşısında iç-meliydi. Eniştemin bu davranışları benim için de beklenmedik şeylerdi. Yemekten sonra kolumdan tutup beni sigara odasına götürdü.

— Arkadaşın... dedi hem gerçekçi, hem de aristokrat bir tonla.

Oğlancı... Oğlancı... Hımmm.. Tintin'in peşinde. Fark ettin mi? Ha, ha! İnşallah hanımlar bir şeyin farkına varmazlar. Prens Severin de ara sıra bu işi severdi!

Uzun bacaklarını açtı. Oh, ne kadar soylu büyük bir ustalıkla konuşmuştu! Büyük senyörlerin ve keyif ehlinin bu tür işleri konusunda barlarda edindiği derin bilgisini, otellerde ve lokantalarda dört yüz garson, yetmiş berber, otuz üniformalı uşak, bir o kadar metrdotel tanıması sayesinde birikmiş ne efendilik de-

m

neyimiyle, ne hoşnutlukla ortaya döküyordu! işte tam bir soylu, ahlâkla ya da sapkınlıkla ilgili herhangi bir olayı haber alır almaz, garsonlardan,

berberlerden öğrendiği yaşam hakkında erkekçe bilgileri böyle ortaya döker. Bana gelince, bu ilginç restoran bilgeliği yüzünden, karşısında kedi gören köpek gibi, enişteme kızdım. Onun bu ucuz ahlâk anlayışı beni sinirlendirdi; en rahat yorumu düşünebilmişti. Bütün korkularımı unutmuştum; öfke-içinde ona her şeyi açıkladım! Tanrı beni bağışlasın! Onun kahvelerde elde etliği olgunluğunun etkisi altında kendimi gençliğe özgü bir olgunlaşmamışlığa kaptırarak enişteme restorandakiler kadar iyi hazırlanmamış, onlar kadar tadı iyi olmayan bir tabak yemek sunmaya karar verdim.

— Hiç de düşündüğünüz gibi değil, dedim saf saf, yalnızca arka... daşlık ediyor.

Constant şaşırdı:

— Arkadaşlık mı ediyor? Nasıl arkadaşlık ediyor yani? “Arkadaşlık ediyor” demekle neyi kast ediyorsun?

Şaşırmış, bana yan yan bakıyordu.

— Arka...daşlık ediyor işte! dedim. Arka... daşlık etmek istiyor.

— Tintin ile arkadaşlık mı ediyor? Nasıl arkadaşlık ediyor böyle? Belki de uşaklar arasında kışkırtıcılık yapıyor demek istiyorsun, öyle mi? Bir elebaşı mı? Bir bolşevik mi ha?

— Hayır, bir erkek çocuğunun bir başka erkek çocuğuyla arkadaşlık etmesi gibi arkadaşlık ediyor.

Eniştem ayağa kalkıp purosunun külünü silkti, ardından sözcükleri araya araya konuşmaya başladı:

— Arkadaşlık ediyor... diye yineledi. Halkla arkadaşlık ediyor, öyle mi?

Olaya bir ad koymaya, onu toplumsal ve yüksek sosyeteyle ilgili bir açıdan ya da kendi deneyimine göre kabul edilebilir yapmaya çalışıyordu: Onca erkek çocukları arasında basit bir arkadaşlık düşünülemezdi, iyi restoranlarda bunun listede olmadığını seziyordu. Onu en çok sinirlendiren

şey de Mientus gibi çekinerek ve utanarak kekeleye kekeleye “arka... daşlık” diye söylememdi. Bu onu büsbütün şaşırtmıştı.

— Halkla arkadaşlık ediyor, Öyle mi? diye sordu yeniden çekinerek.

Ben:

— Hayır, dedim, o çocukla arkadaşlık ediyor.

— O çocukla mı? Peki Öyleyse? Onunla top mu oynamak istiyor ya da ne?

— Hayır. Bir erkek çocuğu olarak onu yalnızca arkadaşı gibi görüyor. Bir kentli erkek çocuğu ile bir köylü erkek çocuğu aralarında arkadaşlık ediyorlar.

Eniştem kızardı; kuşkusuz berberlere gittiği zamandan bu yana ilk kez kızarmıştı. Ah, uzman bir yetişkin için saf bir gencin karşısında ne *ters*[1] bir kızarma idi bu! Cep saatini çıkarıp baktı, kurdu; bu sırada bilimsel, politik, ekonomik ya da tıbbi bir terim arıyordu; bir kutunun içine kapatır gibi, bu terimin de içine duygusal ve geçici bir gerçekliği kapatmaktı niyeti.

— Bu bir sapkınlık mı? Ha? Bir kompleks mi? Arka., daşlık ediyor, öyle mi? Bir sosyalist, belki bir parti üyesi, ne dersin? Bir demokrat mı ha? Arka... daşlık ediyor, öyle mi? *Peki ama “arka... daşlık ediyor” ne demek? Kardeşlik ha, özgürlük, eşitlik, öyle nü?*’

Fransızca olarak devam etti, ama kasılmadan; tersine, sanki korunmak için bu dile başvuruyormuş gibi. Uşak karşısında kendini güçsüz hissediyordu. Bir sigara yaktı, ardından söndürdü; bacak bacak üstüne attı, bıyığını çekiştirdi.

— Arka... daşlık ediyor ha? “*What is that*” arkadaşlık ediyor? Allah cezasını versin. Prens Severin...

Tatlı bir inatla “arka... daşlık ediyor” diye yineleyip duruyordum; enişteme bulaştırdığım bu yeşermiş, ama henüz tatlanmamış saflıktan artık kesinlikle vazgeçmeyecektim.

— Tonton, sinirlenme! dedi teyzem iyilikseverlikle, elinde içi bonbon dolu bir külah, kapıda durarak. Kuşkusuz İsa gibi arkadaşlık ediyor, insanlık aşkıyla arkadaşlık ediyor.

— Hayır, dedim inatla. Yalnızca arka... daşlık ediyor, apaçık

bir biçimde; hepsi bu.

— Ah, demek ki tam bir ahlâksız! diye bağırdı eniştem.

4

— Kesinlikle hayır. Başka bir şey düşünmeden, ahlâksızlık da düşünmeden, bir delikanlı gibi arkadaşlık ediyor.

— Bir delikanlı gibi mi? Bir delikanlı gibi mi? Peki ama, bu ne anlama geliyor? *Özür dilerim*, *ama bu "delikanlı gibi" ne demek?*[2] Tintin'le bir delikanlı gibi ha? TintinTe, hem de benim evimde? Benim küçük uşağımla?

Öfkelendi ve zile bastı.

— Şimdi sizin o delikanlınıza dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğim!

Küçük uşak içeriye girdi. Eniştem elini yukarıya kaldırıp ona yaklaştı; yüzüne sert bir şamar indirmek üzereydi, ama şaşırıp heyecanlanmıştı; yarı yolda durdu; vuramıyordu; bu koşullarda Tintin'in suratına dokunamıyordu. Bir delikanlıya yalnızca delikanlı olduğu için vurmak mı? "Arkadaşlık" ettiği için vurmak mı? Bu, olanaksızdı. Yere bir damla kahve döktüğü için onu tokatlayabilecek olan Constant elini indirdi.

— Defol! diye bağırdı.

— Tonton! diye haykırdı teyzem de iyi yüreklilikle. Tonton!

— Tokat bir işe yaramazdı! dedim. Tersine, yüze indirilen dar

beler ancak arka... daşlığı artırırlar. Mientus bundan hoşlanıyor.

Eniştem, yeleğinin üstünden bir tırtılı serçeparmağıyla vurup kovmuş gibi gözlerini kırpıştırdı, ama susmayı yeğledi. Benim saflığımla son derece gülünç duruma düşmüş olan, salonların ve restoranların bu kaşarlanmış alaycı adamı bir ördeğin saldırısına uğramış eskrimciye benziyordu. Yaşamı bilen bu büyük toprak sahibi saflığım karşısında eli kolu bağlı kalmıştı. İşin en ilginç yanı da şuydu: Yaşam ile ilgili bütün bilgisine ve deneyimine karşın, benim kendisine karşı Mientus ve TintinTe birleşeceğimi, sen-yörlere Özgü o kendinden geçmeleriyle eğleneceğimi bir an bile düşünmemişti: İhanete uğramayı aklına getirmeyen toplumun

kaymak tabakasının dürüstlüğü içindeydi. Yaşlı François sinekkaydı tıraş olmuş durumda, uzun favorileri ve özel kıyafetiyle görünüp salonun ortasında durdu.

Soğukkanlılığını biraz yitirmiş olan Constant onu görünce yeniden her zamanki aldırmazlığına kavuştu.

— Ne var François'cığım! diye sordu iyi yüreklilikle, ama sesinde bir efendinin deneyimli bir yaşlı uşağa karşı duyduğu aşırı bağlılık hissedilebiliyordu; Burgonya şarabına karşı duyulan bağlılık gibi. Hayrola?

Sofracıbaşı bana baktı, ama eniştem onu yatıştıran bir jest yaptı.

— Haydi söyle, dostum.

— Beyefendi Tintin'le konuştu mu?

— Konuştum mu? Evet, onunla konuştum François'cığım.

— Şey, ancak demek istiyorum ki beyefendinin konuşması iyi olmuş. Ben, efendim, onu bir dakika daha fazla tutmazdım; kapı dışarı ederdim! Efendilerle çok uğraşıyor. Beyefendi, efendiler hakkında uluorta konuşuyor. Beyefendi, bunlar konuşmaya başlıyorlar.

« »

Uç kız çıplak kalın bacaklarını göstererek avludan geçti. Bir topal köpek havlayarak arkalarından koşuyordu. Stanislas sigara salonuna daldı.

— Konuşuluyor ha? diye sordu Constant enişte. Neden söz ediliyor?

— Efendilerden söz ediliyor.

— Bizden mi söz ediyorlar?

Bereket versin, yaşlı uşak daha fazla konuşmak istemiyordu.

— Efendilerden söz ediliyor, diye yineledi. Tinlin buraya gelen genç beyle senlibenli oldu; şimdi de, hâşâ huzurunuzdan, efendilerden hiç de uygun şekilde söz etmiyorlar. Özellikle de Tintin ve mutfakta çalışan kızlar. Hatta dün onların o genç beyle sabaha kadar çene çaldıklarını duydum. Uluorta konuşuyorlardı. Şundan bundan, ellerinden geldiğince, ha babam konuşuyorlar. Anlatamam size nasıl çene çalıyorlar. Ama, beyefendi, ben bu baldırı

çıplağı hemen kapı dışarı edeceğim!

Görkemli uşak domates gibi, şakayık gibi kızardı; ah, hani o

yaşlı uşaklara özgü kızarma! Efendisi ise daha az kızararak yanıt

*

verdi ona. Ev sahiplerinin sesleri çıkmıyordu, soru sormak uygun değildi - uşak belki de birtakım ayrıntılar ekleyecekti: Adamın ağzını açmasını bekliyorlardı- ama o hiçbir şey eklemedi!

— Eh, peki öyleyse, çok iyi, François'cığım dedi sonunda

Constant enişte. Gidebilirsiniz.

Uşak geldiği gibi gitti.

“Efendilerden söz ediliyor.” Bundan başka bir şey öğrenememişlerdi. Eniştem, teyzeme acı bir sitemde bulunmakla yetindi.

— Uşaklara karşı fazla zayıfsın, sevgilim. Ne oldu bunlara? Ne gibi budalaca, zırva şeyler söyleyebilirler ki?

Bunun üzerine başka şeylerden söz etmeye başladılar. Uşak gideli çok olmuştu, ama onlar hâlâ karşılıklı birtakım bayağı düşünceler ileri sürüyor, “Isabelle nerede?”, “Postacı geçti mi?” gibi önemsiz konularda konuşuyor ve François’nın o bitmemiş öyküsünün kendilerini ne kadar duyarlı yerlerinden vurduğunu gizlemek için aldırmazlık taslıyorlardı. Ancak bu yapay aldırmazlığın üstünden bir çeyrek saat ya da ona yakın bir zaman geçtikten sonra Constant gerindi, esnedi ve ağır ağır salona yöneldi. Ne istediğini anladım: Mientus’u aramak istiyordu. Ona kesinlikle o olaydan söz etmeliydi, aydınlatıcı bilgilerin, açıklamaların kesinlikle gerekli olduğunu hissediyordu; bu huzursuzluğun içinde daha fazla kalamazdı.

Ne var ki Mientus salonda değildi. Sophie oradaydı; oturuyordu, dizlerinin üstünde sebzelerin rasyonel bir biçimde yetiştirilmesi ile ilgili bir kitap vardı ve duvardaki bir sineğe bakıyordu. Mientus yemek salonunda ve çalışma odasında da yoktu. Ev öğleden sonranın verdiği uyuşukluk içinde uyukluyordu; sinek ise vızıldıyor, dışarıda tavuklar kurumuş çimenler üstünde dolaşarak yem yiyorlardı; fox-terrier cinsi bir av köpeği o kısa, eğri bacaklı köpeği hafifçe ısırarak kuyruğuna asılıyordu. Eniştem, Stan ve teyzem, her biri başka yana yönelip Mientus’u aramak için kibarca birbirlerinden ayrıldılar. Onu aradıklarını itiraf etmeyi onurlarına yediremiyorlarsa da; ağır ağır, rahat bir biçimde, ama aslında inatla dolaşan bu efendilerin çetin bir kovalamanın tehdit edici görünümünden daha tehdit edici bir görünümü vardı. Ben de belirgin ve bir kan çıbanı gibi olgunlaşan bu bunalım nasıl engellenir diye kendi kendime soruyordum. Artık onlarla ilişkim kalmamıştı; yeniden içlerine kapanmışlardı; artık onlarla o olay konusunda konuşamazdım. Yemek salonundan geçerken teyzemin mutfak kapısında durduğunu gördüm. İçeriden her zamanki gibi bulaşık yıkayan kızların gevezelikleri, cıyaklamaları ve alaylı gülüşmeleri duyuluyordu. Teyzem kaygılı, dikkatli haliyle, uşaklarını gözetleyen tipik bir hanımefendiye benziyordu ve alışılmış o iyi yürekli hali de tamemen yok olmuştu. Beni görünce hafif hafif öksürerek uzaklaştı, bir pencerenin önünde durdu, ancak içeriden bir kız başını çıkarınca bağırmaya başladı:

— Zielinski, Zielinski! Novvak’a söyleyin de bu damı onarsın.

Ve yanında, şapkası elinde bahçıvan Zielinski, yavaş yavaş iki

yanı gürgen ağaçları ile kaplı yolda uzaklaştı. Stanislas bana doğru gelip kolumdan tuttu.

— Bilmiyorum, sen de kimi zaman o yaşlı kadınlardan hoşlanır mısın... çünkü ben böyle köylü kadınlarına bayılırım... Bu modayı da Riri de Patz çıkardı... köylü kadınını severim... Bak, sırası gelmişken, söyleyeyim... *Kimi zaman basit bir kadın hoşuma gider*[3] basit bir köylü kadını, emin ol! Sıradan, hatta biraz yaşlanmış köylü kadını hoşuma gider!

Ah, uşakların onun o yaşlı dulu ile, gölün yanındaki çalılıklarda

m

buluştuğu “Imparatoriçe Josephine” ile ilişkisi konusunda dedikodu yapmış olmalarından korkuyor, modaya kapıldığını ileri sürüp kendisini haklı göstermeye çalışıyor, genç de Patz’ı anımsatıyordu. Yanıt vermedim; çünkü ev sahiplerini çılgınlıklarının önünde artık hiçbir şeyin durduramayacağını anlamıştım. Çılgınlık yıldızı yeniden benim göğümde yükseliyordu ve Pimko’nun beni güç duruma soktuğu o zamandan bu yana yaşadığım serüvenleri anımsıyordum, ama buradaki serüven bunların en kötüsü olabilirdi. Stan ile birlikte avluya gittik; eniştem de gürgen ağaçlı yoldan çıkarak ve yanında hep, kasketi elinde, bahçıvan Zielinski,

biraz sonra oraya geldi.

— Hava çok güzel! diye bağırdı bize pırıl pırıl havada. Çok

kuru!

Gerçekten de hava çok güzeldi. Mavi gökyüzünün altında kızıl sarı ve altın sarısı yapraklarıyla ağaçlar görünüyorlardı; fox-terrier cinsi köpek o eğri, kısa bacaklı köpekle oynuyordu. Ama

Mientus ortada yoktu. Teyzem, elinde iki mantar, yanımıza gelirken çok kibarca ve iyi yüreklilikle gülümseyerek mantarları bize uzaktan gösterdi. Hepimiz girişin önünde buluştuk; aslında kimse Mientus’u aradığını kabul etmediği için, olağanüstü bir naziklik, incelik egemen olmaya başladı. Teyzem iyi yüreklilikle, acaba içimizde üşüyen var mı diye sordu. Bir

ağacın dalma alakargalar konmuştu. Anakapının üstüne oturmuş çocuklar görülüyordu. Kirli parmaklarını ağızlarına sokmuş, gözlerini ayırmadan efendilerine bakıyor, aralarında konuşuyorlardı; sonunda Stan onları tekmeleyerek dağıttı; ama bir süre sonra kazıklardan yapılmış duvarın arkasından bakmaya başladılar; Stan da bu veletleri yeniden kovmak zorunda kaldı; bahçıvan onlara taş attı; kaçtılar, ama kuyunun yanına gelince yeniden bakmaya başladılar. Stan artık üstelemedi, Constant da kendine elma getirtip, kabuklarını yere atarak, bunları herkesin önünde yedi. Çocuk gibi yiyordu. Mırıldandı:

— Tralala-bum!

Mientus hâlâ yoktu; içimizden hiçbiri buna yüksek sesle dik-kati çekmiyordu; oysa herkes yüzleştirme ve açıklama isteme gereksinimi duyuyordu. Eğer bu bir kovalamaca ise; çok yavaş, gerçekten de uyuşukça, neredeyse kımıldamadan yapılıyordu; ama o ölçüde de tehdit edici idi. Efendiler topluluğu Mientus'u kovalıyordu, ama beyler ve hanımlar güçlükle deviniyorlardı. Bununla birlikte avluda daha uzun süre kalmak boşuna imiş gibi görünüyordu, çocuklar da hâlâ o duvann gerisinden bakıp duruyorlardı; Stan bunun üzerine ambar tarafında bir tur atmayı önerdi.

— Biraz oralarda dolaşalım! dedi.

Ağır ağır yürüyerek o yöne doğru yollandık; Constant eniştemin arkasından elinde kasketi, bahçıvan yürüyordu; şimdi o veletlerin bakışları duvarın gerisinden değil, ambann yakınlarından onları izliyordu. Büyük kapıdan sonra çamur başlıyordu. Kazlar bize saldırdılar, ama kâhya onların üstüne yürüdü; topal bir köpek bize dişlerini göstererek hırladı, gece bekçisi de onu kovaladı. Ahırın yanında bağlı köpekler alışık olmadıkları kıyafetlerimizden ürküp havlamaya başladılar: Benim üstümde gri bir kostüm, gömlek ve kravat, ayaklarımda hafif ayakkabılar vardı; eniştem palto, teyzem kürklü siyah bir manto ve geniş kenarlı bir şapka, Stan ise golf pantolon ve Skoç şosetler giymişti. Adamakıllı ağır ağır, dura

dura yürüyorduk; şimdiye kadar hiç bu kadar zahmetli bir yürüyüş yapmamıştım; belki de bir gün Far West'te ya da zenciler arasında yaşadığım serüvenleri öğreneceksiniz, ama Bolimowo çevresindeki bu dolaşma yanında bir zenci hiç sayılırdı. Hiçbir yerde bu kadar kötü bir

egzotizm bulmamıştım. Hiçbir yerde bu kadar tehlikeli zehirler yoktur. Hiçbir yerde ayaklarınızın altından ortaya çıkan bu kadar zararlı, düşsel şeyler; böyle orkideler, böyle Doğu kelebekleri yoktur ve en parlak sinekkuşu, insan elinin şimdiye kadar hiç dokunamadığı bir kazın egzotizmine erişemez. Gerçekten de burada ellerimiz hiçbir şeye dokuıımamıştı; ne ahırdaki seyislere, ne ambarda çalışan kızlara, ne kümes hayvanlarına, ne dirgenlere, ne koşumlara, ne zincirlere, ne kolanlara, ne de torbalara. Kümes hayvanlan vahşi idi; atlar yaban atları gibiydi; kızlar, domuzlar vahşi idiler! En çok, seyislerin yüzlerine eniştemin elleri dokunmuş olabilirdi; teyzemin ellerine de, halka özgü, saygılı bir biçimde onun ellerini öpen seyislerin yüzleri. Ama, bundan başka, hiçbir şey, hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey ne bilinmiş, ne de hissedilmişti! Topuklu ayakkabılarımızın üstünde yürümeyi sürdürüyorduk ki bu sırada inekleri getirdiler; çok büyük bir sürü avluyu doldurdu; hayvanları on yaşlarında çocuklar itip duruyorlardı. Kendimizi dokunulmamış, bilimeyen hayvanlarla çevrilmiş bulduk.

— Dikkat! diye bağırdı teyzem Fransızca olarak. Dikkat! Bırakın geçsinler!

Çocuklar teyzemin Fransızcasını taklit ederek aynı şekilde bağırdılar.

Gece bekçisi ile kâhya koşup hem çocukları hem de hayvanları kovdular. Ahır tarafında kim olduklan görülmeyen birtakım kızlar bir köy havası tutturdular; ama sözleri anlaşılamıyordu. Belki de bu hava genç beyefendiden söz ediyordu. Ama işin en iğrenç yanı şuydu: Efendiler halk tarafından korunuyorlarmış gibi görünüyorlardı. İstedikleri kadar ekonomik bakımdan egemen olsunlar, köylüleri sömürsünler; durum, sanki köylüler efendilerini pohpohluyor, sanki efendiler de köylülerin kendilerini pohpohlamalarını istiyorlarmış gibi, hoş bir görünüm içinde kendini gösteriyordu. Kâhya, köle gibi, teyzemi su birikintilerinin üstünde kollarında taşıyor, ama onu pohpohluyormuşa benziyordu. Efendiler halkı ekonomik açıdan emiyorlardı, ama bu emmelerinin çocuklara özgü bir niteliği vardı. Yalnızca kan değil, süt de emiyorlardı. Eniştem seyislerini ne kadar kaba bir biçimde haşlarsa haşlasın, teyzem ne kadar anne gibi saygıdeğer bir iyi yüreklilikle öptürmek için elini uzatırsa uzatsın, ne saygıdeğer bir iyi yüreklilik, ne sert buyruklar efendinin bu halkın küçük çocuğu, karısının da küçük kızı olduğu izlenimini silebiliyordu. Köylü

kitlesi, önümüzden kaçmış olan o dış mahalleler kitlesi gibi henüz aydınlar tarafından bozulmamıştı; sarsılmazdı, sonsuzdu, yoğundu, o derece ki uzaktan çevresinde dolaşırken gücünün yüz bin araba beygirinin gücüne eşit olduğunu hissediyorduk.

Kümesin yakınında, çiftlikte çalışan bir kadın yağlı bir hindinin ağzına yuvarlak köfteler attı; böylece hayvanı efendilerin damak zevki için en iyi şekilde besliyor ve şimdiden onlara göre nefis bir hindi yemeği düşünüyordu. Demirhanenin yanında, daha güzel olsun diye, bir koşum atının kuyruğu kesiliyordu; Stan da hayvanın sağrısını okşadı, dişlerine baktı; çünkü at genç bir sen-yörün dokunmasına izin verilen ender şeylerden biriydi. Bunun üzerine Stan’ın kanını emdiği, bilinmeyen kızlar da onun için aynı havayı daha yüksek sesle yeniden tutturdular. Genç senyörün aklına o yaşlı dul gelince, efendiliğinin rahatı bozuldu; keyfi kaçtı ve hayvanın boynundan elini çekti; kuşkulu bir bakışla acaba kızlar alay mı ediyorlar diye baktı. O kızlar kadar bilinmeyen, onlar kadar da kanı emilen şişko, yaşlı bir köylü yaklaşıp teyzemin bedeninin münasip yerini öptü. Kafilemiz binaların sınırına ulaşmıştı. Ötesi yoldu, dama tahtası gibi tarlalar, uçsuz bucaksız alandı. Uzaktan, çok uzaktan, sabam sürmeye ara vermiş olan kanı emilmişlerden bir gündelikçi bizi görür görmez atını kamçılamaya başladı. Toprak ıslak olduğundan bir an için bile yere oturamıyorduk. Sağda (efendilerin o güzelim minik sağ ellerinin tarafında) sürülmüş topraklar, çavdar tarlaları, nadasa bırakılmış topraklar, turbalıklar; solda her zaman yemyeşil orman, çam ve köknar ormanları. Mientus hiçbir yerde yoktu. Evcil ama ürkek bir tavuk yulaf yiyordu.

Birkaç yüz metre uzakta Mientus ansızın ormandan çıktı... yanında o küçük uşak. Bizi görmedi; aklı hep yanaşmada olduğu için, yanaşma onu büyülediği için gözü kimseyi görmüyordu. Palyaço gibi kıvranıyor, iki yana sallanarak yürüyordu; ikide bir uşağın elini tutuyor, gözlerinin içine bakıyordu. Uşak ise köylülere özgü, kaba bir biçimde ona gülüyor ve eliyle onun omzuna arkadaşça vuruyordu. Böylece, koruluk boyunca yürüyorlardı; Mientus yanaşmaya eşlik ediyor ya da daha doğrusu yanaşma Mi-entus’a eşlik ediyordu! Mientus, bilinçsiz durumda, sık sık elini cebine atıp arkadaşına bir şey, kuşkusuz bir zloti veriyor, arkadaşı da pek senli benli bir biçimde onu dirseğiyle dürtüyordu.

— Sarhoş bunlar! diye fısıldadı teyzem.

Sarhoş değildiler. Gün batısına yönelen güneş bu sahneyi aydınlatıp ortaya çıkarıyordu. Gün batarken yanaşma Mientus’un yanağına vurdu...

Stan bağırdı:

— Tintin!

Küçük uşak ormana kaçtı. Kapıldığı büyüden kurtulan Mientus olduğu yerde donup kalmış gibi göründü. Çavdar tarlalarının ortasından geçerek ona doğru yürüdük; bunun üzerine, gelip bizi karşıladı. Ancak, Constant enişte kırın ortasında, bakan çocukların ve çift süren o kanı emilmiş köylünün önünde ondan açıklama istemedi.

— Ormanda bir tur atalım! diye bir öneride bulundu, tam bir incelikle.

Hemen sık ağaçların derinliklerine daldık. Çıt yoktu! Açıklama çok sık çam ağaçlarının arasında oldu. Her yanımız ağaçlarla çevriliydi; birbirimize çok yakın duruyorduk. Constant içinden titriyordu, ama aynı incelikle konuştu:

— Bakıyorum da, diye başladı ince ince alay ederek, Tintin’in arkadaşlığı hoşunuza gidiyor gibi görünüyor.

— Hoşuma gidiyor! dedi öfkeden sapsan kesilen Mientus, tiz bir sesle.

Bu dikenli çamlıkta, sürek avı sırasında yüzü dallardan görülmeyen, kıstırılmış bir tilkiye benziyordu; kendisinden iki adım ötede, dikenlerin ortasında teyzem, eniştem ve Stan duruyorlardı... Ama eniştem, içinde ince alayın neredeyse belli olmadığı çok soğuk bir tonla devam etti:

— Anlaşılan Tintin’le arka...daşlık ediyorsunuz, öyle mi?

Öfke, kin dolu bir sesle haykırdı Mientus:

— Arka...daşlık ediyorum.

— Tonton, dedi teyzem iyilikseverlikle, haydi gidelim. Havada çok nem var!

— Ağaçlar çok sık, dedi Stan babasına. Üç ağaçtan birini kes-

meli.

— Arka...daşlık ediyorum! dedi Mientus inler gibi

Eniştemin, teyzemin ve Stan'ın Mientus'a böyle bir işkence

yapacaklarını düşünmemiştim. Ormana anlayış göstermek için girmemişler miydi? Anlaşılan yalnızca onu bulup küçümsemek için ardına düşmüşlerdi! Açıklama ne olmuştu? Beklenen tartışma neredeydi? Rolleri kalleşçe değiştirmişlerdi, olayı kapatmak istemiyorlardı; o kadar gururlu idiler ve Mientus'u küçük düşürmek için o kadar acele ediyorlardı ki herhangi bir açıklama istemekten vazgeçmişlerdi. Hor görüyorlardı. İşi ciddiye almıyorlardı. Hiçbir şeye dikkat etmiyorlardı. Ah, bu kudurgan, aşağılık derebeyleri!

— Ama siz av bekçisinin üstüne çıktınız! diye bağırdı Mientus. Yabandomuzundan korkup adamın üstüne çıktınız! Biliyorum; herkes de bundan söz ediyor!

Ve eniştemin taklidini yaptı; öfkesinden, geri kalan soğukkanlılığını da yitirmişti:

— Tralala, bum, bum bum! Tralala, bum-bum!

Constant dudaklarını sıkıp... ses çıkarmadı.

— Tintin kapı dışarı edilecek, dedi Stan babasına, soğuk bir şekilde.

— Evet, Tintin kovulacak, dedi Constant enişte, o da soğuk bir şekilde. Üzgünüm, ama ahlâkı bozuk uşaklara göz yumamam.

Öçlerini Tintin'den alıyorlardı. Ah, bu aşağılık, kalleş efendiler Mientus'a yanıt vermeye bile tenezzül etmiyor, Tintin'i kovmakla yetiniyor, Tintin aracılığıyla Mientus'a ulaşıyorlardı! Aynı biçimde, yaşlı François da mutfakta ona bir tek sözcük bile söylememiş, ama Tintin'le o işçi kızı haşlamamış mıydı? Titreyen bir çam ağacının altında, Mientus kuşkusuz üstlerine atlamak üzereydi ki tüfeği omuzunda, yeşil üniformalı bir av

bekçisi koruluktan çıkıp hemen yanımızda durdu, alçakgönüllülükle selam verdi.

— Atlayın üstüne! diye bağırdı Mientus. Atlayın üstüne; bakın, bir yabandomuzu! Yabandomuzu!

Ardından Stan'a dönüp:

— Yaşlı dul, yaşlı Josephine! diye haykırdı.

Ve çılgınca fırlayıp koşmaya başladı. Ben de ardından koşarak "Mientus, Mientus" diye bağırdım; bu sırada koca çam ağaçlarına sürtünüyor, yüzümü onlara çarpıyordum. Mientus'u kesinlikle ormanda yalnız bırakmak istemiyordum. Hendeklerin, çukurların, derelerin üstünden atlıyordum. Koruluktan ayrılıp ormana daldık; deli gibi, yabandomuzu gibi koşuyordu o!

Ansızın, oralarda dolaşan Sophie'yi gördüm; sıkıntısmı bastırmak için yosunların üstünden mantar topluyordu. Biz de tam onun bulunduğu yöne doğru koşuyorduk; Mientus'un o öfke içinde kıza bir kötülük yapmasından korktum.

— Kaç! diye bağırdım Sophie'ye.

Sesim ısrarlı olmalıydı ki Sophie kaçmaya başladı; Mientus da onun kaçtığın görünce ardına düştü! Hiç olmazsa, kıza ulaşırsa ben de ona ulaşabilirim diye düşünerek vargücümle koştum. Şans bu ya, Mientus bir köke çarpıp küçük bir düzlüğün ortasında yere serildi. Ona eriştim.

— Ne istiyorsun? diye homurdandı; yüzü yosun içindeydi. Ne istiyorsun ha?

— Eve dön!

— Efendilere, öyle mi? (efendilere sözcüğünü dişlerini sıkarak söyledi) Defol, defol! Sen de bir efendisin.

— Hayır, hayır!

— Evet, evet... Sen de bir efendisin! Bir efendisin!

— Mientus, eve dön; bu işe son vermeli. Kötüye varacak! Son vermek, durdurmak, başka türlü davranmak gerek.

— Bir efendi ha! Gebersin efendiler! Herifleri hiç rahat bırakmıyorlar! Aman Tanrım, seni de kandırmışlar!

— Yeter, böyle konuşamazsın. Nasıl konuşuyorsun? Benimle

nasıl konuşuyorsun böyle?

— O, benim; o, benim; o, şatoya ait değil. O, benim. Bırak onu bana. Tintin'i kovmak istiyorlar! Onu kovmak istiyorlar. O, şatoya ait değil, bana ait.

— Eve dön!

Pek görkemli olmayan bir dönüş! Üzüntü duyuyor, umutsuzluğa kapılıyor, köylülere özgü yanıp yakınmaları bitmiyordu:

"Ah, ah, ah! Amanın ne yıkım! Neler geldi başıma!" Ek binalarda oturan işçi kızlar ve uşaklar kendileri gibi yanıp yakman bu efendiyi görüp şaşakalmışlardı. Verandaya ulaştığımızda akşam oluyordu. Mientus'a yukarıda, odamızda beklemesini söyleyerek Constant eniştemle konuşmaya gittim. Sigara salonunda Stan'a rastladım. Elleri ceplerinde, mekik dokuyordu. Evin oğlu içten kaynıyordu, ama dıştan buz gibiydi. Bana birkaç kuru tümce ile Sophic'nin ormandan canlı gibi değil, daha çok ölü gibi çıktığını ve anlaşılan üşüttüğünü söyledi. Teyzem kızın ateşini ölçüyordu. Mutfağa dönen Tintin'in odalara girmesi yasaklanmıştı ve ertesi gün işten çıkarılıp erkenden gönderilecekti. Stan, ona göre her ne kadar arkadaşlarımı biraz daha özenle seçmiş olmam gerekiyorsa da, bu "Bay Mientalski"nin utanç verici davfanışlarından beni sorumlu tutmadığını sözlerine ekledi. Artık bizimle arkadaşlığın tadını çıkaramayacağı için üzülüyor, ancak Bolimowdo'da kalmayı uzatmamızın bizim için hoş olacağını düşünmüyordu. Ertesi sabah, saat dokuzda, Varşova'ya bir tren vardı ve arabacıya gerekli buyruklar verilmişti. Akşam yemeğini ise hiç kuşkusuz odamızda yemeyi yeğleyecektik. François bu konuda gerekli

talimatı almıştı. Stan bütün bunlan bana, itiraz etmeye meydan bırakmayan, neredeyse resmi bir tonla, evin oğlu olarak bildirdi.

— Bana gelince, dedi ansızın, ne yapacağımı biliyorum. Bu Bay Mientalski'yi babama ve kızkardeşime hakaret ettiği için ağır şekilde, bir güzel cezalandıracağım. Ben "Astroia"* birliği üyesiyim.

Ve bir tokat tehdidi savurdu! Niyetini anlamıştım. Halktan birinin tokatladığı o yüzün saygınlığını yitirtmek, kendisi de ona vurarak, onu efendilerin saygıdeğer yüzlerinin listesinden çıkarmak istiyordu.

Bereket versin ki bu sırada odaya giren Constant eniştem bu tehdidi duydu; bağırarak:

— Hangi "Bay Mientalski?" diye sordu. Kimi tokatlamak istiyorsun sevgili Stan'ım? Hâlâ okula giden toy bir delikanlıyı mı? Onun poposuna vurmalı.

İki dünya savaş arasında PolonyalI üniversite öğrencileri "birlikler" halinde gruplaşmışlardı. Bu birliklerin çoğu *az* çok tutucu, aristokratik ve Yahudi düşmanı idi. (ç.n.)

Bunun üzerine Stan o saygıdeğer tasarısından utanç duyarak, şaşkın durumda, öylece kaldı. Eniştemin bu sözlerinden sonra artık tokat atamazdı. Yirmi yaşını geçmişti, ama on sekizinci baharında bir toy delikanlıyı onur sorunu yüzünden dövemezdi; çünkü artık bu yaş küçüklüğü belirtilmiş, üzerine dikkat çekilmişti. Ama işin en kötüsü Mientus'un geçiş döneminde olmasıydı: Efendilerin onu toy bir delikanlı olarak görmeleri gerekiyorsa da, daha erken olgunlaşan köylülere göre tam bir beyefendi idi ve yüzünün, onlarca, gerçek bir efendi yüzü değeri taşıdığı su götürmezdi. Ne yapmalıydı? Tintin'in bir efendi yüzüne vuruyormuş gibi Mientus'un yüzüne vurması oldukça mantıklıydı, ama efendilerin öçlerini bu yüzden alabilmeleri yeterince mantıklı mıydı? Doğanın bu adaletsizliği karşısında çok öfkelenen Stan babasına baktı. Ne var ki Constant, Mientus'un bir çocuktan başka bir şey olabileceğini kabul etmiyordu. O ki, öğle yemeğinde, Mientus'un homoseksüel olduğunu sanarak, onun sağlığına kadeh kaldırmıştı, ama şimdi onunla herhangi bir ortak yanı olduğunu kabul etmiyor, onu toy bir delikanlı, bir lise öğrencisi olarak görüyor, yaşını küçümsüyordu.

Gururdu onu bu düşünceye iten! Soyluluk, içinde kaynıyordu! Tarih kaçınılmaz akışı içinde topraklarını ve haklarını elinden almış olsa da, soylu bir kişi, bedeni ve ruhuyla soylu kalıyordu, özellikle de bedeniyle! Toprak reformuna ve hukuksal, siyasal ilke eşitliğine katlanabilirdi, ama kişisel ve fiziksel bir eşitliği, kişiler arasında arka...daşlığı düşünmek kanına dokunuyordu. Buradaki eşitlik, içte bulunan karanlık bölgelerin derinliklerine; kinci ve uyanık bir içgüdü ve korku, dehşet, iğrenme gibi birbirine girmiş duygularla korunan, yüzyıllardan bu yana birikmiş soyluluk rezervlerine ulaşıyordu. Evet, malı mülkü elinden alınabilir, reformlar gerçekleştirilebilirdi, ama bir efendinin eli bir uşağın eline dokunmamalı, birinin yanakları ötekinin yanaklarını aramamalıydı! İnsan kendi isteğiyle, yalnızca duygusallıkla halk tabakasına nasıl yönelebilirdi? Bu kendi soyluluğuna ihanet, bu uşaklara karşı büyük sevgi, bir uşağın sözlerine karşı bu safça, doğrudan hayranlık, bir köylü yaratığa karşı bu sevgi nedendi? Hem de kendi uşağı başka bir efendi tarafından çok açıkça pohpohlanan bir efendi ne durumda olurdu? Hayır, hayır, Mientus bir

efendi değildi, bir beyefendi değildi; bir lise öğrencisi ve bayağı bir veletti. Bolşevik propagandasının etkisi altında çocuk gibi davranmıştı.

— Okullarda gençler arasında Bolşevik eğilimlerin adamakıllı azıttığını görüyorsun! dedi eniştem sanki Mientus halka âşık biri değil de, acemi bir devrimci imiş gibi. Poposuna vurmalı! dedi

gülerek, kıçına, kıçına!

Ve ansızın mutfağa yakın çalılıklardan gelen birtakım gürültüler, kıkır kıkır gülmeler aralık vasistastan duyuldu. Gece tatlıydı; günlerden cumartesi idi... Yanaşmalar mutfaktaki işçi kızları görmeye gelmişlerdi, bu kızlardan hoşlanıyorlardı... Constant başını vasistastan dışarıya uzattı.

— Kim o? diye bağırdı. Kesin!

Biri otların içinde gözden kayboldu. Bir gülme duyuldu. Şiddetle atılan bir taş pencerenin altına düştü. Biri de çalıların arkasından avazı çıktığı kadar bağırarak, değiştirdiği sesiyle şarkı söylemeye başladı:

Guguk, guguk!

Şaplattı suratına bir tokat beyefendinin,

Şaplattı suratına bir tokat,

Hay Allah kahretsin!

Biri yine cıyak cıyak bağırıp kahkahayı bastı. Haber köylüler arasında yayılmıştı. Her şeyi biliyorlardı. Mutfakta çalışan kızlar herhalde olayı yanaşmalara anlatmışlardı. Bunu beklemek gerekirdi,- ama köyde yaşayan bu önemsiz soylunun, eniştemin sinirleri penceresinin altında söylenen bu şarkıların küstahlığına dayanamadı. Küçümsemeyi bırakan eniştem, yanakları al al, sessizce gidip tabancasını alarak geri döndü. Bereket versin teyzem o sırada gelip:

— Tonton! diye bağırdı iyikseverlikle ve soru sorup da vakit yitirmeden. Tonton, şunu kaldır! Kaldır şunu! Rica ederim, kaldır şunu; dolu silahları görmeye dayanamam. Silah taşımak istiyorsan, mermileri çıkar!

Ve biraz önce eniştem Stanislas'a nasıl tatlılıkla davranmışsa, şimdi teyzem de kocasına tıpkı öyle davranıyordu. Eniştemi öptü,

eniştem de elinde tabanca, öpülmüş oldu; kravatını düzeltti; böylece tabancanın gücü kalmadı; kadıncağız ardından, cereyan yapıyor diye gidip vasistası kapattı; durmadan, olayı önemsiz gibi göstermeye, küçültmeye - yönelik birbirine benzeyen birtakım küçük işler yapmaya kalkıştı; kişiliğinin analara özgü, çevreye tatlı bir sıcaklık yayan içtenlikli yanını ortaya döktü. Beni bir kenara çekerek küçük bir külahtan birkaç bonbon çıkarıp elime tutuşturduktan sonra;

I I

— Ah, haylazlar! diye kalender bir tonla fısıldadı. Saçma sapan işler yaptınız! Sophie hasta, enişte sinirli; ah, köylülerle birlikte yaptığınız o akıl almaz şeyler yok mu! Uşaklara karşı nasıl davranmak gerektiğini bilmek gerekir; onlarla senlibeıili olmamalı; onları değerlendirmeyi bilmeli. Bu insanlar zır cahildirler, çocuklar gibi ilkeldirler. Sigismond amcanın oğlu Kiki de bir zamanlar köylülere düşkündü; hatta senin de (beni inceleyerek ekledi) ona benzer bir yanın var; bak, şu burun kanatlarına örneğin. Neyse;

ben dargın değilim, ama akşam yemeği için aşağıya inmeyin; enişten istemiyor; size hiç olmazsa reçel yollatacağım; anımsıyor musun, eski uşağımıza sen “pis” deyince adam seni dövmüştü. İğrenç Ladislas! Bu olay beni hâlâ ürpertiyor. Onu hemen kovmuştum. Böyle melek gibi bir yavruyu dövmek ne demek! Güzelim benim! Tatlım benim! En çok sevdiğim sensin!

Ani bir sevgi seline kapılarak bana sarıldı ve bonbon verdi. Ağzımda çocukluğumda yediğim aynı bonbonlar, oradan uzaklaştım; uzaklaşırken, onun Stan’dan nabzını saymasını islediğini duydum. Evin oğlu annesinin bileğini tutup saatine bakmaya başladı; bu sırada kanepeye uzanmış olan teyzem de boş gözlerle çevresine bakıyordu. Bonbonlarla odama döndüm; kendimi pek gerçek biri gibi hissetmiyordum. Bu kadının karşısında her şey gerçekdışı oluyordu; insanları iyilikseverliği içinde eritmek, onları hastalıklar içinde boğup başkalarına ait beden parçaları ile karıştırmak gibi tuhaf bir ustalığı vardı. Uşaklardan korktuğu için mi böyle davranıyordu? Tintin’in şu tanımlamasını anımsadım: “O kadın iyiliksever; kesinlikle öyle; çünkü bizim kanımızı emiyor.” Evet. “Madem ki bizim kanımızı emiyor, elbette iyiliksever olması gerekir.” Durum tehlikeli olmaya başlamıştı. Eniştemle tey-

zem birbirlerine tatlılıkla davranıyorlardı: Eniştem kendini beğenmişliğinden, teyzem de korkusundan; işte bu yüzden henüz kavga olmamıştı; bu yüzden Stan, Mientus’a saldırmamış, eniştem tabancasını kullanmamıştı. Çekip gitmekten başka bir isteğim

yoktu.

Mientus’u odada başı kollarının arasında, yere uzanmış buldum; şimdi başını gizlemek, kollarıyla sarmak, korumak eğilimindeydi. Kımıldamıyordu ve başını böyle gömmüş durumda, hafifçe inliyordu; gençler, köyüller gibi yakınıp durmaktaydı.

“Ay, ay, ay, Allah cezasını versin,” diye mırıldanıyor ve tutarsız, tatsız tutsuz, kesek gibi pürtüklü, kaba, açık saçık, köylülere yaraşır, soğuk şeyler

söylüyordu. Utanmayı tamamen bırakmıştı. François'nın gelişi bile bu ağır, köylü yakınmalarını durdurmadı. Artık bir yaşlı insanın karşısında bir uşak için yanıp tutuşmaktan, bir genç uşak ardında koşmaktan utanmayacak noktaya çoktan gelmişti. Kültürlü bir kişiyi böyle düşük bir durumda daha önce hiç görmemiştim. François onun bulunduğu yana doğru bakmadı; ancak, tepsiyi masanın üstüne koyarken, öfkesinden elleri titriyordu ve kapıyı çarparak çıktı. Mientus hiçbir şey yemek istemiyor, kendini bir türlü avutamıyordu. İçinde bir şey konuşuyor, mırıldanıyor, bir şey durgunlaşıyor, uyuşuyordu, bir şey sislerle çevriliyordu. Savaşıyor, ayarlıyor, tartışıyor; ardından, ansızın kaba, bayağı bir aşırı öfke soluğunu tıkıyordu. Yanaşma ile olan ilişkisinde başarısızlığa uğramasının suçunu eniştemle teyzeme yüklüyordu; yalnızca efendiler suçlu idiler; onların karşı koymaları, iğrenç davranışları olmasaydı, kuşkusuz... arka...daşlık kurabilecekti. Onu neden engellemişlerdi? Tintin'i niçin uzaklaştırmalardı? Ona yarın yola çıkmamız gerektiğini boşuna anlatmaya çalışıyordum:

— Gitmeyeceğim diyorum sana işte. Hiç de gitmeyeceğim! Kendileri gitsinler. Tintin nerede ise, ben de orada kalacağım. Yalnızca onunla birlikte! Bana ait olan Tintin'imle, çok çok sevdiğim o küçük yanaşmamla birlikte.

Onunla konuşmak için ortak bir dil bulamıyordum; yanaşma onun aklını başından almıştı ve her türlü kibarlık artık onun gözünde yok olmuştu. Sonunda, kalmamızın olanaksızlığım anlayınca yıkıldı ve kendisini yanaşmadan ayırmamaları için yalvardı.

— Onsuz kesinlikle gitmeyeceğim. Tintin'i kesinlikle bırakmayacağım! Neden onu bizimle götürmüyoruz? Ekmeğimizi kazanmak için pekâlâ çalışabilirim. Gebermem gerekse de onu kesinlikle bırakmak istemiyorum. Jojo! Vallahi Tintin'i asla bırakmayacağım. Beni şatodan kovsalar da, gidip köyde kalacağım. O yaşlı dulun yanında! (Haince ekledi.) O yaşlı Josephine'in yanında kalacağım. Vallahi! Beni sokağa atamazlar; köyde kalmaya herkesin hakkı var!

Nasıl kurtulacağımı bilemiyordum. Mientus'un gidip o can sıkıcı dulun, Stan'ın yaşlı kadınının, yanaşmanın deyimiyle "Josep-hine"in yanında kalması ve oradan eniştemi ve teyzemi tehlikeye atarak, kaba diliyle

efendilerin gizlerini açıklayarak, hain ve ispiyoncu olarak, köylüleri de sevinçten zıplatarak şatoya saldırması hiç de olasılık dışı değildi.

m

işte, avluda sanki şiddetli bir tokat sesi bu sırada çınladı. Ses yankı yaptı ve köpekler hep birden azdılar. Camlara yapışıp dışarıya baktık. Eniştem Constant evin ışıklarıyla aydınlamış durumda, elinde bir karabina, dikkatle karanlığa bakarak, basamaklı sekinin üstünde duruyordu. Tüfeği yanağına dayayıp yeniden ateş elti. Patlama sesi gece füze gibi çınladı, karanlık çevrede sürüp

gitti. Köpekler daha çok azdılar.

»

— işte, yanaşmaya ateş ediyor, dedi Mientus, sinirli sinirli bana sarılarak. Tintin’i öldürmek istiyor.

Constant' korkutmak için ateş ediyordu. Köylüler yeniden o türkülerine mi başlamışlardı? Sinirleri altüst olduğu için mi, sigara salonunda tabancasını çekmeceden çıkardığı andan bu yana kendisini dolu ve ateş etmeye hazır hissettiği için mi tüfeğini ateşlemişti? Kim bilebilirdi ki... Gururdan, kendini beğenmişlikten

■ ■

ileri gelen bir şiddet hareketi miydi bu? Öfkeli efendi ateş etmekle en uzak yollara ve kırlarda yitmiş söğüt ağaçlarına kadar, adamakıllı silahlı ve tetikte olduğunu bildiriyordu. Teyzem koşup geldi ve hemen bonbon dağıttı; eniştemin boynuna bir eşarp koydu ve onu alıp içeriye götürdü. Buradaki köpekler bir an sustuklarında, uzaktaki köy köpeklerinin onlara karşılık verdiklerini duydum ve bir saniye içinde köyülerin heyecanını, yanaşmaların ve kızların haykırışlarını, birbirlerine “Yahu bu saatte ne oluyor? Patron mu ateş ediyor? Peki ama, neden ateş etti?” gibi sorular soran o andavallılar! düşündüm. Ve ağızdan ağza yayılmış; bu gösterişçi, gök gürültüsüne benzeyen patlama ile de beslenmiş dedikoduları, yani genç beyin Tintin ’den yediği tokatla ilgili dedikoduları düşündüm.

Kendime egemen olamadım. Hemen kaçmaya karar vedim. Yeraltı güçleri ve zehirli miyasmalarla dolu bir yerde geceyi geçirmekten korkuyordum. Kaçmak! Hemen kaçmak! Ama Mientus Tintin'siz gitmek istemiyordu; bu yüzden bir an önce kaçmak için yanaşmanın bizimle birlikte gelmesine razı oldum. Nasıl olsa onu kapı dışarı edeceklerdi. Sonunda herkesin uyumuş olmasını beklemeye karar verdik. Ben gidip küçük uşağı bularak onu bizimle birlikte gelmeye inandıracak ve kabul etmezse, gelmesini em-redecektim! Onunla birlikte Mientus'un yanma döndükten sonra da üçümüz nasıl tüyeceğimize karar verecektik. Köpekler Tintin'i tanıyorlardı. Gecenin geri kalan saatlerini kırda geçirip, ardından

w

kente giden trene binecektik. Ve ver elini kent; çabucak! insanın kendisini daha küçük, herkesin ortasında yerini daha sağlam ve herkese daha çok benzer hissettiği kent! Dakikalar yüzyıllar kadar uzun sürdü. Eşyalarımızı toplayıp paramızı hesapladık ve neredeyse hiç el sürmediğimiz akşam yemeğini bir çamaşırın içine yerleştirdik.

Vakit gece yarısını geçince, bütün odalarda ışıkların söndürül-düğüne emin olduktan sonra ayakkabılarımı çıkarıp yalınayak koridora çıktım, bir an önce mutfağa gitmek üzere. Mientus beni son ışıklı alandan yoksun bırakarak kapıyı arkamdan kapattığında, eyleme geçtiğimde ve uyuyan evde gizlice dolaşmaya başladığımda bu işe kalkışmanın saçmalığını ve niyetimin çılgınca bir şey olduğunu anladım: Bir yanaşmayı kaçırmak için karanlıklara dalacaktım. Çılgınlığın bütün çılgınlığını ortaya çıkarttıran yalnızca eylem midir? Yavaş yavaş yürüyordum; döşeme ara sıra gıcırdıyordu; çatıda sıçanlar koşup takla atıyorlardı. Arkamda, odamızda, köylüleşmiş Mientus vardı; altımda, zemin katında da eniştem, teyzem, Stan ve Sophie vardı ki bunların uşaklarına doğru yalınayak, gürültü çıkarmadan yürüyordum; önümde, ek binada, bütün bu manevranın nedeni uşak bulunuyordu. Çok ihtiyatlı olmalıydım. Biri beni burada bu dar ve uzun geçidin ortasında, karanlıkta görürse ona bu dolaşmamı anlatabilecek miydim? insan hangi yollardan geçip bu anormal ve dolambaçlı yolların içine düşüyor? Normal, anormalin dipsiz derinliğinin üstündeki bir cambaz ipinden başka bir şey değil. Alışılmış düzenin içinde ne kadar delilik dozu gizli! Olayların akışının sizi ne zaman ve nasıl bir yanaşmayı kaçırmaya ve

kırın ortasında kaçmaya iteceğini hiçbir zaman kestiremezsiniz. Sophie’yi kaçırmak daha iyi olurdu. Eğer gerçekten kaçırmam gereken biri varsa, o da Sophie idi. Onu bu taşra şatosundan kaçırmak normal ve uygun olacaktı; evet, birini kaçırmak gerekiyorsa, kaçırılacak kişi o idi, Sophie idi, yoksa budala bir yanaşma değil. Koridorun karanlığında şeytan dürttü, Sophie’yi kaçırmak, Sophie’yi açıkça, dürüstçe kaçırmak, ah, evet, Sophie’yi dürüst bir biçimde kaçırmak istedim!

Ah, Sophie’yi kaçırmak! Sophie’yi yetişki'n biri olarak, bir efendi, bir soylu kişi olarak, geçmişteki bunca kaçırmalara benzer biçimde kaçırmak... Kendimi bu düşünceye karşı korumak ve saçmalığını kendime tanıtlamak zorunda kaldım, ama parkenin hain tahtaları üstünde yürüdükçe, normal olan şey beni isteklendiriyor ve adamakıllı karışık o kaçırmanın tersine, normal bir kaçırma düşüncesi beni kendine çekiyordu. Bir deliğe çarptım, ayaklarımın altında bir delik hissettim, döşemede bir delik. Bu da nereden çık-mıştı? Ama bu bana bir şey anımsattı. Aman Allah, aman Allah, bu benim deliğimdi, çok eskiden açtığım bir delikti! Eniştemden doğum günü armağanı olarak bir küçük balta almış, o balta ile bu deliği açmıştım. Teyzem koşup gelmiş, burada durarak bana bağırmıştı; net bir şekilde anımsıyordum; paylamalar, gürlemeler ve ben baltamı alıp, pat! Kadıncağızın bacağına vurmuştum. “Ay, ay, ay" diye bağırmaya başlamıştı. Bağırması hâlâ orada, ku-laklarımdaydı. Sanki o sahne şimdi beni bacağımdan yakalamıştı; artık ortada olmayan, ama yine de varmış gibi görünen o sahne. Teyzemin bacağına vurmuştum. Mekanik bir şekilde, elimde olmadan, ona nasıl vurduğum, onun nasıl bağırdığı şimdi karanlıkta açıkça gözümün önüne geliyordu. Bağırıp havaya sıçramıştı. Şimdiki eylemlerim geçmişteki eylemlerime karışıyordu ve ansızın bir titreme aldı beni; çenelerim kenetlendi. Aman Tanrım, daha kuvvetli vursaydım kadının bacağını kesebilirdim; gücümün olmaması da ne şanstı! Mutlu bir güçsüzlüktü bu. Ama şimdi gücüm yerindeydi. Ya şimdi yanaşmayı almaya gitmek yerine, teyzemin odasına gidip ona baltayla bir güzel vursaydım? Çocukluğum, bas git, bas git!

Çocukluk mu? Ama, Tanrım, bu yanaşma düşüncesi de çocukluktu! Gidip yanaşmayı getirebiliyorsam, pekâlâ gidip teyzeme de baltayla vurabilirdim; ikisi de aynı kapıya çıkardı. Bir balta darbesi! Bir balta darbesi ha! Ah, ne çocukluk! Yere ihtiyatla basıyordum; çünkü bir gıcırtı beni ele verebilirdi.

Ama kendimi ihtiyatla yere basan bir çocuk, böyle yürüyen bir çocuk gibi hissediyordum. Ah, ne çocukluk! Üç türlü çocukluk sarmıştı beni; tek bir çocukluk olsaydı kurtulabilirdim, ama üç türlü idi. Birincisi uşağa doğru bu gidişin çocukluğu, İkincisi yıllar önce burada yaşanmış olayları anımsamanın neden olduğu çocukluk; üçüncüsü ise efendiliğe bağlı çocukluktu: Efendi olarak da bir çocuktum. Dünyada ve yaşamda az çok çocuksu olan yerler vardır, ama en çocuksu olanı herhalde köy yurtluğudur. Burada efendiler ve halk birbirlerine hep çocuk gibi bakarlar, her biri ötekinin gözünde çocuktur. Gecenin gizlediği koridora yalınayak dalarken, soylu bir geçmişin ve kendi çocukluğumun içine giriyor; kendimi şehvetli, bedensel, çocuksu ve Önceden ne olduğu kestirilemeyen bir dünya tarafından çekilmiş, sarılmış ve kanı emilmiş gibi hissediyordum. Eylemlerdeki düşüncesizlik. Reflekslerdeki oto-

m

malizm. içgüdülerdeki soya çekim. Efendilere Özgü ve çocukça düşler. Şimdi şiddetli bir tokadın çağ dişiliği içine giriyordum. Bu tokat aynı zamanda yüzyılların geleneği ve çocukça hafif bir vuruştu; hem efendiyi hem de çocuğu hemen belli ediyordu. Bir zamanlar, hızın otomatizmiyle sarhoş olup üstünden aşağıya kadar kaydığım o merdiven tırabzanını yokladım. Çocukça, çocuksu, kral-çocuk, efendi-çocuk olarak, ah, şimdi teyzeme bir vursaydım, kadıncağız belini doğrultamazdı; ve kendi gücümden, pençelerimden, tırnaklarımdan, yumruklarımdan korktum, çocukluk içindeki büyük adamdan ürktüm. Nc yapıyordum orada, bu merdivende? Nereye gidiyordum ve ne için? Bu serüvenin tek akla uygun nedeni olarak yeniden Sophie'yi kaçırmayı düşündüm; bu tek erkekçe çözüm yolu, erişkinlik taslamanın tek biçimi idi... Sophie'yi kaçırmak! Sophie'yi erkekçe kaçırmak! Bu düşünceyi geri itiyordum, ama o beni tedirgin ediyor, içimde vızıldıyordu.

Aşağıda, holde durdum. Çık yok; hiçbir yerde hiçbir şey kımıldamıyor. Her günkü gibi, her zamanki saatte gidip yatmışlardı; teyzem herhalde herkesi yatağına yollamış, gidip üstlerini örtmüştü. Ama gerçekte böyle dinlenmeleri kuşkusuz dinlenme sayılmazdı; her biri içinden, yorganın altında, gününün muhasebesini yapmak zorundaydı. Mutfakta da her şey dingindi; ancak uşak odasının aralık kapısından ışık sızıyordu. Küçük uşak

ayakkabı boyamaktaydı; yüzünde o olayın etkisi altında kaldığını belirten hiçbir iz yoktu; her zamanki gibiydi. Yavaşça içeriye girip kapıyı kapadım; bir elimi dudaklarıma götürüp, kulağına fısıldayarak, elimden geldiğince çok ihtiyatlı davranarak onu inandırmaya çalıştım. Kasketini alıp, her şeyi olduğu gibi bırakarak bizimle gelmesini, Varşova'ya gideceğimizi söyledim. Ne korkunç bir roldü bu! Başka ne olsa-; saçma sapan, üstelik fısıldayarak yapılan bu inandırma denemesine yeğlerdim; çünkü uşak inat ediyordu. Efendilerin kendisine özgürlük vereceklerini, onun için Mientus ile Varşova'ya gitmesinin daha iyi olacağım, Mientus'un kendisini daha iyi besleyeceğini söyledim, ama boşunaydı; anlamıyor, anlayamıyordu.

— Neden böyle kaçacak mışım ki? diyordu, efendilerin düşüncelerine karşı içgüdüsel bir düşmanlık içinde. Ve yine aklıma Sohie geldi; o daha kolaylıkla kabul ederdi ve onunla böyle bir fı-sıldaşma daha anlamlı olurdu. Zamanın azlığı beni bu inandırma denemesini uzatmamaya zorluyordu. Yüzüne vurup bana boyun eğmesini buyurdum; böylece beni dinledi; ama yumruğumu bir bezin içine sokup öyle vurmuştum yüzüne; yani bu bezin üstünden vurmuştum; ona fazla gürültü çıkarmadan vurabilmek için bir bez kullanmak zorunda kalmıştım; evet, evet, geceleyin, bir bezin içinden vurmuştum yumruğumu yanaşmanın yüzüne. Sözümü dinledi, bu bez onda kuşku uyandırmış olsa da. Halk tabakası kuralın değiştirilmesinden hoşlanmaz.

— Gel ulan! diye buyurdum ona.

Arkamda o, hole çıktım. Merdiven neredeydi? Ortalık zifiri karanlıktı. Biraz uzakta bir kapı gıcırdadı ve eniştemin sesi duyuldu:

— Kim var orada? diye yineledi dikkatle, kimse yoksa gülünç

duruma düşmemeye özen göstererek.

Bu soruyu sorduktan sonra salonun dip tarafına doğru koştu.

Durdu; kibriti yoktu; karanlıktan göz gözü görmüyordu. Geri geldi, ama birkaç adım atıp yeniden durdu ve yatıştı; tamamen yatıştı, hem de hemen. Yanaşmanın halka özgü ve özel kokusunu mu almıştı ya da o nazik efendi bedeni iki hayvan ayağının ve bir hayvan yüzünün varlığını mı hissetmişti

orada? Öyle yakında idi ki eliyle bize dokunabilirdi, ama özellikle bu yakınlık onu ellerini rahat bırakmaya itiyordu; çok yakını m ızdaydı, evet, bu yakınlıktan ötürü tuzağa düşüyordu. Kımıldamadan öylece kaldı ve kımıldamazlığı Önce yavaş yavaş, sonra gitgide çabuk yoğunlaşıp kaygıyla doldu. Her ne kadar, söylendiğine göre, korkudan bir av bekçisinin üstüne tırmanmış ise de, korkak olduğunu sanmıyordum. Hayır, kımıldayamamasının nedeni korku değildi; kımıldayamadığı için korkuyordu; çünkü yatışıp kendini kontrol eder duruma gelir gelmez, en ufak bir hareket yapmak onun için her saniye yalnızca biçimsel nedenlerle gitgide daha güç oldu. Korku uzun zamandır içindeydi, ama ancak bu anda taşıp adamakıllı ortaya çıkmıştı. O Önemsiz soylu karısının küçük kemikleri sanki boğazına takılmıştı. Yanaşma ağzını açmıyordu. Ve üçümüz, birbirimizden bir metreden daha az bir uzaklıkta, öylece kaldık. Deriler canlanıyor, kıllarımız diken diken oluyordu. Bunu değiştirmek için hiçbir şey yapmadım. Sonunda eniştemin yeniden soğukkanlılığına kavuşacağını ve uzaklaşıp, böylece .bizim holden yukarı kata sığınmamıza olanak sağlayacağını umut ediyordum, ama gitgide artan kaygısının onun elini kolunu bağlayacağını düşünmedim. Artık emindim, değişmişti, dönüş yapmıştı. Korkuyorsa, bunun nedeni kımıldayamaması değil, korkunun onun kımıldamasını engellemesiydi. Yüzünde korkunun yol açtığı ciddiliği kestirdim; bu yüz adamakıllı ciddi ve çok dikkatli olmalıydı... Öyle ki ben de korkmaya başladım, ama ondan değil, onun kaygısından. Geri geri gitseydik ya da herhangi bir jest yapsaydık, fırlayıp bizi yakalayabilirdi. Tabancası varsa ateş-leyebilirdi; ya da daha doğrusu/ bunu yapamazdı, kendisine çok yakındık; maddi olarak yapabilirdi, ama tinsel olarak, hayır; çünkü ateşlemeden önce bir iç, bir tinsel boşalma gerekirdi, oysa bunun için yeterince uzaklık yoktu. Ama yine de silah kullanmadan üstümüze atılabilirdi. Önünde dolanıp duran şeyin ne olduğunu ve ne bulabileceğini bilmiyordu. Biz onu görünüşünden tanımıştık, o ise bizi tanımamıştı. ‘“Enişteciğim” diyerek ya da buna benzer bir şey söyleyerek ortaya çıkmak istedim, ama bunca saniye, hatta bunca dakika geçtikten sonra, bunu yapamazdım, çok geçti. Orada sessiz kalmamı nasıl açıklayacaktım? Sanki gıdıklanmış gibi gülmek istedim. Büyüme. Büyütme. Karanlıkta büyültme. Yoğunlaşmaya ve gerilmeye bağlı şişme ve genişleme; az çok genel ya da özel, sel gibi boşanma ve yoksunluk, sertleştirici gerginlik, gergin sertleşme, bir ipe asılma, değişme ve başka bir şeye dönüşme, biçim ve yapı değiştirme, ardından birbirine eklenip büyüyen bir sistemin içine düşme,

sanki insan kendisini bir binanın altıncı katı yüksekliğinde bir yerde asılı bir tahtanın üstünde, bütün organları uyanmış durumda bulmuş gibi. Ve gıdıklanma. Holde ayak sesleri duyuldu, ama en ufak bir titreme o kadar az olası idi ki ikimiz de titremedik. Stanislas, ayaklarında terlikler, geldi.

— Kimse var mı? diye sordu eşikte.

Karanlıkta görmeden bir adım atıp “Kimse var mı?” diye yineledi ve bir şey sezerek sustu; babasının oralarda olduğunu biliyordu; çünkü Constant’m ayak seslerini ve sorular sorduğunu

• ■

herhalde duymuştu. Öyleyse babası neden ses vermiyordu? Çünkü yüzyıllardan bu yana sürüp gelen o korkular ve kaygılar onu kıpırdayamaz duruma getirmişti, ha. ha, ha! Sesini çıkaramıyordu; çünkü korkuyordu! Babasının korkusu oğlunu da kıpırdayamaz duruma getirdi. Stan daha önce oluşmuş bütün korkunun ağırlığı altında ezildi ve sanki sonsuza kadar susuyormuş gibi sustu. Belki başlangıçtan bu yana ne hissettiğini çok iyi bilememişti, ama şimdi biliyordu: Tek başına çoğalan korkuydu bu. *Da capo*,[4] sel gibi boşanma, şişme, 101 gücünde büyüme, çoğalma ve gerginlik, inceleme ve hafifçe dokunma, germe, tekdüze emme, birikme ve durdurma; sonsuz, sonsuz, sınırsız, yukarıya ve aşağıya doğru, biraz uzaktaki Stan ile. Baskı, boğma ve püskürtme, doğrulma, bunalma ve taşma; yavaşça çözüm, inceleme, temizleme ve kovma denemeleri, değişimler ve gerginlikler, gerginlikler... Dakikalar mı? Saatler mi? Neler geçecekti? Başımın içinde dünyalar uçuşuyordu. Anımsadım: Dadımı korkutmak için burada pusuya

yatardım, aynı yerde. Az kalsın kahkahayı basacaktım. Suss! Nasıl gülersin? Yeter; artık bu işi durdurmak, kesmek gerekirdi, ama sonunda ya çocukluğum ortaya çıkarsa, bunca zaman geçtikten sonra ya beni o küçük uşakla birlikte bulurlarsa ne olurdu? Şaşırtıcı, anlatılamaz bir olay; ah, Sophie; Sophie ile birlikte olsam, uşakla değil de onunla birlikte olsam, böyle soluğumu tutarak! Yanımda Sophie bulunsa; bu, çocukça bir şey sayılmazdı, ansızın korkmadan bir adım atıp duvar kaplamasının arkasına gizlendim; onlar kımıldayamazlardı, bundan emindim. Gerçekten de buna cesaret gösteremediler. Karanlıkta, korkunun yanında bir de

beceriksizlikleri ortaya çıkmıştı. Beceriksizlikleri yüzünden sessizliği bozamıyorlardı; belki çok istiyorlardı, düşünüyorlardı, ama nasıl davranacaklarını bilmiyorlardı. Burada onların kendi sessizliklerinden söz ediyorum. Ben kendi sessizliğimi yer değiştirirken bozmuştum. Belki artık yalnızca sorunun biçimsel yanını düşünüp; kurtuluş yolları, bahaneler, dış nedenler arıyorlardı; işin en kötüsü de her birinin ötekini orada bulunuşu ile tedirgin etmesiydi; her ikisi de bu işi nasıl durdurup bitireceklerini bilemeden, düşünerek orada öyle duruyorlardı ve çözüm bulma, kurtulma girişimleri durmadan uzuyordu.

Devinme özgürlüğüme yeniden kavuşunca, yanaşmayı tutup sürükleyerek hole kaçmaya karar verdim, ama bu kararımı uygulamak üzere iken bir ışık, bir ışık çıktı ortaya! Döşemede bir ışık demeti, ayak sesleri; François, François elinde bir fener, geliyor ve eniştemin bir bacağı beliriyor, kendini belli ediyor, adamakıllı aydınlanmış durumda görünüyor! Duvar kaplamasının arkasında bulunmam da benim için ne şans ya! Ama yaşlı uşak onları ışığa boğdu; onları ve karanlıkta gizlice hazırlanan her şeyi! Ve ortadaydılar: Eniştem, Stan ve yanaşma... Görünmemezlik edemediler; eniştem biraz diken diken olmuş saçlarıyla, küçük uşağın hemen yanında; her ikisi birbirine arkasını dönmüş durumda ve salonda, biraz ileride, kazık gibi dikilen Stan.

— Kimse var mı? diye sordu hırçın bir sesle sofracıbaşı, fenerini sallayarak.

Ne var ki soruyu tam zamanında sormamıştı. İçeriye girdiğini tanıtlamak için sormuştu yalnızca. Onları gün ışığında görür gibi görüyordu.

Constant kımıldadı. François küçük uşağı tam da onun yanı başında görünce acaba ne düşünmüştü? Neden yan yana idiler? Eniştem bir tek hareketle geri geri gidemiyordu, ama yine de Tin-tin’den ayrılıp yana doğru bir adım attı.

— Ne yapıyorsun? diye bağırdı Tintin’e, korkusunu öfkeye dönüştürerek.

Küçük uşak yanıt vermedi; verecek hiçbir yanıt bulamadı.- Kolayca ayakta duruyordu, ama dili tutulmuştu. Efendilerle tek başına idi. Uşağın bu sessizliği, açıklama yapamaması kuşkulu bir belirsizlik yarattı. François, enişteme baktı... Efendiler karanlıkta Tintin ile birlikte miydiler? Efendi de

mi senli benli olmaya başlamıştı? Yaşlı hizmetkâr dimdik, elinde feneri, biraz kızardı, sonunda batan güneş gibi kızıllaştı.

— Tintin! diye bağırdı Stan.

Bütün bu haykırmalar zaman içinde yerlerine iyi oturmamışlardı; ya çok erken ya da çok geç geliyorlardı. Duvar kaplamamın arkasında büzüldüm.

— Birinin yürüdüğünü duydum... diye söze başladı Stan, duraksayarak, tutarsız bir biçimde. Birinin yürüdüğünü duydum. Yürüyordun. Peki ne yapıyordun? Ne yaptın? Konuşacak mısın? Ne istiyordun? Yanıt ver! Yanıt ver, ulan!

Korkunç bir şaşkınlık içindeydi, köpürmüştü.

— Anlıyorum ne olduğunu! dedi yüzü kıpkırmızı sofracıbaşı; uzun, korkunç bir sessizlikte sonra. Anlıyorum ne olduğunu beyefendi.

Uzun favorilerini sıvazladı.

— Gümüş sofra takımı bu çekmecede. Yarın da beyefendi onu kapı dışarı edecekti. Bu takımı aşırmayı planlamıştı...

Gümüş sofra takımını aşırmak ha! Çalmak ha! Bir açıklama bulunmuştu: Tintin hırsızlık yapmak istiyordu ve suçüstü yakalanmıştı. Hepsi, Tintin dahil, kendilerini daha iyi hissettiler, ben de duvar kaplamasının arkasında, biraz rahatladım. Constant küçük uşaktan uzaklaşıp masanın yanına oturdu. Bir uşak karşısındaki o eski normal efendi tavrına ve kendine tam güvene yeniden kavuşmuştu. Uşak hırsızlık yapmak istiyorda ha!

— Biraz buraya gel! dedi. Sana buraya gel diyorum... Daha yakına, daha yakına.

Artık yakın olmaktan korkmuyor, korkmadığı için de açıkça haz duyuyordu. “Daha yakına!” diye yineledi, “Daha yakına!”; Tintin çekine çekine, yavaş yavaş yaklaşıyordu; “Daha yakına!”; Tintin neredeyse ona dokunacak kadar yaklaşmıştı ki Constant oturduğu yerden ona vurdu, Yaradana sığınıp onun yüzüne vurdu.

— Sana hırsızlık yapmanın ne demek olduğunu göstereceğim!

Ah, karanlıkta yaşadığı o korkudan sonra aydınlıkta vurmak,

kendisini korkutan bir surata vurmak, hırsızlık kavramı ile çok iyi belirlenmiş bir çerçeve içinde vurmak ne büyük haz! Ah, bunca anormal ilişkiden sonra normal bir ilişki ne büyük haz! Stan da babası gibi Tintin'e patlattı; onun Babil'in asma bahçeleri gibi düzgün dişlerini kırdı. Gürültülü, okkalı bir tokattı bu! Duvar kaplamasının arkasında bütün bedenim büküldü.

— Ben hiçbir şey çalmadım! dedi yanaşma, soluk alarak;

Onların da bekledikleri başka bir şey değildi. Böylece o sözde

hırsızlığı sonuna kadar kötüye kullanabilirlerdi.

— Çalmadın ha? dedi Constant, sandalyesinde eğilerek. Ve uşağın suratına vurdu.

— Çalmadın ha? diye yineledi ayakta duran evin oğlu ve o da sert bir tokat patlattı.

Azmışlardı. "Çalmadın ha? Çalmadın ha?" Bu soruyu hiç ara vermeden yineleyerek vurup duruyorlardı; elleri Tintin'in suratını arayıp buluyor ve kimi zaman hemen, pat diye, kimi zaman da acele etmeden, hazırlanıp gürültüyle dövüyorlardı. Tintin kendisini kollarıyla korumaya çalışıyordu, ama onlar nasıl davranacaklarını biliyorlardı! Bir süre yalnızca suratına vurdular; ardından bir gelişme hissettim: O önemsiz soylu eniştem adamı şaşırtıp saçlarından yakalamayı başardı. Saçlarından yakaladığına göre de başını büfenin kenarına vurmaya başladı.

— Sana hırsızlık yapmanın ne demek olduğunu göstereceğim!

Evet, ok yaydan çıkmıştı! Kahrolası şişen gece! Kahrolası çoğalan, suçlayıcı karanlık! Bu karanlığın içine dalmasaydık, hiçbir şey olmayacaktı. Soylu Tonton kudurmuştu. Hırsızlık bahanesiyle vuruyordu; korkusu için,

paniği için, utançtan kızarma için, Mi-enus'la arka...daşlık için, acısını çektiği her şey için vuruyordu.

— Bunlar benim, bunlar benim! diye yineliyordu Tintin'i çekmecelerin üstüne, mobilyaların köşelerinin üstüne, süslemelerin,

silmelerin üstüne atarak. Bunlar benim, ulan!

Ve yavaş yavaş "bunlar beniırTlerin anlamı değişiyor, gümüş yemek takımının ve servislerin mi, yoksa bedenin mi, ruhun mu, saçların mı, ahlâkın mı, ellerin mi, aristokrasinin mi, görgü kurallarının mı, kültürün, ırkın mı söz konusu olduğu artık bilinmiyordu; adam uşağın başım çekmeceye değil de boşluğa vuracak duruma gelmişti; artık çekmece yoktu, her türlü bahaneden vazgeçmişti. Yanaşmaya vurup pestilini çıkarırken, insan onun gümüş sofra takımını, malını mülkünü değil, kendi kişiliğini zorla kabul ettirmek istediğini sanabilirdi. Kendini zorla kabul ettiriyordu. Şiddet, zorbalık! Uşak bir daha arka...daşlık yapmaya, gevezelik etmeye, eğlenmeye cesaret gösteremesin, efendilerini Tanrı olarak düşünsün diye onu yıldırmak, ona bunu güç kullanarak kabul ettirmek! O nazik efendi eliyle efendiliğini uşağın suratına çarpıyordu! Tıpkı bir hindinin hindiliğini bir serçeye öğretmesi gibi. Tıpkı fox-terrier cinsi bir köpeğin fox-terrier'liğini bir kırma köpeğe öğretmesi gibi. Tıpkı bir gecekuşunun ge-cekuşuluğunu küçücük bir alakargaya Öğretmesi gibi. Bir boğanın boğalığını bir köpeğe öğretmesi gibi. Perdenin arkasında gözlerimi ovuşturuyordum; canım bağırmak, yardıma çağırmak istiyordu, ama bunu yapamıyordum. François ise, geride, sahneyi o küçük feneri ile aydınlatıyordu. Teyzem! Teyzem! Düş müydü bu? Yoksa sigara salonunun kapısında bonbonları ile teyzemi mi görmüştüm? Ansızın onun olayı yatıştıracağı, yumuşatacağı, her şeyi düzelteceği umuduna kapıldım. Ama hayır! Sanki bağıracakmış gibi kollarını kaldırdı, ne var ki bağıracak yerde belirsiz bir jest yaptı, ardından bir belirsiz jest daha ve salona döndü. Orada yokmuş gibi göründü; gördüklerini kabul etmek istemiyordu; bunları sindirememişti; doz çok kuvvetliydi; içine ve mekâna kapandı ya da daha doğrusu, öyle yoğun bir sis içinde yitti ki acaba gerçekten oraya gelmiş miydi diye kendi kendime sordum. Constant bitkin düşmüştü, ama kendini kabul ettirmek için yeniden atıldı; Stanislas'a gelince, o da elinin gücü yanaşmaya yetebildiği ölçüde kendini kabul ettirmeye, kabul ettirmeye,

kabul ettirmeye çalıştı. Eniştem güçsüz düştükçe, geri kalan gücünü toplayıp yine kendini kabul ettiriyordu. Dişlerini sıkarak, soluk soluğa laf dokunduruyorlardı:

— Av bekçisinin üstüne tırmanmışım ha? Adamın üstüne tırmanmışım ha? Arka...daşlık etmek istendi ha?

— Bir yaşlı kadınla birlikte oluyor muşum ha?

. Ve vuruyorlardı, kesinlikle kıyasıya, öldüresiye. Kendi gerçekliklerini benimsetiyor, ama bunu yaparken kurallara da uyuyorlardı: Hiçbir zaman bacaklara, omuzlara vurmuyor, yalnızca yüze vuruyor, ha babam vuruyorlardı! Onunla dövüşmüyor, yalnızca yüzüne patlatıyorlardı! Onlar için buna izin vardı. Bu hak yüzyıllardır kazanılmıştı. Yaşlı François'ya gelince; o, ışık tutmayı sürdürüyordu; efendilerinin elleri yorgunluktan aşağıya sarkınca, düşüncesini kibarca açıkladı:

— Efendiler sana hırsızlık etmenin ne demek olduğunu gösterecekler! Gösterecekler bunu sana!

Efendiler, dövmeye son verip yerlerine oturdular. Yanaşma soluk alıyor, kulağından kan akıyordu; yüzü, bütün başı yara bere içindeydi. Baba oğul birbirlerine sigara ikram ettiler; sofracıbaşı da koşup sigaralarını yaktı. Görünüşe bakılırsa, bu işi bitirmişlerdi. Ama Stan sigarasının dumanından halka yaparak buyurdu:

— Dul kadın! Bize o dul kadını getir!

Çıldırmışlar mıydı? O yaşlı dulu nasıl getirebilirdi Tintin! Kanlı gözlerini kırpıştırdı:

— Ama, efendim, o burada değil; köyde!

Alnımdaki teri sildim. Ne var ki onlar zavallı Josephine'i değil, az bulunur, soylu ve değerli bir içki olan "Dul Cliquot"yu kastetmişlerdi. Bu içkiden büfede bir ya da iki şişe vardı! Küçük uşak sonunda anlayıp büfeye doğru koştu, bir şişe "Dul Cliquot" çıkararak bardakları doldurdu. Stan babasıyla

kadeh tokuşturdu; her ikisi o yaşlı dulun tadını çıkardılar. Bir bardak, ardından bir bardak daha! Ardından da üçüncü, dördüncü bardak!

— Ona öğreteceğiz! Onu eğiteceğiz!

Ve fasıl yeniden başladı, başladı; öyle ki acaba duyularım beni aldatıyorlar mı diye kendi kendime sordum. Duyular kadar insanı aldatan başka bir şey yoktur. Bütün bunlar gerçek olabilir miydi? Perdenin arkasında saklanmış durumda, yalınayak, gerçekliği mi yoksa karanlığın bir uzantısını mı gördüğümden emin değildim. İnsan yalınayak iken gerçekliği görebilir mi? Ayakkabılarını çıkar, bir perdenin arkasına gizlen ve bak! Yalınayak bak!.. İçler

acısı bir tablodur bu! Bardak bardak üstüne o güzelim “Duriarım içerek yanaşmayı çok iyi bir uşak yapmak için eğitmeye kalkıştılar. “Şunu getir, bunu getir” diye bağırıyorlardı. “Bardaklar! Peçeteler! Ekmek, küçük ekmek! Çerezler! Jambon! Sofrayı kur! Yemek ver bize!” Yanaşma koşuyor, sanki kor üstünde imiş gibi çırpınıp duruyordu. Ve Önünde yemek yemeye, içmeye, tadına vara vara yemeye başladılar; yemeklerini kabul ettiriyor, efendi yemeklerini kabul ettiriyorlardı. “Efendiler içiyorlar!” diye bağırdı Constant, bir bardak “Dul”u başına dikerek. “Efendiler yiyorlar!” dedi Stan karşılık olarak. “Bana ait olanı yiyorum! Bana ait olanı içiyorum! Benim yemeğim! Benim içkim! Bana ait! Efendileri tanımayı öğren!” diye bağırıyorlardı Tintin’e; kişiliklerini onun burnunun dibine sokarak, bütün özelliklerini ona kabul ettirerek, yaşamının sonuna kadar artık ne eleştirmeye, ne kendine onlarla ilgili sorular sormaya, ne şaşmaya, ne bağırmaya cesaret etsin, bütün bunları kendinde şey, *Ding an Sich,* olarak kabul etsin diye! Ve bağırıyorlardı: “Efendi buyurunca, uşak boyun eğer.” Ona komutlar yağdırıyorlardı; bitmek bilmiyordu bu komutlar; yanaşma da bunları art arda yerine getiriyordu. “Bacağıma sarıl!” Ve Tintin sarılıyordu. “Diz çök!” Ve Tintin diz çöküyordu. Bu sırada François da açıklama yaparak rolünü ustalıkla oynuyordu:

— Efendiler sana öğretecekler! Efendiler seni eğitecekler!

Üstünde şarap lekeleri bulunan masanın yanında, fenerin ışığında onu eğitiyorlardı! Bir yanaşmayı uşağa dönüştürmek istedikleri için buna haklan vardı. Hayır, bu kadarı da fazla diye bağırmak istiyor, ama bağıramıyordum.

Gördüklerimi açığa vurmaktan utanıyordum. Olanları görüp görmediğimi, yanılıp yanılmadığımı, bu korkunç tabloya kendimden bir şey katıp katmadığımı bilmiyordum: Ayağımda ayakkabılarım olsa, belki olanları böyle görmeyecektim. Yabancı bir bakış, bir üçüncü kişinin bakışı sahnenin geri kalan bölümünde beni fark edilebilir ve beni bu sahneye katabilir diye düşünerek titriyordum. Yanaşmanın suratına indirilen darbeler yüzünden kendimi pek önemsiz ve küçük biri gibi görüyordum; kaygıdan, üzüntüden bitkin duruma gelmiştim, ama yine de canım gülmek istiyordu; tabanları gıdıklanan biri gibi, elimde olmadan gülüyordum. Sophie, ah Sophie keşke bu-

rada olsaydı; onu kaçırsaydım, onunla birlikte kaçsaydım ergin bir erkek gibi! Ötekiler eğitimlerini sürdürüyor, bu olgunlaşmamış köylüyü çok iyi, ustalıkla eğitiyorlardı; sandalyelerinde kaykılmış durumda, şimdi eski bir likör içerek, kibarca, hatta parlak bir biçimde eğitiyorlardı.

Mientus kapıda göründü:

— Bırakın onu! Bırakın onu diyorum!

Bağırmamış, cıvıldamıştı. Eniştemin üstüne atladı. Ansızın her şeyin görüldüğünü fark ettim! Bizi görüyorlardı. Pencerelerin arkasında kalabalık vardı. Yanaşmalar, mutfakta çalışan kızlar, gündelikçi işçiler, karı koca köylüler, hizmetçiler, çiftlik binalarındaki uşaklar, ana binadaki uşaklar, hepsi bakıyorlardı! Pencerelerimiz aydınlatılmıştı. Gece ortaya çıkan gürültü patırtı onları çekmişti. Efendilerin Tintin'i nasıl hırpaladıklarını, iyi bir uşak yapmak için ona nasıl ders verdiklerini, gösterdiklerini, onu nasıl eğittiklerini saygıyla izliyorlardı.

— Mientus, dikkat et! diye bağırdım.

Çok geçti. Constant, küçümseyerek ona sırtını dönüp, küçük uşağın yüzüne bir kez daha vurmak için yine zaman buldu. Mientus atılıp Tintin'i yakaladı, kucakladı, sıktı.

— Benim o! diye cıyak cıyak bağırıyordu. Benim! Kesinlikle vermem onu. Bırakın onu! Kesinlikle vermem!

— Sümüklü çocuk! diye bağırdı Constant. Kıçına kıçına! Kı-çına kıçına patlatacağız şimdi, sümüklü çocuk!

Eniştemle Stanislas, Mientus’un üstüne atladılar. Onun gençlere özgü sızlanmaları baba oğulu kudur'tmuştu. Onu küçümsediklerini poposuna vurarak göstereceklerdi! Tintin’in ve bütün köylülerin önünde poposuna vuracak, böylece o arka...daşlığının anlamını yok edeceklerdi!

— Ay, ay, ay! diye inledi Mientus, tuhaf bir biçimde büzülerek.

Fırlayıp yanaşmanın arkasına geçti. Yanaşma, bunun üzerine, sanki Mientus’la arkadaşlık etmesi sayesinde efendilerinin önünde yüreklenmiş gibi, ansızın coştu ve Constant’m yüzüne tokadı yapıştırdı.

— itip kakmayın beni be! diye bağırdı bayağı bir tonla.

Gizemli zincir kopmuştu! Uşağın eli efendinin yüzüne çarpmıştı. Gürültü patırtı, bağırtı çağırtı, aşk edilen tokat. Constant böyle bir şeyi o kadar az bekliyordu ki sırtüstü yere düştü. Her yana olgunlaşmamışlık yayıldı. Kınjan bir camın gürültüsü. Karanlık. Ustaca atılmış bir taş fenerin camını kırmıştı. Pencereler kendiliklerinden açıldılar; o insan kitlesi girişleri zorlayıp içeriye sel gibi akın etti; karanlıklar köylülerle doldu. Kâhyanın odasında olduğu gibi, sıkışmış durumdaydı herkes. Eller ve ayaklar -hayır, halk tabakasının eli ayağı yoktur-, hayvan pençeleri; bir sürü böyle ağır, kocaman dört ayak ortadaydı. Bu sahnenin olağanüstü olgunlaş-mamışlığı karşısında coşan halk saygıyı unutup da o da arka...daşlık etmek istedi. Stan’ın cıvıltısı yine duyuldu; ardından da eniştemin cıvıltısı geldi. Köylüler herhalde onları paylaşmış, onlarla ilgileniyorlardı, biraz ağır ve beceriksiz biçimde; ama karanlık olup bitenleri görmemi engelliyordu... Koşarak perdenin arkasından çıktım.Teyzem! Teyzem! Teyzemi unutmuştum. Yalınayak sigara salonuna koşup onu kanepede buldum. Yaşama-maya çalışıyordu. Onu bu kargaşanın içine hemen çektim, o da bu kargaşaya katılsın diye!

— Yavrum, ne yapıyorsun? Yavrum, ne oluyor?

Bana yalvarıyor, tekme atıyor, bonbon ikram ediyordu, ama ben onu tam bir çocuk gibi çekiyor, o kargaşaya doğru çekiyor, itiyor, o kargaşanın içine

sokuyordum; alsınlar, tutsunlar onu da! Teyzem o kargaşanın içinde, o kargaşanın içinde şimdi!

Koşarak odalardan geçtim. Kaçmak değil; koşmak, yalnızca koşmak, kuyruğunun ardında koşan bir köpek gibi koşmak; yalınayak, dörtnala gitmekti söz konusu olan! Basamaklı sekiye ulaştım. Ay bulutların arasından çıkıyordu, ama bu ay mıydı, yoksa bir popo muydu? Ağaç tepelerinin üstünde koskocaman bir popo. Dünyanın üstünde bir çocuk poposu. Popo, popo, başka bir şey değil. Orada, insanlar o kargaşalığın içinde dönüp duruyorlardı; orada kaka, burada ise popo vardı. Çalıların yapraklan esen meltemden titriyordu. Ve popo.

Çok büyük bir umutsuzluğa kapılıp bunaldım. Baştan aşağı ço-cuklaşmıştım. Nereye koşmalıydım? Yeniden içeriye mi girmeliydim? O kargaşada yalnızca tepinmeler, ezilmeler, devrilmeler vardı. Kime başvurmalı, ne yapmalı, dünyada nasıl yer almalıydım? Nerede sığınacak bir yer bulabilirdim? Yalnızdım ve

yalnız olmaktan da beteri, neredeyse çocuklaşmıştım. Böyle, hiçbir şeyle bağlantım olmadan, uzun süre kalamazdım. Kuru dalların üstünde sıçrayan bir çekirge gibi sıçrayarak anayola doğnı koştum. Herhangi bir bağ, geçici de olsa yeni bir ilişki arıyordum, boşlukta dikilip kalmamak için. Bir ağaçtan bir karaltı ayrıldı;

Sophie idi bu! Bana yetişti.

— Ne oluyor? diye mırıldandı. Köylüler anneme babama mı

saldırdılar?

Onu tuttum.

— Kaçalım! dedim.

İkimiz tarlalar arasından uzaklara, bilinmeyenin içine kaçmaya başladık; o, sanki kaçırılıyormuş gibi; ben sanki onu ka-çırıyormuşum gibi. Soluğumuz tıkanıncaya kadar koştuk. Gecenin geri kalan saatlerini su kenarında küçük bir çayırda geçirdik, sazların içine saklanarak, soğuktan titreyip, dişlerimiz takırdayarak. Çekirgeler cır cır ötüyorlardı. Gün ağarırken bir yeni popo, yüz kez daha görkemli, kırmızı bir popo ufukta göründü ve dünyayı ışınlarıyla doldurup her şeyi uzun gölgeler yansıtmaya zorladı.

Ne yapacağımızı bilmiyorduk. Şatoda olup bitenleri Sophie’ye anlatmaya dilim varmıyordu, utanıyordum; zaten anlatacak söz de bulamıyordum. O da bunu herhalde az çok keşfetmiş olmalı ki utanıyor, konuşmaktan kaçınıyordu. Sazların içinde oturuyordu; nemli hava akımları yüzünden öksürmeye başlamıştı. Paramı saydım; bozukluklar dışında aşağı yukarı elli zlotim vardı. İlke olarak en yakın yurtluğa gidip yardım istememiz gerekiyordu. Ama bütün bu öyküyü nasıl anlatabilecektik? Utancımızdan konuşamayacaktık;* bunu başkalarıha anlatmaktansa, geri kalan ömrümü dikenli katırtımaklarının içinde geçirmeyi yeğlerdim. Asla! Sophie’yi kaçırmam, onun annesinin babasının evinden kaçmış olmamız daha iyiydi. Bu, çok daha yetişkinlere yaraşır, daha mantıklı bir şeydi. Bunu kabul edince de, onu inandırmaya hiç gereksinimim yoktu; çünkü bir kadın sevildiğini kabul etmeye her zaman hazırdır. Bu bahane ile gizlice gara ulaşarak Varşova trenine binip bu kente gider, orada gizli tutulacak yeni bir yaşama başlayabilirdik; ve bu gizleme, kaçırma olayı ile haklı gösterilebilirdi.

Bunun üzerine Sophie’nin yanağına bir Öpücük kondurup ona

karşı beslediğim ateşli duyguları belirttim. Kendisini kaçırdığım için özür diledim; ona annesinin ve babasının benim varlık durumum nedeniyle birleşmemizi kesinlikle kabul etmeyeceklerini ve ilk andan başlayarak onun için yanıp tutuştuğumu ve onun da benim için yanıp tutuştuğunu anladığımı açıkladım.

— Birlikte kaçmamız için seni kaçırmaktan başka yapacak bir

şey yoktu Sophie.

• •

Once biraz şaşırdı, ama çeyrek saat süren bu aşk ilanından sonra kırıtmaya, kendisine baktığım için o da bana bakmaya, parmaklarını oynatmaya başladı. Köylüleri ve evindeki anarşiyi tamamen unutmuştu. Şimdiden, benim tarafımdan gerçekten kaçırılmış gibi sanıyordu kendini. Bu çok hoşuna gitti; çünkü şimdiye kadar örgü örmek ya da okumak ya da ağzı açık oturup kalmak ya da sıkıntıdan patlamak ya da gezinmek ya da pencereden bakmak ya da piyano çalmak ya da "yardımlaşma" ku-rumunda insanlık için çalışmak ya da sebze yetiştirilmesi ile ilgili sınavlara girmek ya da dans etmek ve müzikle flört etmek ya da sık sık ılıcalara gitmek ya da çene çalmak ya da burnunu pencere camlarına dayamakla yetinmişti. Yalnızca kendisine sahip olacak

birinin bekleyişi içinde, sanki şimdiye kadar yaşamamıştı. Ve bu

■

"biri" gelmiş, onu kaçırmıştı! işte bu yüzden bütün sevme yeteneğini harekete geçirdi ve kendisini sevdiğim için beni sevdi.

Bu sırada güneş gökyüzünde yükselip dünyaya milyonlarca parlak ışınını yayıyordu; yeşile boyanmış, yukarıdan bu yakıcı ışıkla aydınlanmış, kaba mukavvadan bir dekor gibi, uyduruk bir dünya idi bu. Oturulan yerlerden geçmeyip sapa patikaları izleyerek gara doğru yola koyulduk; yol uzundu, yirmi kilometre kadardı. Sophie yürüyor, ben de yürüyordum; ben yürüyordum, o da yürüyordu; öyle ki böyle yürümeyi sürdürerek o acımasız, o pırıl pırıl parlayan, o ışıl ışıl çocuksu ve çocuklaştıran, popo gibi güneşin ışınları altında ilerliyorduk. Çekirgeler sıçrıyor, cır-cırböcekleri otların içinde cırlıyorlardı. Küçük kuşlar ağaçlara konuyor ya da pır pır uçuyorlardı. Bir insan gördüğümüzde yol değiştiriyor ya da çalıların içine gizleniyorduk. Ama Sophie yolu bildiğini ileri sürüyordu; çünkü bu yoldan binlerce kez dört ya da iki tekerlekli, kapalı ya da açık arabayla, ya da kızakla geçmişli. Sıcak bizi bitkin hale getiriyordu. Bereket versin yol kenarında bir

ineğin memesinden süt emerek biraz güç kazanabildik. Ve yeniden yürümeye başladık. Bütün bu zaman boyunca, daha önce aşk ilan ettiğim için, yine de, âşıkane olmaktan geri kalmayan bir konuşmayı sürdürüp, Sophie'ye ilgi gösterebildim; örneğin bir dere üstündeki yaya köprüsünden

geçerken ona yardım etmek, sineklerini kovmak, yorgun olup olmadığını sormak gibi; ve başka küçük ilgi ve incelikler. Bu konuda o da aynı ilgiyi gösteriyordu. Kendimi çok yorgun hissediyordum ve, ah, Varşova'ya varmak, Sophie'den kurtulmak, yeniden orada yaşamaya başlamaktan başka bir şey istemiyordum. Ondan bir görüntü ve bir bahane olarak yararlanmak istiyordum, belli bir olgunlukla o şatonun kargaşasından kurtulup başkente sığınmak için; bir süre sonra yalnız başıma paçamı kurtarabilirdim. Ama şimdilik onunla ilgilenmek ve birbirinden hoşlanan iki insan gibi; yakın, yürekten bir konuşmayı sürdürmek zorundaydım; oysa o, görüldüğü gibi, benim duygularıma çok sevinmiş, gitgide daha etkin olmaya başlamıştı. İnanılmayacak derecede yakıcı ve milyonlarca kilometre küpün üstünde asılı o popo gibi güneş bu yalancı dünyayı kasıp kavuruyordu.

Sophie annesi, yani Hurlecka teyzem -kızlık soyadı Lin- ve uşaklar tarafından yetiştirilmişti. O zamana kadar Yüksek Bahçıvanlık Okulu'nda okuyarak ve ticaret kurslarına devam ederek biraz eğitim görmüş, fırsat buldukça reçeller yapmış ya da fren-küzümleri toplamış, yüreğini ve aklını yetiştirmiş, genellikle oturup kalmış, bir büroda yardımcı olarak birazcık çalışmış, biraz piyano çalmış, ara sıra yürümüş ve konuşmuş, ama özellikle kendisini sevecek, kaçıracak adamın gelmesini beklemiş, beklemişti. Yumuşak başlı, pasif, çekingen olan Sophie büyük bir bekleme uzmanıydı; bu yüzden de sık sık dişi ağrırdı; çünkü dişçilerin bekleme salonları ona çok uygundu, dişleri de bunu biliyorlardı. Şimdi, beklenen adam sonunda gelerek onu kaçırmıştı; onun için o görkemli gün de böylece gelip çattığına göre, yoğun bir etkinlik içinde oldu ve kendini değerlendirmeye, göstermeye, bütün kozlarını çıkarıp cilve yaparak ortaya koymaya başladı. Yaşama sevincini göstermek için gülümsüyor, sekiyor, göz süzüyor, gülüyor; müzik kültürünü göstermek için de (piyanoda "Ay Işığı Sonatı"nı çalmayı biliyordu) birtakım jestler yapıyor ve bir hava

/

mırıldanıyordu. Ayrıca bedeninin en iyi parçalarını kötülerini gizleyerek değerlendirip gözler önüne seriyordu. Ben de bakmak, hayran hayran bakmak, büyülenmiş gibi yapmak, kendimi kul köle olmuşum gibi göstermek zorundaydım... Ve uçsuz bucaksız gökyüzünde o pınl pırıl, kibirli güneş dünyaya egemendi, parlıyordu, ışıldıyordu, ısıtıyordu,

kurumuş otları tutuşturuyordu. Sophie de aşkta mutluluk olduğunu bildiği için mutluydu, bakışı ışıl ışıl ve duru idi; benimkinin de öyle olması gerekirdi. Mırıldanıyordu:

— Yaşamın herkes için güzel ve herkesin bizim gibi mutlu olmasını çok isterim. Bütün insanlar iyi yürekli olsalardı, hepsi de mutluluğa kavuşurdu.

Ya da şöyle diyordu:

— Biz genciz, birbirimizi seviyoruz.. Dünya bizim!

Ardından bana sarılıyordu, ben de ona sarılmak zorundaydım.

Kendisini sevdiğime inandığı için bana açıldı, ufak tefek gizlerini anlattı; benimle içtenlikle, güvenle, daha önce hiç kimseyle konuşmadığı gibi konuştu. O zamana kadar insanlardan çok korkmuştu. Şimdi o kargaşalığın içinde bulunan Hurlecka teyzem — kızlık soyadı Lin— ile uşaklar tarafından belli bir aristokratik yalnızlığa itilerek yetiştirilmişti; eleştirilmemek ve yanlış değerlendirilmemek için kimseye açılmamıştı; öyle ki kendi içinde eksik, belirsiz, kararsız kalmıştı; bıraktığı izlenim doğrulanmamış, belirlenmemişti. Kesinlikle yakınlığa gereksinimi vardı; yakınlık gösterilmezse hiçbir şey yapamazdı; ancak kendisine apriori yakınlık gösterecek ve sıcak davranacak biriyle konuşabilirdi... Ama artık kendisini sevdiğimi görerek ve sevdiği için her söylediğini aşkla yerine getirmeye hazır, apriori, salt bir ateşli hayran kazandığını düşünerek kendini göstermeye, dışa vurmaya başlamıştı; sevinçlerini, üzüntülerini, beğenilerini ve fantezilerini, coşkularını, düşlerini ve düşkınklıklarını, duygularını, hayranlıklarını, anılarını ve bütün küçük ayrıntıları anlattı: Ah, sonunda kendisini seven birini bulmuştu; her şeyin karşı çıkılmadan, sevecenlikle, coşkuyla kabul edileceğinden emin olarak, onun karşısında tam bir güvenlik içinde konuşabilirdi. Ben de razı olmak, kabul etmek, kendimden geçmek zorundaydım...

Diyordu ki:

— İnsan evrensel olmalı, ruhen ve bedenen gelişmeli, her zaman güzel kalmalı! Ben insanın bütünlüğünden yanayım. Akşamları alnımı pencerenin

camına dayayıp gözlerimi kapamaktan hoşlanırım; işte o zaman dinleniyorum. Sinemayı severim, ama

müziğe bayılıyorum.

Ben de onaylamak zorundaydım. Cıvıl cıvıl konuşmayı sürdürüyor, o küçük burnunun ilgimi çektiğinden emin olarak, sabahları uyandığında burnunu kaşıması gerektiğini anlatıyor ve kahkahayı basıyordu; ben de basıyordum kahkahayı. Ardından hüzünle:

— Budala olduğumu biliyorum, diyordu. Hiçbir şeyi doğru dürüst yapmadığımı biliyorum. Güzel olmadığımı biliyorum.

Bunun doğru olmadığını söylemek zorundaydım. Gerçek adına değil, aşk adına böyle söylediğimi anlıyordu; öyle ki apriori kendisini seven, kendisine inanan; her şeye iyilikseverlikle, coşkuyla evet diyen tam bir hayran bulmuş olmak çok hoşuna gidiyor, bu yalanlamayı büyük bir mutlulukla karşılıyordu...

Ah, çavdar tarlalarının ortasından geçen bu keçi yollarında olgunluğun hiç olmazsa görünüşünü kurtarmak için ne kadar işkenceye katlanmak zorunda kaldım! Oysa bu sırada köylüler ve efendiler orada, o yurtlukta, utanılacak şekilde yerlerde yuvarlanıp birbirlerini yiyorlardı. Ve güneş, gökyüzünde asılı o popo, en yüksek noktasında korkunç, acımasız güneş, keskin ışıklarını, milyonlarca okunu fırlatıyordu... Ah, bu onduran, şiddetli gevşeme, bu tehlikeli sevecenlik, bu karşılıklı hayranlıklar, bu romans!.. Ah, öylesine aşka susamış, bu aşk düzenlemelerine öylesine hazır, hayranlık konusu olmaya öylesine can atan bu kadıncağızların küstahlığı!.. Bu cansız, nötr, değersiz kişi nasıl oluyor da benim aşkıma inanıp hayranlığımı kabul etmeye, kendisine karşı gösterdiğim saygıyı açgözlülükle, oburca kullanmaya cesaret ediyordu? Dünyada ve gökyüzünün o yakıcı poposunun altında, bu anlaşılmaz kadın sıcaklığından, bu utanç verici kısıntılı hayranlıklardan ve kucaklaşmalardan daha kötü bir şey var mı?

En kötüsü de şuydu: Karşılıklı olarak ve karşılıklı hayranlık sistemini tamamlamak amacıyla hayranlığım belirtip; ilgiyle, dikkatle, ama gerçekte ilgi duyduğu için değil de, karşılıklı olsun diye, bana hakkımda sorular sormaya başlamıştı; çünkü bana ilgi

gösterirse, ben de o ölçüde ona ilgi gösterecektim. Böylece, kendimden söz etmek zorunda kaldım. O da, küçük başım omzuma dayayıp, kulak kesildiğini göstermek için ara sıra soru sorarak beni dinledi. Ardından, sokularak, sevgi dolu haliyle, bana hayranlığını anlata anlata bitiremedi. Çok hoşuna gidiyormuşum, başlangıçtan bu yana onu etkilemişim, beni gitgide daha çok se-viyormuş, çok gözüpek, çok yürekli imişim...

— Beni kaçırdın... diyordu, kendi sözleriyle sarhoş olarak. Herkes aynı şeyi yapamazdı. Beni sevdin, beni kaçırdın, kimseye bir şey sormadan, annemden babamdan korkmadan beni kaçırdın... Senin o arsız, azgın, çekici gözlerini seviyorum...

Ben de onun bu hayranlığı karşısında, şeytanın kırbacı karşısında imişim gibi, kıvranıyordum; bu sırada o koskocaman, korkunç güneş parlıyor ve bu dünyanın en son belirtisi, bütün problemlerin çözümü, tek ortak payda gibi uzayı delip geçiyordu. Sophie bana sokulup coşkuyla, çekingenlikle, beceriksizce beni kendine göre bir duruma getiriyor, benimle ilgili söylenceler uyduruyordu; niteliklerime, özelliklerime toyca hayran olduğunu, araya araya bir şeyler bulduğunu, coştuğunu, tutuştuğunu hissediyordum... Elimi tutup okşamaya başladı; ben de onun elini okşuyordum ve o çocuksu, korkunç popo güneş en yüksek noktasına çıkmış, ızgara gibi kızgın sıcaklığını düşey olarak yansıtıyordu.

Ve uzaklıkların en tepesinde, altın ve gümüş rengi ışınlarını bütün şu yalancı dünyaya, tüm ufuklara saçıyordu. Sophie ise bana sokuluyor, gitgide daha çok yakın oluyor ve beni gitgide daha çok içine sokuyordu. Uykum vardı. Yürüyemiyor, din-leyemiyor, yanıt veremiyordum, ama yine de yürümek, dinlemek ve yanıt vermek zorundaydım. Bilmediğim birtakım çayırlarda yürüyorduk; bu yeşilimsi otlann arası sarı çiçeklerle dolu idi„ama bunlar biraz kaygan, biraz ıslak, gökyüzünden yayılan acımasız sıcaklığın etkisiyle buhar çıkaran otların arasına çekine çekine girmişlerdi. Yolun iki yanında bir sürü çuhaçiçeği görüldü, ama biraz kuru ve cılız idiler. Yamaçlarda birçok dağlalesi ve kavun vardı. İçi su dolu hendeklerde, su üstünde solgun, bozulmuş, nazik, beyazımtırak, kurutucu sıcaklıkta hiç kımıldamayan nilüferler göze çarpıyordu. Sophie ise sokulmaya ve içini dökmeye devam ediyordu. Güneş de dünyanın canına okuyordu. İçi oldukça

zayıf ve gözenekli bodur ağaçlar görülüyordu; daha çok mantara benziyorlardı ve öyle nazik idiler ki bunlardan birine dokunduğumda hemen kırıldı. Bir sürü küçük serçe de cıvıldaşıyordu. Yukarıda pembemsi, beyazımtırak ve mavimtırak, ipek kâğıt gibi, duygusal, mutsuz bulutlar. Ve bütün bunların çevreleri belirsizdi; öyle karışık, pasif ve utangaç, bekleme içine gömülmüş, yarı canlı, yarı tamamlanmış idiler ki hiçbir şey gerçekten ne sınırlandırılmıştı ne de özerkti; her şey başka şeylere çamurlu, solgun ve sönük, pasif bir kitle halinde bağlıydı. Çok küçük dereler çağlıyor, ıslatıyor, sızıyor; orada burada buhar, kabarcıklar, anafor yapıyor, lıkırdıyordu. Ve bu dünya sanki daralmış, büzülmüş gibi küçülüyor; küçülürken de sıkışıyor, kendi kendine sürtüyor, insanın boynunu kibarca sıkan bir kolye gibi, kendi boynunu sıkıyordu. Çocuksu ve yüce popo güneşe gelince, o korkunç bir biçimde etkili oluyordu. Alnımdaki teri sildim.

— Neresi burası?

Bana doğru zayıf, zavallı, yorgun, bitkin yüzünü çevirip omzuma sokularak, dürüst bir sevecenlikle yanıt verdi:

— Benim toprağım.

Boğulacak gibi oldum. Beni buraya getirmişti. Demek ki böyleydi; bütün buralar ona aitti... Ama uykum vardı, başım düşüyordu, gücüm kalmamıştı. Ah, ayrılmak, yalnızca bir adım geri gitmek, hiç dokunmamak için onu itmek, kötü yürekli olduğumu söyleyip onu bunaltmak, ona hoş olmayan bir şey söylemek, onu yıkmak... kötü olmak, ah, Sophie'ye kötü davranmak! Ah, Sophie ile kötü olmak!

...Bunlar gerekli, gerekli! diye düşündüm, uyku bastırmış durumda, başım göğsüme düşerken. Sophie'ye kötü davranmak gerek! Buz gibi soğuk, kurtarıcı, canlandırıcı bir kötü yüreklilikle! Kötü davranmanın tam zamanı idi. Kötü davranmam gerek... Ama ben iyi yürekli biri isem, o bana sanlıyorsa, benim onun içini iyi yürekliliğimle doldurduğum gibi o da benim içimi iyi yürekliliği ile dolduruyorsa, bana sokuluyor, ben de ona sokuluyorsam, ona karşı nasıl kötü olabilirim? Bana hiçbir şey yardım edemez! Bu kırlarda, bu çayırlarda, bu soğuk otların içinde ikimizden başka kimse yok, o benimle birlikte, ben de onunla birlikteyim ve hiçbir yerde, hiçbir yerde beni kurtaracak kimse yok. Sophie ile ve gök-

yüzünde salt bir süre için dondurulmuş gibi görünen, ışıldayan, pırıl pırıl, çocuksu, çocuklaştıran, kapalı, koskocaman, kendi gücünden güç alan, doruk noktasına ulaşan o popo gibi güneşle yalnızdım...

Ah, bir üçüncü kişi olsa! Yetişin! Yetişin! Gel üçüncü adam, gel bize doğru, gelip beni kurtar, kendimi sana vereyim. Kurtar beni! Buraya, hemen, şimdi, bir üçüncü kişi, bir yabancı, bir başkası, yansız ve soğukkanlı ve temiz, uzaktan biri gelsin; bir dalga gibi gelip, bir yabancı olarak, tatlı bir senlibenliliğe çarpıp çatlasın, beni Sophie'den koparıp alsın! Ah, üçüncü adam, gel, dayanmam için bana bir destek sağla, senden güç alabilmeme izin ver, gel, canlandırıcı etki, gel, ey güç, kopar beni, ayır beni, uzaklaştır beni! Ama Sophie gitgide daha çok heyecanla, coşkuyla ve sevgiyle sokuluyordu.

— Kimi çağırıyorsun? Neden bağırıyorsun? Yalnızız...

Ve bana ağzını verdi. Ve bütün gücüm yok oldu; düş gerçeğe saldırdı; ben de başka türlü yapamadım: Onun ağzını kendi ağzımla öpmek zorunda kaldım; çünkü o benim ağzımı kendi ağzıyla öpmüştü.

Ve şimdi, ey yüzler, gelin! Hayır, sizleri bırakmıyorum, beni okuyacak olan bilinmeyen insanların bilinmeyen yüzleri; tam tersine, sizleri bekliyorum; sizleri selamlıyorum, hoş çelenkler halinde toplanmış beden parçaları; ancak şimdi başlıyor her şey: Gelin, bana gelin; karmaya, karıştırmaya başlayın, benim için yeni bir yüz yapın da yeniden bu yüzle sizden kaçıp başka insanların içinde olayım, koşayım, koşayım, bütün insanlığın içinde koşayım. Çünkü bir yüzden kaçıp sığınılacak yer, bir başka yüzün içindedir; bir insandan kaçıp bir yere sığınmak ancak bir başka insanın aracılığıyla olabilir. Ama popodan kaçıp sığınacak yer yoktur. Ardımdan koşun isterseniz. Yüzüm ellerimin arasında kaçıyorum ben.

Ve işte, tralala tralala, Bunu okuyacak olanın yuf ervahına!

özelkitapgrubu...

1

Özgün metinde Fransızca, (ç.n.)

2

Özgün metinde Fransızca, (ç.n.)

3

Özgün metinde Fransızca, (ç.n.)

4

Baştan" anlamında müzik terimi, (ç.n.)